

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน

Journal of Humanities and Social Sciences Mahamakut Buddhist University Isan Campus

ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน – ธันวาคม พ.ศ. 2566

เจ้าของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการ และเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการ โดยครอบคลุมวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษา ภาษา และวรรณกรรม

กำหนดการเผยแพร่

ตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ ออกราย 4 เดือน (ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม, ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม)

ที่ปรึกษา

พระครูสุจริยวัฒน์, ผศ.ดร.

พระครูธรรมภาณิสมย์, ผศ.ดร.

พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ, ผศ.ดร.

พระมหาวิศักดิ์ ขาดสุโก

อาจารย์ ดร.เอกชาติ สุขเสน

รองอธิการบดี วิทยาเขตอีสาน

ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์อีสาน

ผู้อำนวยการสำนักงานในวิทยาเขตอีสาน

ผู้ช่วยอธิการบดี วิทยาเขตอีสาน

บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์สุรศักดิ์ อุดเมืองเพีย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

กองบรรณาธิการ

พระครูวุฒิชัยธรรมบัณฑิต, รศ.ดร.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล สุวรรณน้อย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนดล ภูสีฤทธิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสกสรรค์ สนวา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฟ้าประทาน เต็มขุนทด

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภูมา

อาจารย์ ดร.ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญชู ภูศรี

รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี ทุมเมฆ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ
รองศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ บัวสุข
รองศาสตราจารย์ ดร.เสงี่ยม ศิริสวัสดิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

สำนักงานกองบรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน 9/37 หมู่ที่12 ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น 40000 โทรศัพท์ 0-4324-2386 โทรสาร 0-4324-2386 มือถือ 080-7506846

จัดรูปเล่ม (Content designed)

ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ

ISSN: 2730-1869 (Print), ISSN: 2730-2288 (Online)

พิมพ์เผยแพร่เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2566

บทบรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน ได้ให้ความสำคัญกับคุณภาพของบทความวิจัยและบทความทางวิชาการที่จะนำมาลงตีพิมพ์ในแต่ละฉบับซึ่งจะต้องผ่านการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewers) เรื่องละ 3 ท่าน ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านในสาขาวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษา ภาษา วรรณกรรม นอกจากนี้ ท่านเหล่านี้ยังได้สละเวลาอันมีค่าเพื่อช่วยอ่านและพิจารณาต้นฉบับ พร้อมทั้งให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินการจัดทำวารสารเป็นอย่างดี กองบรรณาธิการขอกราบของพระคุณมา ณ โอกาสนี้

สำหรับวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจรวิทยาเขตอีสาน ประจำปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม พ.ศ. 2566) ประกอบด้วยบทความ จำนวน 16 บทความ ซึ่งเป็น **บทความวิจัย จำนวน 6 เรื่อง** ได้แก่ (1) ประสิทธิผลการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติดในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมกับการมีส่วนร่วมของครอบครัวในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน (2) การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) (3) การส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย (4) การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี (5) ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีเพื่อปกป้องสิทธิชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มรักษำบ้านเกิด (6) บทบาทผู้นำสตรีทางการเมือง กรณีศึกษาในจังหวัดเลย และ **บทความวิชาการ จำนวน 10 เรื่อง** ได้แก่ (1) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (2) การรับรู้ความสามารถของตนเองในการหลีกเลี่ยงการดื่มแอลกอฮอล์ของกลุ่มวัยรุ่นไทย (3) การใช้บรรทัดฐานทางจริยศาสตร์ป้องกันสุขภาพจิตผลจากการเบี่ยงเบนทางสังคมในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 (4) บทบาทตุลาการในการแก้ไขปัญหาตามคำสอนของพระพุทธศาสนา (5) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการรายวิชาภาษาไทยร่วมกับสวนสมุนไพร (6) ราชปราชญ์ตามปรัชญาของเพลโต (7) แนวคิดทางการเมืองในพระพุทธศาสนา (8) Soft Skills: ทักษะการทำงานที่จำเป็นสำหรับบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 (9) การสื่อสารการตลาดดิจิทัลมีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ และ (10) การจัดการเรียนรู้ โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยมสำหรับนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ระดับปริญญาตรี

ทางวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน ยินดีต้อนรับนักวิชาการ นิสิตและนักศึกษา ที่ต้องการนำเสนอผลงานทางวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นบทความวิจัย บทความวิชาการ หรือบทความทวิภาคหนึ่งข้อ ซึ่งหัวข้อเรื่องและประเด็นนำเสนอเกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และอื่น ๆ และขอให้ศึกษารูปแบบการเขียนจากทำวารสารแต่ละฉบับ ซึ่งสามารถส่งในระบบออนไลน์ได้ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jhsmmbuisc> กองบรรณาธิการยินดีและพร้อมรับต้นฉบับเป็นอย่างมากในสุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้อ่านทุกท่านที่ได้ให้คำติชมและให้คำแนะนำเพื่อการปรับปรุงการดำเนินการจัดทำวารสารมาโดยตลอด โดยกองบรรณาธิการได้ให้ความสำคัญและมุ่งเน้นกับการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของวารสารให้ดียิ่งขึ้นไป

อาจารย์ ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ

บรรณาธิการ

บทความวิจัย

ประสิทธิผลการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติดในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมกับการมีส่วนร่วมของครอบครัวในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

The Effectiveness of Rehabilitation of Drug Patients in Social Rehabilitation Centers with Family Participation in The Social Rehabilitation Center, Wiang Nong Long District, Lamphun Province
โรม ชนะเดช

Rome Chanadech.....1

การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

Indicator Development of Digital Citizenship in 21st Century For Mahamakut Buddhist University Students (Northeastern)

นัยน์ปพร สุภา, มณีญา สุราช

Naipraporn Supa, Maneeya Surat.....12

การส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอสว่างซำ จังหวัดเลย

Promoting Democracy of Local Administrative Organizations for Women In Wangsaphung District, Loei Province

อรทัย สมรักษ์, วีรณัฐ พรหมจักร์

Orathai Somrak, Weeranuch Promjak.....26

การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

Local political participation of people in local Traditional conservation in warinchamrap Municipality ubon ratchathani province

พระปังกกร ปภังกร, พระครูประยุตสารธรรม

Phra Paphangkorn Phabhangkaro, PhrakruPrayutsaratham.....36

ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีเพื่อปกป้องสิทธิชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มรักษำบ้านเกิด

The Movement of Women In The Protection of Community Rights: Rugbankerd Group Case Study

สุภาภรณ์ คำดี, วีรณัฐ พรหมจักร์, พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์

Supaporn Khamde, Weeranuch Promjak, Phrakrupisuthidhammaporn.....47

บทบาทผู้นำสตรีทางการเมือง กรณีศึกษาในจังหวัดเลย

The role of Wemen leader in Political Governance :

A case study in Loei Province

ชญากรณ จันทะฟอง, วีรณช พรหมจักร, พระครูพิสุทธธรรมาภรณ์

Chayakanok Jantafong, Weeranuch Promjak,

Phrakrupisuthidhammaporn.....59

บทความวิชาการ

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

Organic Agricultural Standards for Sustainable Development

ญัตตาวิมินทร์ พิษทองกลาง, กังสดาล กนกหงษ์, พหล ศักดิ์คะทัศน์

และสายสกุล ฟองมูล

Yathaweemintr Peuchthonglang, Kangsadan Kanokhong,

Phahol Sakkatat and Saisakul Fongmul.....70

การรับรู้ความสามารถของตนเองในการหลีกเลี่ยงการดื่มแอลกอฮอล์ของกลุ่มวัยรุ่นไทย

Self-efficacy in avoiding alcohol consumption among Thai adolescents

วาริณี โสภารจ, พิชญาณี พูลพล, อัปสรสวรรค์ คำเจริญ เยาวเรศ คำมะนา

และพิมพ์ภัส ป่องเต่า

Warinee Sopajorn, Pitchayanee Poonphon, Apsonsawan Khamcharoen

Yaowaret Khammanat and Pimpraphat Phongtao.....89

การใช้รรถประโยชน์ทางจริยศาสตร์ป้องกันสุขภาพจิตผลจากการเบี่ยงเบนทางสังคมในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019

Using ethical utility to protect mental health from social distancing in the situation of coronavirus 2019

ไว ชีรัมย์, เกษศิรินทร์ ปัญญาเอก, พระครูพัชรกิตติโสภณ, พระมหานอม อานนโท, ขยาภรณ์ สุขประเสริฐ, ทิพย์ ชันแก้ว

Wai Chueram, Kedsirin Panya-eak, Phrakhruphatcharakittisophon,

Phramaha Thanorm Arandho, Chayaporn Sukprasert,

Thip khankaew.....99

บทบาทตุลาการในการแก้ไขปัญหาตามคำสอนของพระพุทธศาสนา

The role of the judge in solving problems according to the teachings of Buddhism

จักรี ศรีจารุมณีญาณ, พระอนุชา สุทธจิตโต (บุญสิทธิ์), พงษ์มนัส ดีอด,
พระมหาชัยชนะ บุญนาดี, สุรศักดิ์ อุดเมืองเพีย, และ ก้องพิพัฒน์ กองคำ

Chakkree Sricharumedhiyan, Phra anucha sutthajitto (Boonsit),

Pongmanut Deeod, Phramaha Chaichana Boonnadee,

Surasuk Audmuangpiea, and Kongpipat Kongkham.....108

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการรายวิชาภาษาไทยร่วมกับสวนสมุนไพร

Designing an integrated learning activity combining the Thai language subject with a herb garden

ปรีชา เสนานิมิตร และสุภาณี เล็งศรี

Preecha Senanimit And Supanee Sengsri.....118

ราชาปรัชญาตามปรัชญาของเพลโต

Philosopher King in Philosophy of Plato

อาทิตย์ ผ่านพูล, อภิชาติ เหมือนใจสง, ณฐอร เจือจันทร์, มนต์เทียน มนตราภิบุลย์
และพระณัฐวุฒิ อภิบุญญ

Artit Phanphoon, Aphichit Mueaithaisong, Nathaorn Chuachan,

Monthien Montraphibooly, And Phra Nathawut Phanthali.....128

แนวคิดทางการเมืองในพระพุทธศาสนา

Political Concepts In Buddhism

พระครูใบฎีกาวิศศักดิ์ ไต้ศรีโคตร, พระวิฑูล โพธิเศษ, พระมหาธีระชัย ภัคมี
และพวงเพชร พลวิเศษ

Phrakhrubadika Taveesak Taisrikhot, Phra Witool Phothisad,

Phramaha Theerachai Pukmee And Phuangphet Polwiset.....140

Soft Skills: ทักษะการทำงานที่จำเป็นสำหรับบัณฑิตในศตวรรษที่ 21

Soft Skills: Workplace Skills that are Essential for Graduates in 21st Century
วิภาดา ญาณสาร, และศักดิ์สยามันต์ ไยสามเสน

Vipada Yanasan, and Saksayan Yaisamsan.....152

การสื่อสารการตลาดดิจิทัลที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์	
Digital Marketing Communication Toward Buying Decision	
สุทิน โรจน์ประเสริฐ, นณันท์ สุริยมณี, จริยา ศรีจรูญ, ทรงวุฒิ บุริมจิตต์	
Suthin Rojprasert, Naranan Surinamese, Chariya Sricharoon,	
Songwut Burimjitt.....	166
การจัดการเรียนรู้ โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยมสำหรับนักศึกษา	
สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาตรี	
Learning Management by Applying Learning Theory on Behaviorism for	
Bachelor Degree Students of Primary Education	
สิริรัตนา มงคลโคตร, เพ็ญจันทร์ บุพศิริ, อัญชลี ชัยรัชตกุล และวิราณี สุขทรัพย์	
Sirirattana Mungkonkot, Penchan BooPasiri, Aunchalee Chairatchatakul	
and Wiranee Suksaph.....	181
หลักเกณฑ์และคำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ.....	194

ประสิทธิผลการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติดในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมกับการมีส่วนร่วมของครอบครัว
ในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

The Effectiveness of Rehabilitation of Drug Patients in Social Rehabilitation
Centers with Family Participation in The Social Rehabilitation Center, Wiang
Nong Long District, Lamphun Province

โรม ชนะเดช

Rome Chanadech

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน

Lamphun Provincial Public Health Office

Corresponding Author E-mail: Rome_2506@gmail.com

Received 16/09/2023 | Revised 06/10/2023 | Accepted 06/10/2023

บทความวิจัย (Research Article)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) เพื่อประเมินประสิทธิผลการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติดในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมกับการมีส่วนร่วมของครอบครัว ในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนทั้งสิ้น 120 ราย จำแนกเป็นผู้ป่วยยาเสพติด ที่เข้ารับการฟื้นฟูสภาพกับศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน จำนวน 60 ราย และสมาชิกในครอบครัว/ญาติ จำนวน 60 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามสำหรับผู้ป่วยยาเสพติด และแบบสอบถามสำหรับครอบครัว/ญาติ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

หลังจากได้วิเคราะห์ข้อมูลแล้วทำให้เห็นว่ากิจกรรมฟื้นฟูสภาพของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ป่วยยาเสพติดกับครอบครัวและชุมชนได้ในระดับค่อนข้างดี (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63) ด้านการมีส่วนร่วมของครอบครัว พบว่าในภาพรวม ครอบครัว/ญาติของผู้ป่วยยาเสพติดมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76) ด้านความพึงพอใจต่อกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม พบว่า ทั้งผู้ป่วยยาเสพติด และครอบครัว/ญาติมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 และ 3.76) สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนนั้น ช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้แก่ผู้ป่วยยาเสพติดกับครอบครัวและชุมชน ครอบครัวมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรม โดยผู้ป่วยเกิดความตระหนักและเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหา

คำสำคัญ: ผู้ป่วยยาเสพติด; ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม; การมีส่วนร่วมของครอบครัว

Abstract

This research is evaluation to assess the effectiveness of rehabilitation of drug patients in social rehabilitation centers with family participation in the social rehabilitation center, Wiang Nong Long District, Lamphun Province. The sample group there were a total of 120 cases classified as drug patients received rehabilitation at the social rehabilitation center Wiang Nong Long District, Lamphun Province, 60 cases and 60 family members/relatives. Research tools include questionnaires for drug patients and questionnaires for families/relatives. Data analysis uses descriptive statistics, including frequency, percentages, maximums, minimums, means, and standard deviations. The results of the study are summarized as follows:

After analyzing the data, it was shown that the rehabilitation activities of the social rehabilitation center helped to strengthen the relationship between drug patients and their families and communities to a relatively good extent. ($\bar{X}=3.63$) family participation in the rehabilitation of drug patients in social rehabilitation centers Overall, the family/relatives of drug patients were found to have a high level of involvement. ($\bar{X}=3.76$) Satisfaction with rehabilitation activities of social rehabilitation centers Both drug patients and their families/relatives were found to be very satisfied. ($\bar{X}=3.65$ and 3.76) In conclusion, family and community participation helps strengthen drug patients' relationships with their families and communities. Families participate and benefit from the activities, with patients becoming aware and learning to solve problems.

Keywords: Drug Patients; Social Rehabilitation Centers; Family Participation

บทนำ

ในปัจจุบันสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในประเทศไทยที่ยังคงเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของประชาชนและสังคม โดยข้อมูลผลการดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ของสำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สามารถดำเนินการจับกุมผู้ค้ายาเสพติด จำนวน 266,726 ราย จำนวนคดี 258,629 คดี และปริมาณของกลางยาเสพติดที่เป็นตัวยาหลัก ได้แก่ ยาบ้า จำนวน 504 ล้านเม็ด ไอซ์ 12,561 กิโลกรัม และคีตาเม็น 1,206 กิโลกรัม เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้เข้มงวดและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2565: 4)

จากปัญหายาเสพติดที่มีความรุนแรงดังกล่าวทำให้รัฐบาลได้กำหนดให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นนโยบายเร่งด่วน และได้กำหนดให้การแก้ไขและป้องกันปัญหายาเสพติดเป็น “วาระแห่งชาติ” โดยยึดหลักนิติธรรมในการปราบปรามลงโทษผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้มีอิทธิพลและผู้ประพฤติดีมิชอบ โดยบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดยึดหลักผู้เสพคือผู้ป่วยที่ต้องได้รับการบำบัดรักษาให้กลับมาเป็นคนดีของสังคม (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2558: 1) จากนโยบายข้างต้น จึงมีการดำเนินการเชิงรุกอย่างเร่งด่วนทั้งในระดับประเทศ

ภูมิภาค และท้องถิ่น ทั้งนี้ในระดับพื้นที่โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่งให้ทุกอำเภอ ดำเนินการสำรวจและรวบรวมรายชื่อ ผู้เสพยาเสพติด และผู้ค้ายาเสพติดในพื้นที่ตำบล/หมู่บ้าน โดยผู้เสพ/ ผู้ป่วยยาเสพติด เป็นบุคคลที่จะต้องได้รับความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน โดยยึดหลัก “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” ที่ ต้องได้รับการบำบัดรักษา และป้องกันไม่ให้กลุ่มเสี่ยงเข้าไปเป็นเหยื่อของยาเสพติด โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนและในสังคมให้ร่วมดำเนินการในลักษณะบูรณาการ ควบคู่กับมาตรการทางกฎหมาย พร้อมกันนี้ กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการปกครองในฐานะหน่วยงานที่มีภารกิจในการ รักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายในประเทศ ประกอบกับบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 118 ได้กำหนดให้กระทรวงมหาดไทยจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ป่วยยาเสพติดหรือผู้ผ่านการบำบัดรักษา เพื่อฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ป่วยยาเสพติดหรือผู้ ผ่านการบำบัดรักษา เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การศึกษา การติดตามดูแลปัญหาด้านสุขภาพ และการให้ การสงเคราะห์อื่น ๆ (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2563: 2-3; สำนักงานเลขาธิการ คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข, 2565: 1)

อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ถือเป็นพื้นที่หนึ่งที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดมาโดยตลอด โดยเฉพาะยาบ้า ที่มีการแพร่ระบาดในกลุ่มประชาชนทุกช่วงอายุ ซึ่งที่ผ่านมาในระดับพื้นที่ไม่มีการ ดำเนินงานในการฟื้นฟู ดูแล ช่วยเหลือผู้ป่วยยาเสพติดที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ อำเภอเวียง หนองล่อง เป็นพื้นที่นอกเขตเมือง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้างทั่วไป ซึ่งผู้ เสพยาเสพติดส่วนใหญ่ เสพยาเพื่อทำงานให้ได้มากขึ้น หรือเป็นกลุ่มใช้แรงงาน ด้วยบริบทของปัญหา ข้างต้น จึงมีการจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน เพื่อเป็นส่วน ปฏิบัติการให้การสนับสนุนช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ผ่านการบำบัดรักษา โดย มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน นำผู้ป่วยยาเสพติดที่ผ่านการคัดกรองและสมัครใจเข้ารับการ อบรมเป็นระยะเวลา 15 วัน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางร่างกาย และจิตใจ ให้สามารถเลิกใช้ยาเสพติด เสริมสร้างทักษะชีวิต ทักษะทางสังคม การแนะแนวการศึกษา/อาชีพ ทักษะ การประกอบอาชีพ โดยมี อาชีพหลากหลาย เพื่อให้ผู้ป่วยยาเสพติดเรียนรู้ตามความสมัครใจ รวมถึงมีการบูรณาการความร่วมมือใน ระดับพื้นที่ในการให้การสงเคราะห์อื่น ๆ เพื่อให้ผู้ผ่านการฟื้นฟูจากศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมสามารถ กลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข ทั้งนี้ทุกกระบวนการดำเนินงานมุ่งเน้นให้ครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วน ร่วมในการฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติด อันถือเป็นแนวทางสำคัญในการฟื้นฟูสภาพทางสังคมอย่างยั่งยืน

จากการดำเนินงานข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรด้านสาธารณสุข จึงเล็งเห็นความสำคัญของ การวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) เพื่อประเมินประสิทธิผลการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติด ในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมกับการมีส่วนร่วมของครอบครัว ในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมอำเภอเวียงหนอง ล่อง จังหวัดลำพูน เนื่องจากในระยะแรกของการดำเนินงานนั้น ยังไม่มีการติดตาม ประเมินผลของการการ จัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพ การดูแล ฟื้นฟูสภาพทางสังคมให้แก่ผู้ป่วยยาเสพติด รวมถึงเสริมสร้างบทบาทครอบครัว และชุมชน ในการ ดูแล และฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติดที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบททางสังคม และเกิดความยั่งยืนในการฟื้นฟู ผู้ป่วยยาเสพติดในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินประสิทธิผลการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติดในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมกับการมีส่วนร่วมของครอบครัว ในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

การทบทวนวรรณกรรม เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้ได้ศึกษาทบทวนแนวคิดการบำบัดและฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติดของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2564: 10-12) โดยกล่าวว่าการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติด หมายถึงกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและพัฒนาสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ทั้งทางกาย ทางใจ และสังคม ดังนี้ 1) การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านร่างกาย (Physical Rehabilitation) เป็นการรักษาอาการผู้ป่วยอันเกิดจากเสพยาเสพติด การปรับสภาพร่างกายที่ทรุดโทรมจากการใช้ยาเสพติดและการรักษาโรคแทรกซ้อน เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้โดยปราศจากยาเสพติด 2) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจ (Mental Rehabilitation) เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่สุดของการฟื้นฟูสมรรถภาพ มีขอบเขตถึงวิธีการทุกชนิดที่สามารถปรับสภาพจิตใจ บุคลิกภาพและพฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติดให้ดีขึ้น หลังจากທີ່จิตใจนั้นตกเป็นทาสของยาเสพติด หากสภาพจิตใจมีความพร้อม การบำบัดฟื้นฟูจะประสบความสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง 3) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพ (Occupational Rehabilitation) เป็นการเพิ่มสมรรถภาพด้านอาชีพ วิชาชีพของผู้ติดยาเสพติดให้สามารถกลับไปอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ และมีวิชาชีพติดตัว สามารถหารายได้เลี้ยงตนเองได้ จะได้ไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก และ 4) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านสังคม (Social Rehabilitation) เป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เสพยาเสพติดสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้เป็นปกติ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับคนในสังคม มีอาชีพ รายได้ เป็นที่ยอมรับในสังคม สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี รู้ขนบธรรมเนียม ระเบียบ กฎหมายของสังคม ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น

องค์ประกอบของการบำบัดฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติด สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2564: 14) ได้มุ่งเน้นหลักการสำคัญของระบบการบำบัดและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดภายใต้หลักการที่ว่า “ผู้เสพยา คือ ผู้ป่วย” ที่ต้องได้รับการบำบัดรักษา และป้องกันไม่ให้กลุ่มเสี่ยงเข้าไปเป็นเหยื่อของยาเสพติด โดยใช้ FAST model ซึ่งเป็นรูปแบบการบำบัดฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติดที่ มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) F: ครอบครัว (Family) ครอบครัวจะเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มทำการบำบัดฟื้นฟู และรับผิดชอบดูแลควบคุมไปกับการอยู่ในครอบครัว สังคม ชุมชนตามสภาพที่เป็นอยู่จริง 2) A: กิจกรรมทางเลือกในการบำบัด (Alternative treatment activities) ใช้กิจกรรม ทางเลือกในการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมกับผู้เข้าบำบัดตามสภาพความเป็นจริง 3) S: การช่วยตนเอง (Self-help) ใช้กระบวนการให้ผู้เข้าบำบัดมีการเรียนรู้และบำบัดรักษารักษาทางกาย จิตใจและสังคม สามารถมีพลังใจอย่างเข้มแข็ง โดยปรับสภาพทั้งพฤติกรรม เจตคติ ความรู้สึก และการสร้างสัมพันธภาพ จนสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข และไม่หันเหต่อสภาพแวดล้อมที่มียาเสพติด และ 4) T: ชุมชนบำบัด (Therapeutic community) มีแนวทางเพื่อพัฒนาการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าทางสังคม โดยใช้กระบวนการชุมชนบำบัดที่สำคัญ ได้แก่ การช่วยเหลือตัวเอง การใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม รวมถึงการเรียนรู้ถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่ควรมีในสังคม

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีการศึกษาเกี่ยวกับการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติดที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน อาทิเช่น ชวันรัตน์ เสถียรกิตติธนา (2558: ค) ศึกษาเรื่อง ผลของโปรแกรมการฝึกทักษะชีวิตแบบบูรณาการโดยครอบครัวมีส่วนร่วมต่อพลังต้านการเสพยา

ยาบ้าของผู้เสพยาบ้าที่ได้รับการบำบัดในระยะฟื้นฟูสภาพ สุมาลี มาตา และจุฑาภา ธนากรพงศ์ (2559: ง) ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับบำบัดกับการมีส่วนร่วมของครอบครัว นฤมล มีนา (2560: ค) ศึกษาเรื่อง ผลของการใช้โปรแกรมส่งเสริมทักษะชีวิตและการมีส่วนร่วมของครอบครัวต่อการพัฒนาทักษะชีวิตและความตั้งใจในการเลิกยาเสพติดในเด็กและเยาวชนที่ได้รับการติดตามโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ชฎากาญจน์ ชาลีรัตน์ และยอดชาย สุวรรณวงษ์ (2565: 49) ได้พัฒนารูปแบบการบำบัดรักษาฟื้นฟูด้วยแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ และพลังภาคีเครือข่ายสำหรับผู้เสพยาเสพติดระบบสมัครใจในจังหวัดสระบุรี เป็นต้น ซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่ค้นพบว่า การมีส่วนร่วมของครอบครัว และบทบาทของชุมชน ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เสพยาหรือผู้ติดยาเสพติด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) เพื่อประเมินประสิทธิภาพฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติดในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมกับการมีส่วนร่วมของครอบครัว ในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ในด้าน 1) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวของผู้ป่วยยาเสพติด 2) การมีส่วนร่วมของครอบครัวต่อการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติดในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม 3) ความพึงพอใจของผู้ป่วยยาเสพติดต่อกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพทางสังคม และ 4) ความพึงพอใจของครอบครัว/ญาติต่อกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพทางสังคม ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงกันยายน 2566 กลุ่มตัวอย่างได้ดำเนินการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับผู้ป่วยยาเสพติด ที่เข้ารับการฟื้นฟูสภาพกับศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน จำนวน 60 คน และมีครอบครัวหรือญาติดูแล จำนวน 60 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 120 คน โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion Criteria) ได้แก่ 1) เข้ารับการฟื้นฟูสภาพกับศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน 2) สมาชิกครอบครัวยินดีและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบทุก 15 วัน และ 3) อ่านเขียนและสื่อสารภาษาไทย เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria) ได้แก่ 1) มีโรคทางกายที่จะเป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมกิจกรรม 2) ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบ 15 วัน และ 3) แสดงความจำนงขอยุติการเข้าร่วมโปรแกรม

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามสำหรับผู้ป่วยยาเสพติด ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป แบบประเมินการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน แบบประเมินความพึงพอใจต่อการอบรมและทำกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพทางสังคม และแบบสอบถามสำหรับครอบครัว/ญาติ ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป การมีส่วนร่วมของครอบครัวต่อการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติด และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการอบรมและทำกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพทางสังคม ซึ่งได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหากับผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และได้ดำเนินการทดสอบความน่าเชื่อถือด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1970: 161) โดยแบบสอบถามสำหรับผู้ป่วยยาเสพติดได้ค่าความเชื่อมั่นในภาพรวมเท่ากับ 0.81 และแบบสอบถามสำหรับครอบครัว/ญาติ ได้ค่าความเชื่อมั่นในภาพรวมเท่ากับ 0.86

การวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน เลขที่การรับรอง REC 2566-22 รับรองวันที่ 23 พฤษภาคม 2566

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยยาเสพติดและครอบครัว/ญาติ

การฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติดในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมกับการมีส่วนร่วมของครอบครัว ในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูนในครั้งนี้ได้ดำเนินการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยยาเสพติดและครอบครัว/ญาติ โดยกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยยาเสพติดทั้งหมดเป็นเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี (ค่าเฉลี่ย±ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อยู่ที่ 37.06 ± 10.43) มีสถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา และมีรายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท

ด้านข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างครอบครัว/ญาติของผู้ป่วยยาเสพติด พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุมากกว่า 60 ปี (ค่าเฉลี่ย±ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อยู่ที่ 61.61 ± 11.23) มีสถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน ประกอบอาชีพเกษตรกร รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว อยู่ที่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท และมีสัมพันธภาพกับผู้ป่วยยาเสพติดโดยเป็นพ่อแม่

2. ผลการประเมินด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน

จากได้เข้าร่วมกิจกรรมฟื้นฟูสภาพของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูนของผู้ป่วยยาเสพติด พบว่าในภาพรวมช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยยาเสพติดกับครอบครัวและชุมชนได้ในระดับค่อนข้างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า สัมพันธภาพระหว่างผู้ป่วยกับครอบครัวอยู่ในระดับแรก รองลงมาคือสัมพันธภาพกับชุมชน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 และ 3.57) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน

การเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน	Mean	SD	แปลผล
1) สัมพันธภาพกับครอบครัว	3.69	0.27	ค่อนข้างดี
2) สัมพันธภาพกับชุมชน	3.57	0.34	ค่อนข้างดี
ภาพรวม	3.63	0.25	ค่อนข้างดี

3. ผลการประเมินด้านการมีส่วนร่วมของครอบครัวต่อการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติดในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

การมีส่วนร่วมของครอบครัวต่อการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติดในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน พบว่าในภาพรวม ครอบครัว/ญาติของผู้ป่วยยาเสพติดมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นพบว่า ครอบครัว/ญาติของผู้ป่วยจะมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม โดยพบว่าเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ผู้ป่วยสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง รองลงมาคือ ผู้ป่วยมีการรับฟังข้อคิดเห็นจากคนในครอบครัว ผู้ป่วยมีความตั้งใจที่จะเลิกยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ครอบครัวตระหนักรู้ในตนเองว่า ผู้ป่วยมีการปรับตัวเข้ากับสมาชิกในครอบครัวได้ดีมากขึ้น เป็นต้น ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การมีส่วนร่วมของครอบครัวต่อการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติด

การมีส่วนร่วมของครอบครัวต่อการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติด	Mean	SD	แปลผล
1. ท่านให้ความร่วมมือกับศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมในการให้ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับผู้ป่วย	3.71	0.49	มาก
2. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ทางศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมได้จัดขึ้น	3.81	0.43	มาก
3. ท่านได้แสดงความคิดเห็น หรือความต้องการในการให้ความช่วยเหลือ ฟื้นฟูสภาพผู้ป่วย	3.63	0.51	มาก
4. ท่านกระตุ้นให้ผู้ป่วยออกกำลัง หรือทำกิจกรรมสันทนาการในการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	3.66	0.50	มาก
5. ท่านชักชวนให้ผู้ป่วยได้ร่วมทำกิจกรรมของชุมชน เช่น เข้าวัด งานบุญ หรืองานอื่นๆ ในชุมชน	3.83	0.55	มาก
6. ท่านคอยสังเกตพฤติกรรมต่างๆ เมื่อพบว่า ผู้ป่วยมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงที่ต้องสงสัยเกี่ยวกับยาเสพติด ท่านจะพาผู้ป่วยมาพบเจ้าหน้าที่ผู้ให้การบำบัดฟื้นฟู	3.81	0.59	มาก
7. ท่านตระหนักรู้ในตนเองว่า ผู้ป่วยมีการปรับตัวเข้ากับสมาชิกในครอบครัวได้ดีมากขึ้น	3.85	0.70	มาก
8. ผู้ป่วยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวและร่วมกิจกรรมของครอบครัวได้เป็นอย่างดี	3.66	0.50	มาก
9. ผู้ป่วยพูดคุยและขอคำปรึกษาปัญหาต่าง ๆ กับครอบครัว	3.56	0.59	มาก
10. ผู้ป่วยมีความคิดทบทวนการใช้ชีวิตที่ดีขึ้น	3.70	0.59	มาก
11. เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ผู้ป่วยสามารถแก้ไขปัญหได้ด้วยตนเอง	3.93	0.68	มาก
12. ผู้ป่วยมีการรับฟังข้อคิดเห็นจากคนในครอบครัว	3.88	0.69	มาก
13. ผู้ป่วยมีความตั้งใจที่จะเลิกยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด	3.86	0.59	มาก
ภาพรวม	3.76	0.25	มาก

4. ผลการประเมินด้านความพึงพอใจต่อกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดลำพูน

ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยยาเสพติดต่อกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดลำพูน พบว่าในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยยาเสพติดต่อกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.65 โดยกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยยาเสพติดมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน ลำดับแรกคือ ด้านเนื้อหาวิธีการสอนเหมาะสมกับความต้องการของผู้ป่วย และครอบครัว ด้านผลลัพธ์ของกิจกรรมช่วยเสริมเสริมสัมพันธภาพที่ดีระหว่างท่านกับครอบครัวและชุมชน ช่วยเสริมสร้างทักษะอาชีพ และด้านกระบวนการดำเนินกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ท่านและครอบครัว ได้แสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมทำกิจกรรมอย่างเต็มที่ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยยาเสพติดต่อกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม

ความพึงพอใจต่อกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม	Mean	SD	แปลผล
1) ด้านเนื้อหาวิธีการสอน	3.71	0.45	มาก
2) ด้านกระบวนการดำเนินกิจกรรม	3.60	0.69	มาก
3) ด้านผลลัพธ์ของกิจกรรม	3.66	0.32	มาก
ภาพรวม	3.65	0.39	มาก

ด้านความพึงพอใจของครอบครัว/ญาติผู้ป่วยยาเสพติด พบว่าในภาพรวมมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม พบว่าภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.76 โดยครอบครัว/ญาติผู้ป่วยยาเสพติดมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน ลำดับแรกคือ ด้านกระบวนการดำเนินกิจกรรมที่วิทยากร/เจ้าหน้าที่ให้ความเป็นกันเองในการทำกิจกรรม รองลงมาคือ ด้านผลลัพธ์ของกิจกรรม ช่วยเสริมสร้างทักษะอาชีพให้แก่ผู้ป่วย ช่วยให้ผู้ป่วยสามารถกลับมาใช้ชีวิตอย่างปกติสุขกับครอบครัวและชุมชน และด้านเนื้อหาวิธีการสอน เหมาะสมกับความต้องการของผู้ป่วยและครอบครัว ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างครอบครัว/ญาติผู้ป่วยยาเสพติดต่อกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม

ความพึงพอใจต่อกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม	Mean	SD	แปลผล
1) ด้านเนื้อหาวิธีการสอน	3.72	0.40	มาก
2) ด้านกระบวนการดำเนินกิจกรรม	3.79	0.43	มาก
3) ด้านผลลัพธ์ของกิจกรรม	3.76	0.37	มาก
ภาพรวม	3.76	0.27	มาก

อภิปรายผลและสรุป

อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ถือเป็นพื้นที่หนึ่งที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดมาโดยตลอด โดยเฉพาะยาบ้า ที่มีการแพร่ระบาดในกลุ่มประชากรวัยแรงงาน เนื่องจากบริบทของพื้นที่ที่ครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้างทั่วไป ประกอบกับการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่มีอย่างต่อเนื่อง และด้วยปัจจัยราคายาเสพติดที่ถูกกด ทำให้ผู้ใช้แรงงานหาซื้อยาเสพติดได้ง่ายและเสพติดจำนวนมาก ด้วยสถานการณ์ปัญหาดังกล่าวนี้จึงมีผู้ป่วยยาเสพติด ที่จำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูสภาพให้กลับคืนสู่ครอบครัวและชุมชน การดำเนินงานของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน โดยนำผู้ป่วยยาเสพติดที่ผ่านการคัดกรองและสมัครใจเข้ารับการอบรมเป็นระยะเวลา 15 วัน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางร่างกาย และจิตใจ ให้สามารถเลิกใช้ยาเสพติด เสริมสร้างทักษะชีวิต ทักษะทางสังคม การแนะแนวการศึกษา/อาชีพ ทักษะ การประกอบอาชีพ โดยมีอาชีพหลากหลาย เพื่อให้ผู้ป่วยยาเสพติดเรียนรู้ตามความสมัครใจ มีระบบ ติดตาม ดูแล และ

ช่วยเหลือหลังจากผ่านการอบรมจากการฟื้นฟูทางสังคม โดยให้ชุดปฏิบัติการประจำตำบล (ขปต.) ร่วมกับ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ คณะกรรมการหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หรือบุคลากร ของหน่วยงานอื่น ๆ ทำหน้าที่ในการติดตามตรวจเยี่ยม ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา และช่วยเหลือด้าน สวัสดิการสังคม ที่อยู่อาศัยเป็นการชั่วคราว การศึกษา อาชีพหรือการทำงาน และให้การสงเคราะห์อื่น ๆ ที่ จำเป็นต่อการดำรงชีพแก่ผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ผ่านการบำบัดรักษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้นายจ้างหรือ สถานประกอบการรับเข้าทำงาน รวมถึงการบูรณาการความร่วมมือในระดับพื้นที่ในการให้การสงเคราะห์ อื่น ๆ เพื่อให้ผู้ผ่านการฟื้นฟูจากศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

จากการดำเนินงานในระยะแรกนี้ผลการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติดในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมกับการมี ส่วนร่วมของครอบครัว ในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูนเกิดผลลัพธ์ใน ทิศทางที่ดี ทั้งในด้านการเสริมสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวและชุมชน ได้แก่ ผู้ป่วยยาเสพติดและสมาชิก ในครอบครัวไม่ค่อยหวาดระแวงกัน รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันมากขึ้น รวมถึงผู้ป่วยยาเสพติดมี สัมพันธภาพค่อนข้างดีกับชุมชน ด้วยการให้ความร่วมมือทำกิจกรรมในชุมชน เช่น งานวัด งานบุญ เป็นต้น เสียสละเวลาส่วนตัวในการช่วยเหลืองานในชุมชน เป็นต้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นฤมล มินา (2560: : ง) ได้ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมส่งเสริมทักษะชีวิตและการมีส่วนร่วมของครอบครัวต่อการ พัฒนาทักษะชีวิตและความตั้งใจในการเลิกยาเสพติดในเด็กและเยาวชนที่ได้รับการติดตามโดยสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบว่าผลของการใช้โปรแกรมช่วยในการส่งเสริมทักษะชีวิตของเด็กและ เยาวชนที่ติดยาเสพติดในระดับมาก กิจกรรมที่จัดขึ้นทำให้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ แสดงความคิดเห็น ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ทำให้เกิดความสัมพันธ์และมีความเข้าใจใน ครอบครัวมากขึ้น จนมีความตั้งใจต่อสิ่งที่พัฒนาตนเองให้เกิดทักษะชีวิต และเจตนารมณ์ที่ตั้งใจไม่ กลับไปเสพติดซ้ำ

ด้านการมีส่วนร่วมของครอบครัวต่อการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติดในศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม อำเภอ เวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน พบว่าในภาพรวม ครอบครัว/ญาติของผู้ป่วยยาเสพติดมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติด ที่พบว่า ผู้ป่วยสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ผู้ป่วยมีการรับฟังข้อคิดเห็นจากคนในครอบครัว ผู้ป่วยมีความตั้งใจ ที่จะเลิกยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ตลอดจนครอบครัวตระหนักรู้ในตนเองว่า ผู้ป่วยมีการปรับตัวเข้ากับสมาชิกใน ครอบครัวได้ดีมากขึ้น เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของสุมาลี มาดา และดุจดาว ธนากรพงศ์ (2559: 6) ได้ศึกษาประสิทธิผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับบำบัดกับการมีส่วนร่วมของ ครอบครัว พบว่า ในด้านการมีส่วนร่วมของครอบครัวต่อการฟื้นฟูผู้ติดยาอยู่ในระดับมาก โดยลำดับแรก ครอบครัวมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ โดยผู้ติดยามีพฤติกรรมกระเสือกกระสนที่ลดลง รับฟังความคิดเห็น ของคนในครอบครัว และเห็นคุณค่าของการเป็นสมาชิกในครอบครัว และจากผลการศึกษาของ วลีรัตน์ แสงไชย (2561: 164) ได้ศึกษากระบวนการบำบัดผู้เสพยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า บทบาทของครอบครัวและชุมชน ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อกระบวนการฟื้นฟู บำบัดผู้เสพยาเสพติดที่ ประสบผลสำเร็จอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ทั้งผู้ป่วยยาเสพติดและครอบครัว/ญาติ มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพของ ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูนอยู่ในระดับมาก โดยกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยยา เสพติดมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน ลำดับแรกคือ ด้านเนื้อหาวิธีการสอนเหมาะสมกับความ ต้องการของผู้ป่วย และครอบครัว ด้านผลลัพธ์ของกิจกรรมช่วยเสริมเสริมสัมพันธภาพที่ดีระหว่างท่านกับ

ครอบครัวและชุมชน ช่วยเสริมสร้างทักษะอาชีพ และด้านกระบวนการดำเนินกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ท่าน และครอบครัว ได้แสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมทำกิจกรรมอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับความพึงพอใจของ ครอบครัว/ญาติผู้ป่วยยาเสพติด พบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน ลำดับแรกคือ ด้าน กระบวนการดำเนินกิจกรรมที่วิทยากร/เจ้าหน้าที่ให้ความเป็นกันเองในการทำกิจกรรม รองลงมาคือ ด้าน ผลลัพธ์ของกิจกรรม ช่วยเสริมสร้างทักษะอาชีพให้แก่ผู้ป่วย ช่วยให้ผู้ป่วยสามารถกลับมาใช้ชีวิตอย่างปกติ สุขกับครอบครัวและชุมชน และด้านเนื้อหาวิธีการสอน เหมาะสมกับความต้องการของผู้ป่วยและครอบครัว สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นฤมล มีนา (2560: ง) ได้ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมส่งเสริมทักษะชีวิต และการมีส่วนร่วมของครอบครัวต่อการพัฒนาทักษะชีวิตและความตั้งใจในการเลิกยาเสพติดในเด็กและ เยาวชนที่ได้รับการติดตามโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบว่าผลของการเข้าร่วมโปรแกรม ทำให้ครอบครัวเกิดความพึงพอใจต่อโปรแกรมในระดับมาก โดยครอบครัวมีความพึงพอใจต่อผลลัพธ์ของ โปรแกรมที่ช่วยในการส่งเสริมทักษะชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชนที่ติดยาเสพติดและมีเจตนาเริ่มต้นตั้งใจไม่ กลับไปเสพติดซ้ำ

สรุปได้ว่า การดำเนินงานของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน มุ่งเน้น การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนนั้น ช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้แก่ผู้ป่วยยาเสพติดกับ ครอบครัวและชุมชน ครอบครัวมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรม โดยผู้ป่วยยาเสพติดเกิด ตระหนักและเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนกิจกรรมที่จัดขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของผู้ป่วยและ ครอบครัว/ญาติ จึงส่งผลให้การดำเนินในระยะแรกนี้ประสบผลสำเร็จผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจใน ระดับมากต่อกิจกรรมที่จัด ดังนั้นจึงควรมีการขยายผลและพัฒนาโครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องอย่าง ต่อเนื่อง เพื่อให้การแก้ไขปัญหายาเสพติด การฟื้นฟูสภาพและคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยยาเสพติดในระดับ พื้นที่เกิดความยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ควรมีการติดตามประเมินผลการ ดำเนินกิจกรรมฟื้นฟูสภาพทางสังคม ทั้งระยะสั้น และระยะยาว เพื่อนำผลการประเมินมาเป็นแนวทางใน การกำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ สามารถนำมาใช้ให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อผู้ป่วยยาเสพติด และครอบครัว ตลอดจนสามารถนำผลการศึกษานี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุง กำหนด กิจกรรมและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยยาเสพติดที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ปัญหา และความต้องการของผู้ป่วยยาเสพติดได้อย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนเป็นฐานต่อการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ป่วยยาเสพติด เป็นประโยชน์ต่อการนำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การ บำบัดฟื้นฟู และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยยาเสพติดให้เกิดความยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม ของครอบครัวและชุมชนเป็นฐาน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2563). **แนวทางการดำเนินการจัดตั้งและขับเคลื่อนศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมในจังหวัดและศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมอื่น ของกระทรวงมหาดไทย ตามประมวลกฎหมายยาเสพติดและอนุบัญญัติที่เกี่ยวข้อง**. กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.
- ชฎากาญจน์ ชาลีรัตน์ และยอดชาย สุวรรณวงศ์. (2565). การพัฒนารูปแบบการบำบัดรักษาฟื้นฟูด้วยแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ และพลังภาคีเครือข่ายสำหรับผู้เสพยาเสพติดระบบสมัครใจในจังหวัดสระบุรี. *วารสารสาธารณสุขและสุขภาพศึกษา*, 2(1): 49-68.
- ชวนรัตน์ เสถียรกิตติธนา. (2558). **ผลของโปรแกรมการฝึกทักษะชีวิตแบบบูรณาการโดยครอบครัวมีส่วนร่วมต่อพลังด้านการเสพยาบ้าของผู้เสพยาบ้าที่ได้รับการบำบัดในระยะฟื้นฟูสภาพ**. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล มีนา. (2560). **ผลของการใช้โปรแกรมส่งเสริมทักษะชีวิตและการมีส่วนร่วมของครอบครัวต่อการพัฒนาทักษะชีวิตและความตั้งใจในการเลิกยาเสพติดในเด็กและเยาวชนที่ได้รับการติดตามโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน**. วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วลีรัตน์ แสงไชย. (2561). **กระบวนการบำบัดผู้เสพยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน**. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 15(2): 164-172.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2558). **นโยบายยาเสพติด: วาระแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2564). **รูปแบบการดำเนินการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด**. กรุงเทพฯ: ส่วนวิจัยและพัฒนาวิชาการ สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2565). **สถานการณ์ยาเสพติดประกอบการจัดทำแผนปี 2565**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข. (2565). **ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <https://ncmc.moph.go.th/home/index.php/index/newslist/29/0>
- สุมาลี มาตา และดุจดาว ธนากรพงศ์. (2559). **ประสิทธิผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับบำบัดกับการมีส่วนร่วมของครอบครัว**. รายงานการวิจัย สำนักงานกิจการยุติธรรม สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of psychological testing*. 3rd^{ed}. New York: Harper & Row.

การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
Indicator Development of Digital Citizenship in 21st Century
For Mahamakut Buddhist University Students (Northeastern)

นัยน์พร สุภา¹, มณีญา สุราช²

Naipraporn Supa¹, Maneeya Surat²

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต¹ สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา²

Master of Education¹ in Educational Research and Evaluation²

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

UdonThani Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: naipraporn.isc@gmail.com

Received 11/10/2023 | Revised 03/12/2023 | Accepted 06/12/2023

บทความวิจัย (Research Article)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) 2) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 500 คน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ มีค่าความเที่ยงตรงทั้งฉบับเท่ากับ 0.976 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) พบว่า มีองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ 9 องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้จำนวน 30 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) องค์ประกอบหลักด้านการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ มี 3 องค์ประกอบย่อย 10 ตัวบ่งชี้ 2) องค์ประกอบหลักด้านคุณธรรมจริยธรรมดิจิทัล มี 3 องค์ประกอบย่อย 9 ตัวบ่งชี้ และ 3) องค์ประกอบหลักด้านการรู้ดิจิทัล มี 3 องค์ประกอบย่อย 11 ตัวบ่งชี้

2. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) โมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square = 14.866, ค่า df = 14, ค่า P = 0.387, ค่า GFI = 0.994, ค่า AGFI = 0.980, ค่า RMSEA = 0.011)

คำสำคัญ: การพัฒนาตัวบ่งชี้; ความเป็นพลเมืองดิจิทัล; นักศึกษาในศตวรรษที่ 21

Abstract

The purposes of the research were: 1) to develop a digital citizenship in 21st century indicators for Mahamakut Buddhist University Students (Northeastern), and 2) to examine the consistency of the model of digital citizenship indicators in the 21st century for Mahamakut Buddhist University Students (Northeastern) with empirical data. The research samples consisted of 500 students who have been studying under Mahamakut Buddhist University (Northeastern), The samples were selected by multi-stage Sampling. The data were collected by 5 level scale questionnaires with 30 items with 0.976 of reliability. The data were analyzed by using a computer software program. The research findings revealed that: 1. The results of the development of digital citizenship indicators in the 21st century for Mahamakut Buddhist University Students (Northeastern). Were found that the development consisted of 3 components, 9 factors and 30 indicators which were: 1) digital used, 10 indicators; 2) digital ethics, 9 indicators; 3) digital literacy, 11 indicators; 2. The examination of consistency of the model showed that the model fitted to the empirical data by given the Chi-square goodness to fit the test was 14.866, df = 14, P = 0.387, GFI = 0.994, AGFI = 0.980, RMSEA = 0.011. The model was able to account for digital citizenship indicators in the 21st century for Mahamakut Buddhist University Students (Northeastern).

Keywords: Indicator development; Digital citizenship; Students in 21st century

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 มีแนวโน้มปรับเปลี่ยนไปตามเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่พัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง เป็นยุคของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมโยงได้หลายมิติและสามารถเข้าถึงได้ทุกพื้นที่ไร้พรมแดนและคาดการณ์ได้ยาก เป็นการเปลี่ยนผ่านจากยุคแอนะล็อกเข้าสู่ยุคดิจิทัล ส่งผลให้มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี รวมถึงสิ่งแวดล้อม (วิจารณ์ พาณิช, 2559: ออนไลน์) จากสถานการณ์โลกและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าว ทำให้ประเทศไทยกำหนดยุทธศาสตร์ชาติในการพัฒนาประเทศให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยจัดทำแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2559 ซึ่งมุ่งเน้นเรื่องการใช้

เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์และสร้างสรรค์ และยังมีพระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2560 เป็นแผนแม่บทหลักสำหรับกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (พระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2560: 1-23) อาจกล่าวได้ว่า สังคมไทยจึงก้าวเข้าสู่ยุค “ดิจิทัลไทยแลนด์” (Digital Thailand) หรือ ดิจิทัลไทยแลนด์ 4.0 คือ ประเทศไทยที่สามารถสร้างสรรค์ และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน นวัตกรรม ข้อมูล ทุนมนุษย์ และทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

เมื่อก้าวถึงความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 หรือ digital citizenship หรือแนวคิดและแนวปฏิบัติที่แสดงให้เห็นคุณลักษณะที่สำคัญที่ช่วยสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของแต่ละบุคคลว่ามีความพร้อมที่จะก้าวเข้าสู่พลเมืองในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้พลเมืองเรียนรู้ว่าจะใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล และปกป้องตนเองจากความเสี่ยงต่าง ๆ รวมทั้ง รู้จักเคารพสิทธิของตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อสังคมในยุคปัจจุบัน ไปจนถึงความเข้าใจผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อสังคม และใช้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวก (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2561: 3) ซึ่งแนวคิดเรื่องของความเป็นพลเมืองดิจิทัลนั้นเริ่มต้นมาจากการเกิดขึ้นของเทคโนโลยี ส่งผลให้พฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนไป โดยเฉพาะ นักเรียน นักศึกษา เพราะพวกเขาเหล่านี้ใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางการใช้คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน กล้องวิดีโอ และอุปกรณ์ต่างๆ ในยุคดิจิทัล นอกจากนี้ยังใช้เวลาในแต่ละวันกับเทคโนโลยีดิจิทัลมากกว่าการอ่านหนังสือ จึงอาจกล่าวได้ว่าเทคโนโลยีเหล่านี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตไปแล้ว (Prensky, 2001a อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, 2556: 6-7) สำหรับผลกระทบจากเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เป็นผลกระทบเชิงบวก คือใช้เป็นสื่อในการนำเสนอผลงานของตนเอง ใช้ในการแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาหาความรู้ให้กับผู้อื่นได้ เป็นเวทีแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เป็นต้น ถึงแม้ว่าเครือข่ายสังคมออนไลน์จะเพิ่มความสะดวกสบาย แต่ก็แฝงด้วยอันตรายเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นอันตรายจากมิจฉาชีพออนไลน์ อาจเป็นช่องทางที่ถูกละเมิดลิขสิทธิ์ ขโมยผลงานหรือถูกแอบอ้าง การเสพติดเทคโนโลยี หากผู้ใช้หมกหมุ่นกับการเข้าร่วมเครือข่ายสังคมออนไลน์มากเกินไปก็อาจส่งผลเสียต่อสุขภาพ พลเมืองดิจิทัลไม่เพียงแต่ต้องเข้าใจแนวคิดพลเมืองที่สอดคล้องกับยุคสมัย สร้างทักษะและความรู้ดิจิทัลอย่างรอบด้าน ปกป้องตนเองจากภัยคุกคามออนไลน์ ตระหนักถึงสิทธิและความรับผิดชอบต่อสังคมในยุคดิจิทัล และมองหาโอกาสด้านต่างๆ ที่อินเทอร์เน็ตช่วยสร้างขึ้น แต่ยังคงเข้าใจประเด็นท้าทายใหม่ ๆ และมีส่วนร่วมในการกำหนดเงื่อนไขที่ช่วยให้อินเทอร์เน็ตส่งเสริมสังคมที่อยากเห็นด้วย (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2561: 13)

จากความสำคัญของความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ดังกล่าว ทำให้หลายองค์กรตระหนักและให้ความสำคัญและปัญหา แต่เมื่อพิจารณาจากงานวิจัยที่ยังมีอยู่น้อยมาก รวมถึงสถิติ รายงานจากการสำรวจ รวมถึงข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน พบว่ายังคงมีสภาพปัญหาการขาดคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดิจิทัล ยังมีความไม่เข้าใจและการตระหนักถึงความสำคัญของความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของคนในสังคมอยู่มาก ทำให้ผู้วิจัยสนใจในการทำวิจัยในหัวข้อการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้นเพื่อการเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ถือว่าเป็นกลุ่มคนที่อยู่ในระดับอุดมศึกษา ในการเป็นพลเมืองที่ดี ทั้งในสังคมจริงและสังคมที่เกิดบนโลกออนไลน์หรือสังคมดิจิทัล องค์ความรู้ที่จะได้จากการวิจัยในครั้งนี้ คือ ตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมือง

ดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในระดับผู้บริหารสถานศึกษาที่มีหน้าที่บริหาร ในด้านการเตรียม
ความพร้อมคนไทยให้เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และการส่งเสริมนักศึกษา ให้มีพฤติกรรมที่ดีมีคุณลักษณะของ
พลเมืองที่ดีในยุคดิจิทัล และยังมีประโยชน์ต่อผู้ที่ใกล้ชิด กับนักศึกษาโดยตรง เช่น ครู อาจารย์ และ
ผู้ปกครอง เป็นต้นโดยสามารถนำตัวบ่งชี้ จากวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางเพื่อกำหนดนโยบาย หลักสูตร หรือ
กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังและส่งเสริมให้นักเรียนและนักศึกษามีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลใน
ศตวรรษที่ 21 และเพื่อสร้างพื้นฐานที่ดีของการเป็นพลเมืองไทยในยุคดิจิทัลร่วมกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 1-5 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ประกอบด้วย วิทยาเขตอีสาน วิทยาเขตร้อยเอ็ด วิทยาเขตศรีล้านช้าง วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ และ มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัยในพระสังฆราชูปถัมภ์ จำนวน 3,218 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 1-5 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ได้แก่ วิทยาเขตอีสาน วิทยาเขตร้อยเอ็ด และวิทยาเขตศรีล้านช้าง จำนวนทั้งสิ้น 500 คน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย(ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นตัวนำและตามด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ คือการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน จากนั้นทำการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ โดยใช้เทคนิควิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) แบบสอบถามมี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ วิทยาเขตที่กำลังศึกษา คณะที่กำลังศึกษา สาขาวิชาที่กำลังศึกษา ปีที่กำลังศึกษา และอายุ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1. ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) และความครอบคลุมของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน โดยมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 รวมข้อคำถามผ่านเกณฑ์สามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมด จำนวน 30 ข้อ มีค่าเฉลี่ยทั้งฉบับเท่ากับ 0.946

2. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน รวมทั้งสิ้น 30 ฉบับ แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ปรากฏว่าแบบวัดโดยภาพรวมมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ .976 เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการใช้ดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ มี 10 ตัวบ่งชี้ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.951 ด้านคุณธรรมและจริยธรรมดิจิทัล มี 9 ตัวบ่งชี้ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ .920 และด้านรู้ดิจิทัล มี 11 ตัวบ่งชี้ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ .948

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์หาคุณภาพของแบบสอบถาม ได้แก่ วิเคราะห์หาความเที่ยงตรง ค่าอำนาจจำแนกรายข้อและค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลค่าสถิติพื้นฐานเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถามและ ตัวแปรที่ใช้ศึกษา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นตารางประกอบความเรียงท้ายตาราง เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย แต่ละระดับพฤติกรรมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จากการตอบแบบสอบถามที่การตอบใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ดังนี้ (ภัทรพร เกษสังข์, 2549: 109)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง พฤติกรรมต่อเรื่องนั้นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง พฤติกรรมต่อเรื่องนั้นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง พฤติกรรมต่อเรื่องนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง พฤติกรรมต่อเรื่องนั้นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง พฤติกรรมต่อเรื่องนั้นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

ตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 9 องค์ประกอบย่อย ซึ่งผลการวิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้น พบว่า ด้านการวิเคราะห์และประเมินดิจิทัล ในภาพรวมมีความคิดเห็นระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.32, S = 0.51) ความเข้าใจและเข้าถึงดิจิทัล ในภาพรวมมีความคิดเห็นระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.31, S = 0.55) ด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมดิจิทัล ในภาพรวมมีความคิดเห็นระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.31, S = 0.53) ด้านกฎหมายทางดิจิทัล ในภาพรวมมีความคิดเห็นระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.31, S = 0.54) ด้านสิทธิบุคคลและความรับผิดชอบทางดิจิทัล ในภาพรวมมีความคิดเห็นระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.31, S = 0.61) ด้านการป้องกันตนเองทางดิจิทัล ในภาพรวมมีความคิดเห็นระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.31, S = 0.58) ด้านมารยาทดิจิทัล ในภาพรวม

มีความคิดเห็นระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.29, S = 0.59) ด้านการจัดการการคุกคามทางดิจิทัล ในภาพรวมมีความคิดเห็นระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.28, S = 0.54) และ ด้านการรักษาความปลอดภัยข้อมูลดิจิทัล ในภาพรวมมีความคิดเห็นระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.27, S = 0.56)

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ ค่าความโด่ง และระดับการแปรผลของตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) โดยรวม

องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (n=500)					
	$\bar{X}$	S.D.	Su	Ku	CV %	ระดับ
1. การใช้ดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ						
การป้องกันตนเองทางดิจิทัล	4.31	0.58	-0.223	-0.852	13.46	มาก
การรักษาความปลอดภัยข้อมูลดิจิทัล	4.27	0.56	-0.201	-0.820	13.11	มาก
การจัดการการคุกคามทางดิจิทัล	4.28	0.54	-0.195	-0.766	12.62	มาก
2. คุณธรรมจริยธรรมทางดิจิทัล						
สิทธิบุคคลและความรับผิดชอบทางดิจิทัล	4.31	0.61	-0.422	-0.629	14.15	มาก
กฎหมายทางดิจิทัล	4.31	0.54	-0.355	-0.580	12.53	มาก
มารยาทดิจิทัล	4.29	0.59	-0.318	-0.714	13.75	มาก
3. การรู้ดิจิทัล						
ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมดิจิทัล	4.31	0.53	-0.257	-0.643	12.30	มาก
ความเข้าใจและเข้าถึงดิจิทัล	4.31	0.55	-0.263	-0.740	12.76	มาก
การวิเคราะห์และประเมินดิจิทัล	4.32	0.51	-0.231	-0.661	11.81	มาก

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) เพื่อตรวจสอบว่าทั้ง 3 องค์ประกอบหลัก และ 9 องค์ประกอบย่อยนั้น เป็นองค์ประกอบตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ตัวบ่งชี้องค์ประกอบ	น้ำหนัก องค์ประกอบ (b)	สัมประสิทธิ์ การพยากรณ์ (R ²)	สัมประสิทธิ์ คะแนน องค์ประกอบ (FS)
ด้านการใช้ดิจิทัลมีประสิทธิภาพ			
1. การป้องกันตนเองทางดิจิทัล	0.98	0.95	0.60
2. การรักษาความปลอดภัยข้อมูลดิจิทัล	0.94	0.87	0.16
3. การจัดการการคุกคามทางดิจิทัล	0.90	0.80	0.10
ด้านคุณธรรมและจริยธรรมทางดิจิทัล			
4. สิทธิบุคคลและความรับผิดชอบทางดิจิทัล	0.95	0.90	0.31
5. กฎหมายดิจิทัล	0.92	0.85	0.18
6. มารยาทดิจิทัล	0.94	0.88	0.29
ด้านการรู้ดิจิทัล			
7. ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมดิจิทัล	0.90	0.82	0.04
8. ความเข้าใจและเข้าถึงดิจิทัล	0.90	0.82	0.04
9. การวิเคราะห์และประเมินดิจิทัล	0.91	0.84	0.19

จากตารางที่ 1 พบว่า ตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) มีค่าเป็นบวก โดยที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.90–0.98 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกตัว แสดงว่าองค์ประกอบย่อยทั้ง 9 ตัวเป็นตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) และยังสามารถพิจารณาได้จากค่าความผันแปรร่วมกับองค์ประกอบมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ (Factor score regression) ดังนี้ องค์ประกอบย่อยการป้องกันตนเองทางดิจิทัล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.98 คะแนนองค์ประกอบเท่ากับ 0.60 และมีค่าความแปรปรวนร้อยละ 95 องค์ประกอบย่อยด้านการรักษาความปลอดภัยข้อมูลดิจิทัล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.94 คะแนนองค์ประกอบเท่ากับ 0.16 และมีค่าความแปรปรวนร้อยละ 87 องค์ประกอบย่อยด้านการจัดการการคุกคามทางดิจิทัลมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.90 คะแนนองค์ประกอบเท่ากับ 0.10 และมีค่าความแปรปรวนร้อยละ 80 องค์ประกอบย่อยด้านสิทธิบุคคลและความรับผิดชอบทางดิจิทัล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.95 คะแนนองค์ประกอบเท่ากับ 0.31 และมีค่าความแปรปรวนร้อยละ 90 องค์ประกอบย่อยด้านกฎหมายดิจิทัลมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.92 คะแนนองค์ประกอบเท่ากับ 0.18 และมีค่าความแปรปรวนร้อยละ 85 องค์ประกอบย่อยด้านมารยาทดิจิทัลมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.94 คะแนนองค์ประกอบเท่ากับ 0.29 และมีค่าความแปรปรวนร้อยละ 88 องค์ประกอบย่อยด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมดิจิทัลมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.90 คะแนนองค์ประกอบเท่ากับ 0.04 และมีค่าความแปรปรวนร้อยละ 82 องค์ประกอบย่อยด้านความ

เข้าใจและเข้าถึงดิจิทัล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.90 คะแนนองค์ประกอบเท่ากับ 0.04 และมีค่าความแปรปรวนร้อยละ 82 องค์ประกอบย่อยการวิเคราะห์และประเมินดิจิทัลมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.91 คะแนนองค์ประกอบเท่ากับ 0.19 และมีค่าความแปรปรวนร้อยละ 84

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน จากการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดล ปรากฏว่า ค่าค่าสถิติ ไค-สแควร์ (Chi-Square) 14.866 ที่ขึ้นหึ่งความเป็นอิสระ (df) เท่ากับ 14 ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ (p-value = 0.387) นั้นหมายถึงค่าไค-สแควร์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.994 และ 0.980 ตามลำดับ ซึ่งเป็นไปตามกำหนด คือ ระดับการยอมรับได้ค่ามากกว่า 0.90 และในส่วนของค่าประมาณความคลาดเคลื่อนของรากกำลังที่สองเฉลี่ย (RMSEA) เท่ากับ 0.011 ซึ่งแสดงว่าโมเดลตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ที่สร้างขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก

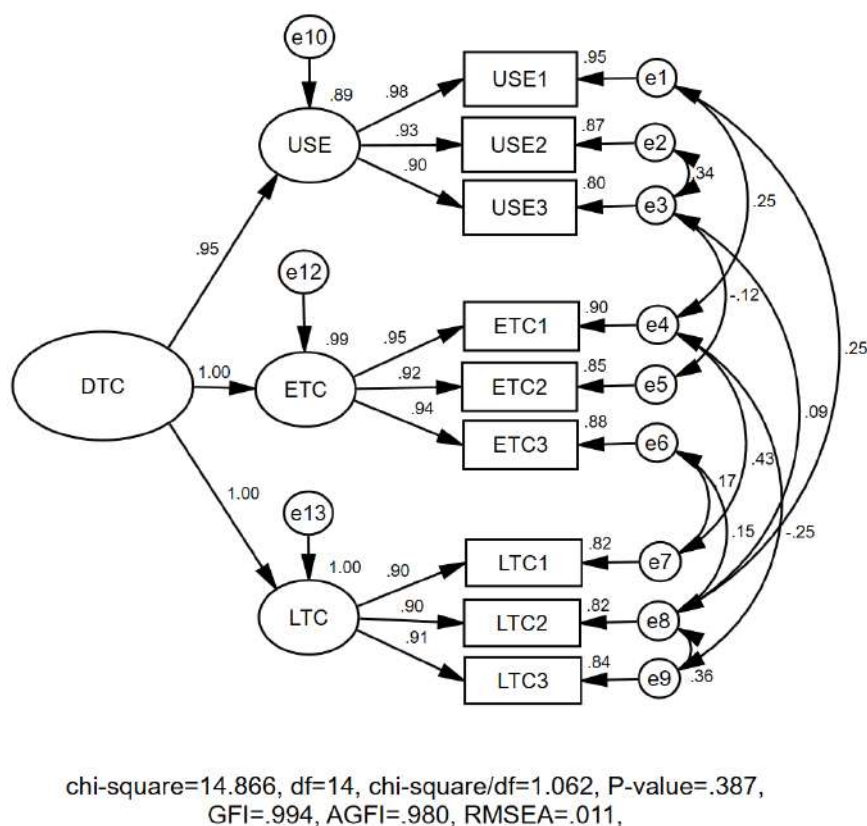
ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

องค์ประกอบ	น้ำหนัก องค์ประกอบ (b)	สัมประสิทธิ์ การพยากรณ์ (R ²)	สัมประสิทธิ์ คะแนน องค์ประกอบ (FS)
ด้านการใช้ดิจิทัลมีประสิทธิภาพ	0.95	0.89	-
ด้านคุณธรรมและจริยธรรมทางดิจิทัล	1.00	0.99	-
ด้านความรู้ดิจิทัล	1.00	1.00	-

Chi-Square = 14.866, df = 14, P-Value = 0.387, GFI = 0.994, AGFI = 0.980, RMSEA = 0.011

** P < 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบขององค์ประกอบทั้ง 3 ตัว มีค่าเป็นบวก คือ มีค่าตั้งแต่ 0.95-1.00 และมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกค่า โดยเมื่อจัดลำดับตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จากค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากไปหาน้อยคือองค์ประกอบหลักคุณธรรมและจริยธรรมทางดิจิทัล (ETC) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 1.00 ซึ่งเท่ากันกับองค์ประกอบหลักด้านการรู้ดิจิทัล (LTC) มีค่าน้ำหนักและรองลงมาคือ องค์ประกอบหลักด้านการใช้ดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ (USE) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.95 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) เกิดจากองค์ประกอบหลักด้านองค์ประกอบหลักคุณธรรมและจริยธรรมทางดิจิทัลและองค์ประกอบหลัก ด้านการรู้ดิจิทัล ซึ่งมีค่าเท่ากัน เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ องค์ประกอบหลักด้านการรู้ดิจิทัล

ภาพที่ 1 โมเดลตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาและการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) เพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิดโดยผู้วิจัยได้นำตัวบ่งชี้เหล่านี้มาผ่านกระบวนการวิเคราะห์โดยผู้เชี่ยวชาญและได้ตรวจสอบความสอดคล้อง ทำให้ได้ตัวบ่งชี้ทั้งหมด 30 ตัวบ่งชี้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ที่พบว่าในแต่ละโมเดลมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p < 0.01$) ทุกค่า และผลการวิเคราะห์ค่าสถิติของ Bartlett's และค่าดัชนี Kaiser Mayer - Olkin Measures of Sampling Adequacy (MSA) พบว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยค่า Bartlett's test of Sphericity ทุกค่ามีค่ามากกว่า 0.50 แสดงว่า ตัวบ่งชี้มีความสัมพันธ์กันมากและมีความเหมาะสมสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้

2. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จากผลการวิจัยพบว่า โมเดลการวัดของแต่ละองค์ประกอบหลักที่พัฒนาขึ้นและผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก แสดงว่าตัวบ่งชี้ทั้งหมด 30 ตัว เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญ ขององค์ประกอบตัวบ่งชี้

คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) และสามารถสร้างสเกลองค์ประกอบย่อยของตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จำนวน 9 องค์ประกอบได้ 2) โมเดลโดยผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ จากองค์ประกอบย่อย 9 ตัว มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมากพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 14.866 องศาอิสระ (df) เท่ากับ 14 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (P-Value) เท่ากับ 0.387 ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.994 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.980 และค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.011 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ค่าไค-สแควร์ไม่มีนัยสำคัญหรือค่า P สูงกว่า 0.05 ค่า GFI และค่า AGFI สูงกว่า 0.90 และค่า RMSEA น้อยกว่า 0.05

ผลการวิเคราะห์ข้างต้นเป็นการการยืนยันความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของแบบสอบถามตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์รายละเอียดมีดังนี้

1. องค์ประกอบหลักด้านการใช้ดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ด้านการป้องกันตนเองทางดิจิทัล มี 3 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านการรักษาความปลอดภัยข้อมูลดิจิทัล มี 3 ตัวบ่งชี้ และ 3) ด้านการจัดการการคุกคามทางดิจิทัล มี 4 ตัวบ่งชี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิสิทธิ์ เกษะบุตร (2563: 106-107) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนห้องเรียนกลับด้านโดยใช้โมบายเลิร์นนิ่ง เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มี 5 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) ด้านความปลอดภัยของตนเองและระบบคอมพิวเตอร์ 2) ด้านการสื่อสารเพื่อทำงานร่วมกันและสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสม 3) ด้านการใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศ 4) ด้านการรับมือกับการกลั่นแกล้ง ช่มชู้และคุกคามออนไลน์ 5) ด้านการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม และ พิมพ์ตะวัน จันทน์ (2563: 430-444) ได้ศึกษาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนิสิตระดับปริญญาตรี เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัล พบว่า คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัล ประกอบด้วยด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้านการมีจริยธรรมในการใช้สื่อดิจิทัล ด้านทักษะการเข้าถึงสื่ออย่างมีวิจารณญาณ และ ด้านการรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลกออนไลน์

2. องค์ประกอบหลักด้านคุณธรรมและจริยธรรมดิจิทัล ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ด้านสิทธิความรับผิดชอบทางดิจิทัล มี 3 ตัวบ่งชี้ 2) กฎหมายดิจิทัล มี 3 ตัวบ่งชี้ และ 3) ด้านมารยาทดิจิทัล มี 3 ตัวบ่งชี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบังอร ปัสมะริสสา (2564:16) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตปทุมมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 พบว่า ความเป็นพลเมืองดิจิทัลของผู้บริหารนั้นประกอบด้วย การใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีมารยาท การเข้าถึงสื่อดิจิทัล และการปฏิบัติตามกฎหมายในการใช้สื่อ การรู้เท่าทันดิจิทัล การสื่อสารและการค้าขายดิจิทัล การรู้จักสิทธิและความรับผิดชอบทางดิจิทัล การใช้ดิจิทัลอย่างปลอดภัย และการใช้ดิจิทัลโดยไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ

3. องค์ประกอบหลักด้านรู้ดิจิทัล ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมดิจิทัล มี 4 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านการเข้าใจและเข้าถึงดิจิทัล มี 3 ตัวบ่งชี้ และ 3) ด้านการวิเคราะห์ประเมินดิจิทัล มี 4 ตัวบ่งชี้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัย การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ประกอบด้วย 1) ด้านการใช้ดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ด้านคุณธรรมและจริยธรรมดิจิทัล 3) ด้านรู้ดิจิทัล และ โมเดลการวัดตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ซึ่งได้จากการวิจัยนี้ ไปใช้เป็นสารสนเทศพื้นฐานในการกำหนดนโยบายวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการพัฒนานักศึกษา ให้มีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะและพัฒนานักศึกษาให้เป็นไปตามแนวทางประพจน์ปฏิบัติ ให้มีความเหมาะสมและทันต่อการเปลี่ยนแปลง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญ คือ 1) ด้านการใช้ดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ด้านคุณธรรมและจริยธรรมดิจิทัล 3) ด้านรู้ดิจิทัล และผลงานวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับ หน่วยงานอื่นๆ ที่ต้องการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัล โดยการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจเฉพาะตัวแปรที่เป็นผลจากการศึกษาทฤษฎีเท่านั้น ดังนั้นการศึกษาและวิจัยครั้งต่อไปควรให้ความสำคัญกับการวิจัยนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลจริง เช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หรือการวิจัยและพัฒนา เป็นต้น และประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 สำหรับการศึกษาในสังกัดอื่นทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ที่เหมาะสมกับบริบทนั้น

ข้อค้นพบจากการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมหรือบรรทัดฐานของผู้ใช้เทคโนโลยี สื่อ และสารสนเทศในสังคมดิจิทัล ที่แสดงออกถึงการมีความรู้ความเข้าใจมีความถูกต้อง มีการใช้อย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพและปลอดภัย รวมไปถึงมีคุณธรรมและจริยธรรมในการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมในเชิงบวก ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ด้าน

คุณธรรมและจริยธรรมทางดิจิทัล (สิทธิบุคคลและความรับผิดชอบทางดิจิทัล, กฎหมายดิจิทัล, มารยาทดิจิทัล) 2) ด้านการรู้ดิจิทัล (ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมดิจิทัล, ความเข้าใจและเข้าถึงดิจิทัล, การวิเคราะห์และประเมินดิจิทัล) 3) ด้านการใช้ดิจิทัลมีประสิทธิภาพ (การป้องกันตนเองทางดิจิทัล, การรักษาความปลอดภัยข้อมูลดิจิทัล, การจัดการการคุกคามทางดิจิทัล) โดยสามารถแสดงเป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 ภาพตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เอกสารอ้างอิง

- กนกนก โพธิ์หอม. (2564). พลวัตความมั่นคงทางไซเบอร์ของประเทศไทย. วารสารมุมมองความมั่นคง, ม.ม.ป.(7), 45-54. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2564, จาก <https://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/Journal/article-00705.pdf>.
- คมกฤช พรหมฉิน. (2560). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารการศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2565). การบ่มเพาะมารยาทดิจิทัล: วิธีสอนออนไลน์เพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นพลเมืองก้าวหน้าในห้องเรียนสังคมศึกษาเสมือนจริง. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 6(1), 204-215. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2564, จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jeir/article/view/255542/172887>.
- ไชยันต์ สกฤตศรีประเสริฐ. (2556). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis). วารสารจิตวิทยาคลินิก, 1(44), 1-13. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2564, จาก

https://www.researchgate.net/profile/Chaiyun-Sakulsriprasert/publication/308692590_karwikheraahxngkhprakxbcheingyunyan/link/s/58d1d861a6fdcc3fe78529a3/karwikheraahxngkhprakxbcheingyunyan.pdf.

- ฐิตินันท์ ฅวนิล. (2564). มารยาทดิจิทัล: ข้อกำหนดในการสื่อสารออนไลน์ที่พลเมืองดิจิทัลไทยควรตระหนัก. **วารสารวิชาการการสหภาพ ประจำปี 2564**, ม.ม.ป.(-), 401-418. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2564, จาก <https://www.thaimediafund.or.th/download/digitaletiquette/>.
- ต้องตา จำเริญใจ. (2561). **ความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ทวนทอง เขาวงกิตพงศ์ และคณะ. (2563). แนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. **สัปดาห์ : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทส.)**, 26(4), 72-85. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2564, จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tgt/article/view/248127/168428>.
- เทพรัตน์ พิมลเสถียร. (2560). แนวทางการส่งเสริมทรัพยากรสารสนเทศภายใต้เศรษฐกิจดิจิทัล: กรณีศึกษารัฐกิจเพลงในประเทศไทย. **วารสารปัญญาภิวัฒน์**, 9(-), 105-117. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2564, จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pimjournal/article/view/94373/73773>.
- ธารทิพย์ ช้วนนา, ขวัญชัย ช้วนนา. (2561). การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เชิงผลิตภาพทางการศึกษา : สู่ยุคการศึกษาไทยแลนด์ 4.0. **วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**, 5(2), 325-342. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2564, จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/rdimu/article/download/211153/146290/665221>.
- นภาพรณ อาษาเพชร. (2560). การรังแกผ่านโลกโซเชียล ความรุนแรงที่ต้องแก้ไขและนวัตกรรมการจัดการปัญหา. **วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม**, 5(1), 100-106. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2564, จาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jcosci/article/view/94972/74203>.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2555). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน Confirmatory factor analysis (CFA). **วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร**, 2(2), 68-74. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2564, จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jrcd/article/view/93150/72974>.
- มณีนุช ภูยงค์, สุมาลี ศรีพุทธรินทร์ และจารุวรรณ เขียวน้ำชุม. (2564). สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และแนวทางพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1. **วารสารรัชต์ภาคย์**, 15(40), 249-263. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2564, จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RJPJ/article/download/250031/170316/892149>.

- ปาจริย์ รัตนานุสนธิ. (2556). การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลโลกของนักเรียนมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปอส์ ไกรวิญญู. (2560). กลยุทธ์การพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนเอกชนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัล. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เศกสรร สกนธวัฒน์. (2560). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทยตามแนวคิดการเสริมสร้างนักเรียนใหม่มีความเป็นพลเมืองดิจิทัล. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณกร พรประเสริฐ. (2562). การพัฒนาแบบวัดและเกณฑ์ปกติความเป็นพลเมืองดิจิทัลของ นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พินวา แสนใหม่. (2563). การรังแกทางไซเบอร์ผ่านสื่อออนไลน์ สาเหตุ และแนวทางการจัดการปัญหา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์และนวัตกรรมสถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- ศุภรีย์ ศรีสารคาม. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อคุณธรรมและจริยธรรมในการใช้อินเทอร์เน็ต. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกระบบสารสนเทศ มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- อภิสิทธิ์ เถายะบุตร. (2563). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนห้องเรียนกลับด้านโดยใช้โมบายเลิร์นนิ่งเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฤทธิ์ติยา ธรรมสวาสดี. (2564). ปัจจัยเชิงสาเหตุพระระดับที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจังหวัดมุกดาหาร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พีรวิทย์ คำเจริญ, วีรพงษ์ พลนิกรกิจ. (2561). เด็กกับการรู้เท่าทันดิจิทัล. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, 6(2), 22-31. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2564, จาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jcosci/article/view/169372/121850>.

การส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
Promoting Democracy of Local Administrative Organizations for Women
In Wangsaphung District, Loei Province

อรัทัย สมรักษ์, วีรนุช พรหมจักร์

Orathai Somrak, Weeranuch Promjak

หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Master of Political Science Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author E-mail: Noiyorathai@gmail.com

Received 21/09/2023 | Revised 11/10/2023 | Accepted 11/10/2023

บทความวิจัย (Research Article)

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย 2) ผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย 3) เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยทำการศึกษา โดย การสัมภาษณ์เชิงลึก และมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 10 คน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอวังสะพุง จำนวน 3 คน และผู้นำกลุ่มสตรีในอำเภอวังสะพุงจำนวน 7 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ในด้านการอบรมให้ความรู้เรื่องแนวทางประชาธิปไตยให้กับสตรีในหมู่บ้านในท้องถิ่น มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิตามอำนาจหน้าที่ ท้องถิ่นคัดกรองคุณสมบัติผู้สมัครทางการเมือง มีการรณรงค์ให้ประชาชนไปเลือกตั้ง รณรงค์ประชาสัมพันธ์และเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองที่ส่งเสริมประชาธิปไตย เช่น การสมัครเป็นผู้บริหาร สมาชิกสภา พนักงาน สื่อสารทางการเมืองผ่านช่องทางต่าง ๆ ทางจดหมายข่าว สื่อออนไลน์ หรือผ่านทางผู้แทนสตรี

2) ผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมประชาธิปไตยแก่สตรีในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่ายังขาดงบประมาณที่จะมาส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพสตรี และด้านตัวสตรีเองที่ติดค่านิยมเดิมที่ชายเป็นใหญ่ไม่ค่อยได้รับความยอมรับจากสังคมโดยเฉพาะสังคมในชนบท นอกจากนี้ประชาชนยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าที่ควรเนื่องจากมีการสื่อสารทางการเมืองที่ผิดพลาดและไม่ได้รับความรู้จากการส่งเสริมเนื่องจากการขาดงบประมาณ

3) แนวทางในการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ควรส่งเสริมด้านกิจกรรมการจัดเวทีให้ความรู้แก่สตรี ส่งเสริมการเรียนรู้ทางการเมืองจัดเวทีให้

แสดงออกในที่สาธารณะและมีการร่วมกิจกรรมกับภาครัฐ ควรส่งเสริมด้านการให้ความรู้เรื่องการแสดงออกถึงผลประโยชน์ เช่น การรักษาสาธารณะสมบัติ ควรมีงบประมาณเข้ามาส่งเสริมพัฒนาบุคลากรเพื่อที่จะนำไปส่งเสริมสตรีต่ออีกทาง ด้านการสื่อสารทางการเมืองก็ควรส่งเสริมให้มีการรับรู้และวิเคราะห์ข่าวปลอม ควรมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นของสตรีในหลายๆ ช่องทางให้สตรีได้นำเสนอความคิดเห็นความต้องการและปัญหา การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารควรก็เข้าถึงทุกกลุ่มและครอบคลุมทุกด้าน รวมทั้งควรเป็นข้อมูลที่เป็นจริงและทันสมัย

คำสำคัญ: การส่งเสริมประชาธิปไตย; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; สตรีอำเภอวังสะพุง

Abstract

This thesis aims to study 1) the state of promoting democracy of local administrative organizations to women, 2) the performance, problems and obstacles in promoting democracy of local administrative organizations to women, 3) to propose guidelines for promoting democracy of local administrative organizations to women in Wang Saphung District, Loei Province. This research was qualitative by conducting in-depth interviews and included 10 local government leaders, 3 Wang Saphung community development officers, and 7 women leaders in Wang Saphung district, for a total of 20 people. The results showed that

1) The local government has a role in promoting democracy for women in Wang Saphung District, Loei Province in terms of educating women in the local villages on democratic approaches. There is public relations for people to exercise their rights according to their authority. Local governments screen political candidates. There was a campaign for people to go to the polls. Public relations campaigns and opportunities for women to participate in political activities that promote democracy, such as applying for executive positions, council members, employees, political communication through various channels, newsletters, online media, or via women's representatives. 2) Performance The work on problems and obstacles in promoting democracy for women in Wang Saphung District, Loei Province found that there was still a lack of budget to promote activities to develop women's potential. and women themselves, who adhere to the traditional patriarchal values, are rarely accepted by society, especially rural society. In addition, people are not cooperating as they should because there may be political miscommunication and lack of knowledge from promotion due to lack of budget. 3) Guidelines for promoting democracy of local governments for women in Wang Saphung District, Loei Province should be promoted in organizing forums to educate women. Promote political learning, provide a forum for public expression, and participate in government activities. Education should be promoted on the expression of interests, such as the preservation of public property. There should be a budget to support the

development of personnel in order to promote women in another way. Political communication should promote awareness and analysis of fake news. Women's opinions should be heard in many areas. A channel for women to express their thoughts, needs and problems. Publicizing information should reach all groups and cover all aspects. It should also be true and up-to-date.

Keywords: Promotion of democracy; Local administrative organization; Women of Wang Saphung District

บทนำ

นับแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ประเทศไทยมีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น วัตถุประสงค์สำคัญที่จัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การเป็นเสมือนโรงเรียนฝึกสอนประชาธิปไตยและเป็นโรงเรียนสร้างผู้นำทางการเมือง รวมถึงการกระจายอำนาจการปกครองให้ประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศได้มีโอกาสเรียนรู้แก้ไขปัญหา และการตอบสนองความต้องการของตนเอง รัฐธรรมนูญปี 2550 ได้กล่าวเกี่ยวกับสาระสำคัญของสิทธิสตรีไว้ค่อนข้างมาก กฎหมายเอื้ออำนวยต่อการให้ผู้หญิงเดินเข้าสู่ทางการเมืองมากกว่าในอดีต ส่งผลให้มีผู้หญิงเข้ามามีบทบาททางการเมืองเพิ่มมากขึ้น โดยสตรีเป็นผู้ที่มีความละเอียดรอบคอบช่างสังเกต แต่มีจุดอ่อนคือการละทิ้งความกล้า นอกจากนี้คุณลักษณะหรือนิสัยของผู้หญิงส่งเสริมต่อการสร้างและพัฒนาสังคมประชาธิปไตยเพราะผู้หญิงเป็นผู้ที่มีความอดทนยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพในสิทธิเสรีภาพของคนอื่น ยอมรับในความแตกต่าง ขณะเดียวกันก็เคารพในเสียงส่วนน้อย

เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี จำนวน 78 คน จากทั้งหมด 498 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 15.8 โดยหลายพรรคได้จัดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีอยู่ในลำดับต้น ๆ ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีแบบบัญชีรายชื่อ และให้ความสำคัญกับสัดส่วนของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ชายและผู้หญิงมากขึ้น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับบุรุษจะเห็นว่าสัดส่วนสตรียังน้อยกว่าบุรุษ การที่สตรีมีบทบาททางการเมืองในสัดส่วนที่ไม่มากอาจเกิดจากกรอบประเพณีวัฒนธรรมของสังคมไทย วัฒนธรรมการเมือง หรือค่านิยมสังคมไทยถือชายเป็นใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทที่ห่างไกล ยังมองว่าการบ้านเป็นเรื่องของสตรี แต่การเมืองเป็นเรื่องของผู้ชาย หากส่งเสริมให้สตรีเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ในอนาคตย่อมจะส่งผลทำให้เกิดความเท่าเทียมกันทางเพศในทางการเมือง เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเทียบเท่ากับบุรุษ มีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นในทุกระดับทุกมิติ เป็นที่ยอมรับในสังคม และมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

3. เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอน ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มาทำการศึกษาและวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ผู้นำองค์กรส่วนท้องถิ่น จำนวน 10 คน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอวังสะพุง จำนวน 3 คน และผู้นำกลุ่มสตรีในอำเภอวังสะพุง จำนวน 7 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 20 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก คำถามแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ส่วนที่ 2 สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย จำนวน 3 ข้อ ประกอบด้วย

1. ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอวังสะพุง จังหวัด มีการส่งเสริมประชาธิปไตยให้แก่สตรีอย่างไรบ้าง

2. ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมของสตรีในการเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เป็นอย่างไร

3. ท่านคิดว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการส่งเสริมประชาธิปไตยแก่สตรีในด้านการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านให้การเรียนรู้ทางการเมือง ด้านการรวบรวมและแสดงออกถึงผลประโยชน์ และด้านการสื่อสารทางการเมือง อย่างไร อธิบายพอสังเขป

ส่วนที่ 3 ผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย จำนวน 4 ข้อ ประกอบด้วย

1. ท่านคิดว่าบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านใด ที่มีผลในการส่งเสริมให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด (ด้านการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านให้การเรียนรู้ทางการเมือง ด้านการรวบรวมและแสดงออกถึงผลประโยชน์ และด้านการสื่อสารทางการเมือง) อธิบายพอสังเขป

2. จากการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยให้กับสตรีในท้องถิ่นท่านคิดว่าการที่สตรีเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมีผลต่อการบริหารจัดการทางการเมืองในพื้นที่หรือไม่ เพราะเหตุใด

3. ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มีอะไรบ้าง

4. ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคใดที่นักการเมืองท้องถิ่นสตรีต้องเผชิญมากที่สุดในการลงสมัครการเมืองท้องถิ่น

ส่วนที่ 4 แนวทางในการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย จำนวน 1 ข้อ ประกอบด้วย

ท่านมีแนวทางในการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย อย่างไรให้สตรีเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ศึกษาค้นคว้ารายละเอียดต่าง ๆ จากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ ทฤษฎีและงานวิจัย ศึกษาหลักการสร้างแบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ ที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบ นำแบบสัมภาษณ์ ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ มาพัฒนาและปรับปรุง นำแบบสัมภาษณ์ ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ มาพัฒนาและปรับปรุงแบบสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร เอกสารที่จะใช้ในการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. เอกสารขั้นต้น (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรง โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ ผู้นำหญิงในภาคส่วนต่าง ๆ จำนวน 20 คน

ข. เอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เป็นเอกสารที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ คือ การศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีการรวบรวมไว้ก่อนแล้ว ซึ่งสามารถนำมาใช้เพื่อเชื่อมโยงและก่อให้เกิดประโยชน์รวมถึงบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้

2. การสัมภาษณ์และการสำรวจ วิธีการสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือในรูปแบบต่าง ๆ คือการสัมภาษณ์เจาะลึก-โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ (Key-Informants)

5. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย-ดำเนินการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) มีขั้นตอนดังนี้

1. การจัดแฟ้ม แยกแยะ และจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้

2. การนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ของข้อมูล

3. นำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทป และการบันทึกภาคสนามมาอ่านหลายๆ ครั้ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของข้อมูลที่ได้ และพิจารณาประเด็นที่สำคัญ

4. นำข้อมูลกลับมาอ่านอีกครั้ง โดยละเอียดทุกบรรทัด และจึงตีความพร้อมทำการตั้งข้อความหรือประโยคที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ที่มีหลักการสำคัญที่ต้องพิจารณา

5. นำข้อความหรือประโยคที่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาไว้กลุ่มเดียวกัน โดยมีรหัสข้อมูลกำกับทุกข้อความหรือทุกประโยค แล้วจึงตั้งชื่อคำสำคัญ ซึ่งจะจัดเป็นทั้งกลุ่มใหญ่ (Themes) และกลุ่มย่อย (Sub - Theme) ที่อยู่ภายใต้ความหมายของกลุ่มใหญ่ ซึ่งกระบวนการดังกล่าว คือ การสร้างหัวข้อสรุปและกลุ่มหัวข้อสรุปแนวคิดในตัวข้อมูล โดยศึกษาทบทวนข้อมูลปฐมภูมิที่อยู่ในรูปข้อความทางภาษา (Textual Primary Data) ที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ แล้วจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาจำแนกออกเป็นส่วนย่อย (Breaking Down) ตามหน่วยความหมาย (Meaning Unit) หรือหน่วยวิเคราะห์ (Analysis Unit) ในระดับเบื้องต้น จากนั้นทำการกำหนดข้อความสั้น ๆ เพื่อใช้เป็นโน้ตหรือหัวข้อสรุปแนวคิดที่สะท้อนความหมายสำคัญ ทั้งที่ปรากฏชัดแจ้ง และแฝงอยู่ในข้อมูลส่วนย่อยนั้น แล้วจึงนำหัวข้อสรุปแนวคิดที่มีความหมายคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันมาจัดเป็นกลุ่มหัวข้อสรุปแนวคิด (Conceptual Categories) ต่าง ๆ กลายเป็นหน่วยความหมายของข้อมูลที่มีขนาดใหญ่และมีระดับความเป็นธรรมมากขึ้น

6. ใช้การเขียนบรรยายสิ่งที่ค้นพบอย่างละเอียดและชัดเจน โดยจะไม่มี การนำทฤษฎีไปควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งยกตัวอย่างคำพูดประกอบคำหลักสำคัญที่ได้ เพื่อแสดงความชัดเจนของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดเลย พบว่า ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอสว่างแดนดิน มีรูปแบบของการส่งเสริมประชาธิปไตยให้แก่สตรีหลากหลายด้าน เช่น ด้านการเลือกตั้งท้องถิ่นได้มีการจัดกิจกรรมรณรงค์และส่งเสริมความรู้ด้านการเลือกตั้งให้แก่สตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดเลย

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการส่งเสริมประชาธิปไตยแก่สตรีในอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดเลย ในด้านการอบรมให้ความรู้เรื่องแนวทางประชาธิปไตยให้กับสตรีในหมู่บ้านในท้องถิ่น มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิตามอำนาจหน้าที่ ท้องถิ่นคัดกรองคุณสมบัติผู้สมัครทางการเมือง มีการรณรงค์ให้ประชาชนไปเลือกตั้ง ท้องถิ่นมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์และเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองที่ส่งเสริมประชาธิปไตย เช่น การสมัครเป็นผู้บริหาร สมาชิกสภา พนักงาน สื่อสารทางการเมือง ผ่านช่องทางต่าง ๆ ทางจดหมายข่าว สื่อออนไลน์ หรือผ่านทางผู้แทนสตรี ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดเลย พบว่า ยังขาดบุคลากรในการให้ความรู้แก่สตรีเช่น ด้านการทางการเมืองรวมทั้งการไม่มีงบประมาณที่เพียงพอในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้กิจกรรมไปไม่ถึงถึงและนอกจากนี้ยังมีปัญหาอุปสรรคที่เกิดกับตัวสตรีเอง เช่น ยังมีความคิดแบบดั้งเดิมที่คิดว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้ชายผู้หญิงไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองและผู้นำที่เป็นสตรีก็ไม่ค่อยถูกยอมรับจากบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ ด้านการมีส่วนร่วมพบว่าปัญหาและอุปสรรคประชาชนยังให้ความร่วมมือไม่เท่าที่ควร เนื่องจากอาจจะมีการสื่อสารทางการเมืองที่ผิดพลาดและไม่ได้รับความรู้จากการส่งเสริมซึ่งสืบเนื่องจากการขาดงบประมาณ

3. แนวทางในการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดเลย พบว่า การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ควรส่งเสริมด้านกิจกรรมการจัดเวทีให้ความรู้แก่สตรีจะทำให้สตรีเกิดการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้นนอกจากนี้ ยังควรจะต้องส่งเสริมการเรียนรู้ทางการเมือง จัดเวทีให้มีการแสดงออกในที่สาธารณะและมีการร่วมกิจกรรมกับภาคีฐานนอกจากนี้ควรที่จะส่งเสริมด้านการให้ความรู้เรื่องของการรวบรวมและแสดงออกถึงผลประโยชน์ เช่น การรักษารักษาสาธารณะสมบัติ การมีงบประมาณเข้ามาส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร เพื่อที่จะให้นำไปส่งเสริมสตรีอีกทางหนึ่งและด้านการสื่อสารทางการเมืองก็ควรส่งเสริมให้มีการรับรู้วิเคราะห์ข่าวปลอมมีการรับรู้ที่หลากหลาย ด้านมีเวทีให้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางการเมือง ควรมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นผ่านหลายๆช่องทาง ให้สตรีได้นำเสนอความต้องการปัญหา การประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารควรเข้าถึงกลุ่มและครอบคลุมทุกด้าน รวมทั้งควรเป็นข้อมูลที่เป็นความจริงทันสมัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดเลย” มีข้อค้นพบที่นำเสนอการอภิปรายผลได้ ดังนี้

1) สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอสว่างพูน จังหวัดเลย พบว่าปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอสว่างพูนมีรูปแบบของการส่งเสริมประชาธิปไตยให้แก่สตรีหลากหลายด้าน เช่นด้านการเลือกตั้งท้องถิ่นได้มีการจัดกิจกรรมรณรงค์และส่งเสริมความรู้ด้านการเลือกตั้งให้แก่สตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอสว่างพูน จังหวัดเลย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสนอง ปจฺโงปการ และมานิตย์ แวงเมือง (2562: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ในเขตตำบลดงหลวง อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร มีผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความคิดเห็นการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ในเขตเทศบาลตำบลดงหลวง อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้าน การเลือกตั้ง ด้านการแสดงออกของประชาชน ด้านการเสนอความคิดเห็น ด้านการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม องค์กร และด้านการจัดตั้งและรวมกลุ่มผลประโยชน์ ตามลำดับ 2) แนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ในเขตเทศบาลตำบลดงหลวง อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร มีดังนี้ 2.1) ด้านการเลือกตั้ง เสนอว่า ควรไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้ง และตรวจสอบ ผู้ลงสมัครเพื่อ ไม่ให้เกิดการทุจริต 2.2) ด้านการเสนอความคิดเห็นเสนอว่าควรเข้าร่วมเสนอความคิดเห็นในเวทีประชาคม ของตำบล ทุกครั้งเมื่อมีโอกาส และควรเข้าร่วมรับฟังการประชุมและเสนอความคิดเห็น 2.3) ด้านการจัดตั้งและรวมกลุ่มผลประโยชน์ เสนอว่า ควรชักชวนคนในชุมชนรวมตัวกัน จัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ เพื่อทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ส่วนรวม 2.4) ด้านการแสดงออกของประชาชนเสนอว่า ควรเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เทศบาลจัดขึ้น เช่น การฝึกอบรมอาชีพ กิจกรรมวันพ่อและควรชักชวนญาติให้เข้าร่วมกิจกรรม และ 2.5) ด้านการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร เสนอว่า ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นกับหน่วยงานรัฐ และควรเป็นตัวแทนของประชาชน เพื่อตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จรุงทิพย์ คัดอ่าน (2562: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับนักการเมืองท้องถิ่นที่เป็นเพศหญิงของเทศบาล ตำบลเกาะคา อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า ระดับการยอมรับนักการเมืองท้องถิ่นที่เป็นเพศหญิงของเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง โดยภาพรวมทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก คือ คุณลักษณะทางด้านคุณธรรมจริยธรรม รองลงมา คือ คุณลักษณะด้านการบริหาร คุณลักษณะทางด้านพฤติกรรม คุณลักษณะด้านความคิด คุณลักษณะทางด้านความรู้ และคุณลักษณะด้านจิตใจ ตามลำดับ การยอมรับนักการเมืองท้องถิ่นที่เป็นเพศหญิงของเทศบาล ตำบลเกาะคา อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง จำแนกตาม เพศ อายุระดับการศึกษา อาชีพ และตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม มีผลต่อการยอมรับนักการเมืองท้องถิ่นที่เป็นเพศหญิง ทั้ง 5 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ยกเว้นด้านคุณลักษณะทางด้านความรู้

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการส่งเสริมประชาธิปไตยแก่สตรีในอำเภอสว่างพูน จังหวัดเลย พบว่า ท้องถิ่นได้อบรมให้ความรู้เรื่องแนวทางประชาธิปไตยให้กับสตรีในหมู่บ้านในท้องถิ่น มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิตามอำนาจหน้าที่ ท้องถิ่นคัดกรองคุณสมบัติผู้สมัครทางการเมือง มีการรณรงค์ให้ประชาชนไปเลือกตั้ง ท้องถิ่นมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์และเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองที่ส่งเสริมประชาธิปไตย เช่น การสมัครเป็นผู้บริหาร สมาชิกสภา พนักงาน เป็นต้น โดยสื่อสารทางการเมืองผ่านช่องทางต่าง ๆ ทางจดหมายข่าว สื่อออนไลน์ หรือผ่านทางผู้แทนสตรี ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอสว่างพูน จังหวัดเลย พบว่า ยังขาดบุคลากรในการให้ความรู้แก่สตรีเช่นด้านการทางการเมืองรวมทั้งการไม่มีงบประมาณที่เพียงพอในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้กิจกรรมไปไม่ถึงถึงและนอกจากนี้ยังมีปัญหาอุปสรรคที่เกิดกับตัว

สตรีเอง เช่น ยังมีความคิดแบบดั้งเดิมที่คิดว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้ชาย ผู้หญิงไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับ การเมืองและผู้นำที่เป็นสตรีก็ไม่ค่อยถูกยอมรับจากบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ ด้านการมีส่วนร่วมพบว่าปัญหาและ อุปสรรคประชาชนยังให้ความร่วมมือไม่เท่าที่ควร เนื่องจากอาจจะมีการสื่อสารทางการเมืองที่ผิดพลาด และไม่ได้รับความรู้จากการส่งเสริมซึ่งสืบเนื่องจากการขาดงบประมาณ

3) แนวทางในการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรีในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ควรส่งเสริมด้านกิจกรรมการจัดเวทีให้ความรู้แก่สตรีจะทำให้สตรีเกิดการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้นนอกจากนี้ ยังควรจะต้องส่งเสริมการเรียนรู้ทางการเมือง จัดเวทีให้มีการแสดงออกในที่สาธารณะและมีการร่วม กิจกรรมกับภาคีรัฐนอกจากนี้ควรที่จะส่งเสริมด้านการให้ความรู้เรื่องของการรวบรวมและแสดงออกถึง ผลประโยชน์ เช่น การรักษารักษาสาธารณะสมบัติ การมีงบประมาณเข้ามาส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร เพื่อที่จะให้นำไปส่งเสริมสตรีอีกทางหนึ่งและด้านการสื่อสารทางการเมืองก็ควรส่งเสริมให้มีการรับรู้ วิเคราะห์ข่าวปลอมมีการรับรู้ที่หลากหลาย ด้านมีเวทีให้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางการเมือง ควรมีการ เปิดรับฟังความคิดเห็นผ่านหลายๆช่องทาง ให้สตรีได้นำเสนอความต้องการปัญหา การประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารควรเข้าถึงกลุ่มและครอบคลุมทุกด้าน รวมทั้งควรเป็นข้อมูลที่ เป็นความจริงทันสมัย ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิติญา มุขสมบัติ (2560: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาบทบาท นักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่ง สหัสวรรษ ผลการวิจัยพบว่า 1) นักการเมืองท้องถิ่นสตรีในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง สามารถ ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการเมือง ด้านการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ด้านสังคม ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ และด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นบทบาทที่ประชาชนคาดหวังต่อนักการเมืองท้องถิ่นสตรีในการเป็นตัวแทนของประชาชนเพื่อพัฒนา ท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น สำหรับบทบาทที่โดดเด่นของนักการเมืองท้องถิ่นสตรี ได้แก่ บทบาทด้านสังคม ในการ ส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมพัฒนาอาชีพ กิจกรรมที่เกี่ยวกับสวัสดิการของ ประชาชน รวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวกับเด็กและสตรี 2) ปัญหาและอุปสรรคของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทย ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ เป้าหมายหลักที่ 3 คือ การส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและการส่งเสริมบทบาทสตรี พบว่า ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ความ ไม่เสมอภาคและความเท่าเทียมกันของสตรีและบุรุษในสังคมไทย อันเป็นผลมาจากค่านิยมและเจตคติ ดั้งเดิม เนื่องจากสังคมไทยยังยึดติดภาพลักษณ์ที่ให้สตรีเป็นคนดูแลครอบครัว นอกจากนี้ นักการเมือง ท้องถิ่นสตรียังมีข้อจำกัดด้านสรีระและความปลอดภัยในการลงพื้นที่ในเขตที่รับผิดชอบ ความรุนแรงที่ เกิดขึ้นจากความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่น รวมถึงความไม่โปร่งใสทางการเมืองในท้องถิ่น อาทิ การซื้อ สิทธิขายเสียง และนักการเมืองท้องถิ่นสตรีบางท่านขาดความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งอาจเป็นผลจาก การขาดความรู้ การมีภาวะผู้นำและประสบการณ์ด้านการเมืองท้องถิ่น ในทางกลับกัน สตรีที่มีความรู้ ความสามารถ มีความพร้อม กลับไม่มีความสนใจทางการเมืองในท้องถิ่น และ 3) แนวทางการพัฒนา บทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่ง สหัสวรรษ ควรเริ่มต้นจากนักการเมืองท้องถิ่นสตรีควรมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง พัฒนาภาวะผู้นำ พัฒนาด้านความรู้ความสามารถในทุกด้าน มีจิตอาสา มีจิตวิทยาในการชักจูงโน้มน้าวประชาชน ที่สำคัญ ต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และรัฐบาลควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดอบรมให้ความรู้ทางการเมืองท้องถิ่นแก่สตรี และส่งเสริมให้มีการประกันความปลอดภัยให้กับนักการเมืองท้องถิ่นสตรีในการลง

พื้นที่เพื่อช่วยเหลือประชาชน และป้องกันความรุนแรงที่เกิดจากความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่น รวมถึง การป้องกันความไม่โปร่งใสทางการเมืองในท้องถิ่น อาทิ การซื้อสิทธิ์ขายเสียง เพื่อให้สตรีสามารถพิสูจน์ ตนเองในการเป็นผู้นำได้เช่นเดียวกับบุรุษ สนับสนุนให้มีโอกาสการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น เพื่อเพิ่มสัดส่วนนักการเมืองท้องถิ่นสตรีให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายการ พัฒนาแห่งสหประชาชาติ เป้าหมายหลักที่ 3 คือ ส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและส่งเสริมบทบาทสตรีที่ สิ้นสุดลงเมื่อปี พ.ศ. 2558 และเชื่อมโยงไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายหลักที่ 5 คือ การ เสริมสร้างศักยภาพของสตรี และความเท่าเทียมกันทางเพศต่อไป และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกรภัทร์ นามบุญเรือง (2559: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตเทศบาล เมืองนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ผลการวิจัย พบว่า 1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีใน เขตเทศบาลเมืองนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนมโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับ จากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง ด้านการเลือกตั้ง ด้านการเข้าฟัง อภิปรายปราศรัยหาเสียงทางการเมือง และด้านการช่วยพรรคการเมืองรณรงค์หาเสียง 2) การมีส่วนร่วม ทางการเมืองของสตรี ในเขตเทศบาลเมืองนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และเขตเลือกตั้งเทศบาลที่สังกัดต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน 3) ข้อเสนอแนะของสตรีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตเทศบาลเมืองนครพนม อำเภอ เมือง จังหวัดนครพนม ปรากฏแต่ละด้านที่มีค่าความถี่สูงสุด ปรากฏ ดังนี้สตรีควรติดตามข่าวสารทางการเมืองทางสื่อมวลชนอย่างสม่ำเสมอ สตรีควรติดตามการเข้าฟังอภิปรายปราศรัยหาเสียงทางการเมืองบ่อย ๆ สตรีทุกคนควรสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ตนชอบ และควรตั้งกลุ่มสตรีต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขาย เสียงอย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในท้องถิ่นอำเภอวังสะพุงและมีการติดตามประเมินผลโครงการที่ได้ทำไปแล้ว นอกจากนี้ยังควรจะต้องมีการดำเนินงานปรับใช้งบประมาณในฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้อง รับผิดชอบต่อประชาชนที่ใช้งบประมาณของส่วนราชการที่นำมาส่งเสริมประชาธิปไตยให้แก่สตรี ควรมีการ ติดตามติดตามประเมินผลเพื่อปรับปรุงพัฒนาการส่งเสริมประชาธิปไตยแก่สตรีให้มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษการใช้ปัจจัยงบประมาณเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยแบบ มีส่วนร่วมของ หน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐในการส่งเสริมประชาธิปไตยแก่สตรี
2. ศึกษาการบูรณาการการส่งเสริมการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมร่วมกันระหว่าง หน่วยงานภาครัฐให้แก่สตรี
3. ควรมีการศึกษารูปแบบการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่สตรี

เอกสารอ้างอิง

- กรภัทร์ นามบุญเรือง. (2559). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตเทศบาลเมืองนครพนม
อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- กิติญา มุขสมบัติ. (2560). การพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออก
เฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.
- จุฑาทิพชูมณี วรรณดีกุลภัทร. (2562). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดนครปฐม.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาสนอง ปจฺโจปการ และมานิตย์ แขวงเมือง. (2562). การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีใน
เขตตำบลดงหลวง อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร. วารสารธาตุพนมปริทรรศน์, 3(1), 1-13.

การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณี
ท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
Local political participation of people in local
Traditional conservation in warinchamrap
Municipality ubon ratchathani province

พระปังกกร ปภังกร, พระครูประยุตสารธรรม

Phra Paphangkorn Phabhangkaro, PhrakruPrayutsaratham

หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Master of Political Science Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author E-mail: poppy013579@gmail.com

Received 13/09/2023 | Revised 04/10/2023 | Accepted 06/10/2023

บทความวิจัย (Research Article)

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ 3) เพื่อเสนอแนะการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบของประชาชนโดยการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นให้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความรู้ในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น โดยมีกลยุทธ์ที่จะทำให้ประชาชนเข้าร่วมประชาคมมากขึ้น และให้ความสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการจัดสรรงบประมาณมาสนับสนุนโครงการต่างๆของชุมชน และควรสำรวจความพอใจในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นด้านสาธารณูปโภค

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง; การอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this thematic paper were as follows: 1) To study the level of local political participation of the people in preserving local tradition in Warin Chamrap municipality Ubon Ratchathani Province 2) to compare people's participation in local politics in preserving local tradition in Warin Chamrap municipality Ubon Ratchathani province classified by gender, age, education level and occupation. 3) The suggestion of people's participation in local politics in preserving local tradition in Warin Chamrap municipality, Ubon Ratchathani. The study found that Overall public opinion towards local political participation of the people in preserving local customs in Warin Chamrap municipality Ubon Ratchathani Province at a high level in every aspect. The comparison of public opinions classified by personal factors found that gender, age, education level and occupation were significantly different at the 0.05 level, and to suggest participation in preserving local traditions found people have opinions to disseminate knowledge about local traditions with strategies to make more people join the community and to give importance to the preparation of local development plans by allocating budgets to support community projects And should survey satisfaction in preserving local traditions in terms of public utilities.

Keywords: local political participation; local traditional conservation

บทนำ

การเมืองการปกครองท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ต่อโครงสร้าง และอำนาจหน้าที่ของการปกครองท้องถิ่นไทย มาตรา 250 มีเป้าหมายเพื่อมุ่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสถาบันทางการเมืองในท้องถิ่นได้ทำหน้าที่หลักในการพัฒนา และจัดทำบริการสาธารณะที่ตรงตามความต้องการที่หลากหลายของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น รวมทั้งมุ่งเสริมสร้างให้เกิดการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ตามวิถีทางแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งพุทธศาสนาได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากจนกลายเป็นวิถีชีวิตและคุณลักษณะพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองในบริบทสังคม กระแสการพัฒนาต่างๆ ของประเทศไทยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็วต่อเนื่อง ทั้งด้านเศรษฐกิจ และการเมืองท้องถิ่น (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 250)

จารีตประเพณีที่ชาวอีสานได้สืบทอดต่อกันมานั้นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า เรียกว่า ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ เกี่ยวเนื่องกับหลักทางพุทธศาสนาความเชื่อ และการดำรงชีวิตประเพณีท้องถิ่นของประเทศไทยมีอยู่หลายอย่างด้วยกัน โดยแต่ละอย่างก็อยู่คู่กับสังคมของเรามาอย่างช้านานแล้ว แต่ในปัจจุบันนี้สิ่งต่าง ๆ ที่มีความงดงาม บ่งบอกถึงรากเหง้าของชาวไทยที่กำลังลบเลือนหายไป โดยมีเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาแทนที่ จึงทำให้คนรุ่นหลังไม่เห็นความสำคัญเท่าที่ควร แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีความหมายอีกมาก ที่ไม่อยากจะให้ประเพณีเหล่านั้นสูญหาย จึงได้คิดวิธีอนุรักษ์ประเพณี ซึ่งมีหลายอย่างด้วยกัน ลูกหลานชาวไทยควรศึกษาพร้อมเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของไทยในด้านต่าง ๆ ไว้อย่างเป็นระบบ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมุ่งศึกษาให้ความรู้ความเป็นมาในอดีต อันส่งผลมาสู่สภาพการณ์ ณ ปัจจุบันปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่ากับสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมเพื่อจัดกิจกรรมตามประเพณีวัฒนธรรมโบราณต่าง ๆ กระตุ้นจิตสำนึกแก่คนในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งจะต้องร่วมกันในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ตลอดจนสนับสนุนให้เกิดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงถึงสภาพชีวิตรวมทั้งความเป็นมาของชุมชน เป็นการเพิ่มความรู้และสร้างความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วยเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือได้สูญหายไปแล้วมาทำให้มีชีวิตอีกครั้ง เชิดชูให้เห็นคุณค่าและแสดงสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัย พร้อมเกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน (สมบัติ นามบุรี และคณะ, 2564: 127)

การเมืองท้องถิ่น และการอนุรักษ์ภูมิประเพณีท้องถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับคนทุกคนในชุมชน ในประเด็นการสร้างการมีส่วนร่วมจึงถือเป็นบทบาทสำคัญในการสร้างเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนการทำงานอนุรักษ์โดยอาศัยการผนึกกำลังจากคน 3 กลุ่ม ประกอบไปด้วย บ้าน วัด และหน่วยงานราชการ มี 5 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล 5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ, 2557: 318)

เทศบาลเมืองวารินชำราบได้จัดตั้งศูนย์ศูนย์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และได้มีการประชุมคณะกรรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนครั้งแรก เห็นชอบแผนปฏิบัติงานประจำปี 2565 และตั้งคณะทำงาน 4 ชุดเพื่อช่วยงานด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยกรรมการจาก 4 ฝ่าย ได้แก่ กรรมการจากเทศบาล กรรมการจากตัวแทนประชาชนในพื้นที่ กรรมการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ และกรรมการจากประชาคม รวมถึงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯซึ่งจะมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในสร้างองค์ความรู้เพื่อร่วมพัฒนาท้องถิ่น การทำหน้าที่ประสานความร่วมมือภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนในการพัฒนานวัตกรรม เชื่อมโยงการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการให้เกิดการบูรณาการในการดำเนินงาน ซึ่งที่ประชุมรับทราบนอกจากนั้นที่ประชุม ยังให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติงานของศูนย์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ
3. เพื่อเสนอแนะการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ โดยมีขอบเขตขั้นตอนในการศึกษาด้านเนื้อหา ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้เป็นประชาชนที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎรในเขตปกครองเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 26,968 คน (ข้อมูลจากสำนักงานทะเบียนเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ปี 2565)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือประชาชนที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎรในเขตปกครองเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป โดยมีขั้นตอน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างคำนวณจากสูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamané, 1967 อ้างถึงใน ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2549: 47) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % โดยใช้ความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม 5% ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นจากการสุ่มตัวอย่างโดยกำหนดเป็น .05 สามารถคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างได้ ดังนี้

N = 26,968 คน

e = 0.05

แทนค่าในสูตรได้ดังนี้

$$n = \frac{26,968}{1 + 26,968 (0.05)^2}$$

N = 26,968 ได้ขนาดตัวอย่าง จำนวน 400 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างโดยทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ มาเป็นแนวทางในการจัดทำแบบสอบถามในการศึกษาค้างนี้ มีลักษณะเป็นแบบปลายปิด (Closed – Ended) และแบบสอบถาม แบบปลายเปิด (Open – Ended) โดยแบ่งโครงสร้างของแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งมีจำนวน 4 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ เป็นแบบสอบถามแบบมีคำตอบให้เลือก ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ในด้านการสร้างความรู้ ในด้านการสร้างแนวทางการพัฒนา ในด้านการสร้างแนวทางปฏิบัติ และในด้านการสร้างความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ เพิ่มพื้นที่สีเขียว และประเมิณผล ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อดำเนินการเก็บรวบรวมเรียบร้อยแล้วในการจัดทำข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ
2. กรอกรหัสแบบสอบถาม
3. กำหนดตัวเลขแทนค่าข้อมูลในแบบสอบถามแต่ละข้อ แล้วบันทึกข้อมูล

4. ประมวลผลทางคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ
การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการดังนี้

3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมาวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

3.2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ได้กำหนดค่าเฉลี่ยดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00	หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50	หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50	หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50	หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50	หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุด

3.3 การทดสอบสมมติฐาน ใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นคำถามปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยจัดคำตอบเข้าประเด็นเดียวกันแล้วแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 52.50 มีอายุระหว่าง 36 – 45 ปี จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 41.00 ระดับอุดมศึกษา จำนวน 298 คน คิดเป็นร้อยละ 74.50 รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 42.00

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของ ประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขต เทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการสร้างความรู้	4.37	0.79	มาก
2. ด้านการสร้างแนวทางการพัฒนา	4.24	0.85	มาก
3. ด้านการสร้างแนวทางปฏิบัติ	4.18	0.83	มาก
4. ด้านการสร้างความร่วมมือการอนุรักษ์ ฟื้นฟูสืบสาน และประเพณีผล	4.23	0.86	มาก
โดยรวม	4.26	0.77	มาก

ตอนที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี กับปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

ลำดับ	สมมติฐาน	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน
1	เพศ	0.010*	แตกต่าง
2	อายุ	0.000*	แตกต่าง
3	ระดับการศึกษา	0.000*	แตกต่าง
4	อาชีพ	0.000*	แตกต่าง

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ผลของข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ลำดับ	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
1.	ควรเอาใจใส่ในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการต่างๆ	5
2.	ควรมีกิจกรรมที่จะทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น	4
3.	ให้มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นให้ประชาชนรับทราบ	3
4.	การอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น ควรได้รับการพิจารณาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นตามโครงการที่ชุมชนได้เสนอไป	3
	รวม	15

อภิปรายผล

ผลการศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบในการวิจัย จากผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของแต่ละด้านโดยภาพรวมอยู่ระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธีรศาสน์ ฉันทวุฒโฒ ปัญญาดี (2564: 95) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในเขตเทศบาลแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดศิวิรักษ์ ภาทรญาณโณ

หน่อตู่ (2563: 66) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนาของเยาวชนในหมู่บ้านดงป่าจั่ว ตำบลมะขุนหวาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นการรักษา พื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสังคม ชยานนโท (2563: 162) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นอีสาน : ศึกษากรณีบุญแห่งกระฐูปของชุมชน อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อเป็นการรักษาพื้นฟูการอนุรักษ์ประเพณีบุญแห่งกระฐูปเริ่มแรกเฉพาะชุมชนที่ปฏิบัติมา อาจกล่าวได้ว่า ในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบนั้น ประชาชนที่อยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ได้รับผลประโยชน์จากการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นไม่ว่าจะโดยทางตรง หรือทางอ้อมเป็นอย่างมาก แสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนที่มุ่งส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นให้กับประชาชน ไม่ว่าจะผ่านทางการจัดกิจกรรม การจัดสรรงบประมาณจากทางท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา หรือการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย จึงทำให้ระดับการประเมินผลความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ออกมาในระดับมาก ผู้วิจัยอภิปรายเป็นรายด้านได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัย ด้านการสร้างความรู้ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในด้านการสร้างความรู้ ทบทวนประเพณีท้องถิ่นการเสนอปัญหาความต้องการ และแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านมีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่ตรงกับความต้องการของประชาชนวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกับผู้นำชุมชนนำชุมชนหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนตัดสินใจเลือกแผนงานหรือโครงการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาและกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง และคณะ (2565: 6) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านห้วยสืบบาท อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า บ้านห้วยสืบบาทมีภูมิปัญญาจำแนกออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) องค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี 2) องค์ความรู้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาชีพและวิถีชีวิต สามารถยกระดับให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการและวิชาชีพแก่นในชุมชน ประการที่สาม กิจกรรมที่พัฒนาขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษมปทุมฤทธิ์ (2562: 4) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เรื่องบทบาทและความร่วมมือของสภาวัฒนธรรมเขตกับสำนักงานเขต ในการอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมสามารถนำไปการทำงานร่วมกันผ่านขั้นตอนสำคัญ 3 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้าง ความรู้ การสร้างแนวทางการพัฒนา และการสร้างแนวทางปฏิบัติ

2. จากผลการวิจัยด้านการสร้างแนวทางการพัฒนา พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าประชาชนได้ให้ความสำคัญต่อกิจกรรมของเทศบาลมาก เช่น มีส่วนร่วมในการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติการแสดงความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นขณะดำเนินโครงการการวางแผนและร่วมกำหนดทิศทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น เมื่อโครงการเกิดปัญหาให้ความร่วมมือดำเนินโครงการพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์ที่วางไว้มีส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวแทนชุมชนเป็นคณะกรรมการดำเนินการเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่นเช่นคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนคณะกรรมการพัฒนาเทศบาลและคณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนรวมถึงการร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมต่างๆในการดำเนินการจัดทำแผนประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการจัดทำแผนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการตามแผนการดำเนินงานหรือตามระยะเวลาและงบประมาณที่กำหนดและมีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือต่อหน่วยงานและองค์กรต่างๆที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ

จัดทำอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพงศ์ อริยสุนทร (2558: 41) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม ของท้องถิ่นและชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยวัฒนธรรม : กรณีศึกษาการจัดตั้ง สภาวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติ วัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 พบว่า ยังไม่เป็นที่รู้จักของประชาชนอย่างแพร่หลาย ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของ บุศรา โพธิสุข (2559: 156) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านการตัดสินใจทางการเมือง และการสร้างแนวทางการพัฒนา อยู่ในระดับปานกลาง

3. จากผลการวิจัยด้านการสร้างแนวทางปฏิบัติ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าเทศบาลเมืองวารินชำราบมีการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยคำนึงถึงความต้องการของประชาชนให้พื้นที่ให้บริการที่ดีขึ้นตามสมควรโดยประชาชนได้รับผลประโยชน์จากโครงการด้านโครงสร้างพื้นฐาน โครงการด้านการพัฒนาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตโครงการด้านการจัดระเบียบชุมชนสังคมและการรักษาความสงบเรียบร้อยด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีโครงการด้านโครงการด้านการบริหารจัดการและอนุรักษ์การด้านศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณีและภูมิปัญญา รวมทั้งมีส่วนในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ตามโครงการระเบียบร้อยด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและโครงการรวมกลุ่มอาชีพในแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดได้รับผลประโยชน์จากการแก้ไขปัญหาความต้องการของประชาชนที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษม ปฐมฤกษ์ (2562: 7) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทและความร่วมมือของสภาวัฒนธรรมเขตกับสำนักงานเขต ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการกำหนดแนวทางการสร้างความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการสร้างแนวทางปฏิบัติ ไม่ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุศรา โพธิสุข (2559: 156) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง

4. จากผลการวิจัยด้านการสร้างความร่วมมือการอนุรักษ์ ฟื้นฟูสืบสาน และประเมินผลพบพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูสืบสาน เนื่องจากประชาชนเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเนื่องจากประชาชนเข้าใจโครงการตามแผนพัฒนาการติดตามผลการดำเนินงานหรือโครงการตามระยะเวลาและงบประมาณที่กำหนดไว้การมีส่วนร่วมในการควบคุมการตรวจสอบแผนงานหรือโครงการการดำเนินการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนการมีส่วนร่วมเสนอชื่อกรรมการติดตามตรวจสอบร่วมทำสรุปผลการดำเนินงานจัดทำรายงานเสนอผลการดำเนินงานต่อเทศบาล ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดการประเมินผลเพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธีรศักดิ์ ฉันทวุฒิโณ ปัญญาดี (2564: 95) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในเขตเทศบาลแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง และคณะ (2565: 6) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านห้วยสืบบาท อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี พบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นชุมชนบ้านห้วยสืบบาท อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบัติ นามบุรี และคณะ (2564: 130) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ พื้นที่ ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ พื้นที่ ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุศรา โพธิสุข (2559: 156) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.86 และ ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าเพศหญิงหรือเพศชาย ต่างมีส่วนร่วมทางสังคม ที่มีความสัมพันธ์ในงานประเพณีท้องถิ่น แตกต่างกัน

2. ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธีรศักดิ์ ณทพุด โผ ปัญญาดี (2564: 95) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในเขตเทศบาลแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะความรู้สึกของการมีส่วนร่วมแต่ละคนมีความรู้ถึงการให้อนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นที่แตกต่างกันผู้ที่ มี อายุมากมีความต้องการในเรื่องของการมีส่วนร่วมที่มากกว่าผู้ที่ มีอายุน้อยกว่าไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุศรา โพธิสุข (2559: 156) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.86

3. ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธีรศักดิ์ ณทพุด โผ ปัญญาดี (2564: 95) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในเขตเทศบาลแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ระดับการศึกษาไม่ใช่เป็นตัวแปรของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน แต่สำคัญไปกว่านั้นความเป็นพลเมืองที่มีอยู่ในตัวประชาชนเป็นตัวกำหนดการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

4. ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี แตกต่างกัน เป็นไปตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะอาชีพไม่เหมือนกันลักษณะการทำงานไม่เหมือนกัน บางคนอาจต้องรีบทำงานแข่งกับเวลา แต่บางคนมีเวลามากจึงไม่จำเป็นต้องเร่งรีบ ส่งผลถึงการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสังคม ขยานนโท (2563: 162) ระบวนการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น

อีสาน : ศึกษากรณีบุญแห่งกระฐูปของชุมชน อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ประชาชนโดยภาพรวม มีส่วนร่วมในชุมชนเห็นไปในทิศทางเดียวกัน รู้จักในวงกว้าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษมปฐมฤกษ์ (2562: 13) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทและความร่วมมือของสภาวัฒนธรรมเขตกับสำนักงานเขตในการอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ โดยสภาวัฒนธรรมเขตแบ่งปันองค์ความรู้ ด้านงานวัฒนธรรมให้แก่สำนักงานเขต ในขณะที่สำนักงานเขตให้การสนับสนุนด้านทรัพยากร และความร่วมมือในด้านต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ด้านการสร้างความรู้ ด้านการสร้างแนวทางการพัฒนา ด้านการสร้างแนวทางการปฏิบัติ ด้านการสร้างความร่วมมือการอนุรักษ์ พื้นฟูสืบสาน และประเมินผล อยู่ในระดับมาก โดยผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรกำหนดนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน กระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นให้มากขึ้น เช่น การเข้าร่วมประชุมสภาชุมชน การร่วมกำหนดนโยบายการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
2. ควรกำหนดนโยบายการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมกันเสนอรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในรูปแบบการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นให้เป็นท้องถิ่นตัวอย่าง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เพิ่มช่องทางส่งเสริมความรู้การอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นให้มากขึ้นโดยช่องทางต่าง ๆ รวมถึงจัดทำข้อมูลเพื่อเผยแพร่ชุมชน การดำเนินงาน หรือเก็บภาพกิจกรรมต่าง ๆ ให้คนภายนอกเข้าถึงได้ และคนภายในสามารถติดตามตรวจสอบได้
2. ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบโครงการหรือกิจกรรมของเทศบาล และเปิดโอกาสให้เข้าร่วมรับฟังการแถลงผลงานดำเนินงานการใช้จ่ายงบประมาณให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้การศึกษา “การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี” มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาจึงเสนอแนะให้มีการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ศึกษาความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น
2. ศึกษาวิจัยในลักษณะของงานวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่ไปด้วย เพื่อให้ได้รายละเอียดข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นได้ชัดเจนมากขึ้น

3. ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในการเอื้อประโยชน์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง และคณะ. (2565). การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านห้วยสิบบาท อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี. สาขาวิชาการพัฒนาสังคม, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เกษม ปฐมฤกษ์. (2562). บทบาทและความร่วมมือของสภาวัฒนธรรมเขตกับสำนักงานเขต ในการอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น. การค้นคว้าอิสระ, หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการสาธารณะสำหรับนักบริหาร, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ . (2549). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ.
- บุศรา โพธิสุข. (2559). การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดศิวัช ภัทรญาโณ หน่อตุ้ย. (2563). การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนาของเยาวชนในหมู่บ้านดงป่าจั่ว ตำบลมะขุนหวาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์, หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธีรศักดิ์ อนุททุโธ ปัญญาดี. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในเขตเทศบาลแสนสุข อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ตามหลักอิทธิบาท 4. วิทยานิพนธ์, หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธ ศาสตร์, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสังคม ชยานนโท. (2563). กระบวนการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นอีสาน : ศึกษากรณีบุญแห่งกระฐูปของชุมชน อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร และ พระมหาเสรีชน นริสสโร (2556). การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- ศิริพงศ์ อริยสุนทร. (2558). การอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม ของท้องถิ่นและชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยวัฒนธรรม : กรณีศึกษาการจัดตั้ง สภาวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553. การค้นคว้าอิสระ, หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมบัติ นามบุรี และคณะ. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ พื้นฟู ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ. คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีเพื่อปกป้องสิทธิชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มรักษบ้านเกิด

The Movement of Women In The Protection of Community Rights:

Rugbankerd Group Case Study

สุภาภรณ์ คำดี, วีรณัฐ พรหมจักร, พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์

Supaporn Khamde, Weeranuch Promjak, Phrakrupisuthidhammaporn

หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Master of Political Science Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author E-mail: supaporn.khamdee@gmail.com

Received 21/09/2023 | Revised 14/11/2023 | Accepted 14/11/2023

บทความวิจัย (Research Article)

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) แนวคิดของขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษบ้านเกิด เพื่อปกป้องสิทธิชุมชน และ 2) บทบาทและกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษบ้านเกิดเพื่อปกป้องสิทธิชุมชน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สตรีกลุ่มรักษบ้านเกิด ในตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวของสตรีกลุ่มรักษบ้านเกิด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูล จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดแบบสตรีนิยมและรูปแบบขบวนการเคลื่อนไหวแบบใหม่ โดยการวิเคราะห์ข้อมูล จากข้อมูลด้านเอกสาร ข้อมูลของกลุ่มรักษบ้านเกิด และนำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาวิธี ผลการวิจัยพบว่า

1) แนวคิดของขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษบ้านเกิดเพื่อปกป้องสิทธิชุมชน เกิดจากการพูดคุยกันถึงปัญหาและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจึงมีการรวมตัวกันของประชาชนจำนวน 6 หมู่บ้าน ในตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ในนามกลุ่มรักษบ้านเกิด ได้ออกมาเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องผืนป่า และต่อต้านการสร้างเหมืองแร่ทองคำ

2) บทบาทและกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษบ้านเกิดเพื่อปกป้องสิทธิชุมชน เคลื่อนไหวด้วยการยื่นหนังสือถึงหน่วยงานต่างๆ ลักษณะการรวมตัวโดยมวลชน การสร้างกำแพงใจ การเคลื่อนไหวต่อสู้กับคดีความ ตั้งข้อบัญญัติชุมชน จัดตั้งกองทุนสนับสนุนในการเคลื่อนไหว งานบุญประเพณี และมีการเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ เพื่อเคลื่อนไหวคัดค้านการทำเหมืองแร่และขอให้มีการตรวจสอบผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกิจกรรมของเหมืองแร่ทองคำ

คำสำคัญ: ขบวนการเคลื่อนไหว; การปกป้องสิทธิชุมชน; กลุ่มรักษบ้านเกิด

Abstract

Independent Study purposes of this study were: 1) The concept of the Rak Ban Kerd Group's Movement to protect community rights and 2) The role and process of the Rak Ban Kerd Group's Movement to protect community rights. The samples used in this research were: Women's the Rak Ban Kerd Group in Khao Luang Subdistrict, Wang Saphung District, Loei Province. This study was a qualitative research to collect information related to the women's movement of the Rak Ban Kerd Group. Research tools are Interview form and participant and non-participant observation, data analysis from the qualitative data collected from interviews. To analyzed under the framework of feminist concepts and new movements design. By analyzing the data, including : Documentation and information of the Rak Ban Kerd Group and descriptive method were use to data presentation. The results of the study were as follows:

1) The concept of the Rak Ban Kerd Group's Movement to protect community rights caused by talking about environmental problems and impacts that occur in the community, there was a gathering of people from 6 villages in Khao Luang Subdistrict, Wang Saphung District, Loei Province. On behalf of the Rak Ban Kerd Group has come out of the movement to protect the forest.

2) The role and process of the Rak Ban Kerd Group's Movement to protect community rights. The movement by submitting a letter to various agencies. The nature of aggregation. It is a gathering of the Rak Ban Kerd Group by the masses. The building a wall of hearts. The movement fights lawsuits. Set community by laws. Set up a fund to support the movement. Traditional merit-making and a symbolic movement to mobilize against mining.

Keywords: The Movement; Protection of community rights; The Rugbankerd Group.

บทนำ

ด้วยบทบาทและหน้าที่ของสตรีที่ต้องดูแลคนในครอบครัว หุงหาอาหาร และใช้ทรัพยากรตามธรรมชาติเพื่อมาเลี้ยงดูคนในครอบครัวเพื่อความอยู่รอด หน้าที่นี้ได้ถูกมอบให้สตรี โดยหน้าที่ในการดูแลครอบครัวถูกมอบให้สตรีโดยสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ ด้วยหน้าที่นี้ได้ถูกแบ่งออกเป็น ผู้ชายออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อเศรษฐกิจครอบครัวที่ดีขึ้น ดังนั้นหน้าที่ในการดูแลครอบครัวและลูกๆ จึงถูกมอบหมายให้สตรีโดยวัฒนธรรม สตรีจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อมาหล่อเลี้ยงครอบครัว ตั้งแต่ในอดีตจวบจนกระทั่งถึงปัจจุบันโดยเฉพาะในวัฒนธรรมชนบท

วิถีชีวิตแบบชนบทจังหวัดเลยเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมผู้คนในสังคมชนบทส่วนใหญ่ทำให้พวกเขาจึงมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง และอาหารของคนชนบทก็นำมาจากทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก เช่น พืชผักท้องถิ่นอย่าง ผักกูด ผักกระเฉด ยอดอ่อนของผักต่างๆ เป็นต้น ทำให้สังคมชนบทไม่ต้องซื้ออาหารกินเหมือนคนเมือง สัตว์ และแมลงที่มีอยู่ในท้องถิ่นตาม

ธรรมชาติ ก็สามารถใช้เป็นอาหารสำหรับคนชนบทได้ ชาวบ้านมักกินแมลง กินไข่มดแดง เป็นต้น โดยสังคมชนบทมักจะนำปลาและกุ้งที่จับมาเอง นำมาทำเป็นปลาร้ากับกุ้งแจ่วเพื่อจะได้เก็บไว้กิน ด้วยเหตุนี้การทำมาหากินของสังคมชนบท จึงขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งในปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นได้ถูกนำมาใช้เป็นอย่างมาก ถูกทำลายเพิ่มขึ้น และเมื่อทรัพยากรธรรมชาติหลักถูกทำลาย ประชาชนที่พึ่งพาอาศัยอยู่โดยรอบจึงได้รับผลกระทบตามมา

รัฐธรรมนูญ 2550 ได้ถูกกำหนดสิทธิชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมในรัฐธรรมนูญ โดยชาวบ้านได้ใช้เป็นกฎหมายในการเรียกร้องในการเคลื่อนไหว เช่นเดียวกัน แต่ได้ขยายการคุ้มครองสิทธิชุมชนให้ครอบคลุมมากขึ้น โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 66 และ มาตรา 67 รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษา ที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือ ด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐรัฐวิสาหกิจราชการ ส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ ตามบทบัญญัตินี้ย่อมได้รับความคุ้มครอง (รัฐธรรมนูญ, 2550: 18-19)

จังหวัดเลยเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสำคัญที่ขยายตัว ได้แก่ สาขาอุตสาหกรรม สาขาตัวกลางทางการเงิน การขายส่ง การขายปลีก สาขาสาขาการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และการคมนาคม สาขาไฟฟ้า ประปา และโรงแยกก๊าซ สาขาการบริหารราชการและการป้องกันประเทศ สาขาการศึกษา สาขาบริการด้านสุขภาพและสังคม สาขาการให้บริการด้านชุมชน สังคมและบริการส่วนบุคคลอื่นๆ สาขาก่อสร้าง และ สาขาโรงแรมและภัตตาคาร ตามลำดับ ซึ่งมีการขยายตัวเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลได้ส่งเสริมการลงทุนให้กับธุรกิจ SMEs จากโครงการกองทุนพัฒนา SMEs ตามแนวทางพระราชรัฐ เพื่อสนับสนุนและพัฒนาธุรกิจSMEs ด้วยวงเงินสินเชื่อต่างๆ เพื่อให้ธุรกิจสามารถนำนวัตกรรมที่ทันสมัย เข้ามาปรับใช้ในกิจการ เพื่อเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น จึงส่งผลให้มีมูลค่าการลงทุนสูงขึ้นตามลำดับ อีกทั้งในอุตสาหกรรมการทำเหมืองแร่ในจังหวัดเลยมีแหล่งทรัพยากรแร่ที่สำคัญทางเศรษฐกิจ 9 ชนิด คือ ถ่านหิน ทองคำ ทองแดง เหล็ก แบริต์ หินปูน เป็นต้น ซึ่งมีสถานประกอบการที่ทำเหมืองแร่ เพิ่มการผลิตนำไปสู่การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (รายงานประจำปีจังหวัดเลย, 2560: บทนำ)

ในตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มีกิจการอุตสาหกรรมการทำเหมืองแร่เริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2549 และต่อมาในปี พ.ศ. 2550 ประชาชนที่อาศัยโดยรอบเริ่มได้รับผลกระทบมีการเจ็บป่วย (กัลยา จันทรทัตโน, 2558: 34) กลุ่มคนจังหวัดเลย คัดค้านการใช้ผืนป่าเพื่อทำเหมืองแร่ และนำไปสู่การทำบันทึกร่วมกัน ระหว่างจังหวัดเลยกับกลุ่มรักษ์บ้านเกิด ในการคัดค้านการอนุญาตการต่ออายุการใช้พื้นที่ป่า โดยมีการเพิ่มการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น ธรรมชาติถูกทำลายไป จนทำให้ประชาชนเกิดขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษ์บ้านเกิด ที่อาศัยรัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 4 (1) ในหมวดสิทธิชุมชน เพื่อประเด็นในการต่อสู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มีกลุ่มสตรีออกมาเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องสิทธิชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจและต้องการที่จะศึกษาการปกป้องสิทธิชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม และขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนกลุ่มรักษ์บ้านเกิด ตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุงจังหวัดเลย นำมาสู่ปัจจัยสาเหตุที่มีผลต่อสิทธิชุมชน จนได้ข้อสรุปและเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการปกป้องสิทธิชุมชนของประชาชนภายใต้สิทธิสิ่งแวดล้อมใน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการปกป้องสิทธิชุมชนและการเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องสิทธิชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดของขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษบ้านเกิดเพื่อปกป้องสิทธิชุมชน
2. เพื่อศึกษาบทบาทและกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษบ้านเกิดเพื่อปกป้องสิทธิชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบมุ่งเน้นการศึกษาโดยใช้หลักของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษบ้านเกิดที่ส่งผลต่อรัฐธรรมนูญ รวมทั้งปัญหาซึ่งเป็นการบูรณาการข้อมูลทั้งทางด้านพฤติกรรมทางสังคม การรวมกลุ่ม การสร้างพื้นที่ สร้างเครือข่าย การจัดการกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม การเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมทั้งในด้านการต่อสู้กับวาทกรรมหลักของสังคม การให้สิทธิความคุ้มครองทางกฎหมายและใช้หลักการของระเบียบวิธีวิจัยแบบ Oral History เพื่อเป็นการศึกษา Life History ภายใต้กระบวนการทัศน์สร้างสรรค์สังคม ในการบอกเล่าหรือการเล่าเรื่องที่เคยถูกละเลย หรือปฏิเสธไม่ให้มีการกล่าวถึง เพื่อให้ทราบถึงการดำรงชีวิตประจำวันและกระบวนการต่อสู้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสตรี

หน่วยที่ใช้ในการวิจัย

หน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มี 2 ระดับ คือ

ระดับปัจเจก ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรี ซึ่งมีประสบการณ์ในการเคลื่อนไหวทางสังคม และยินดีให้ความร่วมมือและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการศึกษาอย่างแท้จริง

ระดับองค์กร ได้แก่ กลุ่มรักษบ้านเกิด

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย แบ่งตามรูปแบบของการศึกษา ได้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลระดับปัจเจก เพื่อใช้ในการทำความเข้าใจถึงขบวนการเคลื่อนไหวของสตรีกลุ่มรักษบ้านเกิดที่ส่งผลต่อรัฐธรรมนูญ ผู้ให้ข้อมูล คือ บุคคลที่เป็นสตรี เพื่อให้เข้าใจถึงกระบวนการต่อสู้ต่อรองในชีวิตประจำวัน กระทั่งการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อเคลื่อนไหวทางสังคม โดยการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาสตรีที่มีการเรียกร้องสิทธิเพื่อให้เกิดเป็นกฎหมายบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญ จำนวน 10 คน

ผู้ให้ข้อมูลระดับองค์กร เพื่อเป็นการทำความเข้าใจถึงบทบาทและความเหมาะสมต่อผลของการเคลื่อนไหวทางสังคมของสตรีกลุ่มรักษบ้านเกิดภายใต้เงื่อนไข และปัจจัยบริบทในสังคมไทย รวมถึงพฤติกรรมต่างๆ ของผู้หญิงที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเน้นความหลากหลายของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ลักษณะของบุคคล ระดับการศึกษา บทบาทและหน้าที่ในสังคม รวมถึงหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อองค์กร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

แนวทางการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้การสังเกตแบบกึ่งโครงสร้าง กล่าวคือผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการสังเกต โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ในการสังเกตไว้ล่วงหน้า ซึ่งในขณะที่ผู้วิจัยจะเข้าไปสู่พื้นที่ในการศึกษา

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อเข้าใจถึงชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในองค์กร

การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามแนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นองค์รวมและสมบูรณ์มากที่สุด ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

การศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่างๆ

การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์จริง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จากการสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการศึกษา เพื่อเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดแบบสตรีนิยม โดยการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1. ข้อมูลด้านเอกสาร จะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีกลุ่มรักษ์บ้านเกิด โดยใช้ฐานของทฤษฎีความเคลื่อนไหวทางสังคม ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ และแนวคิดสตรีนิยมเป็นข้อมูลด้านเอกสาร 2. การนำเสนอให้เห็นวิธีการขับเคลื่อนของกลุ่มสตรี รวมถึงกลุ่มคน แกนนำคนสังคมในสาขาอาชีพที่เกี่ยวข้อง และมีส่วนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมาย และวิเคราะห์เรื่องแนวคิดในประเด็นการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ของกลุ่มสตรี ตลอดจนการตอบรับและกระแสด้านของสังคมเป็นอย่างไร

สรุปผลการวิจัย

แนวคิดของขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษ์บ้านเกิดเพื่อปกป้องสิทธิชุมชน

บ้านนาหนองบง เป็นหนึ่งในพื้นที่สำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มรักษ์บ้านเกิดเพราะเป็นจุดกำเนิดของการเกิดขึ้นของการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษ์บ้านเกิด เป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้เหมืองทองคำมากที่สุด และเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านทั้งหมดเป็นผู้คัดค้านบริษัทเหมืองทองคำ ทำให้บ้านนาหนองบง เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญในขบวนการเคลื่อนไหว แต่เมื่อการเข้ามาของอุตสาหกรรมเหมืองแร่ทองคำในพื้นที่ การดำรงชีวิตของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไป เพราะผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ได้แก่ สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรม ผลกระทบกับการใช้ชีวิตประจำวัน จึงเกิดการรวมตัวกันของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ทั้งในด้านสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ทรัพยากรธรรมชาติที่เสียหาย ภูเขาที่เป็นที่หาอยู่หากินของชุมชน เป็นบ่อของสารเคมี มีสารพิษและโลหะ

หนัก ต้นทุนทางเศรษฐกิจในชีวิตประจำวันสูงขึ้น เพราะต้องซื้อน้ำทั้งบริโภค อุปโภคสำหรับเด็กและผู้สูงอายุ และอาหารในการดำรงชีพ สุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจที่อ่อนแอลงเพราะสารพิษ โลหะหนักปนเปื้อน และสภาพจิตใจที่วิตกกังวล ที่ต้องทนกับมลภาวะทางเสียงจากการระเบิด ทำให้การดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ไม่เหมือนเดิม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้ชุมชนที่เคยอาศัยอยู่อย่างสงบสุขไม่สามารถที่จะดำรงอยู่ได้ดังเดิม จึงเกิดการเคลื่อนไหวของประชาชนในพื้นที่ เพื่อร้องเรียนความไม่เป็นธรรมจากการดำเนินกิจการ คัดค้านการขอประทานบัตรเพิ่มเติม และรวมไปถึงการเยี่ยวยาผู้ได้รับผลกระทบ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

การเข้ามาของอุตสาหกรรมเหมืองแร่ทองคำในพื้นที่ การดำรงชีวิตของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปเพราะผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้น ได้แก่ สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมนั้น ส่งผลกระทบกับการใช้ชีวิตประจำวันทั้งการถูกรบกวนจากเสียงดังและต้นทุนค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่สูงขึ้นจากการซื้อน้ำดื่มและอาหาร รวมไปถึงผลกระทบของความเจ็บป่วย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านในพื้นที่ในฐานะผู้ได้รับผลกระทบจนเกิดการเรียกร้องถึงความไม่เป็นธรรมในการดำเนินกิจการของบริษัททุน และนำมาสู่การเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษำบ้านเกิด โดยวิธีการเคลื่อนไหวล้วนเกิดมาจากแนวคิดและการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากพันธมิตร และเครือข่ายต่างๆ และอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 แห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งทางกลุ่มรักษำบ้านเกิดจึงได้มีการเริ่มศึกษาและการนำรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และ 2550 มาใช้เป็นแนวทางในการเคลื่อนไหวและต่อสู้ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

บทบาทและกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษำบ้านเกิดเพื่อปกป้องสิทธิชุมชน

วิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษำบ้านเกิดตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีบทบาทและกระบวนการเคลื่อนไหวของสตรีกลุ่มรักษำบ้านเกิดเป็นเวลาเกือบ 10 ปีที่ กลุ่มรักษำบ้านเกิดได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้อง คัดค้าน ต่อรองกับบริษัทเหมืองทองคำเพื่อเรียกร้องความไม่เป็นธรรมที่ได้รับจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิต รวมไปถึงความพยายามปกป้องทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนไว้ให้อยู่ถึงรุ่นลูกหลาน ซึ่งวิธีการเคลื่อนไหวของสตรีกลุ่มรักษำบ้านเกิดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีดังต่อไปนี้

- (1) การเคลื่อนไหวด้วยการยื่นหนังสือถึงหน่วยงานต่างๆ
- (2) ลักษณะการรวมตัว เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มรักษำบ้านเกิดโดยมวลชน
- (3) กำแพงใจ เป็นการเคลื่อนไหวที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของประชาชน
- (4) การเคลื่อนไหวต่อสู้กับคดีความ
- (5) ข้อบัญญัติชุมชน ข้อบัญญัติชุมชนเป็นการเคลื่อนไหวที่ต้องการให้บริษัทเหมืองยอมรับกฎระเบียบของชุมชน
- (6) กองทุนสนับสนุนการเคลื่อนไหว
- (7) งานบุญประเพณี เป็นการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นตัวนำในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการ เคลื่อนไหว และเป็นการหาเงินทุนเพื่อใช้ในกระบวนการเคลื่อนไหวอีกทาง
- (8) การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ เป็นการเคลื่อนไหวที่สำคัญอีกหนึ่งเรื่องหนึ่ง เพราะเป็นการใช้สัญลักษณ์ แทนการพูดหรือบอกเล่าข้อความตรงๆ หลังจากที่มีการรัฐประหารกลุ่มรักษำบ้านเกิดใช้การเคลื่อนไหวในรูปแบบสัญลักษณ์มากขึ้น เพราะสามารถช่วยลดแรงปะทะจากเจ้าหน้าที่ของภาครัฐและสร้างความเข้าใจในมุมมองใหม่มากขึ้น

การเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษบ้านเกิด จึงเป็นการนำเสนอถึงความเป็นเจ้าของพื้นที่และใช้ประเด็นทางวัฒนธรรมความเป็นท้องถิ่นในการต่อสู้ ผ่านแนวทางการดำเนินชีวิต ความรู้ท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นความรู้เรื่องการการผลิต การทอผ้า ประเพณี ความเชื่อ กฎระเบียบของหมู่บ้าน เพื่อปกป้องทรัพยากรในชุมชน ทำให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างเรื่องของคนกับธรรมชาติ คนกับคน รวมไปถึงคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติอีกด้วย ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษบ้านเกิดนี้ถูกสร้างขึ้นจากการเรียนรู้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า จากการสังเกต ลองผิดลองถูก จนนำมาสู่การเคลื่อนไหวในปัจจุบัน การเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษบ้านเกิดยังคงดำเนินต่อไปจนกว่าจะเป็นไปตามเป้าหมายสูงสุดที่กลุ่มรักษบ้านเกิดได้วางเอาไว้ คือการ "ปิดเหมืองฟื้นฟู" ซึ่งปัจจุบันทางกลุ่มรักษบ้านเกิดได้บรรลุเป้าหมายสามารถปิดเหมืองฟื้นฟูได้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

อภิปรายผลการวิจัย

แนวคิดของขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษบ้านเกิดเพื่อปกป้องสิทธิชุมชน จากงานวิจัยเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีเพื่อปกป้องสิทธิชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มรักษบ้านเกิด ผู้วิจัยมีข้อค้นพบที่น่าสนใจว่า กลุ่มรักษบ้านเกิดเป็นเพียงชาวบ้านธรรมดาที่สร้างอำนาจขึ้นมาด้วยตนเอง เพื่อที่จะใช้ในขบวนการเคลื่อนไหว ซึ่งอำนาจที่ชาวบ้านสร้างขึ้นอาศัยการรวมตัวกันหล่อหลอมองค์ความรู้ภายใน ชุมชนท้องถิ่น ช่วยกันคิด ช่วยกันทำคนละไม้คนละมือ เพื่อที่จะทำให้การเคลื่อนไหวทุกครั้งดำเนินไปจนเสร็จ นอกจากนี้ยังเรียนรู้ผ่านพันธมิตร และมีการสร้างเครือข่ายความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จัก เลือกใช้คนให้เหมาะสมกับพื้นที่และบริบทของตนเอง ซึ่งวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษบ้านเกิดล้วนแล้วแต่เป็นแนวคิดที่ชาวบ้านช่วยกันคิดขึ้นมา โดยที่มาของกลุ่มรักษบ้านเกิด โดยส่วนใหญ่กลุ่มรักษบ้านเกิดจะมีสตรีเป็นแกนนำและสมาชิกมวลชน ในการเคลื่อนไหวต่อสู้ เรียกร้อง ทั้งนี้เพราะความเป็นสตรีนั้น สามารถลดการปะทะจากการออกไปเคลื่อนไหว ไม่เกิดความรุนแรง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอรัญญา อินท๊ะไชยวงศ์ (2560: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึง สิทธิชุมชนในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการจัดการบำรุงรักษาการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลและยั่งยืนในประเทศไทย และวิเคราะห์การนำแนวคิดของ Elinor Ostrom ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาปรับใช้สิทธิชุมชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ วิธีการศึกษาวิจัยเป็นกรณีศึกษาเชิงคุณภาพ (Documentary Research) ซึ่งจะดำเนินการรวบรวมข้อมูลเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า แนวความคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของ ประเทศไทย ในปัจจุบันซึ่งแยกออกเป็น 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 เป็นรูปแบบที่การให้รัฐเข้าไปบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง รูปแบบที่ 2 การที่รัฐให้เอกชนสัมปทาน ให้สิทธิแก่เอกชน บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบที่ 1 ละรูปแบบที่ 2 เป็นที่ประจักษ์ได้ว่าไม่ประสบความสำเร็จ ปัจจุบันรูปแบบที่ 3 เป็นที่ยอมรับและมีการรับรองไว้ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาการจัดการทรัพยากรร่วมของประเทศไทย ในการจัดการทรัพยากรร่วมมีลักษณะกติกา 3 ระดับ ได้แก่ 1) กติการะดับปฏิบัติการ (Operational Rules) ที่เกิดจากผู้ให้ประโยชน์จากทรัพยากรกำหนด 2) กติกากำกับทางเลือกร่วม (Collective Choice Rules) เป็นการให้ผู้ให้ทรัพยากร ผู้มีอำนาจภายนอกหรือเจ้าหน้าที่กำหนดนโยบาย การบริหารจัดการทรัพยากร 3) กติการะดับธรรมนูญ (Constitutional

Rules) เป็นการให้ผู้มีสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกติกา โดยมีกรอบหรือหลักเกณฑ์ในการกำหนดกติกาในการจัดการทรัพยากรร่วมอยู่ 8 ประการ การที่ให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดกติกาช่วยทำให้กติกาที่กำหนดโดยชุมชนนั้น สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งนำไปสู่การจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิจิตรรัตน์ ยะอนันต์ (2564: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องสิทธิชุมชน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กับตัวอย่างการละเมิดสิทธิชุมชนในปัจจุบัน โดยในการศึกษานี้มุ่งเน้นศึกษาสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และตัวอย่างของปัญหาการแสวงผลประโยชน์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การเคลื่อนไหวของภาคสังคมในเรื่องสิทธิชุมชนขึ้นอยู่กับการจัดการทรัพยากร การปกครองท้องถิ่น และการศึกษาและให้ความรู้แก่คนในชุมชน ผลของการศึกษาค้นคว้าเพื่อนำเสนอว่าสิทธิชุมชนอาจเป็นทางออกที่เป็นไปได้สำหรับการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรของประเทศไทย และเพื่อใช้สิทธิชุมชนเป็นเครื่องมือในการสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งของชุมชนในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรณัฐ พรหมจักร (2564: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มขบวนผู้หญิงปฏิรูปประเทศไทย เพื่อสิทธิสตรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดและนโยบายสิทธิสตรีในการปฏิรูป กฎหมายและการเมือง 2) ศึกษาบทบาทและวิธีการของกลุ่มขบวนผู้หญิงปฏิรูปประเทศไทย และ 3) ศึกษาผลสะท้อนการเคลื่อนไหวทางสังคมของขบวนผู้หญิงปฏิรูปประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ขบวนผู้หญิงปฏิรูปประเทศไทย มีแนวคิดและนโยบายการเคลื่อนไหวที่มาจากปัจจัยทางสังคม คือพื้นที่ของผู้หญิงมีน้อย และแนวคิดสตรีนิยม มีบทบาทและวิธีการโดยการเคลื่อนไหวที่ไม่ได้ มุ่งประเด็นของผู้หญิงทั้งหมด ใช้ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวเฉพาะประเด็นเรื่อง การร่างรัฐธรรมนูญ โดยยุทธศาสตร์และยุทธวิธีจะถูกกำหนดขึ้นตามสถานการณ์ทางการเมือง เพราะการเมืองและผู้นำทางการเมืองเป็นตัวแปรสำคัญในการเสนอข้อเรียกร้อง แต่ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีที่นำมาใช้มาโดยตลอด คือ “การกำกับติดตามกระบวนการทุกขั้นตอน” ผลสะท้อนจากการเคลื่อนไหวคือ มีกลุ่มที่สนับสนุน และกลุ่มที่ค้านทั้งในกลุ่มของผู้หญิงด้วยกัน และในรูปแบบของการยังไม่ยอมรับของรัฐบาล ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะมิติโครงสร้างความสัมพันธ์ อำนาจทางสังคมการเมือง ที่ทำให้การเคลื่อนไหวยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร แต่คำตอบ และจุดยืนของขบวนผู้หญิงปฏิรูปประเทศไทย คือ “ตราบไต่ที่เรายังมีลมหายใจ เราต้อง เรียกร้องสิทธิ เพราะว่าเรายังมีลมหายใจอยู่” และสอดคล้องกับ จงกล ลีวเวหา ภัทรโกตินภบาล (2561: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง อัตลักษณ์สตรีนิเวศนิยมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ผู้นำสตรีที่เป็นผู้นำในการการเคลื่อนไหวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (2) เพื่อศึกษาความสำคัญของรากฐานชีวิตทางวัฒนธรรมที่ทำให้ผู้หญิงเข้าร่วมกระบวนการ เคลื่อนไหวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (3) เพื่อศึกษาแนวทางการเคลื่อนไหวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยนิกนิเวศนิยมในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การนำของผู้หญิงในการเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นไปอย่างเป็น ธรรมชาติ ด้วยการตระหนักถึงหน้าที่ สิทธิ และโดยเฉพาะเพื่อลูก เพื่อครอบครัว แนวคิดความเป็นองค์กรรวมเป็น ประเด็นหลักที่ก่อรูปอัตลักษณ์ของแกนนำสตรี การตระหนักว่าธรรมชาติคือองค์กรรวม สิ่งมีชีวิตทุกอย่างเป็นศูนย์กลาง (Bio-centric) การที่ผู้หญิงมีความผูกพันกับสิ่งแวดล้อมจึงเป็นวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและ ทางอ้อมกับผู้หญิงมาโดยตลอด ทั้งในฐานะผู้ที่ได้รับผลกระทบที่อาจจะมากกว่าคนกลุ่มอื่น เช่น ผลกระทบจากน้ำแล้งที่ทำให้ผู้หญิงต้องมีภาระเพิ่มขึ้นในการดูแลจัดหา น้ำ และอาหารให้แก่ครอบครัว และในฐานะผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ต่อการป้องกันและแก้ปัญหา เช่น บทบาทใน

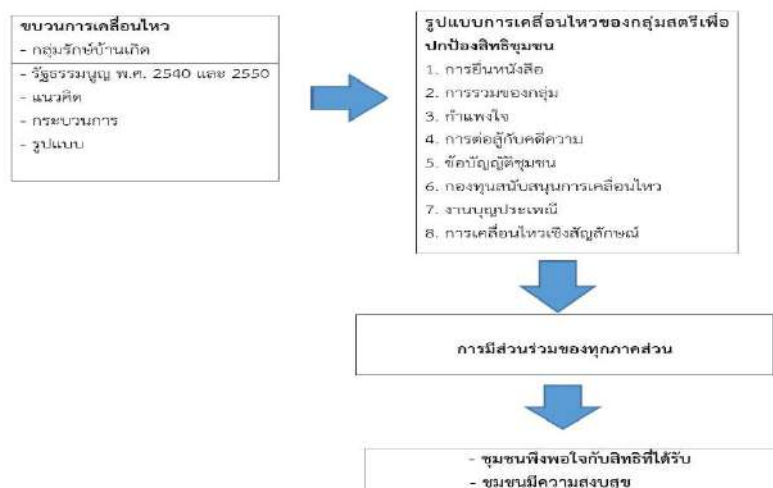
ฐานะผู้นำชุมชนในการรักษาป่าต้นน้ำ เขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา การจัดการขยะ ซึ่งความจริงแล้วผู้หญิงมีความเข้าใจและรับรู้ต่อสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าผู้ชายเพราะมีสัญชาตญาณของความเป็นแม่ เช่นเดียวกับธรรมชาติอย่างแม่น้ำและป่าเขา แกนนำชาวบ้านในชุมชนโดยเฉพาะสตรีเปรียบเสมือนสื่อกลางที่คอย ขับเคลื่อนเพื่อก่อให้เกิดความสามารถในการระดมทรัพยากร แกนนำชาวบ้านเอาการเอางาน มีความทุ่มเทและ เสียสละ และมีความเข้มแข็งสามารถแสดงบทบาทและหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีสำนึกส่วนร่วมด้วยสิทธิในการปกป้องทรัพยากร และการเข้าถึงทรัพยากรสาธารณะได้กลายเป็นโอกาสที่เอื้อให้ชาวบ้านสามารถ ออกมารวมตัวกัน เคลื่อนไหวต่อรอง ชัดขวาง ทำทนายอำนาจรัฐ ได้ทั้งในช่องทางของระบบการเมืองปกติหรือกลไก ของระบบราชการ และนอกวงขอบระบบการเมืองปกติ เพื่อเปลี่ยนแปลงไขปัญหาที่เกิดจากวาทกรรมการพัฒนาของ รัฐได้อย่างชอบธรรม

บทสรุป

กลุ่มรักษบ้านเกิดได้นำเอากฎหมายที่มีการบัญญัติสิทธิในสิ่งแวดล้อมบางอย่างในรัฐธรรมนูญของประเทศไทย เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 ที่ให้สิทธิของชุมชนในการอนุรักษ์พันธุ์ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล และรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2550 มาตรา 66 ที่บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และของชาติรวมถึงมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน” มาใช้เป็นแนวทางในการเคลื่อนไหวและต่อสู้ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในเรื่องของสิทธิชุมชน โดยมีรูปแบบของการเคลื่อนไหว ได้แก่ 1. การยื่นหนังสือร้องเรียนถึงหน่วยงานต่างๆ ทั้งในระดับจังหวัด ภูมิภาค และในระดับประเทศนอกจากนี้ยังรวมไปถึงองค์กรอิสระ และองค์กรระหว่างประเทศ 2. การรวมของกลุ่มรักษบ้านเกิดโดยมวลชนเพื่อเรียกร้องความไม่เป็นธรรมจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำ และคัดค้านการกระทำที่จะส่งผลกระทบต่อชาวบ้านและทรัพยากรธรรมชาติภายในพื้นที่ 3. กำแพงใจ เป็นการเคลื่อนไหวที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของประชาชนบ้านนาหนองบง และอีก 5 หมู่บ้านที่สะท้อนทุกข์ เศรษฐกิจ แรงกาย แรงใจก่อสร้างขึ้นกำแพง เพื่อปิดกั้นไม่ให้มีการขนส่งสารเคมี และทองคำเข้า ออกจากโรงแต่งแร่ 4. การต่อสู้กับคดีความ เป็นการเคลื่อนไหวเรื่องของคดีความที่ชาวบ้านกลุ่มรักษบ้านเกิดถูกฟ้อง โดยการต่อสู้ผ่านกระบวนการทางกฎหมายของชาวบ้าน 5. ข้อบัญญัติชุมชน เป็นการเคลื่อนไหวที่ต้องการให้บริษัทเหมืองยอมรับกฎระเบียบ ของชุมชน และเป็นการป้องกันไม่ให้บริษัทเหมืองขนส่งสารเคมีอันตรายวิ่งผ่านถนนของชุมชน ถือเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องภัยอันตรายที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชน 6. กองทุนสนับสนุนการเคลื่อนไหว กองทุนในการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษบ้านเกิดเป็นกองทุนที่ใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้เป็นวัตถุดิบแปรรูปออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ส่งขาย เพื่อเป็นนำเงินรายได้จากกองทุน สนับสนุนการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษบ้านเกิด 7. งานบุญประเพณี เป็นการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นตัวนำในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการ เคลื่อนไหว และเป็น การหาเงินทุนเพื่อใช้ในกระบวนการเคลื่อนไหวอีกทางหนึ่ง และ 8. การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ แทนการพูดหรือบอกเล่าข้อความต่างๆ การสื่อสารโดยใช้สัญลักษณ์จึงเป็นการเคลื่อนไหวที่ส่งสารไปถึงผู้รับให้ได้เข้าใจง่ายขึ้น หลังจากมีการรัฐประหารกลุ่มรักษบ้านเกิดใช้การเคลื่อนไหวในรูปแบบสัญลักษณ์มากขึ้น เพราะสามารถช่วยลดแรงปะทะจากเจ้าหน้าที่ของภาครัฐและสร้างความเข้าใจในมุมมองใหม่มากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

การเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษำบ้านเกิด จึงเป็นการนำเสนอถึงความเป็นเจ้าของพื้นที่ และใช้ประเด็นทางวัฒนธรรมความเป็นท้องถิ่นในการต่อสู้ ผ่านแนวทางการดำเนินชีวิต ความรู้ท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นความรู้เรื่องการการผลิต การทอผ้า ประเพณี ความเชื่อ กฎระเบียบของหมู่บ้าน เพื่อปกป้องทรัพยากรในชุมชน ทำให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างเรื่องของคนกับธรรมชาติ คนกับคน รวมไปถึงคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติอีกด้วย ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษำบ้านเกิดนี้ถูกสร้างขึ้นจากการเรียนรู้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า จากการสังเกต ลองผิดลองถูก จนนำมาสู่การเคลื่อนไหวในปัจจุบัน การเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษำบ้านเกิดยังคงดำเนินต่อไปจนกว่าจะเป็นไปตามเป้าหมายสูงสุดที่กลุ่มรักษำบ้านเกิดได้วางเอาไว้ คือการ “ปิดเหมืองฟันทู” ซึ่งปัจจุบันทางกลุ่มรักษำบ้านเกิดได้บรรลุเป้าหมายสามารถปิดเหมืองฟันทูได้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากข้อค้นพบผู้วิจัยนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่าในส่วนของกองทุนเพื่อการเคลื่อนไหวกลุ่มรักษำบ้านเกิด ต้องระดมทุนจากองค์กรต่างๆ มากขึ้น เพื่อที่จะมีเงินทุนเตรียมพร้อมสำหรับการเคลื่อนไหว และจะต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกลุ่มอาชีพที่เป็นกองทุนที่ชาวบ้านตั้งขึ้นมา เพื่อหาทุนในการเคลื่อนไหว ใช้ตัวสินค้าเป็นสัญลักษณ์ของขบวนการเคลื่อนไหวเป็นสินค้าของการต่อสู้จากความเป็นเจ้าของ ความรัก ความหวงแหนในแผ่นดินเกิดที่อยู่ถิ่น หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ ขยายตลาดในการขายสินค้าให้มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อมีการผลิตและส่งขายได้เรื่อยๆ เพื่อให้มีเงินหมุนเวียนจากการขายสินค้าตลอดเวลา เพื่อในการเคลื่อนไหวเมื่อสำเร็จแล้วนั้น ในระยะต่อมาก็คือการปิดเหมืองเพื่อฟื้นฟูสภาพแวดล้อม

โดยในส่วนของการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมหลังปิดเหมืองนั้นได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี 2560 โดยชุมชนได้มีการประชุมปรึกษา จัดทำร่างแผนฟื้นฟูโดยประชาชนทุกคนได้มีส่วนร่วมในร่างแผนการฟื้นฟูในทุกขั้นตอน นอกจากการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางกายภาพแล้ว การดูแลด้านจิตใจของคนในชุมชน การสร้างความ

สามัคคีปรองดอง รวมถึงการเยียวยาจิตใจควบคู่กันไปอีกทาง และในระยะต่อมา ภายหลังได้รับการปิดเหมืองเพื่อฟื้นฟูสภาพแวดล้อม ทางกลุ่มรักษำบ้านเกิดยังได้รับการสนับสนุน มีการระดมทุนและเข้าร่วมฟื้นฟูพื้นที่รอบเหมืองอย่างต่อเนื่อง จากหลากหลายภาคีเครือข่าย ทั้งจากองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคเครือข่ายประชาสังคม องค์กรสาธารณะต่างๆ และ NGO ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมรอบเหมือง แต่ยังคงขาดความชัดเจน และความต่อเนื่องในการฟื้นฟู ซึ่งภาครัฐ ควรที่จะเข้ามาให้การสนับสนุนจัดสรรงบประมาณ ในการฟื้นฟูสภาพ เยียวยาจิตใจ การส่งเสริมให้ความรู้ และมีส่วนร่วมในทุกมิติของการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม รวมทั้งให้มีการศึกษาผลกระทบด้านต่างๆ ต่อชุมชนรอบเหมืองในระยะยาว

ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงผลกระทบในระยะยาวต่อชุมชนรอบเหมืองภายหลังการปิดเหมืองฟื้นฟู
2. ควรมีการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการร่วมฟื้นฟูพื้นที่
3. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการสำเร็จในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

- กรรมฐาน พูนพนิช. (2541). ประวัติศาสตร์ขบวนการสหภาพแรงงานไทยยุคเริ่มต้นถึง พ.ศ. 2500 ในฉลอง สุนทรวาณิชย์ และคณะ (บรรณาธิการ) ประวัติศาสตร์แรงงานไทย. (ฉบับกึ่งศตวรรษกรรมกร). กรุงเทพฯ : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ภาควิชาประวัติศาสตร์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท.
- กัลยา จันทร์ทันโอ. (2558). "บักล้ากินข้าวบ้านเจ้าของ" ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษำบ้านเกิด จังหวัดเลย ด้วยวิถีไทบ้าน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์.
- จงกล ลีเวหา ภัทรโกตินภบาล. (2561). อัตลักษณ์สตรีนิยมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. ปรินญาปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคมธุรกิจและการเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ฐิติรัตน์ ยะอนันต์. (2564). สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กับตัวอย่างการละเมิดสิทธิชุมชนในปัจจุบัน. เข้าถึงเมื่อ 30 กรกฎาคม 2565. จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/lawjournal/article/view/247454>.
- ดวงหทัย บุรณเจริญกิจ. (2560). แนวคิดสตรีนิยมและขบวนการทางสังคมของผู้หญิงในประเทศไทย: วิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ข้อถกเถียงและยุทธศาสตร์. เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม 2565. จาก <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/thailand/13364-20170526.pdf>
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2548). การเมืองภาคพลเมือง. เราต้องเปิดพื้นที่ภาคประชาชน, มูลนิธิวิถีธรรมทางออกไทยยุคทักษิณกีนเมือง. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2541). การเมืองบนท้องถนน 99 วันสมัยชวาคนจน. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรามหาวิทยาลัยเกริก.
- ยศ สันตสมบัติ. (2542). ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. สิทธิชุมชน. สภานิติบัญญัติแห่งชาติ.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. สิทธิชุมชน. สภานิติบัญญัติแห่งชาติ.

- รายงานประจำปีจังหวัดเลย. (2560). **จังหวัดเลย: สำนักงานจังหวัดเลย.**
- เลิศชาย ศิริชัย. (2546). **สิทธิชุมชนท้องถิ่นภาคใต้.** กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- วีรณัฐ พรหมจักร. (2564). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มชาวบ้านผู้หญิงปฏิรูปประเทศไทย เพื่อสิทธิสตรี. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ.** ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม 2564) หน้า 212-226.
- วรสิทธิ์ เจริญศิลป์. (2559). **การสร้างเครือข่ายชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่.** วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรรถัย อินตะไชยวงศ์. (2560). “สิทธิชุมชน ในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.” **วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น** 1, (มกราคม-มิถุนายน 2560): 178-179.
- อรรถัย อินตะไชยวงศ์. (2560). สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ยั่งยืน: ศึกษาความเหมาะสมของการใช้ทฤษฎีของ Elinor Ostrom ในประเทศไทย. **วารสาร นิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น.** ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

บทบาทผู้นำสตรีทางการเมือง กรณีศึกษาในจังหวัดเลย
The role of Wemen leader in Political Governance :
A case study in Loei Province

ชญากรณก จันทะฟอง, วีรนุช พรหมจักร, พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์
Chayakanok Jantafong, Weeranuch Promjak, Phrakrupisuthidhammaporn
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Master of Political Science Mahamakut Buddhist University
Corresponding Author E-mail: weranuch13032525@gmail.com

Received 21/09/2023 | Revised 14/11/2023 | Accepted 14/11/2023

บทความวิจัย (Research Article)

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพการแสดงออกทางการเมืองของผู้นำสตรีในจังหวัดเลย 2) บทบาทผู้นำสตรีทางการเมืองในจังหวัดเลย และ 3) ปัญหา และอุปสรรคการดำเนินงานบทบาททางการเมืองของผู้นำสตรีในจังหวัดเลย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้นำสตรีผู้นำสตรีแบบแต่งตั้ง และเลือกตั้ง จำนวน 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักพรรณนาวิธี ผลการวิจัยพบว่า

การแสดงออกของผู้นำสตรีในจังหวัดเลย พบว่า ปัจจุบันผู้หญิงมีบทบาทมากขึ้นในสังคมไทย ในทุกครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลง ผู้หญิงได้พิสูจน์ตัวเองจนทำให้สังคมยอมรับถึงเรื่องของความสามารถ ศักยภาพ ความรับผิดชอบ คุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ดีที่ทำให้คนอยากร่วมงานด้วย แต่ด้านที่ยากที่สุดคือ การพิสูจน์ว่าผู้หญิงเก่งจริง หรือไม่ แต่ในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมา พิสูจน์ได้ว่าผู้หญิงมีความสามารถมากขึ้น และมีอัตราส่วนในพื้นที่ทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น

บทบาททางการเมืองของผู้นำสตรีในจังหวัดเลย พบว่ามีการลงสมัครเลือกตั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ร่วมรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในทุก ๆ ระดับ, ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้ง, เข้าร่วมกลุ่มทางการเมืองในระดับชุมชน มีการพูด ถกเถียงหรือวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์ทางการเมือง และผู้นำสตรีทุกคนให้ความสำคัญกับการรักษาสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ตามกฎหมายที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้

ปัญหาและอุปสรรค พบว่า ยังมีการยึดติดกับค่านิยมหรือความเหลื่อมล้ำทางเพศแบบดั้งเดิม คือ มักมองว่าสตรีเพศมีความอ่อนแอกว่าเพศชาย จึงไม่มีความเหมาะสมในตำแหน่งของผู้นำ ทำให้ผู้นำสตรีต้องใช้ความสามารถในการทำงานมากขึ้นกว่าเดิม และจะต้องมีการพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองอยู่เสมอ จึงจะทำให้มีบทบาททางการเมืองมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

คำสำคัญ: ผู้นำ; บทบาทผู้นำสตรี; การเมือง

Abstract

This thesis aims to study 1) the state of the political expression of women leaders in Loei Province, 2) the political roles of women leaders in Loei Province, and 3) the problems and obstacles in the political roles of women leaders in Loei Province. It is qualitative research. The tool was a structured interview. target group, There were 12 female leaders appointed and elected women leaders. Data were analyzed using the descriptive method. The results showed that

The expressions of women leaders in Loei Province revealed that women nowadays have more roles in Thai society. In every family there are changes. Women have proven themselves to be socially acceptable in terms of competence, potential, and responsibility. Integrity and patience I have all the good qualities I want to work for women. But the most difficult stage is Proving that women are really good or not, but over the years has proven that women are more capable. And the ratio in the political area is increasing.

Political roles of women leaders in Loei Province It was found that there were candidates for national elections. and local level Participate in election campaigns at all levels, exercise your right to vote at all times, join political groups at the community level, and speak, debate or criticize political events. And all women leaders are committed to securing their rights and duties. According to the law set by the constitution

Problems and obstacles found that there is still adherence to traditional values or gender inequality, that is, women are often perceived to be weaker than men. Therefore, there is no suitability in the position of the leader. This forces women leaders to use their ability to work more than ever. And will always have to develop their own knowledge and abilities. thus making political roles more efficient and effective.

Keywords: Leader; Female Leadership; Politics.

บทนำ

ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศของสังคมไทย ได้มองว่าสตรีมีความอ่อนแอทั้งจากสภาพของร่างกาย และสภาพจิตใจที่อ่อนไหวต่อสิ่งเร้าได้ง่าย ซึ่งจากสภาพข้างต้นสตรีจึงถูกมอบหมายให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน บิดามารดาผู้สูงวัยและเป็นแม่ศรีเรือนแต่เพียงอย่างเดียว รวมถึงการถูกปิดกั้นด้านการรับรู้หรือข้องเกี่ยวกับเรื่องราวของโลกภายนอก โดยเฉพาะเรื่องของการเมืองการปกครอง ในทางกลับกันได้ถูกมองว่าภารกิจเหล่านี้เป็นหน้าที่ของบุรุษแต่เพียงฝ่ายเดียว และในอดีตบทบาทของสตรีไทยในการแสดงความสามารถในต่าง ๆ ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมือง ได้ถูกจำกัดในกรอบของวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อในเรื่องของความไม่เท่าเทียมกัน ทางด้านเพศ และเป็นสาเหตุที่ทำให้หน้าที่หลักของสตรีไทยเป็นเพียงผู้ดูแลความเรียบร้อย ความสะอาดภายในบ้าน ปรนนิบัติสามีเลี้ยงดูบุตรในขณะที่หน้าที่การหาเลี้ยงดูแลครอบครัวหรือการตัดสินใจในเรื่องสำคัญเป็นของ

ฝ่ายชายทั้งหมด จนมีคำเปรียบเปรยที่ว่า “ชายเป็นข้างเท้าหน้า หญิงเป็นข้างเท้าหลัง” (สมิหรา จิตตลดากร, 2529: 8-9)

บทบาทของสตรีในสังคมไทย ต้องอาศัยความเข้าใจในบริบททางการเมืองและสังคมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับระบบความเชื่อและวัฒนธรรมไทยซึ่งมีผลต่อโครงสร้างทางอำนาจระหว่างเพศชายกับเพศหญิง และมีต่อความเข้าใจในหน้าที่ระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายในพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางการเมืองที่แตกต่างกัน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันผู้หญิงยังคงเผชิญอุปสรรคและข้อจำกัดทางสังคมวัฒนธรรม ให้เป็นผู้รับความช่วยเหลือจากผู้ชาย และมีหน้าที่เฉพาะตามเพศสรีระหรือร่างกายที่ปรากฏเท่านั้น ในหลายทศวรรษที่ผ่านมาในประเทศไทยมีการถกเถียงเกี่ยวกับกับอำนาจ โอกาส และฐานะทางสังคมของผู้หญิง จุดเปลี่ยนสำคัญเรื่องความเสมอภาคทางเพศปรากฏให้เห็นในแนวทางการส่งเสริมการกระจายอำนาจที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2540 (ราชกิจจานุเบกษา, 2540: 7) โดยเฉพาะในเรื่องของสิทธิและความเป็นธรรมที่ควรอยู่เหนือข้อจำกัดทางเพศสรีระ ถึงแม้ในปัจจุบันสังคมไทยจะได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากประเทศตะวันตกทำให้บทบาทของสตรีไทยเปลี่ยนแปลงไปเพราะสตรีมีการศึกษาที่สูงขึ้น มีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวมากขึ้น แต่บทบาทและ สถานภาพสตรีไทยก็ยังคงอยู่ในความคุ้มครองของบุรุษตลอดชีวิต แต่ทว่าหากมองย้อนถึงความเป็นมาในอดีตกาลนั้นทั้งจากประเพณีตำนาน หลักศีลธรรมจารีก การบันทึกความทรงจำ ตลอดจนพงศาวดารไทยหลายๆ เล่มก็ได้ค้นพบว่าการบันทึกถึง บทบาทของสตรีเพศในมุมมองที่ตรงกันข้าม เพราะได้มีสตรีไทยหลายคนได้เสียสละชีวิตและเลือดเนื้อ เพื่อกอบกู้เอกราชไทยอย่างหาว่าหาญ อาทิเช่น กลุ่มปกครองบ้านเมืองตลอดจนกลุ่มข้าทาสบริวารน้อยใหญ่ ทั้งในช่วงสมัยของการเปลี่ยนแปลงผู้นำ หรือในช่วงที่ผู้นำชายมีความอ่อนแอ หรือในช่วงที่ผู้นำชายยังอยู่ในเยาว์วัย สตรีไทยในอดีตจึงได้แทรกตัวเพื่อทำหน้าที่แทน ดังที่สตรีได้ถูกจารึกชื่อไว้ในประวัติศาสตร์ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองไทยดั่งนั้น การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมดังกล่าวข้างต้น ทำให้สังคมไทยเรามีการเปลี่ยนแปลงโดยให้ความสำคัญ กับบทบาทของสตรีโดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีมีความเข้มแข็งในระดับรากฐาน ได้แก่ ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และชุมชนย่อยในเขตเมือง ทำให้เกิดกระแสสนับสนุนให้เกิดพลังสตรีที่เข้มแข็งขึ้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2540: 10)

สตรีในภาคอีสานผู้หญิงอีสานหรืออาจกล่าวได้ว่าสตรีเกือบทั้งประเทศส่วนใหญ่ตกอยู่ภายใต้จิตสำนึกภาพทกรรม “ชายเท้าหน้า หญิงเท้าหลัง” หรือ “ชายนำหญิงตาม” แม้แต่การเป็นผู้หญิงต้องสงบเสงี่ยม เจียมตัว การนิยามความเป็นผู้หญิงอีสาน จึงแยกประเด็นระหว่างผู้หญิงอีสานในอดีต และผู้หญิงอีสานในปัจจุบัน โดยใช้เวลาก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงหลังการปกครองจากเหตุนี้ผู้หญิงอีสานจึงหมายถึง ผู้หญิงที่ใช้ชีวิตในบริบทสังคมวัฒนธรรมอีสาน หากมองชีวิตผู้หญิงในอดีตต้องพิจารณาจากวรรณกรรมคำสอนหรือภคิโตปกรณ์อีสาน ประเพณีพิธีกรรมกฎหมายโบราณ ฮีตคองปฏิบัติ เนื่องจากเอกสารเหล่านี้แสดงภาพสะท้อนชีวิตของสตรีอีสานในอดีตได้ชัดเจน โดยข้อจำกัด เรื่องของจารีตประเพณีกำหนดให้ชีวิตในวัยเด็กมีบทบาทช่วยเหลือครอบครัว แบ่งเบาภาระงานบ้าน หรือวัยสาวต้องทำงานทอผ้าและงานครัวเรือน แม้จนกระทั่งแต่งงานต้องมีบทบาทดูแลครอบครัวให้มีความสุข อยู่ในฐานะภรรยาหรือมารดาที่ดีหลักพื้นฐานที่เป็นจารีตถือปฏิบัติของสังคมอีสานโบราณคือ ฮีตสิบสองเป็นจารีตปฏิบัติในวงจรมหาวงศ์ประเพณีในรอบสิบสองเดือน ส่วนคองสิบสี่คือ กฎเกณฑ์ในการควบคุมสังคมโดยมีวัดครอบครัวและชุมชนเป็นศูนย์กลางของการสืบทอด หลักพื้นฐานเป็นจารีตถือปฏิบัติของสังคมอีสานโบราณคือเป็น

กรอบจารีตการประเพณีแบ่งหมวดหมู่วงจรประเพณีในรอบสิบสองเดือนส่วนคลองสิบสี่ ถือเป็นกฎเกณฑ์ในการควบคุมสังคมโดยมีวัดครอบครัว และชุมชนเป็นศูนย์กลางในการสืบทอดเพราะคลองสิบสี่ เป็นแนวปฏิบัติระดับบุคคลและครอบครัวซึ่งเป็นแนวปฏิบัติสำหรับบุคคลทั่วไปสำหรับผู้ปกครองบ้านเมืองในอดีตนั้น ผู้หญิงที่ดีในอุดมคติของชาวอีสานต้องปฏิบัติตามที่คลองประเพณีและยังมีเรือนสามน้ำสี่ที่เป็นแบบแผนคุณสมบัติของสตรีในการปฏิบัติตนด้วยสาระสำคัญในฮีตสิบสองคลองสิบสี่ และเรือนสามน้ำสี่ทำให้เห็นภาพสตรีสารถูกกำหนดบริเวณแคในครัวเรือนชีวิตวัยเด็กและวัยสาวต้องพึ่งพาพ่อแม่แต่งงานแล้วต้องพึ่งพาสามีเมื่อมีลูกก็ต้องพึ่งพาอาศัยยามแก่เฒ่านอกจากนี้ครอบครัวยังทำหน้าที่ผลิตอบรมเลี้ยงดูสมาชิกใหม่ด้วยการให้ความรักความอบอุ่นตลอดจนส่งเสริมประสบการณ์อันมีบุคคลในครอบครัวทั้งพ่อแม่เป็นบทในการดำเนินชีวิต ในขณะเดียวกันก็รักษาความสัมพันธ์ของพี่น้องร่วมสายโลหิตครอบครัวเดียวกันไม่ว่าจะเป็นปู่ย่าตายายญาติพี่น้องชีวิตในครอบครัวสามีมีบทบาทเป็นผู้นำครอบครัวคุ้มครองปลอดภัยหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวมีสิทธิอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจกำหนดชีวิตคนในครอบครัวแก้ปัญหาทุกเรื่องแม้แต่จัดการเรื่องทรัพย์สินส่วนภรรยาที่มีบทบาทจ่ายใช้สอยเงินทองที่สามีหามาได้มีภาระเฉพาะงานบ้านดูแลความเรียบร้อยในบ้านไม่มีสิทธิในการตัดสินใจส่งผลให้การเลี้ยงดูลูกชายที่ตกโตเป็นผู้นำครอบครัวและสังคมส่วนลูกสาวก็ถูกเลี้ยงให้มีลักษณะเป็นผู้ตามที่ดีตั้งนั้น (ชญากรณ จันทะพอง, วีรณช พรหมจักร, 2565: 79-80)

สตรีอีสานอาจทำหน้าที่หลายอย่างในครอบครัว ทั้งผลิตบริโภคและอบรมสั่งสอนการฝึกฝนให้สมาชิกใหม่มีอาชีพและเป็นคนดีของสังคมฐานะของสตรีก็ถูกจำกัดเฉพาะในบ้านเท่านั้นแม้บางครั้งสตรีสารออกไปทำงานนอกบ้านก็ช่วยสามีทำไร่ไถนาคนละไม้คนละมือเพื่อแบ่งเบาภาระแต่ไม่มีโอกาสได้ทำงานในที่สาธารณะเนื่องจากถูกปิดกั้นและได้รับโอกาสการศึกษาทำให้ขาดความรู้ทำงานที่ดีในสังคมจุดเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นผลเนื่องมาจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนโยบายการเมืองและการขยายตัวของระบบข่าวสารมวลชนเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เปิดพื้นที่ให้สตรีได้รับโอกาสพัฒนาตัวเองโดยลำดับตั้งแต่พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2464 กล่าวคือ ผู้หญิงอีสานมีสิทธิทางการศึกษาดีขึ้นโดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับสูงขึ้นทำให้จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือลดลง ผู้หญิงอาจมีความรู้กว้างขวางการรับข่าวสารวิชาการนอกเหนือความรู้ด้านแม่เจ้าเจ้าเรือน (แม่ศรีเรือน) สามารถนำข้อมูลความรู้มาปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้นแก้ไขปัญหาค้นหาสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ผู้หญิงต้องการเปลี่ยนแปลงสภาพและบทบาทตนเองให้เทียบเท่ากับบุรุษ (ชญากรณ จันทะพอง, วีรณช พรหมจักร, 2565: 79)

สตรีจังหวัดเลย ได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองระดับท้องถิ่น และระดับประเทศได้แก่นางเอื้ออารีย์ อุดมสิทธิ์ พรรคการเมืองที่สังกัดชาติสังคม วัน/เดือน/ป ที่เลือกตั้ง 15 ธ.ค. 2500 ระยะเวลาที่ระยะเวลาอยู่ในตำแหน่ง 10 เดือน 7 วัน (ไชยวุฒิ มนตรีรักษ, 2551: 16) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ถูกอบรมสั่งสอนว่าการเมืองไม่ใช่เรื่องของผู้หญิง ซึ่งเป็นการสร้างระบบวัฒนธรรมความเชื่อขึ้นมาใหม่ของสตรีในจังหวัดเลย ดังนั้นผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทหน้าที่สตรีทางการเมืองกรณีศึกษาในจังหวัดเลยเพื่อเป็นการพัฒนาบทบาทสตรีในทางการเมือง และสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้หญิงให้เข้าสู่ทางการเมืองมากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการแสดงออกทางการเมืองของผู้นำสตรีในจังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำสตรีทางการเมืองในจังหวัดเลย
3. เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคการดำเนินงานบทบาททางการเมืองของผู้นำสตรีในจังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบมุ่งเน้นการศึกษาโดยใช้หลักของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางการเมืองของผู้นำสตรีในจังหวัดเลย บทบาทผู้นำสตรีทางการเมืองในจังหวัดเลย รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานบทบาททางการเมืองของผู้นำสตรีในจังหวัดเลย ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามแนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง โดยคัดเลือกผู้นำทางการเมืองที่เป็นสตรีที่มีบทบาททางการเมืองในอดีต หรือในปัจจุบัน จำนวน 12 คน ประกอบด้วย คลังจังหวัดเลย ประชาสัมพันธ์จังหวัดเลย นายกเทศมนตรีตำบลนาอ้อ นายกเทศมนตรีตำบลนาด้วง สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลผาสามยอด นายกเทศมนตรีเทศบาลปากปวน นายอำเภอภูเรือ พัฒนาชุมชนอำเภอภูเรือ ประธานชมรมอาสาสมัครประเพณี จังหวัดเลย (ประธานศูนย์คุ้มครองประเพณีภาคประชาชน อำเภอด่านซ้าย และอำเภอนาแห้ว) หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลลาดค่าง และผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 เทศบาลตำบลภูเรือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบศึกษาอัตชีวประวัติ ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นองค์รวมและสมบูรณ์มากที่สุด ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

การศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่างๆ

การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์จริง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการศึกษา เพื่อเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดแบบสตรีนิยม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ข้อมูลด้านเอกสาร จะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงสภาพการแสดงออกทางการเมืองของผู้นำสตรีในจังหวัดเลย และนำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณาวลี

สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินตามขั้นตอนของการวิจัย เรื่อง “บทบาทผู้นำสตรีทางการเมือง: กรณีศึกษาในจังหวัดเลย” ที่ได้นำเสนอแล้วนั้น ผู้ศึกษาจะนำผลการศึกษาแยกตาม วัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1) การแสดงออกทางการเมืองของผู้นำสตรี พบว่า ผู้นำสตรีแบบแต่งตั้ง และเลือกตั้ง ในสถานการณ์ปัจจุบันผู้หญิงมีบทบาทมากขึ้นใน สังคมไทย ในทุกครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลง ผู้หญิงได้พิสูจน์ตัวเองจนทำให้สังคมยอมรับถึงเรื่องของความสามารถ ศักยภาพ ความรับผิดชอบ คุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน คุณสมบัติที่ดีที่อยากทำงานให้ผู้หญิงมีครบ แต่ด้านที่ยากที่สุดคือ การพิสูจน์ว่าผู้หญิงเก่งจริง หรือไม่ แต่ในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมาพิสูจน์ได้ว่าผู้หญิง

มีความสามารถมากขึ้น และมีอัตราส่วนในพื้นที่ทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น

2) บทบาทผู้นำสตรีทางการเมือง พบว่า ผู้นำสตรีแบบแต่งตั้ง และเลือกตั้ง ที่มีบทบาททางการเมืองมากมาย อันได้แก่ บทบาทในการลงสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือผู้บริหารท้องถิ่น, บทบาทการร่วมรณรงค์ หาเสียงเลือกตั้งในทุก ๆ ระดับที่เกิดขึ้นใน, บทบาทการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งในทุก ๆ ระดับและทุก ๆ ครั้ง, บทบาทการเข้าร่วมกับกลุ่มทางการเมืองในระดับชุมชน หรือ บทบาทในการพูด ถกเถียงหรือวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์หรือบุคคลทางการเมือง โดยสรุปแล้ว บทบาททางการเมือง ผู้นำสตรีทุกคนได้ให้ความสำคัญมากที่สุด ก็คือ บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสีตติ และหน้าที่ของตนเองในระดับต่าง ๆ ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ เพราะถือ ว่าเป็นสิทธิและหน้าที่พื้นฐานของทุกคน ในจังหวัดเลย

3) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินบทบาททางการเมือง จากการศึกษา บทบาททางการเมืองของผู้นำสตรี ในจังหวัดเลย พบว่า 1. การยึดติดกับค่านิยมหรือความเหลื่อมล้ำทางเพศแบบดั้งเดิม กล่าวคือ คนทั่วไปมักมองว่าสตรีเพศมีความอ่อนแอกว่าเพศชาย จึงเห็นว่าไม่มีความเหมาะสมในตำแหน่งของผู้นำ ความเหมาะสมในบทบาทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง 2. สถานการณ์บ้านเมืองที่ผันแปรบ่อยครั้งยอมส่งผลทำให้นโยบาย และภาวะเศรษฐกิจผัน แปรตามไปด้วย จึงมีผลต่อแนวทางหรือเป้าหมายการทำงานของผู้นำที่ต้องปรับเปลี่ยนตามบริบท อยู่ตลอด 3. ผู้นำสตรีต้องใช้ความรู้ความสามารถของตนเองให้มากที่สุด ในการคิดทำแก้ไขปัญหาอย่างมีสติ 4. ผู้นำสตรีจะต้องมีการพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองอยู่เสมอ ติดตามข่าวสาร บ้านเมืองที่เกิดขึ้น นำมาปรับปรุงและประยุกต์ใช้ในการทำงาน 5. ผู้นำสตรีจะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรม จริยธรรม ตรงต่อเวลา มีความจริงใจสูง และที่สำคัญต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน จึงจะทำให้มี บทบาททางการเมืองมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

อภิปรายผลการวิจัย

แนวคิดของผู้นำสตรี แบบแต่งตั้งในจังหวัดเลยนั้น ในระบอบประชาธิปไตย จะสมบูรณ์ได้นั้นต้องส่งเสริมให้มีการพัฒนาทั้งระบบ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ประชากร ให้มีเสถียรภาพ รวมทั้งต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชนให้มีบทบาทมากยิ่งขึ้น ด้านการเมืองต้องเสริมสร้างระบบการเมือง รัฐบาลต้องมีนโยบายการบริหารและพัฒนาประเทศให้ ครอบคลุมถึงความต้องการของประชาชนอย่างรอบด้าน โดยสามารถนำไป ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งต้องส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง แบบประชาธิปไตย โดยปลูกฝังให้ประชาชนมีจิตสำนึกมีความรู้ และเห็นคุณค่าของระบอบ

ประชาธิปไตย ด้านเศรษฐกิจ ต้องพัฒนาเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลต้องบริหารให้มีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น การกระจายรายได้เท่าเทียมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชิษฐา อักษรศรี และวันชัย แสงสุวรรณ (2564: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา บทบาทของสตรีไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0 พบว่า บทบาทของสตรีในยุคปัจจุบัน เปลี่ยนไปเป็นอย่างมากในหลาย ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นบทบาทนอกบ้าน และบทบาทในบ้าน ผู้หญิงสมัยใหม่ หลาย ๆ คนจะมีบทบาทหน้าที่การงานนอกบ้าน มากกว่า ทำให้หลาย ๆ คนต้องมีการพัฒนาตัวเองแทบจะ ทุก ๆ เรื่องเพื่อให้ทันต่อยุคและเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะบทบาทการเป็นผู้นำในองค์กรที่ดี ผู้หญิงคนหนึ่ง在那ันที่ได้โอกาสเป็นสิ่งที่ท้าทายเป็นอย่างมาก เพราะการทำงาน ร่วมกับคนหรือ การบริหาร บุคคลในองค์กรโดยเฉพาะการตัดสินใจสิ่งที่สำคัญ ๆ บทบาทของสตรีในประเทศไทยนั้นได้เพิ่มขึ้นกว่าในอดีตอย่างมากและพบว่า ผู้หญิงได้รับการยอมรับในสังคมมากขึ้น รัฐบาลได้มีการอภิปรายของยุทธศาสตร์ การพัฒนาสตรี พ.ศ. 2560 - 2564 ซึ่งได้กำหนดกรอบความคิดไว้ 5 แนวทางเพื่อตอบสนองความต้องการ ในการพัฒนาประเทศ ความจำเป็นในการดำเนินการเพื่อสร้างสังคมที่เท่าเทียมกัน และเผชิญกับประเด็นท้าทายต่าง ๆ ยุทธศาสตร์ 5 แนว คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ปรับเปลี่ยนเจตคติของสังคมในประเด็นความเสมอภาค เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย ยุทธศาสตร์ที่ 2 เสริมพลัง เพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาสังคมและ คุณภาพชีวิตแก่สตรีทุกกลุ่มและทุกระดับยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาเงื่อนไขและปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาสตรี ที่มีประสิทธิภาพและเสมอภาค ยุทธศาสตร์ที่ 4 กำหนดมาตรการเฝ้าระวัง ขจัดปัจจัยเสี่ยงป้องกันคุ้มครอง ช่วยเหลือและเยียวยา ยุทธศาสตร์ที่ 5 สร้างความเข้มแข็งของกลไก และกระบวนการพัฒนาสตรี ดังนั้น กระบวนการทำการเพื่อให้สตรีมีบทบาททางสังคมในยุคปัจจุบันทำให้สตรีต้องแข่งขันกับการดำเนินชีวิต มากขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญธร บุญอภัย (2562: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง สตรีในการพัฒนาสังคม ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพบทบาทความเป็นผู้นำของสตรีในการพัฒนาสังคม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็น รายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทความเป็นผู้นำของสตรีในการพัฒนาสังคม 1) ด้านสังคม ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่ 1.1) การมีจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือสังคม 1.2) การมีความสามัคคี และความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน 1.3) การ มีอำนาจต่อรองโดยการจัดตั้งกลุ่มเพื่อส่งเสริมการพัฒนา คุณภาพชีวิต 2) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 2.1) การบริหาร จัดการเศรษฐกิจของครอบครัวทั้งรายรับ รายจ่าย 2.2) การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ 2.3) ความสามารถในการเจรจา ตอรองด้านธุรกิจเพื่อสร้างความเป็นธรรมด้านเศรษฐกิจของชุมชน 3) ด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วย 3.1) ด้านคุณลักษณะที่เอื้อต่อความเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมด้านวัฒนธรรม 3.2) การประพฤติตนเป็น แบบอย่างที่ดีและส่งเสริมศีลธรรมแก่ครอบครัวและชุมชน 3.3) การอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ด้านการเมืองและการปกครอง ประกอบด้วย 4.1) การเปิดโอกาสและสนับสนุนให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วม ในการทำงานของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ มากขึ้น 4.2) การมีความรู้ความเข้าใจ ด้านการเมืองการปกครองทำให้ สังคมยอมรับบทบาทสตรีมากขึ้น 4.3) การมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย เบื้องต้นเพื่อสร้างความตระหนักถึงสิทธิ บทบาท หน้าที่พลเมืองที่ดีของสังคม 5) ด้านสิ่งแวดล้อม

ประกอบด้วย 5.1) การเป็นผู้นำการพัฒนาและส่งเสริมโครงการต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน 5.2) การรณรงค์ให้ชุมชนและสังคมได้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากร 5.3) การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน 3. แนวโน้มบทบาทความเป็นผู้นำของสตรีในการพัฒนาสังคม “ตามกรอบ 5 ส” ประกอบด้วย ส. 1: เสริมสร้างพลังจิตอาสา เพื่อพัฒนาความเข้มแข็งสู่ชุมชน ประกอบด้วย ด้านจิตอาสา ด้านการศึกษา การได้รับการยอมรับ ในความสามารถ ส. 2: เสริมสร้างพลังสตรี นวัตกรรมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ประกอบด้วย การบริหารจัดการเศรษฐกิจของ ครอบครัว ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีการเจรจาต่อรองในด้านธุรกิจของชุมชน ส. 3: เสริมสร้างเอกลักษณ์ความเป็นไทยรวมจิตใจ สืบสานภูมิปัญญาสู่สากล ประกอบด้วย เป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์วัฒนธรรม บทบาทในการ ถ่ายทอด จริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรม บทบาทในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ส. 4: เสริมสร้างความ สมานฉันท์เพื่อสร้างสรรค์ความปรองดอง ประกอบด้วย การพัฒนาความรู้และเรียนรู้ด้านกฎหมายเบื้องต้นเพื่อพัฒนา ตนเอง บทบาทการเป็นผู้นำด้านสิทธิมนุษยชน การได้รับการสนับสนุนจาก ครอบครัวและชุมชน ส. 5: เสริมสร้างความ ตระหนัก รักษาทรัพยากรตามวิถีพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย การศึกษาเรียนรู้และเข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อม การเป็นแบบอย่างใน

โดยบทบาทผู้นำสตรีทางการเมืองแบบเลือกตั้ง ในจังหวัดเลย พบว่า ในการพัฒนาบทบาททางการเมืองการปกครองของสตรีในอนาคตนั้น ผู้นำสตรีส่วนใหญ่ มีความเห็นด้วยอย่างยิ่งที่สตรีจะอาสาหรือสมัครเข้ามามีบทบาทการมีส่วนร่วม ทางทางการเมืองการปกครองในทุก ๆ รูปแบบให้มากยิ่งขึ้น แต่จะต้องลบภาพพจน์ด้านค่านิยมที่มองว่า “สตรีเป็นเพศที่อ่อนแอกว่าเพศชาย” เป็นเพศที่รักสวยรักงามมากเกินไป เป็นเพศที่ทำงานหนักไม่ได้ ให้หมดไปจากความรู้สึกของตนเองเสียก่อน จึงจะสามารถดำเนินบทบาทต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ไร้สิ่ง บั่นทอนจิตใจเพราะจากสื่อต่าง ๆ ที่เห็นในปัจจุบัน ก็บ่งบอกถึงศักยภาพของสตรีที่เปลี่ยนแปลงไป ในทิศทางที่ดีมากกว่าสมัยก่อนมากเช่น ระดับพื้นฐานที่สูงขึ้น ทำงานตำแหน่งและประเภทเดียวกับ เพศชาย ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นสูง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ ก็ถือเป็นการแสดงถึงศักยภาพที่เปลี่ยนไปอีกรูปแบบหนึ่งของสตรีไทยได้เป็นอย่างดี และจากการศึกษาปัญหา และอุปสรรคการดำเนินงาน บทบาท ทางการเมืองของผู้นำสตรี ที่จะส่งเสริมบทบาททางการเมืองการปกครองของผู้นำสตรีซึ่งจะทำให้ประสบความสำเร็จลุล่วงด้วยดี นั้นประกอบด้วยการพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนเองอยู่เสมอ มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรมและจริยธรรม ตรงต่อเวลามีความจริงใจสูง และที่สำคัญต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน จึงจะทำให้มีบทบาททางการเมืองไปในทางที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยณรงค์ฤทธิ์ วาปีสิน (2563: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผลการวิจัยพบว่าเงื่อนไขด้านสังคมเพราะค่านิยมสังคมไทยชายเป็นใหญ่ ชายเป็นผู้นำสตรีเป็นผู้ตาม สตรีไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวไม่สามารถทนต่อแรงเสียดทานต่อต้านของชุมชน สตรีทำงานหนัก ทั้งงาน ประจำงานบ้าน แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีให้มากขึ้น สตรีควรพัฒนาตนเอง มีการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต สตรีที่มีผลงานดีเด่น มีประสบการณ์ทางการเมือง ควรถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่สตรีคนอื่น ครอบครัวควรให้การสนับสนุน ควรใช้ระบบสัดส่วนให้สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองทุกระดับ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลชนก สัจจาวัฒนา และ ฉัตรวรวิทย์ องค์กรสิงห์ (2559: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้นำสตรีที่ประสบความสำเร็จ ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้นำสตรีที่ประสบความสำเร็จ ได้รับการยอมรับนับถือ

จากสังคมเพิ่มขึ้น มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรม มีการจัดตั้งกองทุนการเงินเพื่อพัฒนาคุณภาพสตรีคุณลักษณะของผู้นำสตรีที่ประสบความสำเร็จจากกรณีศึกษาครั้งนี้คือ มีความสุขุม รอบคอบ ละเอียดย่อม มีคุณธรรม จริยธรรม ใช้เหตุและผล กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ดำเนินงานโปร่งใส เคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์และมีวิสัยทัศน์ในการทำงาน บทบาทหน้าที่ของผู้นำสตรีคือปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย เสริมสร้างอาชีพและรายได้ให้ชุมชน เป็นผู้นำขับเคลื่อนด้านสุขภาพและเป็นผู้ประสานเครือข่ายเพื่อการพัฒนาชุมชน ด้านพฤติกรรมของผู้นำสตรีพบว่าความแตกต่างในรูปลักษณ์ อารมณ์ สังคม สติปัญญาและพฤติกรรม ส่งผลให้แต่ละบุคคลมีการเรียนรู้ การพัฒนาตนเองที่แตกต่างกันโดยแสดงพฤติกรรมออกมาทั้งด้านบวกและด้านลบ ในฐานะที่เป็นผู้นำสตรีจึงต้องทำความเข้าใจตนเอง เรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและเกิดการยอมรับนับถือ สร้างความศรัทธาในความสามารถของผู้นำ และยิ่งสอดคล้องกับ วชิรพงศ์ ศรีเจริญวงศ์ (2564: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมบทบาทสตรีในทางการเมืองมุ่งศึกษาและวิเคราะห์บทบาทสตรีในทางการเมือง ผลการวิจัยพบว่า บทบาทสตรีในทางการเมืองของไทยมีข้อจำกัดในเรื่องวัฒนธรรมทางการเมือง ที่มีความเชื่อที่ว่าไม่มีความเสมอภาคทางเพศ และข้อจำกัดทางกฎหมาย กฎหมายพรรคการเมืองไม่มีบทบัญญัติรองรับถึงการมีบทบาททางการเมืองของสตรี รวมทั้งลักษณะบทบาทสตรีในทางการเมืองมีปัญหาความเป็นผู้นำและการขาดแรงบันดาลใจ เมื่อเทียบกับต่างประเทศ ประเด็นที่ควรส่งเสริมบทบาทสตรีในทางการเมืองของไทย ได้แก่ การยอมรับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเสมอภาค ทางเพศ และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และการส่งเสริมกฎหมายโควตาสำหรับเพศหญิงในทางการเมือง และมีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับบทบาทสตรีในกฎหมายพรรคการเมือง รวมทั้งส่งเสริมบทบาทความเป็นผู้นำ และสร้างแรงบันดาลใจจากเป้าหมาย ผู้นำสตรีที่เป็นต้นแบบ และแรงกระตุ้น เพื่อให้สตรีไทยมีการยอมรับจากสังคม มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ตลอดจนให้สตรีเข้ามามีบทบาทการเป็นผู้นำสตรีในทางการเมืองมากขึ้นให้ทัดเทียมกับต่างประเทศ

บทสรุป

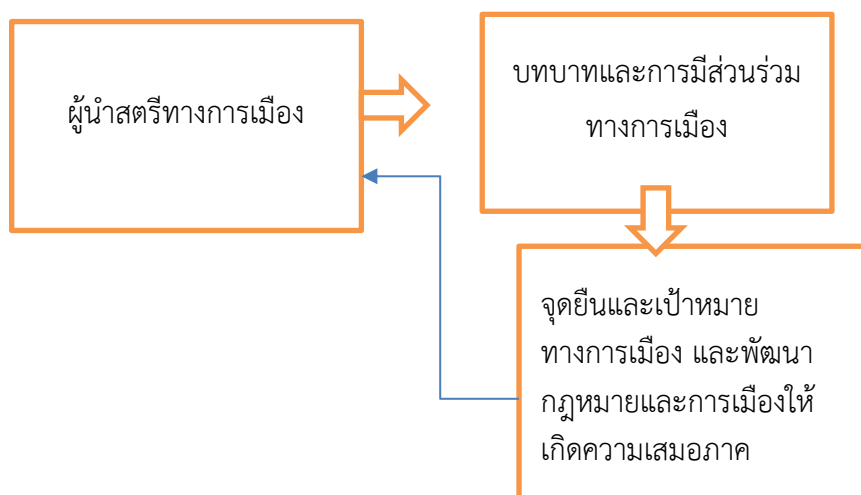
แนวคิดของผู้นำสตรี แบบแต่งตั้งในจังหวัดเลยตามระบอบประชาธิปไตยจะสมบูรณ์ได้นั้นต้องส่งเสริมให้มีการพัฒนาทั้งระบบ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ประชากร ให้มีเสถียรภาพ รวมทั้งต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชนให้มีบทบาทมากยิ่งขึ้น ด้านการเมืองต้องเสริมสร้างระบบการเมือง รัฐบาลต้องมีนโยบายการบริหารและพัฒนาประเทศให้ ครอบคลุมถึงความต้องการของประชาชนอย่างรอบด้าน โดยสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งต้องส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง แบบประชาธิปไตย โดยปลูกฝังให้ประชาชนมีจิตสำนึก มีความรู้ เห็นคุณค่า ของระบอบประชาธิปไตย ด้านเศรษฐกิจ ต้องพัฒนาเศรษฐกิจ โดยรัฐบาล ต้องบริหารให้มีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น การกระจายรายได้เท่าเทียมกัน

โดยบทบาทผู้นำสตรีทางการเมืองในจังหวัดเลยแบบเลือกตั้งส่วนใหญ่ มีความเห็นด้วยอย่างยิ่งที่สตรีจะอาสาหรือสมัครเข้ามามีบทบาทการมีส่วนร่วม ทางการเมืองการปกครองในทุกๆ รูปแบบให้มากยิ่งขึ้น แต่จะต้องลบภาพพจน์ด้านค่านิยมที่มองว่า “สตรีเป็นเพศที่อ่อนแอกว่าเพศชาย” เป็นเพศที่รักสวยรักงามมากเกินไป เป็นเพศที่ทำงานหนักไม่ได้ ให้หมดไปจากความรู้สึกของตนเองเสียก่อน จึงจะสามารถดำเนินบทบาทต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ไร้สิ่ง บั่นทอนจิตใจเพราะจากสื่อต่างๆ ที่เห็นในปัจจุบัน ก็บ่งบอกถึงศักยภาพของสตรีที่เปลี่ยนแปลงไป ในทิศทางที่ดีมากกว่าสมัยก่อนมากเช่น ระดับพื้นฐานที่สูงขึ้น ทำงาน

ตำแหน่งและประเภทเดียวกับ เพศชาย ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นสูง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ ก็ถือเป็นการแสดงถึงศักยภาพที่ เปลี่ยนไปอีกรูปแบบหนึ่งของสตรีไทยได้เป็นอย่างดี และจากการศึกษาปัญหา และอุปสรรคการดำเนินงานบทบาท ทางการเมืองของผู้นำสตรี ที่จะส่งเสริมบทบาททางการเมืองการปกครองของผู้นำสตรีซึ่งจะทำให้ประสบผลสำเร็จลุล่วงด้วยดี นั้นประกอบด้วยการพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนเองอยู่เสมอ มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรมและจริยธรรม ตรงต่อเวลามีความจริงใจสูง และที่สำคัญต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน จึงจะทำให้มีบทบาททางการเมืองไปในทางที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

องค์ความรู้ใหม่

การส่งเสริมให้สตรีมีความรู้ความสามารถทางการเมืองรวมถึงการสร้างการเข้าใจในการแสดงออกทางการเมือง ของผู้นำสตรีให้มีบทบาทในพื้นที่จังหวัดเลย หรือสตรีในพื้นที่อื่นๆ ให้เข้ามามีบทบาททางการเมืองนับได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นเนื่องจากจะต้องแสดงออกถึงจุดยืนและความต้องการของสตรีเนื่องจากผู้ออกกฎหมายอาจจะไม่มีความเข้าใจสตรีได้มากพอเท่ากับสตรีด้วยกันเอง จึงมีความจำเป็นที่สตรีจะต้องเข้ามามีบทบาททางการเมืองเพื่อพัฒนากฎหมายและการเมืองให้เกิดความเสมอภาคต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการส่งเสริมให้สตรีมีความรู้ความสามารถทางการเมืองรวมถึงการสร้างการเข้าใจในการแสดงออกทางการเมือง ของผู้นำสตรีให้มีบทบาทในพื้นที่จังหวัดเลยให้มากขึ้นควรมีการสนับสนุนงบประมาณให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ของพลเมืองรวมถึงสิทธิการแสดงออกของความเท่าเทียมของสตรีให้มากขึ้น ควรส่งเสริมให้สตรีในฐานะผู้นำทั้งแบบแต่งตั้ง และแบบเลือกตั้งให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองมีการพัฒนาบุคลิกภาพของความเป็นผู้นำ กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจและกล้าเสียสละ ซื่อสัตย์ สุจริต รวมทั้งมีมนุษยสัมพันธ์ทางการเมืองพฤติกรรมในการปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองอันจะส่งผลให้บทบาทสตรีโดดเด่น และเกิดการยอมรับมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทสตรีกับความเป็นผู้นำทางการเมืองทั้งแบบแต่งตั้งและแบบเลือกตั้ง
- 2) ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยของการตัดสินใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทสตรีของผู้นำทางการเมือง
- 3) ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบบทบาทสตรีผู้นำทางการเมืองกับบทบาทผู้นำทางการเมืองของผู้ชายที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- กมลชนก สัจจาวัฒนา และ ฉัตรวรัญ องค์กรสิงห์. (2559). บทบาทของผู้นำสตรีที่ประสบความสำเร็จ ใน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา, การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2559 (RSU National Research Conference 2016).
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2560). ราชกิจจานุเบกษา. 7 มีนาคม 2560. เล่ม 134 ตอนพิเศษ 89 ง .
- ชญาณก จันทะพอง, วีรณัฐ พรหมจักร. (2565). บทบาทผู้นำสตรีทางการเมืองในภาคอีสาน. วารสาร รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ปีที่ 2 ฉบับที่ 5 (กันยายน-ตุลาคม 2565), 74-87.
- ชัยณรงค์ฤทธิ วาปีสิน. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอ (กพสอ.) : ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดสิงห์บุรี. กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ไชยวุฒิ มนต์ริรักษ์. (2551). นักการเมืองถิ่นจังหวัดเลย. ชุดสำรวจเพื่อประมวลข้อมูลนักการเมืองถิ่น, นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2540). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย เล่ม 114 ตอนที่ 55 ก.
- ธัญญธร บุญอภัย. (2562). สตรีในการพัฒนาสังคม. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วชิรพงศ์ ศรีเจริญวงศ์. (2564). การส่งเสริมบทบาทสตรีในทางการเมือง : เปรียบเทียบกับต่างประเทศ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. ปีที่ 12, ฉบับที่ 2 (ก.ค.-ธ.ค. 2564).
- สมิหรา จิตตลดากร. (2529). ภาพการณ์เป็นผู้นำของสตรีในการปกครองท้องถิ่นของไทย. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญธิษฐา อักษรศรี และวันชัย แสงสุวรรณ. (2564). บทบาทของสตรีไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตสิรินธรราชวิทยาลัย.

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน Organic Agricultural Standards for Sustainable Development

ญาดาวิมินทร์ พิษทองกลาง¹, กังสดาล กนกหงษ์², พพล ศักดิ์กะทัศน์³ และสายสกุล ฟองมูล⁴
Yathaweemintr Peuchthonglang¹, Kangsadan Kanokhong² Phahol Sakkatat³
and Saisakul Fongmul⁴

¹นักศึกษาลัทธิศาสตร์ปรัชญาเกษตรศาสตร์, คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
^{2, 3, 4} คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

¹Candidate of Doctor of Philosophy, Faculty of Agricultural Production,
Maejo University.

^{2, 3, 4}Faculty of Agricultural Production, Maejo University.

Corresponding Author, E-mail: yathaweemintr.p@hotmail.com

Received 22/09/2023 | Revised 19/11/2023 | Accepted 1/12/2023

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

กระแสโลกปัจจุบันให้ความสำคัญกับเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นแนวทางการผลิตที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพและความปลอดภัยอาหารของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ในระดับสากลประเทศไทยได้กำหนดมาตรฐานการรับรองเกษตรอินทรีย์ในหลายระดับเพื่อเป็นข้อกำหนดในการผลิต แปรรูปและค้าขายระหว่างกัน ในส่วนของประเทศไทยได้จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 ภายใต้คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ เพื่อเป็นกรอบในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยอย่างเป็นระบบ บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนนำเสนอความเป็นมาของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ระดับสากล และมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทยเพื่อเป็นความรู้เบื้องต้นสำหรับกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์เพื่อจะได้นำไปเรียนรู้ ปรับใช้สำหรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในระดับต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนตามยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 ได้ต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาที่ยั่งยืน; มาตรฐานเกษตรอินทรีย์; ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ

Abstract

The current global trend emphasizes organic agriculture as a production method that prioritizes food quality and the safety of everyone involved, including producers and consumers. It also places a strong emphasis on the conservation of sustainable natural

resources and the environment on an international scale. Thailand has established certification standards for agricultural practices at various levels, encompassing production, processing, and trade. Thailand has devised a National Organic Agriculture Development Strategy for the years 2017-2021, formulated by the National Organic Agriculture Development Committee. This strategy provides a comprehensive framework for the systematic advancement of Thailand's organic agriculture. Within this academic article, the author presents the background of organic agriculture standards, including both international and Thailand-specific standards for organic crop production. This foundational knowledge equips groups of organic agriculture farmers to learn and adapt, facilitating certification at various levels. This, in turn, facilitates the pursuit of sustainable development in alignment with the National Organic Agriculture Strategy for the years 2017-2021.

Keywords: Sustainable development; Organic Agriculture Standards; National Organic Agriculture Development Strategy

บทนำ

เกษตรอินทรีย์เป็นแนวทางการผลิตที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพ และความปลอดภัยอาหารของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับกระแสโลกในปัจจุบัน (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, ม.ป.ป.) รัฐบาลได้เห็นความสำคัญในการผลักดันเรื่องนี้ โดยคณะรัฐมนตรีมีมติมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 ภายใต้คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ เพื่อเป็นกรอบในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยต่อเนื่องจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551-2554 (ธัญธร ตินภพและคณะ, 2559: 3) คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์ฯ ที่มีความสอดคล้องกับกรอบทิศทางการพัฒนาที่สำคัญ อาทิ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการสร้างความสามารถในการแข่งขันตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เรื่องยุติความหิวโหย (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560: 1-12) เพื่อให้บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ รวมถึงยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ 20 ปี เกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร และการบริหารจัดการ ทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559: 3; สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 เชียงใหม่, 2564: 3; สรารวรรณ เรืองกลปวงศ์, 2565: 3)

ในประเด็นนี้คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ (2560: 1-12) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดทำยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์ออกเป็น 4 ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมการวิจัย การสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ โดยส่งเสริมให้เกิดการวิจัย การพัฒนาองค์ความรู้ และนวัตกรรมด้านเกษตร

อินทรีย์ตลอดจนการนำผลการวิจัยองค์ความรู้และนวัตกรรมต่างๆ เผยแพร่ให้บุคลากรทุกภาคส่วนได้เรียนรู้และใช้ประโยชน์ได้จริง เป็นสิ่งสำคัญต่อการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาการผลิตสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์ การสร้างความเข้มแข็งในการผลิตเกษตรอินทรีย์ ต้องมีการพัฒนาด้านต่างๆ ในกระบวนการผลิต ทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โครงสร้างพื้นฐาน รูปแบบในการผลิต ปัจจัยการผลิต ความรู้ทางการผลิต การแปรรูป การบรรจุเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้า เป็นการเพิ่มศักยภาพการผลิตให้ตรงตามมาตรฐานและความต้องการของตลาด ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาการตลาดสินค้าและบริการ และการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ สินค้าและบริการด้านเกษตรอินทรีย์ มีความเข้มแข็งและยอมรับจากผู้ผลิตและผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศมีการพัฒนาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้บริโภครับรู้และตระหนักถึงคุณค่าและคุณประโยชน์ของการบริโภคสินค้าและบริการ อันนำมาสู่การปรับพฤติกรรมในการบริโภคทั้งในและต่างประเทศและสามารถเทียบเคียงกับมาตรฐานสากล มีความหลากหลายของสินค้าและบริการ อุปสงค์และอุปทานของสินค้าและบริการด้านเกษตรอินทรีย์สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค และยุทธศาสตร์ที่ 4 การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ การขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ไปสู่การปฏิบัติตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ โดยมีกลไกการให้ความรู้และคำแนะนำ มีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ เพื่อให้การบูรณาการให้เกิดผลเป็นรูปธรรม รวมทั้งจัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการโครงการต่างๆ ให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ (ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน, 2559: 3; ณัฐกร ศิธราชูและคณะ, 2563: 1-15)

บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนนำเสนอความเป็นมาของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ระดับสากล และมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทยเพื่อเป็นความรู้เบื้องต้นสำหรับกลุ่มเกษตรกรเกษตรอินทรีย์เพื่อจะได้นำไปเรียนรู้ ปรับใช้สำหรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในระดับต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนตามยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 ได้ต่อไป

ความเป็นมาของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

เกษตรอินทรีย์เป็นรูปแบบหนึ่งของเกษตรกรรมยั่งยืน ซึ่งแตกต่างจากเกษตรกรรมอื่นๆ เช่น เกษตรกรรมธรรมชาติ เกษตรผสมผสาน เกษตรไร้สารพิษ วนเกษตร คือ เกษตรอินทรีย์มีมาตรฐาน การผลิต การแปรรูปการแสดงผล และการจำหน่าย เป็นกรอบการปฏิบัติ และมีกระบวนการตรวจสอบ (Thai Organic Land, 2553: 1-8; ประกิตต์ โกะสูงเนิน, 2559: 1; ปราโมท ยอดแก้ว, 2560: 4-5) ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์อาหารอินทรีย์ (Organic food Production Act-OFPA) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990) และมีการแก้ไขในปี พ.ศ. 2539 (ค.ศ. 1996) ส่วนตลาดร่วมกลุ่มประเทศในยุโรป (European Unity : EU) ได้มีการรวบรวมข้อกำหนดของผลิตผลเกษตรอินทรีย์ไว้ในข้อกำหนดของสหภาพยุโรป (EEC No. 2092/91) และฉบับแก้ไข ข้อกำหนดส่วนใหญ่ให้คำแนะนำในการนำเข้าอาหารอินทรีย์ที่ผลิตจากประเทศอื่น ภายใต้มาตรฐานการผลิตและมาตรการตรวจสอบที่เหมือนกันทุกประการ ในประเทศญี่ปุ่น รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศใช้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2544 โดยอ้างอิงกฎหมายมาตรฐานเกษตรญี่ปุ่น (Japan Agriculture Standard-JAS) สำหรับประเทศไทยได้มีการกำหนดใช้มาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ หลังจากผ่านการปรับปรุงแก้ไขครั้งสุดท้าย เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2543 โดยคณะทำงานเฉพาะกิจปรับปรุงมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทยและผ่านการเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารงานวิจัยและพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (สุนัวยิ น้อยโสภา, 2558: 3; กองวิจัยและพัฒนากรมการ

ข้าว, 2559: 10-12) นอกจากนั้น สมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movement–IFOAM) ได้จัดทำเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับตรวจสอบรับรองเกษตรอินทรีย์เป็นที่ยอมรับในกลุ่มประเทศในยุโรป เช่นเดียวกับสมาคมดินแห่งสหราชอาณาจักร (Soil Association : UK) ซึ่งเป็นองค์กรที่ให้ความสำคัญต่อเกษตรอินทรีย์ มีประวัติความเป็นมายาวนาน ได้พัฒนามาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในสหราชอาณาจักร รวมถึงองค์กรเครือข่าย (Pesticide Network Action : PNA) เป็นองค์กรเครือข่ายของสหราชอาณาจักร และประเทศเนเธอร์แลนด์ที่กำลัปฏิบัติการเคลื่อนไหว ซึ่งจะทำให้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากลเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ (มูลนิธิสายใยแผ่นดิน, 2559: 2)

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในระดับสากล

1. โครงการมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ (Codex)

ได้ประกาศรับรองมาตรฐาน เรื่อง แนวทางสำหรับการผลิต การแปรรูป การแสดงฉลาก และการจำหน่ายอาหารที่ผลิตตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ (Guideline for the production, processing, labeling and marketing of organically produced foods) ในปี พ.ศ. 2542 ซึ่งครอบคลุมการผลิตเกษตรอินทรีย์ทั้งพืชและปศุสัตว์เพื่อให้ประเทศสมาชิกนำไปใช้

2. สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ

จัดตั้งโครงการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM (IFOAM Accreditation Programme) ใน พ.ศ. 2535 เพื่อให้บริการรับรองระบบงานแก่หน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ต่างๆ ทั่วโลก ต่อมา ใน พ.ศ. 2540 สหพันธ์ฯ ได้จัดตั้งหน่วยงาน IOAS (International Organic Accreditation Service) เพื่อทำหน้าที่ในการให้บริการรับรองระบบงาน ภายใต้กรอบของโครงการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM โดย IOAS จัดทะเบียนเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา (กองวิจัยและพัฒนากรมการข้าว, 2559: 2)

ภาพที่ 1 เครื่องหมายเกษตรอินทรีย์นานาชาติ

ที่มา : สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

3. มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์สหภาพยุโรป (EU)

สหภาพยุโรปใช้ระเบียบ Council Regulation (EC) No 834/2007 เมื่อ 28 มิถุนายน 2550 โดยเริ่มบังคับใช้จริงเมื่อ 1 กรกฎาคม 2555 นอกจากนี้ กรรมาธิการเกษตรยังได้ออกระเบียบสำหรับการปฏิบัติ (implementing rules) อีก 2 ฉบับ คือ Commission Regulation (EC) No 889/2008 และ Commission Regulation (EC) No 1235/2008 ซึ่งฉบับแรกเป็นข้อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรฐานการเพาะปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ เลี้ยงสัตว์ และแปรรูป ส่วนระเบียบฉบับที่สองเป็นระเบียบเกี่ยวกับการนำเข้าสินค้า

เกษตรอินทรีย์จากต่างประเทศ (European Communities, 2006: 1; สมเกียรติ ไตรสรณปัญญา, 2555: 5)

ภาพที่ 2 เครื่องหมายเกษตรอินทรีย์สหภาพยุโรป
ที่มา : สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

4. มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์สหรัฐอเมริกา (National Organic Program: NOP)

แผนงานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ (NOP) อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา (United States Department of Agriculture: USDA) โดยระบบการตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์นี้เริ่มใช้ตั้งแต่ปี 2545 ในเดือนมิถุนายน 2552 กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกาและ CFIA ของแคนาดาได้ลงในข้อตกลงยอมรับความเท่าเทียมกันของระบบเกษตรอินทรีย์ของอีกฝ่าย ซึ่งทำให้ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองตามระบบเกษตรอินทรีย์แคนาดาสามารถได้รับการรับรองตามระบบของสหรัฐอเมริกาเพิ่มเติมได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการตรวจประเมินเพิ่ม (ยกเว้นในกรณีของผลผลิตจากสัตว์เกษตรอินทรีย์ ที่จะต้องมีการตรวจ เรื่องการใช้ยาปฏิชีวนะเพิ่ม)

ภาพที่ 3 เครื่องหมายเกษตรอินทรีย์สหรัฐอเมริกา
ที่มา : สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

5. มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์แคนาดา (Canada Organic Regime: COR)

รัฐบาลแคนาดาเริ่มนำระบบ COR ออกบังคับใช้เมื่อปี 2552 ตามระเบียบ Organic Products Regulations, 2009 โดยมี Canadian Food Inspection Agency (CFIA) เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ การใช้มาตรฐาน เกษตรอินทรีย์แคนาดาที่ถูกต้อง ต้องมีชื่อสินค้า รหัสหน่วยงานที่ทำการตรวจการรับรองที่ออกโดย IOAS พร้อมกับระบุประเทศผู้ผลิต ทั้งภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสกำกับไว้ใกล้กับตรามาตรฐาน เพื่อให้เห็นได้ชัดเจน ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์อื่นที่ประเทศแคนาดายอมรับ ได้แก่ ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สหรัฐอเมริกา (จากผู้ผลิตทั่วโลก) ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สหภาพยุโรป (เฉพาะที่ผลิตในสหภาพยุโรป) และระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ญี่ปุ่น (เฉพาะที่ผลิตในญี่ปุ่น) เริ่ม 1 มกราคม 2558 โดยการแสดงตรามาตรฐาน ที่ยอมรับต้องแสดงคู่กับตรามาตรฐานของแคนาดาเสมอ

ภาพที่ 4 เครื่องหมายเกษตรอินทรีย์แคนาดา
ที่มา : สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

6. มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์ญี่ปุ่น (Japanese Agricultural Standard Organic: JAS mark)

อยู่ในการกำกับดูแลของกระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง ของญี่ปุ่น (Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries: MAFF) สำหรับระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์อื่นที่ประเทศญี่ปุ่นยอมรับ อาทิ ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แคนาดา (เฉพาะที่ผลิตในแคนาดา) เริ่ม 1 มกราคม 2558 โดยการแสดงตรา มาตรฐานที่ยอมรับต้องแสดงคู่กับตรามาตรฐานของญี่ปุ่นเสมอ

ภาพที่ 5 เครื่องหมายเกษตรอินทรีย์ญี่ปุ่น
ที่มา : สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

7. มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์ไบโออะกรีเสิร์ต (Bioagricert) โดย Bioagricert เป็นบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการตรวจสอบ และการเป็นผู้ให้การรับรองการผลิตสินค้าอินทรีย์ ซึ่งได้รับการยอมรับและแต่งตั้งโดยหน่วยงานซึ่งดูแลเกี่ยวกับการให้การรับรองในยุโรป ซึ่งรับรองโดย IFOAM ตามข้อตกลงมาตรฐาน ISO 65 และ มาตรฐาน EN 45011

ภาพที่ 6 เครื่องหมายเกษตรอินทรีย์ไบโออะกรีเสิร์ต
ที่มา : สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

มาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทย

สำหรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย แบ่งออกเป็นมาตรฐานต่างๆ ดังนี้ (กรมการค้าข้าว, 2560: 5; ยุพิน เกื้อนศรี, 2559: 3-4; ประกิตต์ โกะสูงเนิน, 2559: 6)

1. มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

ภาครัฐ โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภายใต้พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 ประกอบด้วย

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 1 : การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย ผลิตผลและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 1-2546) มกช. ดำเนินการทบทวนมาตรฐานแล้ว เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2552 (มกษ.9000 เล่ม 1-2552) ฉบับทบทวน

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 2 : ปศุสัตว์อินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 2-2548) ดำเนินการทบทวนมาตรฐานแล้ว เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2554 (มกษ.9000 เล่ม 2-2554) ฉบับทบทวน

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 3 : อาหารสัตว์น้ำอินทรีย์ (มกษ. 9000 เล่ม 3-2552)

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 4 : ข้าวอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 4-2553)

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 5 : ปลาสดอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 5-2553)

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 6 : ผักอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 6-2556)

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การเลี้ยงกุ้งทะเลระบบอินทรีย์ (มกษ.7413-2550)

- แนวทางปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 1 : การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย ผลิตผลและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 1 (G)-2557)

การตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยตามมาตรฐานสินค้าเกษตร (มกษ.) เป็นการตรวจสอบและรับรองกระบวนการผลิตทุกขั้นตอนจากฟาร์มจนถึงมือผู้บริโภค ตั้งแต่ระบบการผลิต การแปรรูป การบรรจุ การแสดงฉลาก และการจำหน่าย (กิตติพงษ์ ตระกูลโชคอำนวย, 2557: 3)

หน่วยตรวจสอบรับรองเกษตรอินทรีย์อินทรีย์ของภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ (Competent Authority) ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ และกรมการค้าข้าว โดยสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ทำหน้าที่เป็นหน่วยรับรองระบบงาน (Accreditation Body) อย่างไรก็ตาม หน่วยรับรอง (Certification Body) ของภาคเอกชนสามารถเป็นผู้ประกอบการตรวจสอบมาตรฐานตาม พ.ร.บ. มาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 ได้แต่ต้องได้รับรองระบบงานจาก มกอช.

การแสดงเครื่องหมายรับรองเกษตรอินทรีย์ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 กำหนดให้แสดงเครื่องหมาย Q บนฉลากสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐาน อย่างไรก็ตาม นโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์สนับสนุนให้ใช้เครื่องหมาย Organic Thailand สำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์ควบคู่ไปกับเครื่องหมายรับรองตาม พ.ร.บ. มาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551

ภาพที่ 7 เครื่องหมายมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย
ที่มา : สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

2. ภาคเอกชน

ภาคเอกชนที่ดำเนินการเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ทั้งในระดับที่สามารถส่งผลผลิตออกไปจำหน่ายต่างประเทศ และระดับท้องถิ่นที่จำหน่ายภายในประเทศ ดังนี้

2.1) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จัดทำขึ้นโดยสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.)

ตามแนวทางมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ขั้นพื้นฐานของสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements: IFOAM) โดยการรับรองของสมาชิก สมาคม มกท. มาตั้งแต่ พ.ศ.2542 และต่อมาได้มีการแก้ไขปรับปรุงอีกหลายครั้งมาตรฐานของ มกท. ครอบคลุมในเรื่องการผลิตพืชอินทรีย์ การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวและการแปรรูปผลิตภัณฑ์อินทรีย์ การเก็บผลิตผลจากธรรมชาติ การผลิตปัจจัยการผลิตเพื่อการค้า การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ และรายการอาหารอินทรีย์ มกท. เป็นหน่วยงานที่รับรองเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการยอมรับและอยู่ในรายชื่อหน่วยรับรองเกษตรอินทรีย์ของสหภาพยุโรปตามมาตรฐาน EU ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 และสามารถส่งผลผลิตออกไปจำหน่ายต่างประเทศได้

ภาพที่ 8 เครื่องหมายมาตรฐานสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.)
ที่มา : สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

2.2) ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee System : PGS)

เกิดขึ้นเนื่องจากเกษตรกรที่ผลิตสินค้าและจำหน่ายในท้องถิ่นมีความเห็นร่วมกับสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) และองค์กรท้องถิ่นอีกหลายแห่งว่า การตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ดำเนินการโดยหน่วยงานอิสระจากภายนอกนั้น ไม่เหมาะสมกับเกษตรอินทรีย์ที่ต้องการขายผลผลิตในท้องถิ่นและเห็นว่าสมาชิกกลุ่มผู้ผลิต/ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและรับรองสินค้าเกษตร

อินทรีย์ที่ผลิตในท้องถิ่นด้วยตนเองได้ ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งและลดค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรองได้ด้วย

ภาพที่ 9 เครื่องหมายมาตรฐานระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม
ที่มา : สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

2.3) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.)

เป็นมาตรฐานระดับท้องถิ่นจัดตั้งโดยสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นองค์กรเอกชน ร่วมกับองค์กรเกษตรกร ผู้บริโภค และนักวิชาการในจังหวัดเชียงใหม่ ทำการรับรองแปลงเกษตรอินทรีย์ ตั้งแต่ปี 2544 ซึ่งกระบวนการรับรองเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ เกษตรกรผู้ผลิตต้องยื่นใบสมัครขอรับการตรวจสอบแปลงเกษตรต่อสำนักงานประสานมาตรฐานอินทรีย์ภาคเหนือ และเมื่อผู้ขอได้รับการรับรองแล้วจะได้รับอนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์ “มอน.” ณ จุดจำหน่ายได้

ภาพที่ 10 เครื่องหมายมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.)
สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

2.4) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สุรินทร์ (มก.สร.)

เป็นมาตรฐานระดับท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นโดยคณะกรรมการมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สุรินทร์ ตามแนวทางของการพัฒนางานเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดสุรินทร์ โดยยึดแนวทางการปฏิบัติเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) และสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) โดยมีมาตรฐานครอบคลุมเฉพาะในเรื่องการผลิตพืช สัตว์อินทรีย์ การจัดการเกี่ยวเกี่ยว การแปรรูปผลิตภัณฑ์อินทรีย์และปัจจัยการผลิต

ภาพที่ 11 เครื่องหมายมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สุรินทร์ (มก.สร.)
สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

2.5 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เพชรบูรณ์ (มก.พช.)

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เพชรบูรณ์ (มก.พช.) เป็นมาตรฐานที่จังหวัดเพชรบูรณ์ จัดทำขึ้น โดยคณะทำงานกำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามแนวทางของการพัฒนางานเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดเพชรบูรณ์ และได้รับความเห็นชอบจากมติที่ประชุมคณะทำงานพัฒนาเกษตรอินทรีย์จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีมาตรฐานครอบคลุมกระบวนการผลิตพืชอินทรีย์ ปศุสัตว์อินทรีย์ สัตว์น้ำอินทรีย์ การจัดการเกี่ยวเกี่ยว การแปรรูปผลิตภัณฑ์อินทรีย์ และปัจจัยการผลิตที่เป็นอินทรีย์

ภาพที่ 12 เครื่องหมายมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เพชรบูรณ์ (มก.พช.)
สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

3. ระบบรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS)

3.1) ระบบรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม เครือข่ายของเลมอนฟาร์ม (Lemon Farm ORGANIC-PGS: LF-PGS)

เริ่มต้นในปี 2558 เลมอนฟาร์มได้เริ่มโครงการ Eat Right – Eat Organic พัฒนาการผลิตสนับสนุนเกษตรกรรายย่อยให้เข้าสู่กระบวนการมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และเป็นตลาดที่แน่นอนรองรับผลผลิตให้กับเกษตรกรโดยไม่ผ่านคนกลาง โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยใช้กลไกกระบวนการรับรองคุณภาพแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (PGS) ซึ่งนำมาตรฐานอินทรีย์ของ IFOAM มาปรับเสริมเข้ากับวิถีของชุมชน ปัจจุบันมีสมาชิก 10 กลุ่ม ในพื้นที่ 7 จังหวัด มีสมาชิกรวม 353 ครอบครัว พื้นที่ผลิตอาหารอินทรีย์ 7,600 ไร่เป็น 1 ใน 3 เครือข่าย PGS ที่

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ได้ประกาศยอมรับว่าเป็นระบบ PGS ที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์กำหนด

ภาพที่ 13 เครื่องหมายมาตรฐานเครือข่ายของเลมอนฟาร์ม
สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

3.2) ระบบรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม เครือข่ายของมูลนิธิสายใยแห่งแผ่นดิน (Thai PGS Organic Plus)

หน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ในระบบชุมชนรับรองในประเทศไทยได้ร่วมประชุมกันที่สำนักงานกรีนเนทเมื่อ 26 กรกฎาคม 2556 และมีมติร่วมกันจัดตั้งเป็น “เครือข่ายไทย PGS เกษตรอินทรีย์+” ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการประสานและสนับสนุนกิจกรรมชุมชนรับรอง (participatory guarantee system – PGS) สำหรับเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย โดยหน่วยงานที่ได้ร่วมกันจัดตั้งเครือข่ายไทย PGS เกษตรอินทรีย์+ ประกอบด้วยร้านเลมอนฟาร์ม, เครือข่ายเมล็ดพันธุ์เกษตรอินทรีย์กรีนเนท, โครงการกาแฟอินทรีย์รักษาป่า กรีนเนท เอสอี, เครือข่ายวนเกษตร, สหกรณ์กรีนเนท และมูลนิธิสายใยแผ่นดิน ซึ่งรวมกันแล้วมีเกษตรกรที่ได้รับการรับรองเกษตรอินทรีย์ PGS เกือบ 150 ครอบครัว 6 จังหวัดของภาคเหนือ กลาง และอีสาน ชื่อ “เกษตรอินทรีย์+” (อ่าน “เกษตรอินทรีย์พลัส”) นี้ถูกเลือกเพื่อแสดงให้เห็นว่า ระบบ PGS ในเครือข่ายนี้มีจุดร่วมกันที่เป็นไปตามหลักการเกษตรอินทรีย์สากล (คือ นิเวศ, สุขภาพ, เป็นธรรม, ดูแลเอาใจใส่) กลุ่มผู้ผลิตอาจมีข้อกำหนดเพิ่มเติมจากหลักการเกษตรอินทรีย์นี้ ยกตัวอย่างเช่น ระบบ PGS ของโครงการกาแฟอินทรีย์รักษาป่ามีข้อกำหนดให้เกษตรกรสมาชิกต้องมีมาตรการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าที่เป็นพันธุ์ไม้พื้นถิ่นและการปลูกพืชหลายระดับชั้น ที่เป็นจำลองสภาพป่าธรรมชาติในแปลงกาแฟ หรือระบบ PGS ของเครือข่ายวนเกษตรมีข้อกำหนดให้เกษตรกรสมาชิกต้องมีพื้นที่วนเกษตร ที่ปลูกพืชสำหรับ “กิน-ใช้สอย-สร้างหลักประกัน” รวมทั้งต้องมีชนิดพืชไม่น้อยกว่า 100 ชนิดด้วย ดังนั้น สมาชิกของเครือข่ายจึงไม่ใช่เพียงแค่ปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่เป็นไปตามหลักการเกษตรอินทรีย์ แต่ยังมีข้อกำหนดเฉพาะของกลุ่มที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อก่อให้เกิดการก้าวไปข้างหน้าของการรักษาสิ่งแวดล้อมและพัฒนาสังคม แต่เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของระบบ กลุ่มผู้ผลิตสมาชิกเครือข่ายไทย PGS เกษตรอินทรีย์+ จะได้รับการตรวจเยี่ยมโดยเจ้าหน้าที่จากส่วนกลาง และ/หรือจากกลุ่มผู้ผลิตอื่น เพื่อประเมินมาตรฐานและประสิทธิภาพ/ประสิทธิผลของการจัดทำระบบชุมชนรับรองของแต่ละกลุ่มทุกๆ 2 ปี ซึ่งทางเครือข่ายมีแผนว่า อาจมีการพิจารณาออกตรากลางเกษตรอินทรีย์ PGS ร่วมกันในอนาคต ทางมูลนิธิสายใยแผ่นดินได้รับมอบหมายจากเครือข่ายให้ช่วยทำหน้าที่เป็นจุดประสานงานเป็นการเริ่มต้นไปก่อน รวมทั้งพัฒนาระบบและกลไกต่างๆ ตลอดจนแผนการฝึกอบรมการรับรองเกษตรอินทรีย์ PGS สำหรับสมาชิกเครือข่ายและหน่วยงานภายนอกที่อาจสนใจต่อไป

ภาพที่ 14 เครื่องหมายมาตรฐานเครือข่ายของมูลนิธิสายใยแห่งแผ่นดิน
สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

3.3) ระบบรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม เครือข่ายของมูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย (Thai Organic Agriculture Foundation: TOAF)

พี จี เอส เป็นการจักระบบการตรวจและรับรองเกษตรอินทรีย์ของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรที่เป็นเครือข่ายกันให้สามารถรับรองผู้ผลิตได้อย่างเป็นที่น่าเชื่อถือ ไม่ได้ยิ่งหย่อนไปกว่าการรับรองโดยหน่วยตรวจรับรองภายนอก ซึ่งไม่มีระบบการรับรองใดสมบูรณ์แบบ 100 % หากผู้ผลิตไม่มีความซื่อสัตย์ ก็จะทำให้แนวทางจนได้ แต่ระบบ พี จี เอส สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภคด้วยกระบวนการทางสังคม กระบวนการรับรองออกแบบมาให้เหมาะสมกับท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ นักพัฒนา นักวิชาการ และผู้บริโภค โดยอาศัยกระบวนการทางสังคมการมีส่วนร่วม พบปะแลกเปลี่ยน บนพื้นฐานของความซื่อสัตย์ ความไว้วางใจ ความโปร่งใส ความเชื่อมั่น และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาจากเวทีของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยให้มีเอกสารหรือให้เกษตรกรกรอกแบบฟอร์มน้อยที่สุด และร่วมกันกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สำคัญ ได้แก่

1) กำหนดข้อกำหนดเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม จากหลักปรัชญาเกษตรอินทรีย์สากล โดยประยุกต์และอ้างอิงจากมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ยอมรับของประเทศ เช่น มกษ.9000 เกษตรอินทรีย์เล่ม 1 และเล่ม 2 เขียนเป็นภาษาง่ายๆ สั้นๆ ให้สมาชิกเข้าใจง่าย โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับลักษณะการผลิตเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม สภาพเศรษฐกิจ ภูมิสังคม และทรัพยากรในท้องถิ่น

2) กำหนดวิธีการในการควบคุมตรวจสอบผู้ผลิตให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดให้สอดคล้องกับสภาพการผลิตขนาดฟาร์ม และเศรษฐกิจ-สังคมของแต่ละท้องถิ่น

3) กำหนดขั้นตอนกระบวนการให้การรับรองการผลิต “เกษตรอินทรีย์” โดยการฝึกปฏิบัติการตรวจฟาร์มให้กับเกษตรกรและเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับมาตรฐานเป็นผู้ตรวจประเมินของกลุ่มในขั้นตอนการตรวจเยี่ยมแปลงเพื่อน อนุญาตให้สมาชิกกลุ่ม ผู้บริโภค ผู้ประกอบการร่วมการตรวจ และให้คำแนะนำกันได้ และการรับรองฟาร์มต้องผ่านที่ประชุมกลุ่มเห็นชอบ และเกษตรกรต้องร่วมกระบวนการกลุ่มตลอดเพื่อพัฒนาจนได้รับการรับรองพี จี เอส เป็นกระบวนการที่ไม่มีสูตรสำเร็จ มีความเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น ตามทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งเหมาะสมกับการทำฟาร์มขนาดเล็ก ขายตรง มีการพบปะแลกเปลี่ยนกันเป็นประจำระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคหรือผู้ประกอบการผู้ผลิต พี จี เอส ทุกคนเป็นผู้ปฏิบัติจริงจากจิตวิญญาณ มากกว่าเป็นผู้ผลิตที่ต้องพิสูจน์ให้ผู้ตรวจของหน่วยตรวจรับรองบุคคลที่ 3 จากการดูบันทึกและเอกสารเป็นหลัก ถึงแม้ว่ากลุ่มที่ทำ พี จี เอส ในประเทศต่างๆ จะมีวิธีการที่หลากหลาย แต่ทุกกลุ่มต้องอยู่ภายใต้หลักการเดียวกัน

ภาพที่ 15 เครื่องหมายมาตรฐานเครือข่ายของมูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย
สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

3.4) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ชมรมเกษตรอินทรีย์เกาะพะงัน

ชมรมเกษตรอินทรีย์เกาะพะงันเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกผักและผลไม้บนเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงพาณิชย์ ภายใต้โครงการ “เกาะพะงัน เกษตรอินทรีย์” โดยทางมูลนิธิสายใยแผ่นดินเป็นที่ปรึกษา โดยได้จัดทำระบบชุมชนรับรอง เพื่อตรวจรับรองเกษตรกร 24 ฟาร์ม รวมพื้นที่เกษตรอินทรีย์กว่า 177 ไร่ รวมทั้งได้พัฒนาการรับรองเมนูอาหาร 9 เมนู เช่น ข้าวผัดและข้าวราดผักบุงออร์แกนิก ส้มตำออร์แกนิก รวมทั้งเครื่องดื่มน้ำผลไม้ปั่นออร์แกนิก และชาออร์แกนิก อีกด้วย

ภาพที่ 16 เครื่องหมายมาตรฐานชมรมเกษตรอินทรีย์เกาะพะงัน
สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

3.5) เกษตรอินทรีย์วิถีคนจันท

เครือข่ายอินทรีย์จังหวัดจันทบุรี ได้แก่ ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ ผู้บริโภค และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง สร้างความร่วมมือในการขับเคลื่อนนโยบายยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์แห่งชาติและส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์จังหวัดจันทบุรี โดยมีการบันทึกความร่วมมือ การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ในนิคมเกษตรกรรมทหารผ่านศึกทวาย และ การมอบใบรับรองเกษตรอินทรีย์ตามระบบการรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS) จังหวัดจันทบุรีให้แก่เกษตรกรที่ผ่านการรับรองจำนวน 41 ราย ซึ่งภายในงานกิจกรรมนิทรรศการเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ PGS จังหวัดจันทบุรี การจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์/เกษตรปลอดภัย และสินค้าแปรรูปอีกมากมาย (เกษตรอินทรีย์วิถีคนจันท, 2563)

ภาพที่ 17 เครื่องหมายมาตรฐานเกษตรอินทรีย์วิถีคนจันทน์
สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2561: 1-5)

3.6) เกษตรอินทรีย์วิถีเมืองลุง

จังหวัดพัทลุงเป็นจังหวัดที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงให้ความสำคัญเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เพราะความตระหนักถึงพิษภัยของการใช้เคมีทางการเกษตร ที่นำมาสู่เงื่อนไขทางการกีดกันทางการค้าผลผลิตและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรอินทรีย์ ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่กำลังขยายตัวขึ้น ในกระบวนการการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วม ในชื่อระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม Participatory Guarantee System (PGS) เพื่อสร้างความมั่นใจต่อการบริโภค สะท้อนความร่วมมือกันในชุมชนผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดพัทลุง, 2562)

ภาพที่ 18 เครื่องหมายมาตรฐานเกษตรอินทรีย์วิถีเมืองลุง
ที่มา : สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดพัทลุง. (2562).

บทสรุป

สำหรับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในระดับสากลและของประเทศไทยนั้น ผู้เขียนเห็นว่า มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เป็นเกณฑ์ข้อกำหนดขั้นต่ำที่เกษตรกรผู้ผลิตจะต้องปฏิบัติตาม และหน่วยงานรับรองจะใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจประเมินการผลิต และตัดสินใจในการรับรองฟาร์มที่ได้ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานนั้นๆ ปกติในการกำหนดมาตรฐานโดยส่วนใหญ่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์กลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกรผู้ผลิต ผู้ประกอบการ ผู้ค้า ผู้บริโภค รวมทั้งนักสิ่งแวดล้อมและนักวิชาการด้านต่างๆ จะมีส่วนร่วมในการให้ความคิดเห็นและตัดสินใจในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในแต่ละข้อ ความคาดหวังหรือการให้คุณค่ากับการปฏิบัติเกษตรอินทรีย์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่ละส่วนจะถูกตรวจสอบ และยอมรับหรือปฏิเสธโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ผลิตและผู้ประกอบการ เพราะผู้ผลิตและผู้ประกอบการจะเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อกำหนดเหล่านั้น ดังนั้น มาตรฐานจึงเปรียบเสมือนหนึ่งเป็นกระบวนการแปลความคาดหวังและคุณค่าของเกษตรอินทรีย์ให้เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัตินอกจากนี้ ในกระบวนการ

ตัดสินใจกำหนดมาตรฐานนั้น จะต้องมีการสร้างฉันทามติ (Consensus Building) เพื่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดยอมรับ ดังนั้น ข้อตกลงในมาตรฐานจึงเปรียบเสมือนเป็น “สัญญาประชาคม” ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด นอกจากนี้ สัญญาประชาคมนี้ได้มีการกำหนดรายละเอียดกระบวนการผลิตไว้อย่างค่อนข้างชัดเจน ทำให้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มีสถานะเสมือนหนึ่งเป็น “คำนิยาม” ของเกษตรอินทรีย์ไปพร้อมกันด้วย จะเห็นได้ว่า มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เป็นภาพสะท้อนของสภาพการณ์การผลิตและการแปรรูปผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ที่เกษตรกรได้พัฒนาระดับความสามารถในการทำการผลิตและแปรรูปให้ก้าวหน้ามากขึ้น ดังนั้น มาตรฐานเกษตรอินทรีย์จึงไม่ใช่มาตรฐานที่หยุดนิ่ง ไม่เปลี่ยนแปลง แต่เป็นสภาพการณ์ที่ยังสามารถมีการปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา ตามสภาพการณ์ของการผลิตเกษตรอินทรีย์ ที่นับวันมีแต่จะก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุชนิพนธ์เรื่อง “ทุนทางปัญญา : การผลิต แปรรูป และค้าข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย” ผู้วิจัยขอขอบคุณคณาจารย์ สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงเกษตรกร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจนทำให้งานวิชาการฉบับนี้สำเร็จด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมการค้าข้าว. (2560). **ทะเบียนมาตรฐานข้าวอินทรีย์**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://dric.ricethailand.go.th/page.php?pid=3688>. (25 มกราคม 2566).
- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (ม.ป.ป). **เกษตรอินทรีย์พลิกฟื้นวิถีเกษตรกรไทย**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.dip.go.th/files/Cluster/2.pdf>. (9 มีนาคม 2566)
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2560). **กระทรวงเกษตรฯ เดินหน้ายกระดับไทยเป็นผู้นำเกษตรอินทรีย์ในอาเซียน รุกขับเคลื่อนยุทธศาสตร์พัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ 5 ปี**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่ https://www.moac.go.th/ewt_news.php?nid=20360 (3 กรกฎาคม 2566).
- กองวิจัยและพัฒนาข้าว กรมการค้าข้าว. (2559). **ข้าวอินทรีย์**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.thairicedb.com/rice.php?cid=3> (14 มกราคม 2566).
- กิตติพงษ์ ตระกูลโชคอำนวย. (2557). **นวัตกรรมการผลิตข้าว การแปรรูปข้าว และการค้าข้าวในประเทศไทย**. ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. (2560). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2564**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- ชีวิศรี สวัสดิสาร. (2561). **คู่มือเกษตรอินทรีย์ (สำหรับเกษตรกร) ฐานนโยบาย เข้าใจมาตรฐานได้การรับรองฟิซอินทรีย์**. สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 7. กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ณัฐกร ศิธราชู, ณรงค์ พลธิ์, นฤมล อินทวิเชียร, และกัลยา เทียนวงศ์. (2563). การพัฒนาฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศด้านเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดนครปฐม. **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร**, 40(1), 16-31.
- ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2559). การพัฒนารูปแบบการตลาดข้าวอินทรีย์สำหรับเกษตรกรในเขตภาคเหนือ
- 84 วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2566)

- ตอนบน. วารสารเกษตร มสธ, 1(1), 31-47.
- ธัญธร ตินภพ, ศิริลักษณ์ เมฆสังข์ และฉันทนา จันท์บรรจง. (2559). การจัดการห่วงโซ่อุปทานโดยวิสาหกิจชุมชนผลิตข้าวอินทรีย์ในเขตภาคกลางของประเทศไทย. **วารสารวิจัยและพัฒนา** **วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**, 11(3), 24-36.
- ประกิตต์ โกะสูงเนิน. (2559). **ความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย**. ปรินญาปรัชญาดุสิตบัณฑิต. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ปราโมทย์ ยอดแก้ว. (2560). การพัฒนาการตลาดข้าวอินทรีย์ในสังคมไทย. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.**, 5(ฉบับพิเศษ), 406-420.
- มูลนิธิสายใยแผ่นดิน. (2559). **สถานการณ์เกษตรอินทรีย์ไทย เกษตรอินทรีย์โลก**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสายใยแผ่นดิน.
- ยุพิน เกื้อนศรี. (2559). การพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดอุดรดิตถ์: กรณีศึกษา ตำบลวังกะพือ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง**, 5(2), 116-132.
- สมเกียรติ ไตรสรณปัญญา. (2555). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองเกษตรอินทรีย์และการสร้างมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าวอินทรีย์. **วารสารมหาวิทยาลัยปทุมธานี**, 4(3), 97-106.
- สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย. (2561). **รู้จักตราสัญลักษณ์รับรองมาตรฐานสินค้าอินทรีย์**. (ออนไลน์). <http://www.thaiorganictrade.com/article/983>.
- สราวรรณ เรืองกัลปวงศ์. (2565). การจัดการทรัพยากรมนุษย์ภายใต้สภาพสังคมใหม่ (Next normal). **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร วิทยาเขตอีสาน**, 3(2), 82-108.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดพัทลุง. (2562). มาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS) จังหวัดพัทลุง. (ออนไลน์). <https://www.opsmoac.go.th/phatthalung-dwl-preview-411191791834>.
- สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 เชียงใหม่. (2564). **โครงการบริหารจัดการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตรเพื่อบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map)**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2559). **การวิเคราะห์เศรษฐกิจการเกษตรจังหวัดลำปาง ปี 2559**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สุณัฐวิทย์ น้อยโสภา. (2558). “เกษตรอินทรีย์” โอกาสการส่งออกของเกษตรกรไทยในตลาดโลก. **วารสารมหาวิทยาลัยธนบุรี**, 9(18), 83-91.
- European Communities. 2006. Regulation (EU) No.120/2013, KhaoHom Mali Thung Kula Rong-Hai registred as PGI. Official. **Journal of the European Union**. 41(12), 3-8.
- Thai Organic Land. (2553). **แนวคิดพื้นฐานของเกษตรอินทรีย์**. (ออนไลน์). <https://organicthai.wordpress.com/2010/07/22/>. (14 มกราคม 2566).

การรับรู้ความสามารถของตนเองในการหลีกเลี่ยงการดื่มแอลกอฮอล์ของกลุ่มวัยรุ่นไทย Self-efficacy in avoiding alcohol consumption among Thai adolescents

วาริณี โสภารัจ¹, พิชญาณี พูลพล², อัปสรสวรรค์ คำเจริญ³ เยาวเรศ คำมะนาด⁴
และพิมพ์ประกัส ป่องเต่า⁵

Warinee Sopajorn¹, Pitchayane Poonphon² Apsonsawan Khamcharoen³

Yaowaret Khammanat⁴ and Pimpraphat Phongtao⁵

^{1,3}มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

²สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

⁴สถาบันโรคทรวงอก

⁵สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนหนองบัวลำภู

^{1,3}Mahamakut Buddhist University Isan Campus: MBUIISC,

²Behavioral Science Research Institute Srinakharinwirot University,

⁴Central, Chest Institute of Thailand,

⁵Juvenile Observation and Protection Center of Nongbualamphu

Corresponding Author, E-mail: Warinee422@gmail.com

Received 03/10/2023 | Revised 03/11/2023 | Accepted 11/11/2023

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่นไทยพบว่า การดื่มครั้งแรกเริ่มมีอายุน้อยลงอย่างต่อเนื่อง การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่นนั้น ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากมายต่อตัววัยรุ่น ครอบครัว และสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม การป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในกลุ่มวัยรุ่น จึงเสมือนการช่วยแก้ปัญหาและผลกระทบเหล่านั้นได้ ซึ่งการเข้าใจถึงปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่น จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่น ปัจจุบันมีการใช้แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ สำหรับเป็นแนวทางในการป้องกันบุคคลเพื่อให้ ลด ละ เลิก การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากมาย โดยผู้เขียนได้หยิบยกเอาการรับรู้ความสามารถของตนเองในทฤษฎีปัญญาสังคมมาเป็นกรอบแนวคิดในการอธิบายวิธีการหลีกเลี่ยง การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่น บทความวิชาการนี้จะมุ่งเน้นนำเสนอแนวทางการหลีกเลี่ยงการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของกลุ่มวัยรุ่นไทยด้วยการบูรณาการฐานคิดการรับรู้ความสามารถของตนเอง ภายใต้ทฤษฎีปัญญาสังคม เพื่อเป็นแนวทางการหลีกเลี่ยงการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่นต่อไป

คำสำคัญ: การรับรู้ความสามารถของตนเอง; การหลีกเลี่ยงการดื่มแอลกอฮอล์; วัยรุ่นไทย

Abstract

The consumption of alcoholic beverages among Thai teenagers has been observed to be increasing, with the average age of first-time drinkers continuing to decrease. Drinking alcohol among teenagers has a significant impact, both directly and indirectly, on teenagers themselves, their families, and society as a whole. Preventing alcohol use among teenagers is akin to addressing these problems and their impacts. Understanding the factors related to alcohol consumption behavior in teenagers is essential for effective prevention. Various theoretical concepts are currently being used as guidelines to reduce and eliminate the consumption of alcoholic beverages. In this academic article, the author employs the concept of self-efficacy from the social cognitive theory as a framework to explain methods for avoiding alcohol use among teenagers. This academic article will focus on presenting guidelines for avoiding drinking alcohol among Thai teenagers by integrating the principles of self-efficacy which is classified under the social cognitive theory. To provide guidelines for avoiding the consumption of alcoholic beverages by teenagers.

Keywords: Self-efficacy; avoiding alcohol; Thai teenagers

บทนำ

วัยรุ่นถือเป็นช่วงวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกาย จิตใจ จากความเป็นเด็กสู่ความเป็นผู้ใหญ่ เป็นช่วงทศวรรษที่ 2 ของชีวิตอยู่ระหว่างอายุ 10-19 ปี (อุษมา ช้อนนาค และ วีรวิทย์ ปิยะมงคล, 2565 : ออนไลน์) วัยรุ่นจัดเป็นวัยที่มีความเปราะบาง มีความคิดและความสงสัยในตัวเอง อยู่ในช่วงของความสับสน ขาดความมั่นใจในตัวเอง เพราะต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม อยากทดลองและต้องการการยอมรับจากบุคคลอื่น ตลอดจนสังคมแวดล้อมและกลุ่มเพื่อน (Erickson EH & Hall E, 1967: 123-124) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมเสี่ยงหลากหลายอย่าง โดยเฉพาะพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นับว่าเป็นปัญหาพฤติกรรมที่สำคัญของวัยรุ่น โดยเมื่อประเมินปัญหาของวัยรุ่น มักจะพบว่าเป็นปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (สำนักกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2557: ออนไลน์)

จากการสำรวจการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่นทั่วโลกสูงถึงร้อยละ 26.5 ทั้งนี้มีการรายงานว่า คนไทยดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในปัจจุบันมีมากเป็นอันดับที่ 40 ของโลก และเป็นอันดับ 3 (World Health Organization, 2019 : ออนไลน์) ในภาคพื้นเอเชีย เมื่อพิจารณาถึงความชุกตัวของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นี้ ได้เห็นถึงภาพของปัญหานักดื่มหน้าใหม่ปรากฏ เป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญเนื่องจากเป็นเครื่องดื่มที่ผสมแอลกอฮอล์เป็นสิ่งที่ถูกกฎหมายเกือบทุกประเทศทั่วโลก (กรมควบคุมโรค, 2562: ออนไลน์) ประเทศไทยพบความชุกตัวของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่นคิดเป็น ร้อยละ 13.60 ในขณะที่สำนักงานสถิติแห่งชาติรายงานว่า ระหว่าง ปี 2001-2017 พบว่า ภาพความชุกการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชากรไทยอายุ 15 ปี ขึ้นไป ในช่วง 16 ปีที่ผ่านมาค่อนข้างมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 32.7 ในปี 2001 เป็นร้อยละ 34.0 ในปี 2015 (ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.), 2562: 3-21 ; National Statistical Office of Thailand, 2014: ออนไลน์) ทั้งนี้อัตราการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือสุราเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง และแพร่หลายไปยังประชากรกลุ่มวัยรุ่นอย่างรวดเร็ว เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอายุอื่น

โดยในแต่ละปีประเทศไทยเกิดนักดื่มหน้าใหม่เพิ่มขึ้น 2.5 แสนคน และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นทุกปี ส่วนใหญ่นักดื่มหน้าใหม่เหล่านี้ คือ กลุ่มวัยรุ่น โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นหญิงที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น (Office of International Health Policy Development, 2014: ออนไลน์) วัยรุ่นไทยเริ่มกลายเป็่นนักดื่มหน้าใหม่โดยดื่มครั้งแรกตั้งแต่อายุไม่ถึง 15 ปีบริบูรณ์ เมื่อจำแนกกลุ่มอายุของประชากร ในปี 2560 พบว่า กลุ่มวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี มีสัดส่วนเป็่นนักดื่มเท่ากับร้อยละ 13.6 (ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.), 2562: 32-33)

การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่นส่งผลกระทบมากมายทั้งต่อตัววัยรุ่นเองและบุคคลรอบข้าง องค์การอนามัยโลก World Health Organization (2019: ออนไลน์) พบว่า การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตั้งแต่อายุน้อย จะเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดโรคติดแอลกอฮอล์ ตลอดจนมีผลต่อพัฒนาการทางสมอง และสุขภาพจิต เช่น เกิดภาวะซึมเศร้า นำไปสู่การทำร้ายตนเอง เกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในวัยรุ่น เพศหญิงนำไปสู่การถูกล่วงละเมิดทางเพศ การใช้ความรุนแรงและการใช้สารเสพติดอื่น ๆ นอกจากนี้การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ยังมีความเสี่ยงสูงต่อการเป็นโรคตับแข็ง โรคหลอดเลือดและหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคจิตและโรคเมะเร็งชนิดต่าง ๆ (National Statistical office of Thailand, 2014 : ออนไลน์) ผลกระทบด้านครอบครัวพบว่า การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสาเหตุของการทำร้ายร่างกายหรือความรุนแรงของคู่รักในวัยรุ่น ในขณะที่ผลกระทบทางสังคม พบว่า การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่นเป็นสาเหตุอันดับต้น ๆ ของอุบัติเหตุทางจราจร คดีอาชญากรรมต่าง ๆ ความผิดเกี่ยวกับเพศ การข่มขืน ท้ายที่สุดกลายเป็นปัญหาสังคมส่วนสถานการณ์การเข้าถึงการดื่มหรือการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในกลุ่มวัยรุ่นไทย (Office of International Health Policy Development, 2014: ออนไลน์)

ปัจจัยที่สนับสนุนพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงดื่มแอลกอฮอล์

จากการศึกษาและทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบหลายปัจจัย เช่น บริบททางครอบครัว พฤติกรรมการยอมรับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การปลูกฝังค่านิยม ทักษะคิด ความเชื่อ พฤติกรรม วัฒนธรรม ของบุคคลในครอบครัว นั้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรมการดื่มและปฏิเสธเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่น ตลอดจนปัจจัยด้านวัฒนธรรมประเพณีมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมในเชิงบวก รวมถึงแรงจูงใจภายนอกมีอิทธิพลทางตรงที่ทำให้เกิดการดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ (รจนาภา จิระประดิษฐ์ผล และคณะ, 2562: 6-17; เทพไทย โชติชัย, 2562: 1-12; และสุราเมศวร์ ฮาซิม และคณะ, 2560: 1-10)

นอกจากนี้ ยังพบว่าปัจจัยที่สนับสนุนพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่นพบว่า มีการใช้กรอบแนวคิดกลุ่มตัวแปรในการวิจัยหลายกรอบโดยเฉพาะแนวคิดทฤษฎีปัญญาสังคม (Social cognitive Theory) ภายใต้กรอบของการรับรู้ความสามารถของตนเอง มาศึกษาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพแห่งตนในการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่น โดยเสริมสร้างสมรรถนะภายในตนจากทั้ง 4 แหล่งกำเนิด ได้แก่ 1) การกระทำที่บรรลุผลสำเร็จ 2) การเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น 3) การชักจูงด้วยคำพูด และ 4) ภาวะทางกายและอารมณ์ (พรนภา หอมสินธุ์ และคณะ, 2561: 15-17) นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาการรับรู้ความสามารถของตนเอง เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้ยาเสพติดและแอลกอฮอล์ถูกตรวจสอบในหมู่ผู้ป่วยในเพื่อประเมินความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองและการกำเริบของโรค (Thomas A. Burling and Daniel C. Ziff, 1988: 185-190) กล่าวได้ว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองในการหลีกเลี่ยงการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Alcohol abstinence self-

efficacy) เป็นสิ่งสำคัญสำหรับบุคคลที่มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพราะการรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดประสิทธิภาพแสดงออกพฤติกรรมของบุคคล ที่ขึ้นอยู่กับ การรับรู้ความสามารถของตนเองในสถานการณ์นั้น ๆ (Bandura, 1977 อ้างถึงใน พิมพ์ชนก นุชนेत्र, 2560: 4-5) การรับรู้ความสามารถของตนเองในการหลีกเลี่ยงการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ คือ ความมั่นใจ หรือความเชื่อในความคิดของตนเองอย่างสมเหตุสมผล ในการแสดงพฤติกรรมที่ไม่ข้องเกี่ยวกับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 3 สถานการณ์ คือ สถานการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Opportunistic) สถานการณ์แรงกดดันทางสังคม (Social pressure) และสถานการณ์การดื่มเพื่อผ่อนคลายอารมณ์ (Emotional relief)

แนวคิดทฤษฎีสำหรับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมนุษย์

ทฤษฎีปัญญาสังคม (Social cognitive Theory) พัฒนาโดย Albert Bandura (1986) อ้างถึงใน ปิยนุช วิเศษศรี และคณะ (2564: ออนไลน์) ถูกพัฒนามาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ที่เชื่อพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ โดยการสังเกต (Observational Learning) หรือการเลียนแบบ ขั้นตอนการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือเลียนแบบจากสิ่งเร้าด้วยการรับเข้า (Input) ไปสู่บุคคล (Person) มี 2 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นการได้รับมาซึ่งการเรียนรู้ (Acquisition) ทำให้สามารถแสดงพฤติกรรมได้ และขั้นการกระทำ (Performance) ซึ่งอาจจะกระทำหรือไม่กระทำ ทฤษฎีปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) มีความเชื่อที่แตกต่างออกไปจากเดิมคือ เชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการรู้คิดจากกระบวนการภายใน พื้นฐานแนวคิดนี้ คือ การรับรู้สมรรถนะแห่งตน (Self-Efficacy) การตระหนักรู้ (Self-Awareness) และการกำกับตนเอง (Self-Regulation) โดยพฤติกรรมของมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยหลัก 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยทางปัญญาและปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ และ อิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน โดยเห็นว่าชีวิตจริงของมนุษย์นอกจากมนุษย์จะได้รับอิทธิพลจากสิ่งเร้า มนุษย์มีอิทธิพลต่อสิ่งเร้าทั้งสำหรับตนเองและผู้อื่นด้วย ตลอดจนมนุษย์มีความเชื่อ ความคาดหวัง และการเรียนรู้เกิดจากการสังเกตและการกระทำของตัวแบบ จากคำพูด ลายลักษณ์อักษร ลักษณะรายละเอียดพฤติกรรม (ประดินันท์ อุปรมย์, 2540: 117-155) Albert Bandura เสนอวิธีการเปลี่ยนแปลงความคิด (Cognitive) 3 วิธี คือ

1. การสังเกตจากตัวแบบ (Observational Learning) โดยปัจจัยที่สำคัญในการเรียนรู้ โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ (มณฑรา ธรรมบุญ, 2564: ออนไลน์)

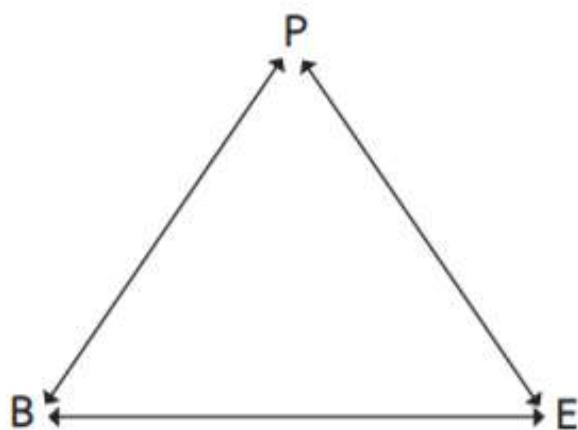
2. การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Perceived Self – Efficacy) การตัดสินความสามารถของตนเองว่าจะสามารถทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ในระดับใด หรือเป็นความเชื่อของบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตความเชื่อในความสามารถตนเองพิจารณาจากความรู้สึก ความคิด การตั้งใจ และพฤติกรรม และประกอบกับความคาดหวังของผลลัพธ์ (Outcome Expectation) (ภาษิต ศิริเทศ และ ณพวิทย์ ธรรมสีหา, 2562: 58-65)

3. การกำกับตัวเอง (Self – Regulation) เป็นพฤติกรรมควบคุมความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนเองด้วยความตั้งใจ และฝึกฝนกระบวนการกำกับตัวเอง ซึ่งการกำกับตัวเองประกอบไปด้วยกระบวนการย่อยคือ การสังเกตตัวเอง (Self- observation) การตัดสินตัวเอง (Self-judgment) และการแสดงปฏิกิริยาต่อตนเอง (Self- reaction) (สาลินี จงใจสุธรรม และคณะ, 2558: 15-26)

การรับรู้ความสามารถตนเอง (Perceived self - efficacy)

การรับรู้ความสามารถตนเอง ผู้เขียนหยิบยกประเด็นนี้อธิบายเนื่องจากเป็นองค์ประกอบหลักในทฤษฎีปัญญาสังคม โดยการรับรู้ความสามารถตนเอง หมายถึง การตัดสินใจของบุคคลต่อความสามารถของตนเองที่จะจัดการและดำเนินการให้เกิดการกระทำหรือพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ พื้นฐานแนวคิดนี้เชื่อว่า ในการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์จะต้องวิเคราะห์เงื่อนไขและสิ่งเร้าที่จะมาเสริมแรงให้เงื่อนไขนั้นคงอยู่ สาเหตุของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น จึงมีลักษณะความสัมพันธ์แบบกำหนดซึ่งกันและกัน (Reciprocal Determinism) ระหว่างองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal factor = P) ได้แก่ ปัญญาความสามารถของตนเอง, ชีวภาพ และสิ่งเร้าภายในอื่น ๆ
2. เงื่อนไขเชิงพฤติกรรม (Behavior condition = B)
3. เงื่อนไขเชิงสภาพแวดล้อม (Environmental condition = E)

ภาพที่ 1 แสดงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง 3 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นตัวกำหนดที่มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน

ที่มา : Bandura, 1997 อ้างถึงใน ภาชิต ศิริเทศ และ ณพวิทย์ ธรรมสีหา, (2562 :58-66)

การรับรู้ความสามารถของตนเองมีความแตกต่างจากความคาดหวังผลลัพธ์ (outcome expectation) ซึ่งหมายถึง การตัดสินใจของบุคคลต่อผลที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นจากผลของการกระทำนั้น โดยผลลัพธ์ที่คาดหวังนั้นอาจจะเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทางกายภาพ ทางสังคม หรือทางการตอบสนองที่มีต่อตนเอง ที่เป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ เช่น ของรางวัล ความเจ็บปวด การเป็นที่ยอมรับ การถูกลงโทษ ความรู้สึกพอใจ การรู้ไร้คุณค่า เป็นต้น การรับรู้ความสามารถ และความคาดหวังผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างมาก โดยความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองนี้มีผลต่อแนวโน้มการตัดสินใจที่จะกระทำพฤติกรรมของบุคคล (Bandura, 1986 อ้างถึงใน พรนภา หอมสินธุ์ และคณะ, 2561: 15-17) สอดคล้องกับ ประทีป จินฉ่ำ (2564: 4-5) ที่กล่าวว่า บุคคลที่สามารถรับรู้ความสามารถของตนเอง (SE) และความคาดหวังในผลลัพธ์ (OE) ที่สูงมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นอย่างแน่วแน่ แต่ถ้ามี (SE) หรือ (OE) อย่างใดอย่างหนึ่งต่ำ แนวโน้มที่จะเกิดการกระทำพฤติกรรมนั้นจะไม่แน่นอน

ปัจจัยหรือแหล่งกำเนิดที่กำหนดการรับรู้ความสามารถของตนเอง (sources of self-efficacy) มาจาก 4 แหล่ง ดังต่อไปนี้

1. การกระทำบรรลุผลสำเร็จ (Enactive mastery experience) การมีประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จซ้ำ ๆ ทำให้บุคคลเชื่อว่าตนมีความสามารถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากบุคคลนั้นต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการเอาชนะอุปสรรค ปัญหาหรือความยากลำบากทำให้เกิดการเรียนรู้ เกิดพัฒนาการ เข้มแข็งและมีการรับรู้ความสามารถตนเองเพิ่มมากขึ้น แต่หากการประสบความสำเร็จนั้นได้มาโดยง่ายทุกครั้ง บุคคลมีแนวโน้มที่จะท้อแท้ได้หากประสบความล้มเหลว โดยบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูง แม้ในบางครั้งจะประสบกับความล้มเหลว บุคคลจะไม่ท้อแท้และไม่โทษตนเองว่าไม่มีความสามารถมากพอ แต่จะวิเคราะห์ถึงปัจจัยแทรกซ้อนอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความล้มเหลว และจะพยายามปรับปรุงแก้ไขจนกว่าจะประสบความสำเร็จในที่สุด ส่วนบุคคลที่ประสบความล้มเหลวบ่อย ๆ จะมีการรับรู้ความสามารถของตนเองในระดับต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการใช้ความพยายามและไม่มีปัญหาจากสภาพแวดล้อมภายนอกแล้ว แต่ความล้มเหลวก็เกิดขึ้นและรวดเร็ว

2. ประสบการณ์ของบุคคลอื่น (Vicarious experience/ Modelling) การประเมินความสามารถของตนเองโดยทั่วไป บุคคลมักจะเปรียบเทียบตนเองกับบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน การได้เห็นถึงบุคคลที่มีลักษณะคล้ายกับตนประสบความสำเร็จในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะทำให้เกิดความรู้สึกคล้ายตามว่า “หากเขาทำได้ ฉันต้องทำได้เช่นกัน” การเรียนรู้จากตัวแบบจึงมีประโยชน์อย่างมากกับบุคคลที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์ตรงในเรื่องนั้น ๆ มาก่อน ตัวต้นแบบนี้สามารถเป็นได้ทั้งแบบอย่างที่เป็นบุคคล (Living modeling) และแบบอย่างที่เป็นสัญลักษณ์ (symbolic modeling) ในทางเดียวกัน หากบุคคลได้เห็นแบบอย่างที่คล้ายกับตนประสบความล้มเหลวซ้ำ ๆ ทั้ง ๆ ที่ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม จะทำให้บุคคลนั้นรับรู้ความสามารถของตนเองลดลง

3. การชักจูงด้วยคำพูด (Verbal persuasion) คือการใช้คำพูดเพื่อชื่นชมจากสังคมรอบข้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมที่เกิดการรวมตัวกันของบุคคลที่มีความสำคัญหรือเป็นที่พอใจของบุคคลนั้น ๆ เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ และกลุ่มเพื่อน ในลักษณะการชื่นชมว่าบุคคลนั้นมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ วิธีการนี้ง่ายและใช้อย่างแพร่หลาย การพูดชักจูงจากบุคคลอื่นว่าตนสามารถทำได้ ทำให้เกิดกำลังใจ และจะมีความพยายามเพิ่มมากขึ้นในการทำสิ่งใด ๆ ให้สำเร็จ ในทางเดียวกันหากบุคคลได้รับฟังคำพูดจากบุคคลอื่นว่าตนเองไม่มีความสามารถ บุคคลนั้นจะมีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงการกระทำที่คิดคิดว่าเกินความสามารถของตน หรือหยุดการกระทำได้ง่าย ๆ เมื่อพบกับอุปสรรค โดยการใช้วิธีการชักจูงด้วยคำพูดนี้เพียงอย่างเดียวจะไม่มีประสิทธิผลเพียงพอ จึงควรใช้วิธีการนี้ร่วมกับการฝึกทักษะที่ทำให้เกิดประสบการณ์ความสำเร็จในลักษณะค่อย ๆ สร้างความสามารถให้กับบุคคลอย่างค่อยเป็นค่อยไป และทำให้เกิดความสำเร็จตามลำดับขั้นตอนพร้อมทั้งการใช้คำพูดชักจูง

4. ภาวะทางกายและอารมณ์ (Physiological and affective states) การผันแปรจากปฏิกิริยาทางกายที่ตอบสนองต่อความเครียดในสถานการณ์ต่าง ๆ ถือเป็นสิ่งเร้า (somatic arousal) ที่บุคคลเชื่อว่าเป็นสัญญาณที่บ่งบอกถึงความอ่อนแอของร่างกายที่ไม่สามารถทำหน้าที่ได้ตามปกติ บุคคลจะประเมินความสามารถตนเองจากภาวะทางกายของตนที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ซึ่งอาการที่เกิดจากความตึงเครียดจะเกิดลักษณะอาการใจสั่น กลัว วิดกกังวล เหงื่อออกตามฝ่ามือ เหนื่อยล้า อาการเหนื่อยหอบ อาการเจ็บป่วย โดยอาการเหล่านี้ส่งผลให้บุคคลรับรู้ว่าคุณภาพตนเองอยู่ในสภาวะที่ไม่พร้อม และกระตุ้นอารมณ์ทางลบนำไปสู่การรับรู้ความสามารถตนเองต่ำลง ส่งผลให้บุคคลมีความคาดหวังที่จะประสบความสำเร็จน้อยลง ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลใดที่ไม่มีสภาวะความเครียดที่เป็นสิ่งเร้ามารบกวน หรือสามารถระงับการถูกกระตุ้นทางอารมณ์นั้นได้ จะเกิดการรับรู้ความสามารถของตนเองดีขึ้น มีความหวังในความสำเร็จ

มากกว่า ส่งผลให้การแสดงออกถึงความสามารถนั้นดีขึ้น (Bandura, 1986 อ้างถึงใน พรนภา หอมสินธุ์ และคณะ, 2561: 36-38 ; จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ, 2560: 29-30; วัลลภา กุณทียะ และคณะ, 2558: 11-26)

การรับรู้ความสามารถของตนเองกับพฤติกรรมป้องกันการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ในวัยรุ่น

จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า มีการนำแนวคิดแนวทางการรับรู้ความสามารถตนเอง ในทฤษฎีปัญญาสังคมของแบนดูรา มาประยุกต์ใช้ในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่นที่สำคัญ ได้แก่ การตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ และพฤติกรรมทางเพศ เพื่อเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถแห่งตนในการหลีกเลี่ยงพฤติกรรม การมีความคาดหวังในผลลัพธ์ที่ถูกต้อง การมีทักษะปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยง มีความตั้งใจหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยง และมีพฤติกรรมที่เหมาะสม (ศิริพร ชุตเจื้อจิ้น และคณะ, 2560: 17-31; วันดี ทับทิมทอง และคณะ, 2555: 33-43) โดยผู้เขียนสามารถสังเคราะห์และเชื่อมโยงประเด็นที่เกี่ยวข้องได้ดังต่อไปนี้

1. การรับรู้ความสามารถของตนเอง กับการทำนายพฤติกรรมการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ในวัยรุ่น ความเชื่อมโยงระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเอง กับปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม การรับรู้ความคาดหวังของบุคคล และพฤติกรรมของบุคคล มีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง จากงานวิจัยของต่างประเทศ 2 ชิ้น พบว่า ความคาดหวังของวัยรุ่นกับการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์มีความสัมพันธ์เชิงบวก เพราะเชื่อว่าการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์จะให้ประโยชน์ เช่น ลดความวิตกกังวลในสถานการณ์กดดัน วัยรุ่นมีแนวโน้มจะตีสูงขึ้นเพื่อสร้างบรรยากาศความรู้สึกเป็นกันเองระหว่างเพื่อน (Patrice R. Jenkins et al., 2020 :1-13) ทักษะและความเชื่อของวัยรุ่นและสิ่งแวดล้อมยังสามารถทำนายพฤติกรรมการตีได้ เช่น การรับรู้ถึงความเสี่ยงและความรุนแรงของการตีแอลกอฮอล์แล้ว ยังมีความเชื่อว่าการตีไม่ส่งผลต่อความสามารถหรือประสิทธิภาพการตอบสนองของตนเอง (การตีไม่ส่งผลใด ๆ ต่อตัววัยรุ่น) การตีเพื่อเข้าร่วมหรือทำหน้าที่ทางพิธีกรรม ตลอดจนแนวโน้มการตีที่จะเพิ่มขึ้นเมื่อวัยรุ่นรู้ถึงความปลอดภัยในสภาพแวดล้อมของที่อาศัย (Joyce M. Wolburg, 2001: 1-39)

ผลลัพธ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม การรับรู้ความคาดหวังของบุคคลต่อเครื่องตีแอลกอฮอล์ ตลอดจนการรับรู้ความสามารถของตนเอง สามารถทำนายพฤติกรรมการตีของบุคคลได้ เพราะสถานการณ์เหล่านี้สามารถนำไปสู่การมีพฤติกรรมการตีแอลกอฮอล์ทั้งสิ้น ความคาดหวังในเชิงบวกต่อการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ล้วนสามารถสนับสนุนการตีสุรา ได้พิสูจน์แล้วว่า เป็นตัวทำนายการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ของนักเรียน นักศึกษา ที่อยู่ในช่วงของการเป็นวัยรุ่นโดยทั่วไปได้

2. การพัฒนาโปรแกรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันการตีเครื่องตีในวัยรุ่นด้วยการประยุกต์ใช้แนวทางการรับรู้ความสามารถของตนเอง การศึกษาที่ผ่านมีการออกแบบลักษณะโปรแกรมเพื่อพัฒนาและส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ ภายใต้การใช้กรอบแนวการรับรู้ความสามารถของตนเอง ไว้หลากหลายรูปแบบผู้เขียน พบว่า 2.1) มีโปรแกรมพัฒนาที่เป็นลักษณะการสร้างการรับรู้ของวัยรุ่นเกี่ยวกับการบริโภคเครื่องตีแอลกอฮอล์ในลักษณะดี - ไม่ดี หรือเป็นโทษ - เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สร้างทัศนคติต่อการรับรู้การบริโภคเครื่องตีแอลกอฮอล์ ด้วยการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับอันตรายที่เกิดจากเครื่องตีแอลกอฮอล์ โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ผ่านการจัดบอร์ดเรื่องโทษฯ ประกวดคำขวัญ เสียงตามสายเล่าถึงผลที่เกิดจากการตีมาจากข่าวสารต่าง ๆ กิจกรรมตอบปัญหาชิงรางวัลหาเสาธง ป้ายโปสเตอร์ในสถานที่ต่าง ๆ (ปริยาภรณ์ ประยงค์

กุล และสุทธยาโลหาชีวะ, 2563: 39-46; และ เนตรดาว ธงชีวะ, 2561: 1-10) 2.2) มีโปรแกรมที่เป็นลักษณะของการสร้างเสริมสมรรถนะแห่งตนการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อพฤติกรรมหลักเลี่ยงการใช้สารเสพติดและการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การรับรู้โอกาสเสี่ยง การรับรู้ความรุนแรง และความคาดหวังของพฤติกรรมดังกล่าว ใช้วิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ การได้เห็นตัวแบบ การสร้างความตระหนักและแรงจูงใจ การใช้คำพูดชักจูงที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและหยุดดื่ม สภาวะ (จิตวันต์ หงส์กิตติยานนท์ และคณะ, 2562: 33-40; และอนันท์ พึ่งขจร และ ยุวดี รอดจากภัย, 2559: 41-54) ในขณะที่ยังมี 2.3) โปรแกรมที่เป็นลักษณะการพัฒนาความสามารถในการควบคุมตนเอง ประกอบด้วยทักษะด้านการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา ฝึกทักษะการต่อต้าน การปฏิเสธ หลีกเลี่ยง และออกห่างการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (ทัพพขวัญ ศรีรัศยาวงค์ และคณะ, 2555: 64-63) ด้วย

นอกจากนี้ยังมี 2.4) โปรแกรมพัฒนาที่มุ่งส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองในการหลีกเลี่ยงการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ภายใต้ 3 สถานการณ์ ประกอบด้วยสถานการณ์ภายใต้แรงกดดันทางสังคม สถานการณ์ที่เื้อออำนาจต่อการดื่ม สถานการณ์เพื่อการผ่อนคลายอารมณ์ ด้วยวิธีการศึกษาแบบกลุ่ม โดยการพิจารณาเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรม (ปานฤทัย ปานขวัญ และคณะ, 2563: 174-188) การใช้โปรแกรมดังกล่าวข้างต้นทั้ง 4 ลักษณะ ล้วนมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาและส่งเสริมพฤติกรรมการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่น ซึ่งผลลัพธ์จากการทดลองของโปรแกรมข้างต้นทั้งหมดชี้ให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมการทดลองของทุกโปรแกรมมีคะแนนเฉลี่ยต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองในการหลีกเลี่ยงการดื่มและมีพฤติกรรมการป้องกันเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมในการทดลอง

ดังนั้น แนวคิดการรับรู้ความสามารถตนเอง ในทฤษฎีปัญญาสังคม จึงเป็นแนวคิดภายใต้ทฤษฎีที่สร้างขึ้นเพื่อ ศึกษาความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในบุคคล ด้านความคิด การประเมินและอิทธิพลจากการรับรู้ภายนอกหรือภายนอกในบุคคล ที่มีผลต่อการกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นการทำนายพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ศึกษาความตั้งใจที่จะไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่น ทำให้เข้าใจพฤติกรรมและสาเหตุของพฤติกรรมอย่างเป็นระบบและชัดเจน

แนวทางในการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่นด้วยการรับรู้ความสามารถของตนเองตามทฤษฎีปัญญาสังคม

ความตั้งใจที่จะไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการทำนายพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ตามแนวคิดการรับรู้ความสามารถตนเอง อธิบายว่า การตัดสินใจความสามารถของตนเองว่าจะสามารถทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ในระดับใด หรือเป็นความเชื่อของบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตความเชื่อในความสามารถตนเองพิจารณาจากความรู้สึก ความคิด การตั้งใจและพฤติกรรม และประกอบกับความคาดหวังของผลลัพธ์ จากการศึกษาและทบทวนการวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจของบุคคลที่จะไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ได้แก่ 1) ทศนคติต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จากการศึกษาพบว่า ทศนคติต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สามารถทำนายความตั้งใจที่จะดื่มหรือไม่ดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่นได้ (รัตติยา บัวสอน และ เชษฐ รัชดาพรธนาธิกุล, 2555: 259-271) 2) บรรทัดฐานทางสังคมในการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จากการศึกษาพบว่า บรรทัดฐานทางสังคมในการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สามารถทำนายความตั้งใจที่จะดื่มหรือไม่ดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่นได้ (สุราเมศวร์ อาซิม และคณะ, 2560: 1-10) และ 3) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม การบริโภค

เครื่องตี้มแอลกอฮอล์ สามารถทำนายความตั้งใจที่ตี้มหรือไม่ตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ได้ (ปริยาภรณ์ ประยงค์กุล และสจรรยา โลหาชีวะ, 2563: 39-46)

โดยการรับรู้ความสามารถของตนเอง ผู้เขียนเห็นว่ามีผลสำคัญอย่างยิ่งที่มีผลต่อการควบคุมพฤติกรรมการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ จากการศึกษาของ พรนภา หอมสินธุ์ และรุ่งรัตน์ ศรีสุริยเวศน์ (2565: 161-176) ปัจจัยหรือแหล่งกำเนิดที่กำหนดการรับรู้ความสามารถของตนเองมาจาก 4 แหล่งที่พบว่า

1.การกระทำบรรลุผลสำเร็จ (Enactive mastery experience) ด้วยการเรียนรู้และฝึกทักษะการปฏิเสธ การถ่ายทอดข้อมูลสู่ผู้อื่นสำเร็จ เมื่อมีประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จซ้ำ ๆ ช่วยทำให้บุคคลเชื่อว่าตนมีความสามารถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากบุคคลนั้นต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการเอาชนะอุปสรรค ปัญหาหรือความยากลำบากทำให้เกิดการเรียนรู้ เกิดพัฒนาการ แข้มแข็งและมีการรับรู้ความสามารถตนเองในการควบคุมพฤติกรรมการตี้มแอลกอฮอล์เพิ่มมากขึ้น

2. การเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคลอื่น (Vicarious experience/ Modelling) ด้วยการเรียนรู้จากต้นแบบที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน และอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน การได้เห็นถึงบุคคลที่มีลักษณะคล้ายกับตนประสบความสำเร็จในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะทำให้เกิดความรู้สึกคล้อยตามว่า “หากเขาทำได้ ฉันต้องทำได้เช่นกัน” สามารถช่วยทำให้บุคคลควบคุมพฤติกรรมการตี้มแอลกอฮอล์ได้เพิ่มมากขึ้น

3. การชักจูงด้วยคำพูด (Verbal persuasion) ด้วยการสร้างความตระหนักและสร้างทัศนคติที่ถูกต้อง การกระตุ้นด้วยคำพูด และการทำพันธสัญญา ช่วยส่งเสริมให้วัยรุ่นตระหนักถึงโทษของเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ส่งผลให้สามารถควบคุมพฤติกรรมการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ได้

4. ภาวะทางกายและอารมณ์ (Physiological and affective states) ด้วยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี การเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการความเครียด และการช่วยเหลือสนับสนุน สามารถหนุนเสริมการปรับสมดุลของภาวะทางกายและอารมณ์ ไม่มีสภาวะความเครียดที่เป็นสิ่งรบกวนบกรบกวนส่งผลให้เกิดการรับรู้ความสามารถของตนเองในการควบคุมพฤติกรรมการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ได้ดีขึ้น

นอกจากนี้แนวทางการป้องกันการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ ได้มีการพยายามศึกษาวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่องของนักวิจัย นักวิชาการ นั่นคือ โปรแกรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันการตี้มเครื่องตี้มในวัยรุ่นด้วยการประยุกต์ใช้แนวคิดการรับรู้ความสามารถของตนเอง (self-efficacy) ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น จากการทบทวนงานวิจัยพบว่า วิธีการส่งเสริมการป้องกันการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ผ่านโปรแกรมพัฒนา ต่าง ๆ โดยใช้กรอบแนวคิดการรับรู้ความสามารถของตนเอง (self-efficacy) มีการกำหนดตัวแปรตามที่คล้ายกันคือ พฤติกรรมป้องกันการตี้มเครื่องตี้มแอลกอฮอล์ แต่มีการกำหนดตัวแปรอิสระที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันกันบางประการ เช่น พรนภา หอมสินธุ์ และคณะ (2561: 36-38) กำหนดตัวแปรอิสระที่ประกอบด้วย

1) การกระทำที่บรรลุผลสำเร็จ (enactive mastery experience) ด้วยการเรียนรู้และฝึกทักษะ การปฏิเสธ การถ่ายทอดข้อมูลสู่ผู้อื่น

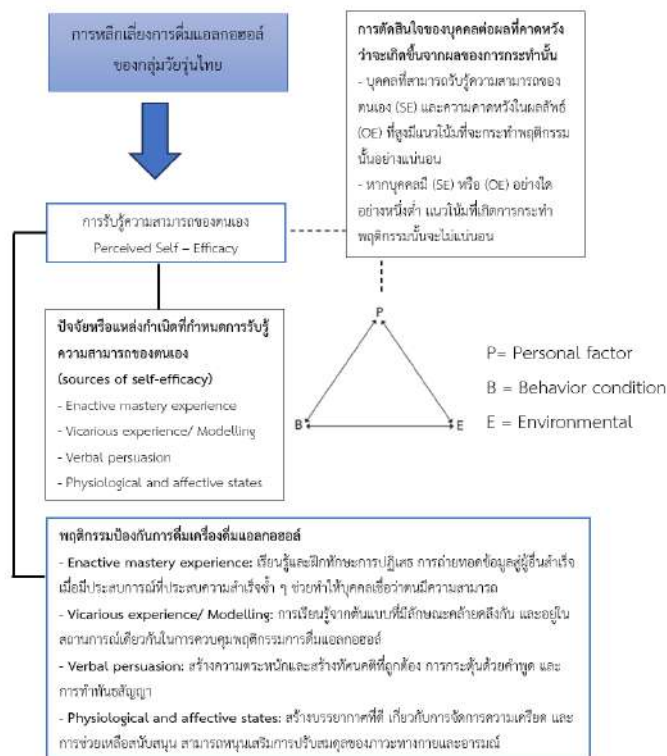
2)การเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น (vicarious experience/ modeling) ด้วยการเรียนรู้จากบุคคลต้นแบบ

3) การชักจูงด้วยคำพูด (verbal persuasion) ด้วยการสร้างความตระหนักและทัศนคติที่ถูกต้องการพูดกระตุ้นด้วยคำพูด และการทำพันธสัญญา

4) ภาวะทางกายและอารมณ์ (physiological and affective states) ด้วยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการความเครียด และการช่วยเหลือสนับสนุน

ในขณะที่ ฐิตวันต์ หงส์กิตติยานนท์ (2562: 33-40) กำหนดให้โปรแกรมการสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้สารเสพติดและการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชนประกอบด้วย การให้ความรู้ พัฒนาทักษะปฏิเสธ ให้เยาวชนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ด้วยตนเอง การได้เห็นตัวแบบหรือประสบการณ์จากผู้อื่น การพูดจูงใจ การให้กำลังใจเพื่อให้เยาวชนมีความเชื่อมั่นในตนเอง ในการหลีกเลี่ยง สอดคล้องกับ อโนทัย พุ่งขจร และ ยุติ รอดจากภัย, (2559: 41-54) ที่กำหนดตัวแปรอิสระในโปรแกรมเสริมสมรรถนะแห่งตนต่อการรับรู้ความสามารถตนเอง ความคาดหวังในผลลัพธ์ และหลีกเลี่ยงพฤติกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้จากประสบการณ์ 2) การได้เห็นตัวแบบ 3) การใช้คำพูดชักจูง 4) สภาวะด้านร่างกายและอารมณ์ เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 การหลีกเลี่ยงการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นไทย
ด้วยแนวทางการรับรู้ความสามารถของตนเอง

บทสรุป

การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่นมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น และอายุเฉลี่ยที่เริ่มครั้งแรกน้อยลง ซึ่งการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้นก่อให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ มากมายทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ตลอดจนบุคคลรอบข้างและสังคมในวงกว้าง ดังนั้น การป้องกันการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ อย่างไรก็ตามการป้องกันพฤติกรรมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่นให้มีประสิทธิภาพนั้น ควรเป็นรูปแบบ วิธีการ และกิจกรรมที่สอดคล้องกับลักษณะปัญหาและความต้องการของวัยรุ่นแต่ละบุคคล การเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเอง ถือเป็นแนวทางป้องกันที่สำคัญที่สามารถนำไป

ประยุกต์เพื่อออกแบบรูปแบบแนวทางที่เป็นโปรแกรมพัฒนาสำหรับใช้ในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นวัยรุ่นได้ค่อนข้างมีประสิทธิภาพอย่างยิ่งจากการศึกษาและทดลองของนักวิชาการที่ได้ทำการทดลองจนเห็นผลอย่างชัดเจน ทั้งนี้การเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถในระดับบุคคล ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของครอบครัว และชุมชนก็ถือเป็นส่วนสำคัญ เพราะตามทฤษฎีปัญญาสังคม เชื่อว่าการตัดสินใจของบุคคลต่อผลที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นจากผลของการกระทำนั้น โดยผลลัพธ์ที่คาดหวังนั้นอาจจะเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทางกายภาพทางสังคม หรือทางการตอบสนองที่มีต่อตนเองที่เป็นไปได้ทั้งทางบวกนั้นจะสามารถเกิดขึ้นมีประสิทธิภาพสูงและมีความอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค กระทรวง สาธารณสุข. (2562). สถานการณ์การการกลายเป็นักเรียนใหม่ของวัยรุ่นไทย. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2566. เข้าถึงได้จาก <https://ddc.moph.go.th/index.php>
- จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ. (2560). พฤติกรรมสุขภาพ :แนวคิด ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้. (พิมพ์ครั้งที่ 3). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จิตวันต์ หงส์กิตติยานนท์, อารยา ทิพย์วงศ์, ลักษณะ ยอดกลกิจ และ สายสมร เฉลยกิตติ. (2562). ผลของโปรแกรมการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการใช้สารเสพติดของเยาวชน. วารสารเวชสารแพทยทหารบก, 72(1), 33-40.
- ทัพพชัญญ์ ศรีรัตยาวัณค์, สุมาลี เลิศมัลลิกาพร และอะเคื้อ อุณหเลขกะ. (2555). การพัฒนาโปรแกรมการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. วารสารพยาบาลมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 39(1), 46-63.
- เทพไทย โชติชัย. (2562). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจังหวัดขอนแก่น. วารสารทันตภิบาล, 30(2), 1-12.
- เนตรดาว ธงชีว. (2561). การป้องกันการใช้อัลกอฮอล์ในทางที่ผิดในวัยรุ่น. วารสารสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย สาขาภาคเหนือ, 24(2).1-10.
- ประดินันท์ อุปรมัย. (2540). เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานการศึกษา หน่วยที่ 4 มนุษย์กับการเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 15). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประทีป จินน์. (2564). ทฤษฎีปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory). เอกสารประกอบการบรรยายในชั้นเรียน วิชา AP 821 Cognitive Psychology จิตวิทยาการรู้คิด. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มศว.
- ปรียาภรณ์ ประยงค์กุล และสุจรรยา โลหาชีวะ. (2563). แนวทางในการป้องกันการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่นไทยตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแบบแผน. วารสารพยาบาลภาษาไทย, 13(2), 39-46.
- ปานฤทัย ปานขวัญ, ดลดาว วงศ์ธีระธรรม และชมพูนุท ศรีจันทร์นิล. (2563). ผลการปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรมต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองในการหลีกเลี่ยงการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนิสิตระดับปริญญาตรี. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 3(2), 174-188.
- ปิยนุช วิเศษศรี, เตือนเพ็ญ แสงจันทร์, กัญญรัตน์ พรหมกุล และศศิธร จันทสี. (2564). ทฤษฎีการเรียนรู้ของแบนดูรา. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2566. เข้าถึงได้ จาก <https://sites.google.com/>

site/psychologybkf1/home/citwithya-kar-reiyn-ru/thvsdi-kar-reiyn-ru-khxng-baen-dura

- พรนภา หอมสินธุ์ และ รุ่งรัตน์ ศรีสุริยเวศน์. (2565). ผลของโปรแกรมสร้างเสริมสมรรถนะแห่งตนเพื่อป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และสูบบุหรี่ของวัยรุ่นที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน. ผลของโปรแกรมสร้างเสริมสมรรถนะแห่งตนเพื่อป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และสูบบุหรี่ของวัยรุ่นที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน. *วารสารพยาบาลสหราชอาณาจักร*, 15(1), 161-176.
- พรนภา หอมสินธุ์, รุ่งรัตน์ ศรีสุริยเวศน์ และนิรวรรณ ทองระอา. (2561). **การป้องกันการดื่มแอลกอฮอล์และสูบบุหรี่ในวัยรุ่นที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ระยะที่2** (รายงานการวิจัย). ชลบุรี: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พิมพ์ชนก นุชนตร. (2560). **การเรียนรู้ผ่านการสังเกต และพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงจากรายการเซเลบ บล็อก**. (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ภาษิต ศิริเทศ และณพวิทย์ ธรรมสีหา. (2562). ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเองกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 20(2), 58-65.
- มณฑรา ธรรมบุศย์. (2564). **ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา**. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2566 เข้าถึงได้จาก <https://bit.ly/3qsZdM1>.
- รัตติยา บัวสอน และ เชษฐ รัชดาพรธนาธิกุล. (2555). พฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางการแพทย์*, 18(2), 259-271.
- รจนา จิระประดิษฐ์ผล, มณฑา ลิ้มทองกุล และทิฆัมพร มัจฉาชีพ. (2562). อิทธิพลของครอบครัวต่อการป้องกันนักดื่มหน้าใหม่ในวัยรุ่น. *วารสารสุขุทัยธรรมาธิราช*. 33(1), 6-17.
- วันดี ทับทิมทอง, สุวรรณ จันทร์ประเสริฐ และพรนภา หอมสินธุ์. (2555). ผลการสร้างเสริมสมรรถนะแห่งตนต่อการรับรู้ความสามารถ ความคาดหวังในผล และพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ในวัยรุ่นชายตอนต้น. *วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 20(1), 33-43.
- วัลลภา กุณยิยะ, พรนภา หอมสินธุ์ และ รุ่งรัตน์ ศรีสุริยเวศน์. (2558). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในนักเรียนอาชีวศึกษาชาย จังหวัดชัยนาท. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*, 8(1), 11-26.
- ศิริพร ชุตเจ็จจิน, สุรัตน์วุฒิกดีไพศาล และวรางคณา คุ่มสุข. (2560). การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริง: การนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนทางการแพทย์. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุพรรณบุรี*, 5(1), 17-31.
- ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.). (2562). **ข้อเท็จจริงและตัวเลขเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย พ.ศ. 2559-2561 Facts and Figures: Alcohol in Thailand 2016-2018**. กรุงเทพฯ: สหพันธ์พัฒนาการพิมพ์.
- สาลินี จงใจสุธรรม, นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล และวินัย คำสุวรรณ. (2558). กลวิธีการกำกับตนเองในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา*, 7(1), 15-26.
- สำนักกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2557). **ควบคุมแอลกอฮอล์ ป้องกัน-ลด เยาวชนนักดื่มหน้าใหม่**. สืบค้นวันที่ 19 กรกฎาคม 2566 เข้าถึงได้จาก <https://1th.me/EMJ0m>

- สุราเมศวร์ ฮาซิม, รัตนา เลิศสุวรรณศรี และรมิดา ศรีเหรา. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดปทุมธานี. **วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี**, 6(1), 1-10.
- อโนทัย พึ่งขจร และ ยุวดี รอดจากภัย. (2559). ผลของโปรแกรมสร้างเสริมสมรรถนะแห่งตนต่อการรับรู้ความสามารถตนเอง ความคาดหวังในผลลัพธ์ และพฤติกรรมหลักเลี่ยงการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี. **วารสารพยาบาลสาธารณสุข**, 30(3), 41-54.
- อุษมา ช้อนนาค และ วีรวิทย์ ปิยะมงคล. (2565). **คำจำกัดความวัยรุ่น**. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2566 เข้าถึงได้จาก <https://w1.med.cmu.ac.th/obgyn/lecturestopics/49484/>
- Erickson EH, Hall E. Growing and Changing. (1967). **New York: Random House**; Basic Books. Health/The-Smoking-And-Drinking-Behavior-Survey-2011.aspx.
- Joyce M. Wolburg. (2001). The "Risky Business" of Binge Drinking Among College Students: Using Risk Models for PSAs and Anti-Drinking Campaigns. **Journal of Advertising**, Volume 30(4), 1-39.
- National Statistical Office of Thailand. (2014). **Survey of smoking and alcohol drinking behaviors of the Thai population in 2011**. Bangkok: National Statistical Office of Thailand. [Internet]. [cited 2023]. Available from <http://www.nso.go.th/sites/2014en/Pages/survey/Social/>
- Office of International Health Policy Development. (2014). **Burden of disease and injury of Thai population in 2014**. Nonthaburi: The Grafico systems; Internet]. [cited 2023] Available from http://port/msb_gsr_2018_1.Pdf?ua=1
- Patrice R. Jenkins, Pedro M. Hernandez and Chaiqua A. Harris. (2020). African American College Students' Drinking Behaviors and Their Relationship to Self-Efficacy and Positive or Negative Expectancies Regarding Alcohol Consumption. **Behav. Sci Journal**. 2020, 10(10), p1-13.
- Thomas A. Burling and Daniel C. Ziff. (1988). Tobacco smoking: A comparison between alcohol and drug abuse inpatients. **Addictive Behaviors**.13(2), 185-190.
- World Health Organization. (2019). **Global status report on alcohol and health** [Internet]. [cited 2023]. Available from http://who.int/substance_abuse/publications/global_alcohol

การใช้รรถประโยชน์ทางจริยศาสตร์ป้องกันสุขภาพจิต
ผลจากการเบี่ยงเบนทางสังคมในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019
Using ethical utility to protect mental health from social distancing
in the situation of coronavirus 2019

ไว ชีรัมย์, เกษศิรินทร์ ปัญญาเอก, พระครูพัชรกิตติโสภณ, พระมหาถนอม อานนโท,
ชยาภรณ์ สุขประเสริฐ, ทิพย์ ชันแก้ว

Wai Chueram, Kedsirin Panya-eak, Phrakhruphatcharakittisophon,
Phramaha Thanorm Arandho, Chayaporn Sukprasert, Thip khankaew
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: vi0880@hotmail.com

Received 06/10/2023 | Revised 03/11/2023 | Accepted 1/12/2023

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการใช้รรถประโยชน์ทางจริยศาสตร์ป้องกันสุขภาพจิตผลจากการเบี่ยงเบนทางสังคมในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษารูปแบบของอรรถประโยชน์ทางจริยศาสตร์ในการใช้ป้องกันสุขภาพจิตในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 2) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันสุขภาพจิตจากผลกระทบที่เกิดจากการเบี่ยงเบนทางสังคมในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 3) เพื่อสร้างกลไกพัฒนาขับเคลื่อนการใช้รรถประโยชน์ทางจริยศาสตร์ในการป้องกันสุขภาพจิตในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) งานวิจัยนี้ใช้วิธีศึกษาโดยวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

ด้านรูปแบบของอรรถประโยชน์ทางจริยศาสตร์ในการใช้ป้องกันสุขภาพจิตในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 จากการศึกษา พบว่า อรรถประโยชน์ทางจริยศาสตร์ 5 รูปแบบคือ 1) การช่วยเหลือผู้อื่นในรูปแบบนี้เกี่ยวข้องกับการกระทำให้ผู้อื่นมีสิ่งดี ๆ 2) การให้ความสำคัญในการแสดงความเท่าเทียมต่อสิทธิและอิสรภาพของผู้อื่น โดยไม่มีการแบ่งแยกหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็น 3) การปฏิบัติอย่างถูกต้องและป้องกันความเสียหายให้กับผู้อื่น 4) การรับฟังและการเคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น 5) ความซื่อสัตย์และความจริงใจเกี่ยวข้องกับการพูดความจริงและการกระทำอย่างซื่อสัตย์ในทุกสถานการณ์

คำสำคัญ: อรรถประโยชน์ทางจริยศาสตร์; สุขภาพจิต; การเบี่ยงเบนทางสังคม

Abstract

The research “Using ethical utility to protect mental health from social distancing in the situation of Coronavirus 2019” has the objectives as follows: 1) To study the model of the ethical utility of using mental health protection in the coronavirus 2019 situation. 2) To strengthen mental health protection from the effects of social distancing in the virus situation of Coronavirus 2019, and 3) To create a development mechanism to drive the use of ethical utility in preventing mental health in the situation of Coronavirus 2019. The research format is qualitative research. This research uses the method of studying documents and interview.

Regarding the form of ethical utility in protecting mental health in the coronavirus 2019 situation, the study found that there are 5 forms of ethical utility: 1) This form of helping others involves doing good things to others or benefits without necessarily in return. 2) Giving importance to showing equality to the rights and freedoms of others. without discrimination. 3) Act correctly and prevent damage to others. 4) Listening to and respecting the rights and opinions of others. 5) Honesty and sincerity involve telling the truth and acting honestly in all situations.

Keywords: Utility in ethics; mental health; Social deviation

บทนำ

ปัจจุบันในทุกจังหวัดของประเทศไทยกำลังประสบปัญหาเกี่ยวกับโรคระบาดโควิด-19 การดำเนินชีวิตในยุคโควิดที่เสี่ยงต่อสุขภาพจิตในวิกฤตโควิด-19 ทั้งความปกติใหม่ที่เกิดจากการเบี่ยงเบนทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการสวมหน้ากากปิดปากปิดจมูก การเว้นระยะห่างในตัวบุคคล การเว้นระยะห่างทางสังคม การปฏิบัติตามประกาศเคอร์ฟิวของรัฐ การติดตามสถานการณ์เรื่องโรคระบาดที่เปลี่ยนแปลง และการทำมาหากินในภาวะเศรษฐกิจถดถอย นอกจากจะกระทบชีวิตและปากท้องของผู้คนแล้วยังกระทบต่อสุขภาพจิตของผู้คนจำนวนมาก และเป็นปัจจัยให้เกิดการฆ่าตัวตาย ดังที่มีการรายงานข่าวอยู่เรื่อย ๆ

ในช่วงนี้ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าปัญหาสุขภาพจิตเป็นสิ่งที่สังคมไม่ควรเพิกเฉยมองข้าม ปัญหาสุขภาพจิตในวิกฤตโควิด-19 ตั้งแต่เรื่องใกล้ตัว เช่น ภาวะที่เสี่ยงต่อสุขภาพจิตในสถานการณ์โควิด การรู้เท่าทันอารมณ์ไปจนถึงภาพใหญ่ของการเข้าถึงบริการสุขภาพจิตในไทย ตอนนี้มีหลายสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต อันดับแรกคือ ความอันตรายของโรคระบาดทำให้เกิดความกลัวขึ้นในตัวเรา การที่กลัวและกังวลไม่ได้แปลว่าผิดปกติ แต่แน่นอนว่าถ้ากลัวหรือเครียดนาน ๆ อย่างต่อเนื่องจะมีผลต่อทั้งสุขภาพจิตและสุขภาพกาย ร่างกายจะทำงานหนักขึ้นและอย่างที่หลายคนบอกว่าสถานการณ์ตอนนี้อาจกลายเป็น new normal แปลว่า ความปกติใหม่, ฐานวิถีชีวิตใหม่ หมายถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต อันเนื่องจากมีบางสิ่งมากระทบ จนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหมายล่วงหน้าได้ ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่ไม่น่าเคยเป็นชีวิตที่เปลี่ยนไปในระยะยาว ความกลัวและความกังวลนี้ก็อาจเกิดขึ้นในระยะยาวด้วย

การที่ต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตก็เป็นความเครียดอย่างหนึ่งเหมือนกัน เพราะการออกจากความเคยชิน และความมั่นคงเดิม เช่น การเว้นระยะห่างทางสังคมมากขึ้น ทำให้ไม่ได้เจอคนที่ผูกพันด้วยบ่อยเท่าเดิม การต้องอยู่กับที่ไม่ได้สัมผัสธรรมชาติ แสง สี เสียง หรือสภาพแวดล้อมที่เคยชิน หรือการเปลี่ยนแปลงที่สร้างผลกระทบอย่างชัดเจนคือเรื่องการทำงาน ปากท้อง เศรษฐกิจ จะเรียกว่าเป็นปัจจัยสร้างความเครียดหลักๆ ในสังคมเลยก็ได้ และในระยะยาวอาจทำให้สุขภาพจิตของผู้คนไม่ดี อีกประเด็นที่เป็นไปได้คือการที่คนต้องอยู่บ้านกับสมาชิกหลายคนในพื้นที่จำกัดอาจทำให้เสียพื้นที่ส่วนตัว และทำให้ได้เห็นมุมต่างๆ ของคนที่อยู่ด้วย ซึ่งอาจทำให้หงุดหงิดไม่สบายใจ เช่น เดิมทีออกไปทำงานไม่ค่อยได้เห็นว่ามีเพื่อนที่อยู๋ในบ้านเดียวกันเขามีพฤติกรรมชอบรื้อของ ซึ่งเราไม่ชอบเลยก็อาจจะเกิดความเครียด แต่ในอีกมุมหนึ่ง ก็เป็นโอกาสสำหรับคนที่อยากจะปรับเข้าหากัน จากที่ต่างคนต่างใช้ชีวิตอาจมีความเชื่อมโยงบางอย่างกับคนใกล้ชิดที่กลายเป็นคนใกล้ชิด

การรับมือกับปัญหาเป็นสองส่วนคือ การรับมือกับปัจจัยภายนอกและการรับมือปัจจัยภายใน ซึ่งสองอย่างนี้รับมือต่างกัน การรับมือกับปัจจัยภายนอก เช่น ถ้าต้องอยู่กับคนในบ้านมากขึ้นมีอะไรใหม่ที่จะปรับได้ในสิ่งแวดล้อมนี้ อาจจัดแจงพื้นที่ส่วนตัวของและสื่อสารกับคนรอบข้างว่าต้องการแบบนี้จะอยู่ร่วมกันยังไง การรับมือกับภายในก็เช่น ความคาดหวัง อารมณ์ นิยใจคอที่อยู่ข้าง และเป็นผู้ที่รับผิดชอบมันได้ดีที่สุด ต้องสังเกตว่าในสถานการณ์ต่างๆ เกิดอารมณ์ ความรู้สึก หรือความคิดอะไร แล้วตัวเองจะจัดการกับสิ่งที่เกิดภายในได้อย่างไรบ้างปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ เรื่องฐานะ ทำให้เกิดความเครียดได้มาก แล้วยิ่งเจอกับสถานการณ์โควิดเข้าไปอีก คนจนก็ยิ่งเป็นกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบหนัก เรื่องนี้ทำให้เห็นเลยว่าสุขภาพจิตไม่ใช่แค่เรื่องของบริการทางสาธารณสุขอย่างเดียว เป็นเรื่องของด้านอื่นๆ ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการดูแลเศรษฐกิจ การดูแลความเป็นอยู่ ศักยภาพของคน รวมไปถึงความเท่าเทียมในการดูแลประชาชนโดยรวม เพราะฉะนั้นการแก้ปัญหาเรื่องนี้จะต้องค่อยๆ ดูแลแต่ละส่วนร่วมกันไป ในกรณีที่ระดับที่ความขัดแย้งรุนแรงขึ้น อาจจะต้องเปลี่ยนจากที่เราพยายามปรับเข้าหา เป็นการกลับมาดูแลตัวเองก่อนด้วยระแวงระวังว่าถ้ามีความรุนแรงเกิดขึ้น เราจะดูแลตัวเองได้ยังไงบ้าง ให้สุขภาพกายสุขภาพใจผ่านพ้นเรื่องนี้ไปได้อย่างดี การดูแลตัวเองอาจเป็นจุดเริ่มต้นของการดูแลครอบครัวได้มากขึ้นด้วยในอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ของเบ็นแธมบ่งชี้ถึงทัศนคติว่าการกระทำใดจะถูกต้องหรือผิดขึ้นอยู่กับว่าเราเชื่อว่าผลลัพธ์ของการกระทำนั้นดีหรือเลวสำหรับเบ็นแธม “ดี” และ “เลว” หมายถึงความพึงพอใจหรือความเดือดร้อนที่เกิดจากประสบการณ์ต่างๆ ของมนุษย์ที่เป็นปัจเจกบุคคล (โรมส์ ฮีบบส์, 2551: 90) มนุษย์นั้นมีธรรมชาติที่รักสุขเกลียดทุกข์ มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม เมื่อทำอะไรย่อมมุ่งหาความสุข หลบเลี่ยงความทุกข์ ดังนั้นประโยชน์นิยมจึงสรุปว่าความสุขเป็นสิ่งเดียวที่มีค่าสำหรับมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ประโยชน์นิยมจึงเสนอว่าเมื่อเราต้องเลือกระหว่างการกระทำสองอย่าง วิธีเลือกก็คือ พิจารณาว่าการกระทำแต่ละอย่างจะนำไปสู่ผลอะไรบ้าง จะก่อให้เกิดความสุขเท่าไร ความทุกข์เท่าไร เมื่อหักลบกันแล้ว การกระทำใดก่อให้เกิดความสุขมากที่สุดเราควรเลือกกระทำนั้น (เกษภา ผาทอง และคณะ, 2562: 175)

ตามที่กล่าวมาทั้งหมด ในจังหวัดสุรินทร์ก็ได้รับผลกระทบกับโรคระบาดโควิด-19 โดยจังหวัดสุรินทร์มีการปกครองแบ่งออกเป็น 17 อำเภอ รวม 158 ตำบล 2011 หมู่บ้าน มีเนื้อที่ประมาณ 8,124 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 5,077,535 ไร่คิดเป็นร้อยละ 4.8 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด จำนวนประชากร 1,397,180 คน ประชากรร้อยละ 93 อาศัยอยู่ในเขตชนบท สถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จังหวัดสุรินทร์มีผู้ติดเชื้อสะสม 9 ราย (ผลการรายงานจากสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสุรินทร์, 2563: 3) หากยังคงปล่อยให้สถานการณ์ดำเนินไปเช่นเดิมอาจมีผู้ติดเชื้อเพิ่มมากขึ้น ทางจังหวัดได้

ขอความร่วมมือประชาชนในจังหวัดสุรินทร์ ถ้าไม่จำเป็นอย่างออกจากบ้านพร้อมทั้งประชาสัมพันธ์การสวมหน้ากากปิดปากปิดจมูก การเว้นระยะห่างในตัวบุคคล การเว้นระยะห่างทางสังคม การปฏิบัติตัวตามประกาศเคอร์ฟิวของรัฐ ทำให้เกิดภาวะที่เสี่ยงต่อสุขภาพจิตในสถานการณ์โควิดในทุกพื้นที่ในจังหวัดสุรินทร์ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าเพื่อเป็นการป้องกันสุขภาพทางจิตที่เกิดจากผลกระทบจากการเบี่ยงเบนทางสังคมในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของจังหวัดสุรินทร์ จึงทำการวิจัยโดยใช้บรรณประโยชน์ทางจริยศาสตร์ป้องกันสุขภาพจิตผลจากการเบี่ยงเบนทางสังคมในยุคโควิด - 19 เป็นการศึกษาแบบของบรรณประโยชน์เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันสุขภาพทางจิตและสร้างกลไกการพัฒนาขับเคลื่อนการใช้ประโยชน์ทางจริยศาสตร์ในการป้องกันสุขภาพทางจิตต่อไป

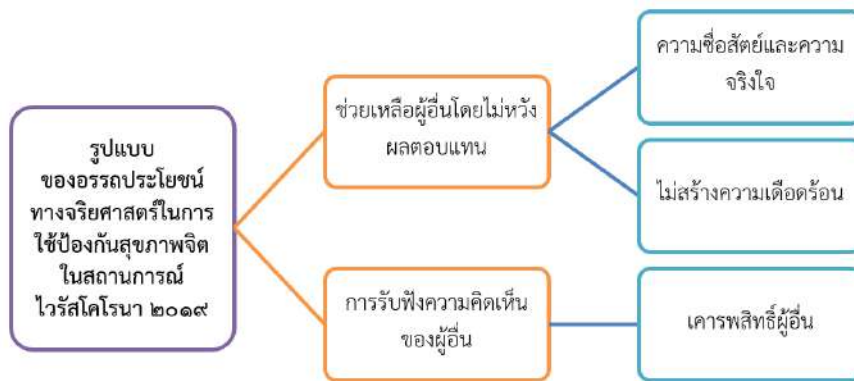
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบของบรรณประโยชน์ทางจริยศาสตร์ในการใช้ป้องกันสุขภาพจิตในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019
2. เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันสุขภาพจิตจากผลกระทบที่เกิดจากการเบี่ยงเบนทางสังคมในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019
3. เพื่อสร้างกลไกพัฒนาขับเคลื่อนการใช้บรรณประโยชน์ทางจริยศาสตร์ในการป้องกันสุขภาพจิตในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019

ผลการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “นวัตกรรมชุมชนเพื่อการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ตำบลบ้านไทร อำเภอบำราศ จังหวัดสุรินทร์” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

รูปแบบของบรรณประโยชน์ทางจริยศาสตร์ในการใช้ป้องกันสุขภาพจิตในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 การใช้จริยศาสตร์เป็นเครื่องมือในการจัดการกับปัญหาสุขภาพจิตที่เกิดขึ้นมีความสำคัญต่อการสร้างสถานะที่มั่นคงและสมดุลในชีวิตประจำวันของบุคคลและชุมชนจริยศาสตร์ช่วยให้เราเข้าใจถึงความรู้สึกและประสบการณ์ของผู้อื่นในสถานการณ์ที่ซับซ้อน เราสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ของคนอื่นๆ และรับฟังที่ผ่านมาเพื่อช่วยในการสร้างความเข้าใจและสมาชิกในชุมชนที่มีสถานะสุขภาพจิตที่ดีขึ้นสร้างความเชื่อมั่นและความรู้สึกของการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนจริยศาสตร์ช่วยในการสร้างความรู้สึกของความเชื่อมั่นและความสัมพันธ์ในชุมชน การรับรู้ที่เราไม่ได้ลำเอียงเพียงเองและมีความเกี่ยวข้องกับผู้อื่นในชุมชนที่ใหญ่กว่านี้เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความร่วมมือในการดูแลและปกป้องสุขภาพจิตของกันและกันส่งเสริมความหวังและอุดมการณ์บวกจริยศาสตร์ช่วยในการสร้างความหวังและอุดมการณ์บวกในช่วงเวลาที่ท้าทาย เราสามารถใช้หลักจริยธรรมและค่านิยมเพื่อให้เรามองเห็นแง่บวกและโอกาสในสถานการณ์ที่ซับซ้อนสนับสนุนการรับมือกับความกดดันและสตรีสูงอายุจริยศาสตร์ช่วยในการพัฒนากลยุทธ์และวิธีการรับมือกับความกดดันทางจิตในช่วงวิกฤตที่สำคัญ และช่วยในการสนับสนุนกลุ่มที่อาจมีความเสี่ยงมากของสุขภาพจิต เช่น ผู้สูงอายุที่อาจต้องอยู่ในสถานะกักกันหรือเฝ้ารอบคนที่มีความเสี่ยงช่วยในการสร้างความรับผิดชอบสังคมที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 โดยส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยและความรับผิดชอบต่อสุขภาพจิตของผู้อื่นจากที่กล่าวมาผู้วิจัยสรุปเป็นแผนภาพดังนี้

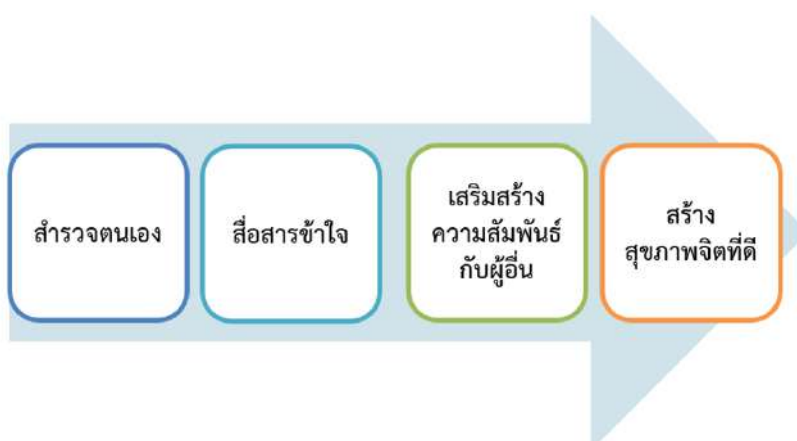

ด้านความเข้มแข็งในการป้องกันสุขภาพจิตจากผลกระทบที่เกิดจากการเปี่ยงเบนทางสังคมในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันสุขภาพจิตต้องเกิดจากความเข้าใจตนเองในเบื้องต้นเพราะความเข้าใจความรู้สึกและความคิดของตนเองเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการกับการเปี่ยงเบนทางสังคม พยายามเข้าใจว่าคุณมีปัญหาหรือความรู้สึกอย่างไรและพยายามพูดคุยกับคนที่ไว้วางใจเมื่อคุณรู้สึกไม่สบายใจ สร้างความสนใจและความเข้าใจต่อผู้อื่นโดยการเปิดกว้างใจและสนใจผู้อื่น ช่วยให้คนรับรู้ถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับคนอื่นได้ และคุณอาจมีโอกาสนำเสนอความช่วยเหลือในการเปี่ยงเบนทางสังคมมีความสัมพันธ์ภาพที่ดีกับคนรอบข้างช่วยให้คุณมีระบบสนับสนุนที่แข็งแกร่ง เมื่อคุณมีคนที่คุณไว้วางใจและพูดคุยได้จะช่วยในการจัดการกับความเครียดและปัญหาทางสังคมมีความตระหนักรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวและรับรู้ถึงสังคมและสิ่งต่าง ๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อสุขภาพจิต หากรู้สึกว่าการเปี่ยงเบนทางสังคมกำลังมีผลกระทบต่อสุขภาพจิตของคุณอย่างรุนแรง หรือคุณไม่สามารถจัดการกับมันเอง ควรพิจารณาขอความช่วยเหลือจากนักจิตวิทยาหรือผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิตและส่งเสริมการมีเป้าหมายชีวิตและความมุ่งมั่นช่วยให้มีแรงจูงใจในการต่อสู้กับความเปี่ยงเบนทางสังคมและความล้มเหลวในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงทางสังคม

การรู้สึกดีกับตัวเองในสถานการณ์ที่เกิดจากการเปี่ยงเบนทางสังคมในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 อาจมีความท้าทายและความผันผวนมากมายเนื่องจากการทุนทางสังคมและการจำกัดความรู้สึกเชื่อมั่นในสถานการณ์นี้วิธีที่สามารถช่วยให้คุณรู้สึกดีเช่นการเสริมสร้างสุขภาพจิตใจตามหลักธรรมพรหมวิหาร 4 คือเมตตาควรมีความปรารถนาดี การมองเห็นในแง่ดี ความเห็นใจ ความห่วงใย กรุณาคือควรพยายามช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวทุกคนให้ผ่านพ้นจากความทุกข์ยาก เดือดร้อน มุทิตาคือควรประทับใจให้ชื่นชมชื่นเบิกบานมีใจพลอยยินดีกับความสำเร็จต่างๆและอุเบกขาคือพิจารณาสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริงและปราศจากอคติแล้วปฏิบัติอย่างเที่ยงธรรมในหลักอริยฐาน 4 ได้แก่การใช้ปัญญายู่ร่วมกันกับสมาชิกในครอบครัวโดยใช้ปัญญาเห็นอารมณ์ การรักษาความสัตย์ควรดำรงตนให้มั่นคงอยู่ในความจริง และรักษาความจริงกับสมาชิกในครอบครัวความยินดีเสียสละ ควรยินดีเสียสละความสุขสบายเฉพาะของตนเองได้เพื่อความสุขของครอบครัวการหาความสุขสงบ ผู้สูงอายุควรหาความสุขสงบ รุสขของความสุขสงบ และสันติสุขรู้จักทำจิตใจให้ผ่องใสอีกหลักธรรมที่สำคัญต่อการพัฒนาจิตใจได้แก่สังคหวัตถุ 4 คือทาน ควรแบ่งปันลาภผลที่ได้มาหรือสะสมไว้ให้แก่สมาชิกในครอบครัวทุกคนอย่างถูกต้องและเป็นธรรม รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่มีประโยชน์ให้ตามความเหมาะสมปิยาวาจาคือด้วยถ้อยคำสุภาพ ไพเราะ ชวนฟัง ชักจูงสิ่งที่ดีงามให้แก่สมาชิกในครอบครัว อัตถจริยาคือชวนช่วยเหลือแบ่งเบาภารกิจต่างๆ ของสมาชิกในครอบครัวเท่าที่จะทำได้ สมานัตตาควรปรับตัวให้เข้ากับสมาชิกทุกคนในครอบครัวได้ดี ไม่ปล่อยให้มีความขัดแย้งระหว่างวัยและนอกจากนี้การปฏิบัติวิปัสสนาเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตาม

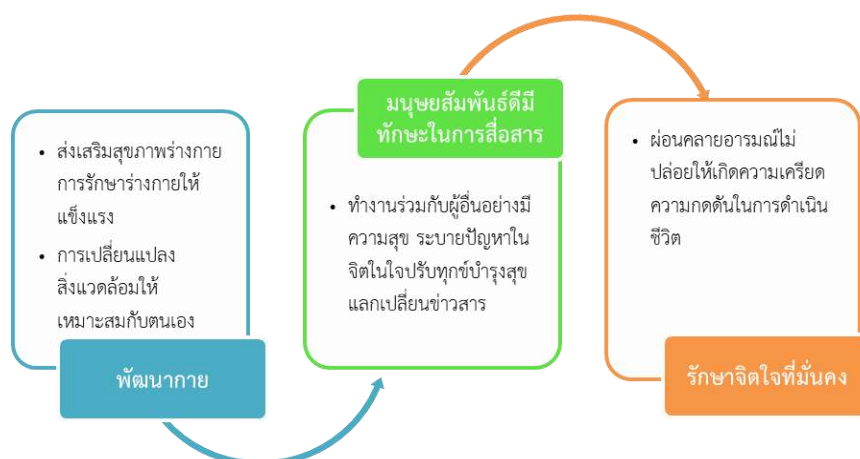
แนวพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักภาวนา 4 คือการพัฒนาอินทรีย์ (ร่างกาย) เช่น หูตา จมูก ลิ้น กาย ใจให้เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม เพื่อเข้าถึงสภาวะธรรม เช่น หูสามารถรับรู้ถึง การได้ยินได้ฟัง จมูก แยกแยะในสิ่งที่ เป็นสาระแก่นสารสามารถสัมผัสได้ถึงรสชาติ กายสามารถรับรู้ได้ถึงสัมผัส สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐาน ในการนำไปสู่กระบวนการรับรู้ที่จะนำไปสู่การกำหนดจิตให้มีความพึงชานหรือมีความสงบซึ่งเรียกอีกนัยหนึ่ง ก็คือจิตที่เป็นกุศลและจิตไม่เป็นกุศลนั่นเองเพราะการปฏิบัติทางกายย่อมส่งผลให้จิตเกิดความสุขและความ สงบได้อีกทางหนึ่งการทำให้รู้จักมองตนธรรมชาติได้สร้างตาไว้เพื่อให้มองเห็นสิ่งรอบ ๆ ตัวนอกจากนี้ สามารถฝึกสุขภาพจิตใจด้วยการทำสมาธิหรือโยคะ เรียนรู้เทคนิคการควบคุมความเครียดและกลัว หากมี ความต้องการความช่วยเหลือทางจิตใจ อย่าละเลยการปรึกษากับนักจิตวิทยาหรือนักประจำการจิตเวช สามารถช่วยได้

การสื่อสารการควบคุมปริมาณข่าวสารที่คุณรับเข้ามาเกี่ยวกับ COVID-19 และให้ความสนใจเฉพาะ แหล่งข้อมูลที่มีความเป็นเชิงวิทยาศาสตร์ ปรับเปลี่ยนวิธีการสื่อสารเพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบ ข้างและลดความเครียดทางสังคมควบคู่กับการดูแลสุขภาพทางกายการออกกำลังกายแบบปรับตัวให้ เหมาะสมรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ และรักษาการนอนหลับที่เพียงพอเป็นสิ่งสำคัญในการรักษา สุขภาพทางกายและจิตใจค้นหาเป้าหมายในชีวิตและเริ่มทำสิ่งที่คุณรัก หรือสร้างโครงการที่ทำให้คุณรับรู้ ความสุขและความรู้สึกมีค่า ในสิ่งที่ควรการรักษาความสัมพันธ์ที่สมบูรณ์กับครอบครัวและเพื่อนสนิทอาจ ช่วยเสริมความรู้สึกดีกับตัวเอง ดังที่ ประเวศ วะสี (2548: 13) กล่าวถึงการรับความสนับสนุนและให้ความ สนใจกับผู้อื่นในช่วงเวลาที่มีข้อจำกัดในการเจอหน้ากันผู้รับผู้วิจัยจึงได้สรุปเกี่ยวกับการเสริมสร้างความ เข้มแข็งในการป้องกันสุขภาพจิตจากผลกระทบที่เกิดจากการเปี่ยงเบนทางสังคมในสถานการณ์ไวรัสโคโร นา 2019 เป็นแผนภาพดังต่อไปนี้

ด้านกลไกพัฒนาขับเคลื่อนการใช้บรรทัดฐานทางจริยศาสตร์ในการป้องกันสุขภาพจิตในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 พบว่าการพัฒนาขับเคลื่อนการใช้บรรทัดฐานทางจริยศาสตร์ในการป้องกัน สุขภาพจิตเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความเจริญเติบโตทางจิตให้กับบุคคลและชุมชน โดยใช้ หลักการทางจริยศาสตร์เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีต่อสุขภาพจิตจากการวิจัยพบว่ากลไกที่ สำคัญในการพัฒนาขับเคลื่อนการใช้บรรทัดฐานทางจริยศาสตร์ในการป้องกันสุขภาพจิตในสถานการณ์ การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019ขับเคลื่อนด้านการให้ความรู้โดยใช้การสอนและการเรียนรู้การสอน และการเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาขับเคลื่อนการใช้บรรทัดฐานทางจริยศาสตร์ โรงเรียนและ

องค์กรอื่นๆ สามารถมุ่งเน้นการศึกษาวิจัยศาสตร์และกิจกรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีต่อสุขภาพจิต เช่น การสอนคุณค่าทางจริยศาสตร์ การสร้างมาตรฐานการกระทำที่ดี และการพัฒนาทักษะด้านความสัมพันธ์ และการเสริมสร้างความร่วมมือ ส่งเสริมมาตรฐานทางจริยธรรมการกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมที่ชัดเจนและส่งเสริมค่านิยมที่ดีในชุมชนสามารถช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น โดยให้ความสำคัญกับความเป็นศูนย์กลางของมนุษย์และการเคารพสิทธิของผู้อื่นส่งเสริมความเข้าใจและสัมพันธ์ระหว่างบุคคลการพัฒนาความเข้าใจและสัมพันธ์ระหว่างบุคคลการเสริมสร้างความเข้าใจและเห็นภาพรวมของสังคมช่วยเสริมสร้างความสุขภาพจิตในระดับรากของสังคมการสนับสนุนการพัฒนาทักษะทางจิตการสนับสนุนการพัฒนาทักษะทางจิตเช่น การแก้ปัญหา การจัดการความเครียด และการสร้างความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์ที่ท้าทายสามารถช่วยเพิ่มความสุขสุขภาพจิตและความอยู่รอดในชีวิตประจำวัน การออกแบบสภาพแวดล้อมในโรงเรียน องค์กร และชุมชนให้เป็นระบบที่ส่งเสริมสุขภาพจิต โดยการสนับสนุนความเชื่อมโยงสังคม การรับรู้ความหลากหลาย และการเสริมสร้างความเข้าใจในความต้อ การและความต้องการของผู้คนจากที่สรุปมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสรุปเป็นแผนภาพดังนี้

อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่องการใช้ยุทธประโยชน์ทางจิตศาสตร์ป้องกันสุขภาพจิตผลจากการเปี่ยงเบนทางสังคมในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลและนำมาอภิปรายผลดังนี้ การใช้ยุทธประโยชน์ทางจิตศาสตร์เพื่อป้องกันสุขภาพจิตผลจากการเปี่ยงเบนทางสังคมในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 เป็นสิ่งสำคัญที่สามารถช่วยให้รักษาสุขภาพจิตตั้งนี้รักษาสุขภาพจิต พยายามรักษาสุขภาพจิตโดยอยู่ในสถานการณ์ที่สร้างความสงบและมีความรู้สึกที่ดี ใช้เวลาในการสร้างความสันติในใจ ผ่านการทำสมาธิหรือกิจกรรมที่ช่วยให้คุณรู้สึกดีเกี่ยวกับตัวเองและโลกรอบตัวเข้าใจตนเอง ความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นและการมองเห็นในมุมมองที่บวกสามารถช่วยลดความเครียดและความกังวล พยายามหลีกเลี่ยงการใส่เสื้อคลุมข้อมูลที่ไม่เป็นประโยชน์หรือข่าวสารที่มีแนวโน้มที่จะทำให้คุณรู้สึกเสียใจสร้างแผนการจัดการความเครียดการวางแผนเพื่อจัดการความเครียดและภาวะวิกฤตในช่วงนี้มีความสำคัญ เน้นใช้เทคนิคการหายใจลึก การออกกำลังกาย หรือการปฏิบัติโยคะเพื่อช่วยลดความเครียดรักษาการเชื่อมโยงสังคมความรู้สึกของการเชื่อมโยงกับผู้อื่นมีความสำคัญสำหรับสุขภาพจิต ใช้เทคโนโลยีสื่อสารเพื่อรักษาการติดต่อกับครอบครัว และเพื่อนร่วมงานหรือมิตรภาพในช่วงเวลาที่ต้องแยกตัวออกจากสังคมดูแลสุขภาพ

ร่างกายการดูแลสุขภาพร่างกายโดยการรักษาอาหารที่ดีและออกกำลังกายอย่างเพียงพอสามารถช่วยประสิทธิภาพการจัดการความเครียดและประสบการณ์สุขภาพจิตที่ดีขึ้นการติดตามข้อมูลจากทางเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอย่างไรก็ตาม,หากคุณต้องการข้อมูลเกี่ยวกับไวรัสโคโรนา 2019 หรือมีคำถามเกี่ยวกับสุขภาพสาธารณสุขในสถานการณ์ปัจจุบันควรเรียนรู้ข้อมูลจากทางเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่เชื่อถือได้และไม่ใช่แหล่งข้อมูลที่ไม่เชื่อถือได้การใช้ทรัพยากรประโยชน์ทางจริยศาสตร์ในสถานการณ์ของวิกฤตนี้สามารถช่วยให้สามารถรับมือกับความเครียดและความกังวลได้ดีขึ้นสร้างสุขภาพจิตที่แข็งแกร่งและมีความสุขในระหว่างช่วงเวลาที่ยากลำบากนี้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การใช้ทรัพยากรประโยชน์ทางจริยศาสตร์เพื่อป้องกันสุขภาพจิตเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากในชีวิตประจำวันของบุคคล สุขภาพจิตที่ดีส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตทั่ว ๆ ไปและช่วยให้เราสามารถจัดการกับความเครียด ปัญหาและความกดดันในชีวิตได้ดีขึ้นช่วยให้คุณเข้าใจตนเองมากขึ้น เรียนรู้เกี่ยวกับค่านิยม ความต้องการ และความรู้สึกต้องการอะไรในชีวิต เพื่อป้องกันการเกิดความรู้สึกละเลยหรือความร้ายแรงต่อสุขภาพจิตมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาสุขภาพจิตเรียนรู้ทักษะการสื่อสาร การแก้ไขข้อขัดแย้ง และการรับฟังอย่างสม่ำเสมอ นี่เป็นเครื่องมือที่ช่วยป้องกันปัญหาระหว่างบุคคล และเพิ่มความสุขในความสัมพันธ์การดูแลสุขภาพจิตและสุขภาพทางร่างกาย การใช้เทคนิคการจัดการความเครียด เช่น การทำสมาธิ การหายใจอย่างลึก การวางแผนการจัดการกับปัญหา และการใช้เทคนิคการผ่อนคลาย เพื่อลดความเครียดและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตการตระหนักถึงความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตของคุณและวิถีชีวิตที่สร้างสภาพแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพจิตเช่นการลดปริมาณการใช้สารเสพติดหรือการเลือกที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่สร้างสรรค์และสร้างสุขดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการใช้ยุทธประโยชน์ทางจริยศาสตร์ป้องกันสุขภาพจิตผลจากการเบี่ยงเบนทางสังคม
- 2) องค์กรส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนการสร้างกระบวนการพัฒนาและส่งเสริมการใช้ยุทธประโยชน์ทางจริยศาสตร์ป้องกันสุขภาพจิตผลจากการเบี่ยงเบนทางสังคม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) ควรศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างกลไกพัฒนาขับเคลื่อนการใช้ยุทธประโยชน์ทางจริยศาสตร์ในการป้องกันสุขภาพจิตไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชน
- 2) มุ่งเน้นที่ยกระดับพัฒนาขับเคลื่อนการใช้ยุทธประโยชน์ทางจริยศาสตร์ในการป้องกันสุขภาพจิตของคนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบที่เกิดจากปรากฏการณ์ทางสังคม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรวิจัยเรื่องการส่งเสริมและการพัฒนากลไกขับเคลื่อนการใช้ยุทธประโยชน์ทางจริยศาสตร์ในการป้องกันสุขภาพจิต
- 2) ควรวิจัยการใช้หลักทางจริยศาสตร์ในการกระตุ้นการพัฒนาสังคมด้วยส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และเชื่อมโยงกับสังคมตามนวัตกรรม

เอกสารอ้างอิง

- เกษภา ผาทอง และคณะ. (2562). **ประโยชน์นิยม : แนวคิดสู่ปรากฏการณ์ทางการเมืองไทย**. วารสาร ศิลปะศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณภูมิ. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม.
- โรมัส อ้อบส์. (2551). **ประวัติปรัชญาการเมือง เล่มที่ 2**. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์.
- ประเวศ วะสี. (2548). **การจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพเสรีภาพและความสุข**. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- กรุงเทพธุรกิจ มีเดีย จำกัด. (2563). **New Normal คืออะไร เมื่อโควิด-19 ผลักเรารู้ชีวิตปกติวิถีใหม่**. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2563. แหล่งที่มา : <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/882508>.
- มาเรียม สกุลนาสันติศาสตร์. (2554). **ความหมายของจริยศาสตร์**. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2563. แหล่งที่มา : <https://mariamsakulnasantisat.wordpress.com>.
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสุรินทร์, (2563). **รายงานสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 จังหวัดสุรินทร์ ประจำปี 2563 รายงาน วันที่ 29 มีนาคม 2565**. สืบค้น พฤษภาคม 2566 แหล่งที่มา : <https://surin.prd.go.th/th/content/category/detail/id/171/iid/85449>.

บทบาทตุลาการในการแก้ไขปัญหาคำสอนของพระพุทธศาสนา

The role of the judge in solving problems according to the teachings of Buddhism

จักรี ศรีจารุเมธีญาณ, พระอนุชา สุทธจติโต (บุญสิทธิ์),

พงษ์มนัส ดีอด, พระมหาชัยชนะ บุญนาดี,

สุรศักดิ์ อุดเมืองเพีย, และ ก้องพิพัฒน์ กองคำ

Chakkree Srucharumedhiyan, Phra anucha sutthajitto (Boonsit),

Pongmanut Deeod, Phramaha Chaichana Boonnadee,

Surasuk Audmuangpiea, and Kongpipat Kongkham

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author, E-mail: chakkree.sri@mbu.ac.th

Received 31/08/2023 | Revised 14/09/2023 | Accepted 14/09/2023

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงใช้อำนาจอธิปไตยในการปกครองคณะสงฆ์ทั้ง 3 ประการ คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ โดยพระองค์เอง ทรงมอบอำนาจให้คณะสงฆ์ใช้บ้าง ในส่วนของอำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ครั้งในประเทศไทยสมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี ใช้แต่อำนาจบริหาร และตุลาการ ไม่ใช้อำนาจนิติบัญญัติ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2445 จนถึงปัจจุบัน คณะสงฆ์ใช้อำนาจการปกครองครบทั้ง 3 ประการ ในการปกครองคณะสงฆ์ไทย ตุลาการตามคำสอนของพระพุทธศาสนาหรือแนวทางของพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางราชอาณาจักร มีกฎหรือระเบียบที่กำหนดว่าไว้ร่วมกันเป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคม ป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำหรือความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสังคมมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธศาสนามีธรรมวินัยเป็นหลักในการยึดถือปฏิบัติ ทั้งฝ่ายราชอาณาจักร และพุทธศาสนามีกระบวนการพิจารณาคดีหรือกรณี และมีวิธีลงโทษตามแต่ลักษณะการกระทำผิดหรือประพฤติดุศีล ตามหลักของกฎหมายบ้านเมืองและพระธรรมวินัย การลงโทษมีข้อแตกต่างกันมาก อย่างความผิดที่ร้ายแรงบางอย่างของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศ (เสพเมถุน คือ ร่วมเพศ) คือ การร่วมเพศ สำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจไม่ถึงว่าผิด ศาลยุติธรรมตุลาการทำหน้าที่วินิจฉัยและพิพากษารรณคดีให้สอดคล้องกับกฎหมาย ตุลาการของสงฆ์ทำหน้าที่วินิจฉัยและพิพากษารรณคดีให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย

คำสำคัญ: บทบาท; ตุลาการ; คำสอนของพระพุทธศาสนา

Abstract

In the Buddha's time, the Lord Buddha exercised sovereign power in governing the Sangha in three aspects: legislative power, executive power, and judicial power. by himself gave power to the clergy to use some of the administrative power and judicial power times in Thailand during the Sukhothai period Ayutthaya and Thonburi use only executive and judicial power, not legislative power. in the late Rattanakosin period from 1902 to the present The Sangha uses all 3 powers of government in governing the Thai Sangha. Judges according to the teachings of Theravada Buddhism or the way of Theravada Buddhism have some characteristics similar to the judicial institutions of the Kingdom. There are rules or regulations that are set together as the norms of the actions of individuals in society. Prevent actions or behaviors that are contrary to the peace of society. Laws are the main rule. On the part of Buddhism, Dharma and discipline are the main principles of adherence. both kingdom and Buddhism has a judicial process or abhāṇa and there are methods of punishment depending on the nature of the misconduct or misconduct. according to the principles of national law and discipline Punishment is very different. Like some serious offenses of monks, such as sexual offenses (gemiṇi, that is, having sex) is sexual intercourse. For the kingdom side, it may not be considered wrong. The Judicial Court is responsible for adjudicating and adjudicating cases in accordance with the law. Sangha judges are responsible for ruling and adjudicating cases in accordance with the Dhamma and Vinaya.

Keywords: role; judiciary; according to the teachings of Buddhism

บทนำ

การศึกษาบทบาทตุลาการตามคำสอนของพระพุทธศาสนาในการแก้ไขปัญา ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงใช้หลักปกครองแบบการจัดตั้งวางระเบียบในหมู่มนุษย์นี้แหละเรียกว่า วินัย กฎของธรรมชาติเรียกว่า ธรรม กฎของมนุษย์เรียกว่า วินัย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538: 2-4) สมัยปฐมโพธิกาล เมื่อพระสาวกยังมีจำนวนไม่มาก พระพุทธเจ้าทรงบริหารจัดการพระศาสนาด้วยพระองค์เอง คือ ทรงแสดงธรรมและบัญญัติพระวินัยจุฬายานิตีบัญญัติ ทรงปกครองภิกษุสงฆ์จุฬายาบริหารและทรงวินิจฉัย อภิกรณ์ต่างๆ ด้วยพระองค์เองจุฬายาตุลาการ ด้วยหลักธรรมาธิปไตย แต่เมื่อเรื่องราว ของคณะสงฆ์นั้นมีมากขึ้น อภิกรณ์หรือคดีสงฆ์ได้เกิดขึ้นมากมาย พระพุทธเจ้าจึงทรงให้พระภิกษุสงฆ์ปกครองกันเองด้วย การ ตักเตือนซึ่งอาจไม่เพียงพอและไม่ทันการ พระพุทธเจ้าจึงทรงบริหารจัดการด้วยวิธี จำแนกอภิกรณ์ (ธรรมปพร หงส์ทอง, 2561: 40) จึงอาจกล่าวได้ว่า พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเป็นหลักการปกครองของ คณะสงฆ์ ปัจจุบันการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย สถาบันตุลาการเป็น 1 ใน 3 แห่ง สถาบันที่เป็น หลักของการปกครอง สถาบันตุลาการตามความหมายในที่นี้ ก็คือ ศาลยุติธรรม บทบาทของศาลยุติธรรม ก็ คือ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีทั้งหลาย สิ่งที่กระบวนการตุลาการในระบอบการปกครองของฝ่าย อาณาจักรเรียกว่าคดีนั้น ในพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาเรียกว่า อภิกรณ์ เมื่อมีอภิกรณ์เกิดขึ้นสงฆ์ทำ หน้าที่เป็นสถาบันตุลาการ ทำการวินิจฉัยตัดสินให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย ทำนองเดียวกับที่ศาล ยุติธรรมทำหน้าที่วินิจฉัยและพิพากษาอรรถคดีให้สอดคล้องกับกฎหมายของบ้านเมืองที่มีกฎหมาย

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในประเทศ วิธีการในการวินิจฉัยของสงฆ์ เรียกว่า วิธีระงับอธิกรณ์ตามพระวินัยพุทธบัญญัติ (พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรตร ธีธมฺโม), 2550: 140–141)

ปัญหาหลักที่เกิดกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทยจำแนกได้สองประการ **ประการแรก** คือ ผู้ขอ บวชเป็นภิกษุไม่มีความเคารพศรัทธาในพระพุทธศาสนา และไม่มีอัธยาศัยในการครองสมณเพศ วัดไม่มีการ คัดกรองคุณสมบัติผู้ขอ บวชเป็นภิกษุอย่างถูกต้องและเหมาะสม เมื่อได้บวชเป็นภิกษุแล้วก็ไม่ได้ทำหน้าที่ ของภิกษุอย่างถูกต้องตามพระธรรมวินัย ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาพระธรรม (คันถธุระ) และการอบรมเจริญ ปัญญา (วิปัสสนาธุระ) รวมถึงมีการล่วงละเมิดสิกขาบทในพระวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ 227 ข้อ ไม่มีภูมิธรรมในการเผยแผ่ความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่อุบาสกและอุบาสิกาได้อย่างถูกต้อง **ประการที่ สอง** คือ อุบาสกและอุบาสิกาซึ่งเป็นผู้ครองเรือนอยู่ในเพศคฤหัสถ์ มีการนับถือพระพุทธศาสนาที่ประพลติ ปฏิบัติตามบรรพบุรุษ หรือบิดา มารดาอย่างผิดๆ ไม่มีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมอย่างถูกต้อง จึงเป็น คนที่เชื่อง่าย ตื่นมกคลในสิ่งที่เข้าใจว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ งามายในไสยศาสตร์อย่างไม่มีเหตุผล จึงเป็นผู้มี ความเห็นผิด (มิจฉาทิฐิ) ไม่มีพระรัตนตรัยอันมี พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง ทำบุญด้วยความ โลก เชื่อในเครื่องรางของขลัง และเครื่องรางวิเศษ ยึดถือในวัตถุมงคล เครื่องรางของขลัง ไม่เชื่อในกฎแห่งกรรม โดยเข้าสู่พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์หรือตัดกรรม ซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธองค์ ทั้งสิ้น คณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์แห่งชาติและการปฏิรูปประเทศมีบทบาทสำคัญในการผลักดัน ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาเถรวาทตามรัฐธรรมนูญ ฉะนั้น คณะกรรมการการของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปกิจการคณะสงฆ์ จะต้องทำหน้าที่อย่างเข้มแข็งและจริงจังเพื่อให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและมหาเถรสมาคม ประสานการทำงานกันอย่างใกล้ชิด เมื่อพุทธบริษัทมีความเห็นถูก (สัมมาทิฐิ) มากขึ้น สังคมไทยจะมี ความสงบสุขตามที่คนในชาติมุ่งหวังกันไว้ (ทวีศักดิ์ อุณจิตติกุล 2563: ออนไลน์)

บทบาท

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท หมายถึง การทำ หน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทพ่อแม่ บทบาทครู หรือหน้าที่ซึ่งหมายถึง การปฏิบัติงานตามที่ได้รับ มอบหมาย

สำหรับพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ-ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท หมายถึง หน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ

ชาญวิทย์ ปริชาพาณิชนพัฒนา (2554: ออนไลน์) อธิบายถึงความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทที่ ไกลเคียงกับสถานภาพมาก บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่างๆ พึงกระทำ นั่นคือเมื่อสังคมกำหนด สิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใดอย่างใดแล้ว บุคคลในสถานภาพนั้นๆ จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติหน้าที่ที่ กำหนดไว้

นฤมล จินตพัฒนากิจ (2555: 23) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง แบบแผน พฤติกรรมที่สมาชิก ประพฤติซ้ำ ๆ กันเป็นประจำ โดยแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ บทบาทด้านวัตถุและบทบาทด้านอารมณ์

รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ (2550: 66) ได้ให้คำจำกัดความของบทบาทไว้ว่าเป็นแบบแผนของความ ต้องการ เป้าหมายของความเชื่อ ความรู้สึก ทศนคติ คุณค่าและการกระทำที่สมาชิกในสังคมคาดหวังว่าควร เป็นไปตามลักษณะของชนิดตำแหน่งที่มีอยู่หรืออาจกล่าวได้สั้น ๆ ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังว่า

บุคคลที่อยู่ในสถานภาพนั้นควรจะประพฤติหรือปฏิบัติ เช่น บทบาทของพ่อก็คือทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกให้เป็นคนดีรู้จักทำมาหากิน เป็นต้น

ศักดิ์ชัย ภูเจริญ (2558: 12) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท หมายถึง ภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคลว่ามีสถานภาพหรือตำแหน่งอย่างไร ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพหรือตำแหน่งของตนที่ได้มาไม่ว่าจะดามาโดยกำเนิด โดยการกระทำ หรือโดยการแต่งตั้งให้เป็นไปตามที่สังคมคาดหวัง

Allport, Gordon W. (2009: 19) (อ้างใน ศรีพร แก้วโพธิ์, 2561: 19) กล่าวว่า การแสดงบทบาทขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาท คือ บทบาทที่สังคมคาดหวังให้กับบุคคลปฏิบัติโดยบทบาทนั้นสังคมเป็นตัวกำหนดให้เป็นไปตามสถานภาพที่บุคคลนั้นดำรงอยู่
2. อัตมโนทัศน์ของบทบาท คือ การที่บุคคลรับรู้และคาดหวังว่าตนเองควรมีบทบาทอย่างไร ซึ่งบุคคลจะรับรู้ได้มากน้อยเท่าใด ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของชีวิต ค่านิยม และประสบการณ์ของบุคคลและอาจสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมหรือไม่ก็ได้
3. การยอมรับบทบาท คือ การยอมรับที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลพิจารณาแล้วว่า บทบาทนั้นมีความสำคัญ ต่อตนเองและเกิดความขัดแย้งต่อสังคมน้อยที่สุด
4. การปฏิบัติตามบทบาท คือ การปฏิบัติตามบทบาทของบุคคลการแสดงมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความเข้าใจการรับรู้และการยอมรับในบทบาท การแสดงบทบาทของบุคคลต้องอาศัยความสามารถพิเศษในการรับรู้และเข้าใจในบทบาทแต่ละบทบาท ซึ่งในคน ๆ หนึ่งอาจต้องแสดงบทบาทหลายบทบาทในสถานการณ์ที่ต่างกัน (Axel Buchner and Albert - Georg Lang, 2009: 19)

Greenber and Bardson (1997: 17) ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับ การรับรู้ในบทบาทว่าการที่บุคคลรับรู้ถึงความคาดหวังสำหรับบทบาทตามตำแหน่งหน้าที่ซึ่งทำให้บุคคลอยู่ภายใต้การจัดระเบียบของสังคม (Social Organization) ในบางครั้งบุคคลจะสับสนเกี่ยวกับความคาดหวังในภาระงานของเขา เช่น สับสนในอำนาจ หรือความรับผิดชอบของเขา ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า เป็นบทบาทที่คลุมเครือ (Role Ambiguity) เป็นความสับสนที่เกิดขึ้นจากความไม่รู้ว่าสิ่งที่ถูกคาดหวังให้ปฏิบัติในฐานะที่สวมบทบาทนั้นหรือไม่ และบทบาทที่คลุมเครือบ่อยครั้งทำให้บุคคลเกิดความไม่พึงพอใจต่อภาระหน้าที่ และขาดความผูกพันกับองค์กร ส่งผลให้ลาออกจากองค์กรได้ในที่สุด

สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง สิ่งสำคัญที่กำหนดแนวทางให้บุคคลแสดงความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและการแสดงพฤติกรรมในสังคม บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual Role) หรือได้มีการปฏิบัติเป็นพฤติกรรมที่บุคคลประพฤติปฏิบัติหรือกระทำจริง โดยได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพทางสังคมจากคุณลักษณะส่วนบุคคล ในแต่ละสถานการณ์การแสดงออกของบุคคลมักต้องเป็นไป การปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ ดังนี้เรียกว่า บทบาท การที่บุคคลมีบทบาทต่อสังคม และปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมยอมรับปฏิบัติตามหน้าที่ ตามบทบาทของตนในสังคมให้สมกับสถานภาพที่ได้รับ บทบาทเป็นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกที่แตกต่างกันโดยมีตัวกำหนด

ตุลาการ

ตุลาการ มีสองความหมายใหญ่ ๆ คือ “ตุลาการ” ที่มีความหมายอย่างกว้าง หมายถึง บุคคลผู้ใช้อำนาจตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลทั้งหมด ดังที่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา จะใช้

ถ้อยคำเรียก “เจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ” แทนเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ใช้อำนาจตุลาการทั้งหมด ซึ่งรวมทั้งผู้พิพากษา และตุลาการ

คำว่า “ผู้พิพากษา” นั้นจะใช้กับผู้พิพากษาศาลยุติธรรมเท่านั้น ส่วนของศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญจะใช้ คำว่า “ตุลาการ” ซึ่งตุลาการในที่นี้เป็นความหมายอย่างแคบ คือหมายถึง “ผู้พิพากษา” ของสองศาลนี้เท่านั้น

กฎหมายที่รับรองอำนาจของตุลาการศาลปกครองและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากรัฐธรรมนูญแล้ว ยังมีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 หมวด 2 ทั้งหมด โดยเฉพาะมาตรา 34 มาตรา 34 ในการปฏิบัติหน้าที่ให้ตุลาการศาลปกครองเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามประมวลกฎหมายอาญา ส่วนของศาลรัฐธรรมนูญนั้นเนื่องจากไม่มีกฎหมายก่อตั้งจึงถือตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 259 วรรค 3 ที่กำหนดให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นเจ้าพนักงานในการยุติธรรมตามกฎหมาย (กล้า สมทวนิช, 2547: ออนไลน์)

สรุปได้ว่า ตุลาการ หมายถึง ผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการพิจารณาตัดสินความขัดแย้งต่าง ๆ ระหว่างบุคคลกับบุคคล และบุคคลกับรัฐ ตามกฎหมายนิติบัญญัติไว้ตราขึ้นมา โดยมีผู้พิพากษาเป็นตำแหน่งของข้าราชการตุลาการ ผู้พิพากษาจะต้องมีหลักการที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์

สถาบันตุลาการทางพระพุทธศาสนา

ตุลาการทางพระพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางราชอาณาจักร มีกฎหรือระเบียบที่สังคมว่าไว้เป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคม ป้องกันไม่ให้มีการกระทำความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสังคม ฝ่ายราชอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธจักรมีธรรมวินัยเป็นหลัก ทั้งฝ่ายอาณาจักร และพุทธจักรมีกระบวนการพิจารณาคดีหรืออธิกรณ์ และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัยกับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อแตกต่างกันมาก ความผิดที่ร้ายแรงบางอย่างของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศ สำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจไม่ถือว่าเป็นผิด (ปริชา ช้างขวัญยืน, 2540: 91–94)

หลักการของตุลาการ สามารถกล่าวได้ 2 ประเด็น กล่าวคือ

1. สถาบันตุลาการ สถาบันตุลาการมีหน้าที่โดยตรงในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามหลักกฎหมายของประชาชน ดังนั้นผู้พิพากษาซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญในกระบวนการยุติธรรม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีซึ่งหลักการดังกล่าวผู้พิพากษาจะต้องมีหลักการที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ เป็นกลางและปราศจากอคติใด ๆ รวมทั้งต้องมีความรู้และประสบการณ์ทางด้านกฎหมายเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้พิพากษาต้องไม่เป็นผู้ที่ผูกพันหรือถูกกดดันต่อสถาบันอื่นใด สถาบันนี้จึงเป็นที่พึ่งของประชาชนในกรณีที่เกิดความขัดแย้งหรือเกิดความผิดขึ้น ตุลาการจึงต้องใช้อำนาจอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม และเสมอภาคต่อคนทุก ๆ คนชั้น และทุกสาขาอาชีพ และทั่วทุกแห่งภายในอาณาเขตของรัฐนั้น บทบาทอื่น ๆ ของฝ่ายตุลาการ ประกอบด้วย การตีความกฎหมาย การกำหนดกฎเกณฑ์ในกระบวนการยุติธรรม สร้างขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งศาล ให้คำแนะนำของศาล และเป็นกระบวนการสุดท้ายในการสร้างความมั่นคงและผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรม (ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร, 2554: 161–163)

2. อำนาจตุลาการ คือ อำนาจในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนทั่วหน้ากัน เพื่อให้เกิดความสงบสุขในการดำรงชีวิต เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องรักษาความยุติธรรมตามกฎหมาย การปฏิบัติหน้าที่

ของรัฐดังกล่าวนี้เป็นหน้าที่ของศาล ซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งศาลเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ (สุรพล สุยะพรหม, 2549: 121-134)

กระบวนการตุลาการทางพระพุทธศาสนา

กระบวนการตุลาการทางพระพุทธศาสนา ในทางพระวินัยเรียกว่า อธิกรณ์ อรรถคดีในระบอบการปกครองฝ่ายอาณาจักร เรียกว่า คดี ในทางพระวินัย อธิกรณ์ คือ เรื่องที่เกิดขึ้นแล้วจะต้องจัดต้องทำ ศาลยุติธรรมทำหน้าที่วินิจฉัยและพิพากษารรรถคดีให้สอดคล้องกับกฎหมาย คณะสงฆ์ทำหน้าที่วินิจฉัยและพิพากษารรรถคดีให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย การทำหน้าที่ของคณะสงฆ์ในการเป็นสถาบันตุลาการเมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้น 4 ประการ คือ

1) วิวาทาธิกรณ์ การวิวาทกันของภิกษุในเรื่องพระธรรมวินัยสงฆ์จะวินิจฉัยว่าฝ่ายไหนผิดฝ่ายไหนถูก เช่น วิวาทกันว่า สิ่งนี้เป็นธรรมเป็นวินัย สิ่งนี้ไม่ใช่ธรรมไม่ใช่วินัย เป็นต้น ดังนั้น สงฆ์พึงระงับด้วยสัมมาขวินัย และเยภยยสิกขา

2) อนุวาทาธิกรณ์ การกล่าวโจทก์กันด้วยอาบัติ เช่น การฟ้องร้องกล่าวหาว่าภิกษุต้องอาบัติ ผู้วินิจฉัยพึงใช้หลักสัมมาขวินัย สติวินัย อมุนหวินัย และตัสสปาปิยสิกขา ข้อใดข้อหนึ่งเป็นเครื่องตัดสิน

3) อาปัตตาธิกรณ์ อาบัติที่ภิกษุต้องแล้ว (ได้ทำลงไปแล้ว) การปรับอาบัติ และการแก้ไขตัวให้พ้นจากอาบัติ ด้วยวิธีปลงอาบัติ หรืออยู่กรรม เป็นต้น คณะผู้วินิจฉัยพึงใช้หลัก สัมมาขวินัย ปฏินญาตกรรมวินัย และติณวตถารกวินัย ข้อใดข้อหนึ่งเป็นเครื่องตัดสิน

4) กิจจาธิกรณ์ กิจที่เกิดขึ้นที่สงฆ์ต้องทำ ทั้งรับเข้าหมู่ เช่น พิธีอุปสมบท การลงโทษ เช่น นิคหกรรม เป็นต้น กิจจาธิกรณ์นี้ สงฆ์พึงระงับด้วย สัมมาขวินัย

นอกจากนั้นแล้วถ้าภิกษุรูปใดกระทำความผิดพระพุทธองค์จะไต่สวนหาความผิดแล้วจึงตัดสินพิพากษา ถ้าหากสิกขาบท (พระธรรมวินัย) ไต่ไม่มี ก็ทรงเรียกประชุมสงฆ์แล้วแจ้งเหตุที่เกิดขึ้นและปรับแก้สิกขาบทนั้นใหม่ การบัญญัติครั้งแรก เรียกว่า มุลบัญญัติ หรือบัญญัติเดิม ส่วนข้อแก้ไขเพิ่มเติม เรียกว่า อนุบัญญัติ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2541: 68)

สรุปได้ว่า กระบวนการตุลาการทางพระพุทธศาสนา คือ คณะสงฆ์ทำหน้าที่วินิจฉัยและพิพากษารรรถคดีให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย การทำหน้าที่ของคณะสงฆ์ในการเป็นสถาบันตุลาการเมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้นไต่สวนหาความผิดแล้วจึงตัดสินพิพากษา สังคมในปัจจุบันที่เปลี่ยนไปมีการนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนในการดำเนินชีวิตส่งผลให้พระสงฆ์เกิดการละเมิดพระธรรมวินัย หรือเกิดข้อสงสัยในการกระทำต่าง ๆ ของพระสงฆ์ ด้วยเหตุผลดังกล่าวการนำกระบวนการและขั้นตอนการระงับอธิกรณ์ระหว่างคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทกับกฎหมายเถรวาทมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับวิธีการทางกฎหมายให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมสงฆ์ที่สามารถอธิบายตอบข้อสงสัยของพุทธศาสนิกชนและผู้สนใจต่อกระบวนการและวิธีการระงับอธิกรณ์ของคณะสงฆ์ได้อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อสันติสุขในสังคมต่อไป

อธิกรณ์สมณะ คือ ธรรมเครื่องระงับอธิกรณ์ สิกขาบทสำหรับระงับอธิกรณ์ หรือวิธีดำเนินการ **หลักการระงับอธิกรณ์ให้เสร็จสิ้นอย่างถูกต้องเหมาะสม มี 7 อย่าง คือ**

1) สัมมาขวินัย คือ วิธีระงับในที่พร้อมหน้า ต่อหน้า ได้แก่ การระงับอธิกรณ์ในที่พร้อมหน้า 4 ประการ คือ

- 1.1) สังฆสัมมุขตา ภิกษุเข้าประชุมครบองค์สงฆ์
- 1.2) บุคคลสัมมุขตา บุคคลที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นอยู่พร้อมหน้า
- 1.3) วัตถุสัมมุขตา ยกเรื่องที่เกิติดันขึ้นวินิจฉัย
- 1.4) ธัมมสัมมุขตา และวินยสัมมุขตา นำเอาหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามพระธรรมวินัยมา

ใช้ปฏิบัติ ได้แก่ วินิจฉัยอุทธรณภูกวินัย (สัมมุขาวินัย ใช้เป็นเครื่องระงับอธิกรณ์ได้ทุกเรื่อง)

2) สติวินัย คือ วิธีระงับอธิกรณ์ถือสติเป็นหลัก ได้แก่ กิริยาที่สงฆ์สวดประกาศให้สมมติแก่พระอรหันต์ว่าเป็นผู้มีสติเป็นหลัก ได้แก่ กิริยาที่สงฆ์สวดประกาศให้สมมติแก่พระอรหันต์ว่าเป็นผู้มีสติเต็มที่เพื่อระงับ อนุวาทาธิกรณ์ ที่มีผู้โจทก์ด้วยศีลวิบัติ หมายความว่า จำเลยเป็นพระอรหันต์ สงฆ์เห็นว่าไม่เป็นฐานะที่จำเลยจะทำการล่วงละเมิดดังโจทก์กล่าวหา จึงสวดกรรมวาจาประกาศความข้อนี้ไว้ เรียกว่า ให้สติวินัยแล้วยกฟ้องของโจทก์เสีย ภายหลังจำเลยจะถูกผู้อื่นโจทก์ด้วยอาบัตินั้นอีก ก็ไม่ต้องพิจารณาให้อธิกรณ์ระงับด้วยสติวินัย

3) อมูหวินัย คือ วิธีตัดสินที่ให้แก่ภิกษุผู้หายเป็นบ้าแล้ว ได้แก่ กิริยาที่สงฆ์สวดประกาศให้สมมติแก่ภิกษุผู้หายเป็นบ้าแล้ว เพื่อระงับอนุวาทาธิกรณ์ อธิบายว่า จำเลยเป็นบ้าทำการล่วงละเมิดอาบัติแม้จะเป็นจริงก็ไม่ต้องอาบัติ เมื่อหายบ้าแล้ว มีผู้โจทก์ด้วยอาบัตินั้นระหว่างเป็นบ้าไม่รู้จบ ท่านให้สงฆ์สวดกรรมวาจาประกาศความข้อนี้ไว้ เรียกว่า อมูหวินัย ยกฟ้องของโจทก์เสีย ภายหลังมีผู้โจทก์ด้วยอาบัตินั้นหรืออาบัติเช่นนั้นในคราวที่เป็นบ้า ก็ให้อธิกรณ์ เป็นอันระงับด้วย อมูหวินัย

4) ปฏินญาตกรรมะ คือ วิธีตัดสินโดยปรับโทษตามคำสารภาพ ได้แก่ ปรับอาบัติตามปฏินญาของจำเลยผู้รับเป็นสัตย์ การแสดงอาบัตินั้นก็จัดเข้าในข้อนี้

5) เภยยุยสิกา คือ วิธีตัดสินโดยอาศัยเสียงข้างมาก ได้แก่ วิธีตัดสินอธิกรณ์โดยถือเอาตามคำของคนข้างมาก เช่น วิธีจับสลากเพื่อชี้ข้อผิดถูก ข้างไหนมีภิกษุร่วมพิจารณาลงความเห็นมากกว่าก็ถือเอาพวกข้างนั้น เป็นวิธีอย่างเดียวกับการเลือกตั้งคณะเสียงของทางโลก

6) ตัสสปาปิยสิกา คือ วิธีตัดสินโดยปรับโทษแก่ผู้ทำความผิดเป็นกรรมอันสงฆ์พึงทำเพราะความที่ภิกษุนั้นเป็นผู้เลวทราม กรรมนี้สงฆ์ทำแก่ภิกษุผู้เป็นจำเลยอนุวาทาธิกรณ์ ให้การกลับไปกลับมา เดียวปฏิเสธ เดียวสารภาพ พุดกลบเกลื่อนข้อความที่ถูกซัก พุดมุสาซึ่งหน้า สงฆ์ทำการนี้เป็นการลงโทษตามความผิด แม้ว่าจะไม่รับสารภาพ หรือเพื่อเพิ่มโทษจากอาบัตินั้นที่ต้อง

7) ตินวัตถการวินัย คือ ระเบียบวิธีระงับอธิกรณ์ดังกลบไว้ด้วยหญ้า ได้แก่ กิริยาที่ให้ประนีประนอมกันทั้งสองฝ่าย ไม่ต้องชำระสะสางหาความเดิม เป็นวิธีระงับอาบัติตาทิกรณ์ ที่ใช้ในเรื่องจะระงับลหุกาบัติที่เกี่ยวกับภิกษุจำนวนมาก ต่างก็ประพฤตินั้นสมควรและขัดทอดกันเป็นเรื่องสลับซับซ้อนชวนให้ทะเลาะวิวาท กล่าวชัดคำถ้อยคำเล็กน้อยไม่มีที่สิ้นสุด จะระงับด้วยวิธีอื่นก็จะเป็นเรื่องลูกกลามไป เพราะถ้าจะสืบสวนปรับให้กันและกันแสดงอาบัตินั้นมีแต่จะทำให้อธิกรณ์รุนแรงยิ่งขึ้นจึงระงับเสีย ด้วยตินวัตถการวินัย โดยการยกเลิก ไม่สะสางอีกจากการระงับอธิกรณ์ด้วย “อธิกรณ์สมณะ” ทั้ง 7 ข้อ (พระรพีพงษ์ นิพโกโย, จักรี ศรีจารุเมธีญาณ, 2564: 64-65)

สรุปได้ว่า ตูลาการของพระพุทธศาสนา คือ คณะสงฆ์ทำหน้าที่วินิจฉัยและพิพากษาอุทธรณ์คดีให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยโดยนำสิกขาบทสำหรับระงับอธิกรณ์ หรือวิธีดำเนินการระงับอธิกรณ์ด้วย “อธิกรณ์สมณะ” สัมมุขาวินัย เป็นวิธีระงับอธิกรณ์ได้ทุกเรื่อง สติวินัย อมูหวินัย และตัสสปาปิยสิกา เป็นวิธีระงับอธิกรณ์เฉพาะเรื่องที่เป็นอนุวาทาธิกรณ์ ปฏินญาตกรรมะและตินวัตถการวินัยเป็นวิธีระงับอาบัติตาทิกรณ์และอนุวาทาธิกรณ์ เภยยุยสิกาเป็นวิธีระงับ วิวาทาธิกรณ์

การตัดสินลงโทษในทางพระพุทธศาสนา มี 6 ประการ ดังต่อไปนี้

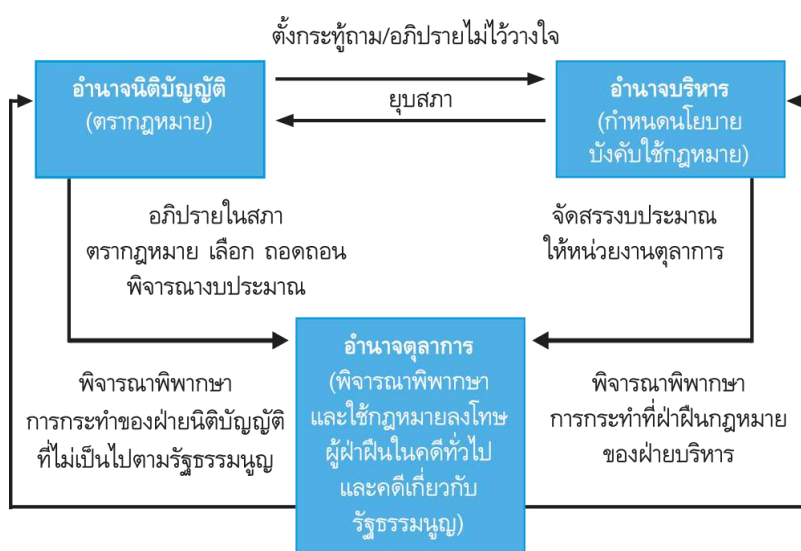
- 1) ตัชฌนียกรรม กรรมอันสงฆ์พึงทำแก่ภิกษุอันจะพึงชู้ ได้แก่ การดำหนิติเตียน
- 2) นิยสกรรม กรรม คือ การถอดยศ ลตฺถานะทางวินัย
- 3) ปัพพาทนียกรรม กรรมอันสงฆ์พึงทำแก่ภิกษุอันจะพึงไล่เสีย คือ ไต่ออกจากวัด
- 4) ปฏิสาร์ณียกรรม กรรมอันสงฆ์พึงทำแก่ภิกษุอันจะพึงให้กลับไป คือ กลับไปขอโทษคฤหัสถ์
- 5) อุกเขปนียกรรม กรรมอันสงฆ์พึงทำแก่ภิกษุอันจะพึงยกเสีย คือ การตัดสิทธิชั่วคราว
- 6) ตัสสาปิยสิกากรรม กรรมอันสงฆ์ทำด้วยความที่ภิกษุนั้นเป็นผู้ชั่วช้า คือ การเพิ่มโทษ (อีกกระทง) ในสังคมบรรพชิตนอกจากจะปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของสังคมตนเองแล้วยังต้องปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองอีกด้วย (พระมหาศักรินทร์ ธมฺมาลโย, 2561: 54)

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

อำนาจตุลาการ เป็นอำนาจที่รัฐธรรมนูญมอบให้ศาล ซึ่งศาลแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

- ศาลรัฐธรรมนูญ วินิจฉัยประเด็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ
- ศาลยุติธรรม พิจารณาพิพาทภาคีทั้งหมด
- ศาลปกครอง พิจารณาพิพาทภาคีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างราชการกับเอกชนหรือระหว่างราชการด้วยกันเอง
- ศาลทหาร พิจารณาพิพาทเฉพาะคดีอาญาของทหารและคดีที่มีลักษณะพิเศษทางอาญา

การถ่วงดุลอำนาจอริปไตย การที่รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศได้มอบอำนาจให้รัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล เป็นผู้ใช้อำนาจอริปไตย มิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอำนาจมากเกินไป

อำนาจนิติบัญญัติ

- การถ่วงดุลอำนาจบริหาร โดยการตั้งกระทู้ถาม และ อภิปรายไม่ไว้วางใจ
- การถ่วงดุลอำนาจตุลาการโดยการเลือกบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ถอดถอนบุคคลพิจารณางบประมาณ

อำนาจบริหาร

- การถ่วงดุลอำนาจนิติบัญญัติ กรณีที่สภาผู้แทนราษฎรเกิดข้อขัดแย้งกับคณะรัฐมนตรี
- การถ่วงดุลอำนาจตุลาการ ถ่วงดุลอำนาจตุลาการด้วยการจัดสรรงบประมาณ

อำนาจตุลาการ

- การถ่วงดุลอำนาจนิติบัญญัติ โดยการพิจารณาวินิจฉัยในเรื่องต่าง ๆ
- การถ่วงดุลอำนาจบริหาร โดยการพิจารณาวินิจฉัย และพิพากษาในกรณีต่าง ๆ

บทสรุป

ในระบอบการปกครองของฝ่ายคณะสงฆ์คหิความหรือความขัดแย้งต่าง ๆ ในพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาเรียกว่า อธิกรณ์ เมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้นถ้าเป็นเรื่องความขัดแย้งไม่ร้ายแรงก็ให้พระที่มีสมณศักดิ์สูงในการปกครอง เช่น ภายในวัดก็ให้เจ้าอาวาสที่ปกครองสูงสุดในวัดเป็นตุลาการตัดสินหรือแต่งตั้งพระภายในวัดขึ้นเป็นตุลาการตัดสิน เป็นต้น ถ้าเป็นความขัดแย้งที่ร้ายแรงมีความลูกลามาเป็นเรื่องใหญ่ก็ให้มหาเถรสมาคมจัดตั้งคณะสงฆ์ทำหน้าที่เป็นตุลาการ เพื่อวินิจฉัยตัดสินอธิกรณ์ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย วิธีการในการวินิจฉัยอธิกรณ์ของคณะสงฆ์เรียกว่า วิธีระงับอธิกรณ์ ทำนองเดียวกับที่ศาลยุติธรรมให้ตุลาการทำหน้าที่วินิจฉัยและพิพากษารรคคหิให้สอดคล้องกับกฎหมายของบ้านเมือง กระบวนการตุลาการในระบอบการปกครองของฝ่ายอาณาจักร เรียกว่า คหิ ในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยสถาบันตุลาการ เป็น 1 ใน 3 ขั้วอำนาจ ที่เป็นหลักของการปกครอง สถาบันตุลาการตามความหมายในที่นี้ก็คือศาลยุติธรรม บทบาทของศาลยุติธรรม คือ การพิจารณาพิพากษาคหิความขัดแย้งต่าง ๆ ทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นคหิความขัดแย้งระหว่างเอกชนด้วยกัน หรือระหว่างเอกชนกับรัฐบาลในกรณีที่รัฐบาลอยู่ในฐานะเดียวกับเอกชน ในระบอบการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยมีหลักการอยู่ว่า ฝ่ายบริหารเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดตั้งศาลยุติธรรมและพยายามดำเนินการทุกวิถีทางที่จะช่วยให้ศาลยุติธรรมพิจารณาและตัดสินคหิทั้งหลายให้เสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็ว แต่ก็มีหลักการสำคัญอยู่ว่าศาลยุติธรรมจะต้องเป็นอิสระไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐบาลหรือรัฐสภาด้วยประการใด ๆ เพราะถ้าต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐบาลหรือรัฐสภา ศาลยุติธรรมก็ไม่อาจรักษาความยุติธรรมไว้ได้ สังคมที่เปลี่ยนไปในปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ส่งผลให้เกิดการละเมิดพระธรรมวินัย หรือเกิดข้อสงสัยในการกระทำต่าง ๆ ที่อาจส่งผลต่อการวินิจฉัย ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการและขั้นตอนการระงับอธิกรณ์ระหว่างคหิภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทกับกฎหมายมหาเถรสมาคม นำมาประยุกต์กับวิธีการทางกฎหมายให้สอดคล้องกับทางพระธรรมวินัย เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมสงฆ์ และสามารถอธิบายตอบข้อสงสัยของพุทธศาสนิกชนและผู้สนใจต่อกระบวนการและวิธีการระงับอธิกรณ์ในคณะสงฆ์ได้อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อสันติสุขในทุกสังคมสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กล้า สมุทวนิช. (2564). ความหมายของ "ตุลาการ" และ "ผู้พิพากษา" บทความด้านกฎหมาย

เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ 5 สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ 30 ธันวาคม 2547 จากเว็บไซต์

<http://www.public-law.net/publaw/view.aspx?id=619> สืบค้นเมื่อ 21 ก.ย. 2564.

ชาญวิทย์ ปรชพาณิพัฒนา. (2564). ความหมายของบทบาท. 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 สืบค้นเมื่อ

- 5 สิงหาคม 2564 จาก http://gobaleart.blogspot.com/2011/07/blog-post_9597.html.
 ณัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร. (2554). **รัฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ 4. หน้า 161-163.
- ทวีศักดิ์ อุ๋นจิตติกุล. (2563). **พระพุทธศาสนาเถรวาท กับ ม.27 ในรัฐธรรมนูญ คอลัมน์ว่ายนน้ำ**
 พุทธสัปดาห์ 9 กรกฎาคม 2563. สืบค้นจาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>.
- ธรรณปพร หงส์ทอง. (2561). การบริหารองค์การพระสงฆ์ไทยตามแนวพุทธกาล. **วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์** ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2564) ปรับปรุงต้นฉบับจากการนำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติ คณะพุทธศาสตร์ ครั้งที่ 3 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 26 มีนาคม 2564 หน้า 40.
- นฤมล จินตพัฒน์กิจ. (2555). **Family Life Cycle**. แหล่งที่มา : <http://www.ramamental.com/topics/inter6html>. วันที่สืบค้น 12 พฤศจิกายน 2555.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2542). **ทรรศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: สามัคคีสาส์น, หน้า 91-94.
- พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ธีรธมโม). (2550). **ทฤษฎีรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**, พะเยา: หอวัฒนธรรมนิทัศน์วัดศรีโคมคำ, พิมพ์ครั้งที่ 2 หน้า 140-141.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). **นิติศาสตร์แนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, หน้า 68.
- พระมหาศักรินทร์ ธมฺมาโล. (2561). พระพุทธศาสนากับการลงโทษ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **วารสารพุทธมคัศ** ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวูวิกสิตาราม ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2561) หน้า 54.
- พระระพีพงษ์ นิพโย, จักรี ศรีจารุเมธีญาณ. (2564). การแก้ปัญหาสังคมแบบบูรณาการโดยใช้หลักอภิปรัชญา. **วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ**, 1 (5) : มีนาคม-เมษายน. หน้า 64-65.
- รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ. (2550). **มนุษย์ สังคม และวัฒนธรรม มนุษย์กับสังคม**. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศักดิ์ชัย ภูเจริญ. (2558). **รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. กันยายน - ธันวาคม หน้า 12.
- สุรพล สุขะพรหม. (2549). พระสงฆ์กับการศึกษาการเมืองการปกครอง. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน หน้า 121-134.
- สรีพร แก้วโพธิ์. (2561). **บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดนครนายก**. หลักสูตรมหาบัณฑิต. การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- Allport, Gordon W. (2009). 19 Axel Buchner and Albert - Georg Lang.
- Greenberg J. and Baron, R.A. (1997). **Karagas. ER Greenberg. D Nierenberg. Cancer Epidemiology ...**, 1997 – AACR.

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการรายวิชาภาษาไทยร่วมกับสวนสมุนไพร

Designing an integrated learning activity combining the Thai language subject with a herb garden

ปรีชา เสนานิมิตร และสุภาณี เส่งศรี

Preecha Senanimit And Supanee Sengsri

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University

Corresponding Author, E-mail: preecha65@nu.ac.th

Received 06/06/2023 | Revised 23/08/2023 | Accepted 24/08/2023

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการรายวิชาภาษาไทยร่วมกับสวนสมุนไพร สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ออกแบบมาเพื่อพัฒนาทักษะแต่งคำประพันธ์ “โคลงสี่สุภาพ” ในรายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน และยังส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญและรู้คุณค่าของพืชสมุนไพร อันเป็นผลผลิตจากธรรมชาติที่มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์เพื่อการรักษาโรคภัยไข้เจ็บตั้งแต่โบราณ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 กิจกรรม ได้แก่ 1) เรียนรู้ฉันทลักษณ์โคลงสี่สุภาพ 2) ศาสตร์พระราชาสู่ภูมิปัญญาสมุนไพร 3) รู้คุณค่าสรรพคุณสมุนไพร 4) สร้างสรรค์บทกวี “สมุนไพรใกล้ตัวฉัน” กิจกรรมการเรียนรู้นี้ออกแบบกิจกรรมเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงและสัมผัสประสบการณ์ตรง เป็นการบูรณาการทักษะแต่งคำประพันธ์ รายวิชาภาษาไทยพื้นฐานร่วมกับแหล่งสมุนไพรใกล้ตัว เพื่อให้นักเรียนใช้เป็นแหล่งเรียนรู้และผลิตสื่อด้านสมุนไพรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์พืชสมุนไพรในท้องถิ่นของไทยให้คงอยู่สืบไป

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ; พืชสมุนไพร; การแต่งคำประพันธ์; โคลงสี่สุภาพ

Abstract

Designing Integrated Learning Activities: Thai Language Subject in Collaboration with a Herbal Garden for Grade 10 Students. This integrated learning activity is designed to develop the skill of composing poetry, specifically "Klong Si Suphap," in the fundamental Thai language subject. Additionally, it aims to promote awareness of the importance and value of herbal plants, which are natural products that have been used by humans for medicinal purposes since ancient times. The activity is divided into four components.

1) Learning about the characteristics of "Klong Si Suphap" poetry. 2) Exploring the wisdom of Thai herbal plants. 3) Understanding the beneficial properties of herbal plants. 4) Creating original poems titled "Herbal Plants Close to Me." This learning activity is designed with a focus on student participation, allowing them to engage in hands-on experiences. It is an integrated approach that combines the skill of composing poetry in the fundamental Thai language subject with a nearby herbal garden. The goal is for students to use the herbal garden as a learning resource and produce media related to herbal plants for practical use. Furthermore, it contributes to the conservation of local herbal plants in Thailand for future generations.

Keywords: Integrated learning; herbal plants; composing poetry; Klong Si Suphap.

บทนำ

พืชสมุนไพรเป็นผลผลิตจากธรรมชาติที่มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์เพื่อการรักษาโรคภัยไข้เจ็บตั้งแต่โบราณ สมุนไพรสามารถรักษาโรคบางชนิดได้โดยไม่ต้องใช้ยาแผนปัจจุบัน ซึ่งยาแผนปัจจุบันมีราคาสูง หรือหาซื้อได้ยาก ต่างจากสมุนไพรพื้นบ้านที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น เพราะส่วนใหญ่ได้จากพื้นที่มีอยู่ทั่วไป ใช้เป็นยาบำรุงให้ร่างกายแข็งแรง การส่งเสริมให้เยาวชนรู้จักพืชสมุนไพร จะช่วยให้เยาวชนรู้จักสรรพคุณสมุนไพรแต่ละชนิด สามารถนำสมุนไพรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามแบบแผนโบราณ ทำให้เห็นคุณค่าและกลับมาดำเนินชีวิตใกล้ธรรมชาติยิ่งขึ้น กิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการนี้ได้แนวคิดมาจากสวนสมุนไพรที่โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม ซึ่งไม่ได้เป็นที่นิยมหรือได้รับความสนใจจากผู้เรียน เพื่อเป็นการนำสวนสมุนไพรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและใช้สวนสมุนไพรเป็นแหล่งเรียนรู้ เสริมสร้างความรู้แก่ผู้เรียน จึงมีแนวคิดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการนี้ขึ้น ในการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้มีการจัดการเรียนรู้ในสาระหลักภาษาและการใช้ภาษา เรื่องการแต่งคำประพันธ์ โดยใช้ถ้อยคำต่าง ๆ เรียงร้อยในรูปแบบร้อยกรอง เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ซึ่งการเขียนดังกล่าวมีลักษณะบังคับเรียกว่า “ฉันทลักษณ์” โดยผู้เรียนจะต้องนำคำมาเรียงร้อยหรือจัดวางในที่ที่ถูกต้องตามฉันทลักษณ์อย่างเหมาะสม ก่อให้เกิดความหมายและเรื่องราวที่สร้างความสุนทรียะ ความรู้สึกสะท้อนอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด หรือแรงบันดาลใจแก่ผู้อ่าน โดยส่วนใหญ่งานเขียนร้อยร้อยกรองมักจะปรากฏอยู่ในวรรณคดีไทยเรื่องต่าง ๆ และถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นที่สุดของภาษาไทย อีกทั้งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่คนไทยทุกคนภาคภูมิใจ เพื่อตระหนักถึงความสำคัญของสมุนไพรซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการรักษาสุขภาพ และพัฒนาทักษะการแต่งคำประพันธ์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม ดังนั้นจึงจัดทำโครงการ เรียนรู้สมุนไพรเลิศล้ำผ่านลำนำกานต์กลอนกวี เป็นการบูรณาการทักษะแต่งคำประพันธ์ รายวิชาภาษาไทยพื้นฐานร่วมกับแหล่งสมุนไพรใกล้ตัว เพื่อให้นักเรียนใช้เป็นแหล่งเรียนรู้และผลิตสื่อด้านสมุนไพร มาใช้ให้เกิดประโยชน์ นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์พืชสมุนไพรในท้องถิ่นของไทย

การเรียนรู้แบบบูรณาการ

จอห์น ดิวอี้ ปรมาจารย์ทางการศึกษาชาวอเมริกา ได้อธิบายถึงความจำเป็นที่โรงเรียนต้องจัดให้มีการสอนแบบ “บูรณาการ” (Integrate curriculum) หรือการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยไม่เน้นการเรียนรู้เป็นรายวิชา ว่า ปัญหาอุปสรรค รวมทั้งประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของมนุษย์นั้น จะผสมผสานกัน มิได้แยกออกเป็นส่วน ๆ ทั้งนี้ มนุษย์จำเป็นต้องใช้ทักษะหลายประการในการเรียนรู้จากประสบการณ์ รวมทั้งในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นปัญหาง่าย ๆ หรือซับซ้อนเพียงใดก็ตาม แต่การที่โรงเรียนเน้นการสอนแยกเนื้อหาวิชา จะทำให้การเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับชีวิตจริงของนักเรียน เพราะเด็กมองไม่เห็นความเชื่อมโยงของสิ่งที่เรียน กับสิ่งที่นำไปในชีวิตจริงนอกโรงเรียน ดังนั้น หลักสูตรที่เน้นการสอนแบบบูรณาการจะสอดคล้องกับชีวิตจริงของเด็กมากกว่า โดยจะช่วยให้เด็กเข้าใจและมองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ทั้งยังกระตุ้นให้เด็กใฝ่เรียนรู้ เนื่องจากเขาสามารถนำเนื้อหาและทักษะที่เรียนไปใช้ในชีวิตจริง

กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 19) อ้างถึงใน พระเทพเวที, 2531: 24) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบูรณาการ หมายถึง การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่มีความหมาย มีความหลากหลายและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

โศภนา บุญยะกลิ่นพ (2546: 8) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสอนแบบบูรณาการ หมายถึงการสอนซึ่งนำเอาสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เข้ามาผสมผสานกันเพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียน โดยใช้สาระการเรียนรู้ใดสาระการเรียนรู้หนึ่งเป็นแกนหลักแล้วขยายวงกว้างขวางออกไป เพื่อให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดความสมบูรณ์ในตัวของเขาเอง

นิรมล ศตวุฒิ (2547: 74) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสอนแบบบูรณา หมายถึง การจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม (Holistic Way) ระหว่างวิชาต่าง ๆ อย่างมีความหมายตามสภาพความเป็นจริงในชีวิตหรือสภาพปัญหาสังคมที่ซับซ้อน

จากการประมวลความหมายการสอนแบบบูรณาการที่นักการศึกษากล่าวไว้ข้างต้นสรุปได้ว่า การสอนแบบบูรณาการมีความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน โดยช่วยให้เกิดความสอดคล้องกับชีวิตจริงและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้และการจัดการแหล่งเรียนรู้

ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

สุวิทย์ มูลคำ (2545: 19) ได้จำแนกแหล่งการเรียนรู้ไว้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

1. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นบุคคลหรือปราชญ์ชาวบ้าน (Local Wisdom) ประกอบด้วยบุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งมีความเชี่ยวชาญหลากหลายสาขาวิชาชีพ บางท่านอาจเป็นผู้มีทักษะความชำนาญ ในแต่ละสาขาวิชาชีพบางท่านเป็นปราชญ์ชาวบ้าน บางท่านเป็นอดีตข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน บางท่านเป็นผู้นำทางศาสนาในท้องถิ่น และบุคลากรในสถานศึกษาเองก็มีทั้งความชำนาญ ความรู้หรืออาชีพเสริมรายได้ที่ทออยู่เป็นประจำไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู นักการภารโรง ตลอดจนผู้เรียน รุ่นพี่หรือผู้เรียนชั้นที่โตกว่า ซึ่งสามารถนำมาเชื่อมโยงบูรณาการในการศึกษาได้

2. แหล่งการเรียนรู้ประเภทสถานที่ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วทั้งในสถานศึกษาและท้องถิ่น เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งอาจเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติแล้ว หรือเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น

สมุน อมรวิวัฒน์ (2544: 25) จำแนกประเภทแหล่งการเรียนรู้ไว้ 4 ประเภท คือ

1. แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล ได้แก่ บุคคลทั่วไปที่อยู่ในท้องถิ่นซึ่งสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้เรียนได้ เช่น ขาวนา ขาวสวน ขาวไร่ ข่างฝีมือ พ่อค้า นักธุรกิจ พนักงานบริษัท ข้าราชการ ภูมิปัญญา ศิลปิน นักกีฬา เป็นต้น

2. แหล่งการเรียนรู้ประเภทสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ สถานที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน สถาบันทางศาสนา พิพิธภัณฑ์ สถานที่ราชการ หอสมุดตลาด ร้านค้า ห้างร้าน บริษัท ธนาคาร โรงมหรสพ โรงงานอุตสาหกรรม ถนน สะพาน เขื่อน ฝายทดน้ำ สวนสาธารณะ สนามกีฬา สนามบิน เป็นต้น

3. แหล่งการเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา ป่าไม้ พืช ดิน หิน แร่ ทะเล เกาะ แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง น้ำตกทุ่งนา สัตว์ป่า สัตว์น้ำ เป็นต้น

4. แหล่งการเรียนรู้ประเภทกิจกรรมทางสังคม ประเพณี และความเชื่อ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน วรรณกรรมท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ เป็นต้น

ที่กล่าวมาข้างต้นอาจสรุปได้ว่าแหล่งการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา และแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น ประกอบด้วย แหล่งการเรียนรู้ประเภทสถานที่และภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถจำแนกประเภทของแหล่งการเรียนรู้ ต้องคำนึงถึงลักษณะที่ตั้งและลักษณะการใช้งานทรัพยากรที่มีอยู่และบริบทของท้องถิ่น

การจัดการแหล่งเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้ที่สถานศึกษาสามารถจัดให้มีขึ้นในสถานศึกษา มีได้หลายชนิดขึ้นอยู่กับพื้นที่ และกำลังความสามารถของสถานศึกษาเอง เช่น หากมีพื้นที่บริเวณกว้างขวาง อาจเลือกจัดแหล่งการเรียนรู้เป็นสวนพฤกษศาสตร์ สวนวรรณคดี สวนสมุนไพร สวนสุขภาพ สวนสัตว์ ศูนย์กีฬา หรือจัดเป็นที่เรียนที่อ่านหนังสือเคลื่อนที่ เป็นต้น

การเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เพราะเป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกปฏิบัติให้ได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน การเขียน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการฝึกทักษะ ฝึกกระบวนการคิด การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถจดจำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ตลอดไป ดังนั้น สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องให้ความสำคัญในการจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน และมีการใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ทั้งในสถานศึกษาและในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ความสำคัญวิชาภาษาไทย

ทำไมต้องเรียนภาษาไทย ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทำให้สามารถประกอบกิจกรรมการงาน และดำรงชีวิตร่วมกัน ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสพการณ์จาก

แหล่งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความรู้ พัฒนาระบบการคิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์ และสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี นอกจากนี้ยังเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี และสุนทรียภาพ เป็นสมบัติล้ำค่าควรแก่การเรียนรู้ อนุรักษ์ และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป

ลักษณะคำประพันธ์ “โคลงสี่สุภาพ”

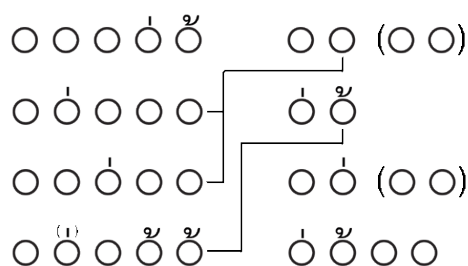
โคลงสี่สุภาพ เป็นโคลงชนิดหนึ่งที่กวีนิยมแต่งมากที่สุด ด้วยเสน่ห์ของการบังคับวรรณยุกต์เอกโทที่ลงตัว ไพเราะสวยงาม คำว่า สุภาพ หมายถึงคำที่มีได้มีรูปวรรณยุกต์ โคลงสี่สุภาพ มีมาตั้งแต่สมัยต้นอยุธยา ในมหาชาติคำหลวง โคลงนิราศหริภุญชัย โคลงมัทราตีเชียงใหม่ และลิลิตพระลอ โคลงนิราศพระบาท กาพย์ห่อโคลงพระราชนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร สมัยธนบุรี ได้แก่ โคลงยอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี และลิลิตเพชรมงกุฎ สมัยรัตนโกสินทร์ วรรณกรรมที่ใช้โคลงสี่สุภาพที่เด่นๆ ได้แก่ ลิลิตตะเลงพ่าย โคลงนิราศนรินทร์ โคลงนิราศสุพรรณ โคลงโลกนิติ สามกรุง โคลงสี่สุภาพเป็นคำประพันธ์ที่กวีชอบแต่ง และผ่านการพัฒนามายาวนานจนมีฉันทลักษณ์ที่ลงตัว และเป็นแบบฉบับดั้งที่ยึดถือกันในปัจจุบัน

ลักษณะบังคับของโคลงสี่สุภาพ

1. **คณะ** โคลงสี่สุภาพ 1 บทมี 4 บาท โดย 1 บรรทัดคือ 1 บาท แต่ละบาทมี 2 วรรค บาทที่ 1 บาทที่ 2 และบาทที่ 3 มีจำนวนคำเท่ากัน คือ วรรคหน้ามี 5 คำ ส่วนวรรคหลังมี 2 คำบาทที่ 4 วรรคหน้ามี 5 คำเช่นกัน แต่วรรคหลังจะมี 4 คำ รวมทั้งสิ้น 1 บทจะมี 30 คำ

2. **คำสร้อย** คำสร้อย คือคำที่แต่งท้ายบาทของโคลงตามข้อบังคับ เพื่อให้ได้ใจความครบถ้วน ถ้าโคลงบาทใดได้ความครบถ้วนแล้ว ก็ไม่ต้องเติมคำสร้อย ตำแหน่งที่กำหนดให้เติมคำสร้อยคือ ท้ายบาทที่ 1 และท้ายบาทที่ 3 คำสร้อยต้องมีแห่งละ 2 คำเสมอ โดยคำแรกเป็นคำสุภาพที่ต้องการเสริมความให้สมบูรณ์ ส่วนคำหลังมักลงท้ายด้วยคำต่อไปนี้ “พ่อ แม่ พี่ รา แล เลย เอย นา นอ เนอ ฤ ฮา แอ เฮย” และมีอีกคำหนึ่งที่พบในโคลงโบราณ คือคำว่า “บาร์” ซึ่งใช้คำสร้อยได้ครบพยางค์โดยไม่ต้องเติมคำอื่น

3. **คำสัมผัส เอก โท และ คำตาย** โคลงสี่สุภาพบังคับรูปวรรณยุกต์ เอก โท คือ บังคับรูปวรรณยุกต์เอก 7 ตำแหน่ง รูปวรรณยุกต์โท 4 ตำแหน่ง ในการแต่งโคลงสี่สุภาพ บางครั้งเมื่อไม่สามารถหาคำที่มีรูปวรรณยุกต์เอก หรือรูปวรรณยุกต์โทมาใช้ในที่บังคับวรรณยุกต์ตามแผนผังได้ จำเป็นต้องใช้คำ “เอก โทษ” หรือคำ “โทโทษ” คือ นำคำที่ต้องการใช้ไปเปลี่ยนให้เป็นรูปวรรณยุกต์เอก หรือโท แต่ถ้าไม่จำเป็นอย่างยิ่งแล้วก็ไม่ควรใช้ เพราะทำให้รูปคำเสีย และความหมายอาจเปลี่ยนไป เช่น ใช้คำว่า “ข้า” แทนคำว่า “ฆ่า” เป็นต้น และในอีกกรณีหนึ่งคือ คำเอกและคำโทที่อยู่ติดกัน บางครั้งอาจสลับที่กันได้ ในโคลงสี่สุภาพนั้น มีการใช้เสียง “คำตาย” แทนวรรณยุกต์เอกได้ทุกแห่งที่บังคับรูปวรรณยุกต์เอก ไม่ว่าคำตายนั้นๆ จะมีเสียงวรรณยุกต์ใด อาจเป็นคำตายเสียงเอก เช่น บาด จิต หรือคำตายเสียงโท เช่น วาด ภาพ หรือคำตายเสียงตรี เช่น พบ รัก เป็นต้น

ฉันทลักษณ์โคลงสี่สุภาพ

ความหมายและความสำคัญสมุนไพร

ความหมายของสมุนไพร ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง พืชที่ใช้ทำเป็นเครื่องยาสมุนไพรกำเนิดมาจากธรรมชาติและมีความหมายต่อชีวิตมนุษย์โดยเฉพาะ ในทางสุขภาพ หมายถึงทั้งการส่งเสริมสุขภาพและการรักษาโรค ความหมายของยาสมุนไพรใน พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ใดระบุว่า ยาสมุนไพร หมายถึง ยาที่ได้จากพืช สัตว์ และแร่ ซึ่งมีได้ผสมปรุงหรือแปรสภาพ เช่น พืชก็ยังเป็นส่วนของราก ลำต้น ใบ ดอก ผล ฯลฯ ซึ่งมีได้ผ่านขั้นตอนการแปรรูปใด ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ในทางการค่านั้น สมุนไพรจะถูกจัดแบ่งในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ถูกหั่นให้เป็นชิ้นเล็ก บดเป็นผงละเอียด หรืออัดเป็นแท่ง อาจกล่าวได้ว่า สมุนไพร (Medicinal Plant or Herb) หมายถึง ยาที่ได้จากส่วนของพืช สัตว์ และแร่ ซึ่งยังมีได้ผสมปรุง หรือ แปรสภาพ และใช้เพื่อบรรเทาหรือรักษาอาการเจ็บป่วย

สมพร ภูติยานันต์ (2542) ได้ให้ความหมายของสมุนไพร (crude drugs) ว่ายาธรรมชาติทั้ง แห้งและสดในสภาพที่ยังไม่ได้แปรรูป ทั้งที่ได้จากพืชและแร่ธาตุ ส่วนพืชสมุนไพร (medicinal plant) นั้น ได้ให้ความหมายไว้ว่า พืช ยาธรรมชาติทั้งสดและแห้งในสภาพที่ยังไม่ได้แปรรูป โดยเฉพาะพืชสมุนไพรที่อยู่ใต้ดินหรือเหนือดิน นำมาใช้ประโยชน์ทางป้องกันและรักษาโรค รวมถึงบำรุงร่างกายให้ อยู่ดีมีสุข

ประโยชน์ของสมุนไพร คือ

1. ใช้เป็นยาบำบัดรักษาโรค
2. ใช้เป็นอาหาร
3. ใช้เป็นเครื่องสำอาง
4. ใช้เป็นอาหารเสริมบำรุงร่างกาย
5. ใช้ขับสารพิษ
6. ใช้เป็นเครื่องดื่ม
7. ช่วยส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

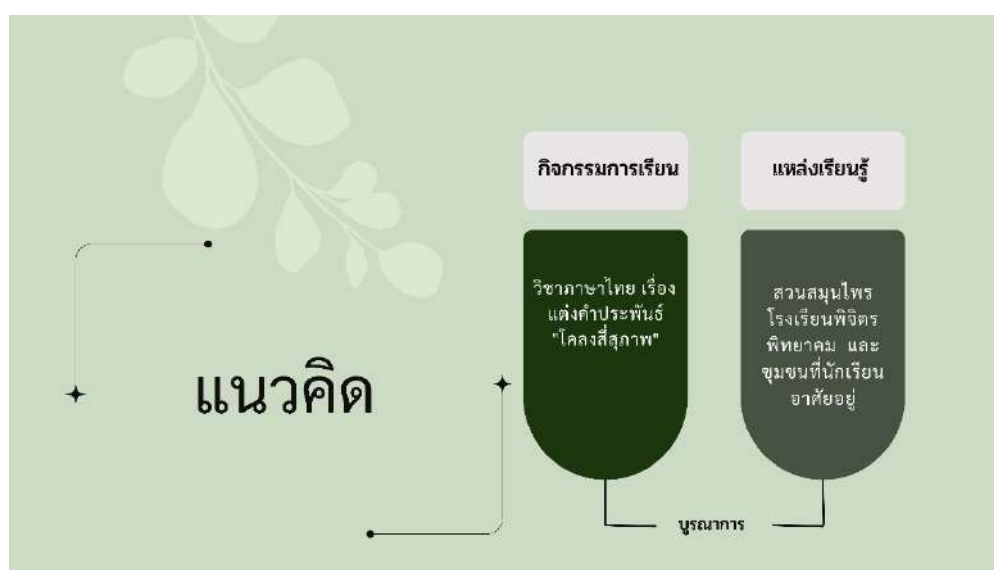
ความหมายที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ดังนี้ สมุนไพรคือพืชที่ใช้เป็นเครื่องยาสมุนไพรที่เกิดจากธรรมชาติและมีความหมายต่อชีวิตมนุษย์โดยเฉพาะในทางสุขภาพ โดยใช้ในการส่งเสริมสุขภาพและการรักษาโรค เป็นยาที่ได้จากส่วนของพืช สัตว์ และแร่ ซึ่งยังมีได้ผสมปรุงหรือแปรสภาพ ใช้เพื่อบรรเทาหรือรักษาอาการเจ็บป่วย สมุนไพรจะถูกจัดแบ่งในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับการใช้งาน

ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพ นับเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อที่ท้องถิ่นได้สั่งสมและสืบทอดต่อกันมา โดยเรียนรู้มาจากรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย สู่รุ่นลูกหลานและญาติพี่น้อง โดยผ่านวิธีการหลายอย่าง เช่น การอนุรักษ์ พื้นฟู การประยุกต์ และการสร้างใหม่ ทำให้ความรู้เหล่านี้เกิดประโยชน์แก่สังคมปัจจุบัน ทั้งนี้ความเฉลียวฉลาด ในการใช้สมุนไพรพื้นบ้านของคนรุ่นปู่ ย่า ตา ยายหรือ

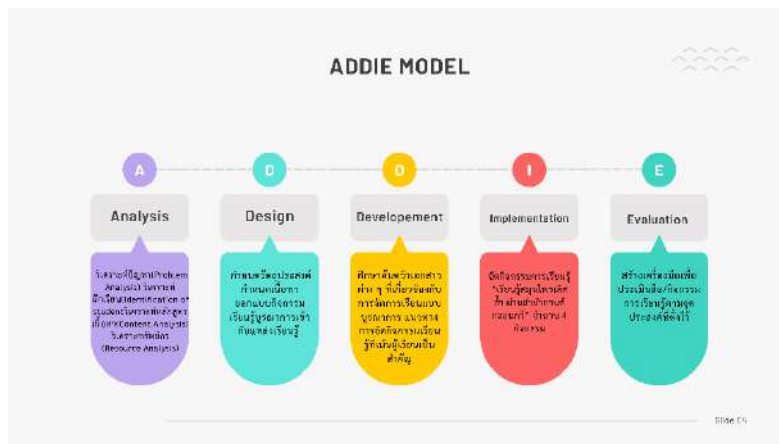
บรรพบุรุษจึงนับเป็น เครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพของสมาชิกใน ชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งผู้คนสมัยก่อนพึ่งพาอาศัยธรรมชาติแทบทุกด้าน ตั้งแต่อาหารการกิน เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ทั้งนี้พืชสมุนไพรเป็นผลผลิตจากธรรมชาติที่มนุษย์รู้จักนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการรักษา โรคร้ายไข้เจ็บตั้งแต่โบราณกาล ดังนั้น การใช้สมุนไพรพื้นบ้านจึง ถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ล้ำค่าของ สังคมไทยที่เกิดจากความสามารถ

จากแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปได้ดังนี้ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพมีความหลากหลายและสืบทอดต่อกันมาโดยบรรพบุรุษ มีประโยชน์แก่สังคมไทยในปัจจุบัน ช่วยในการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพของคนในชุมชน เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการรักษาโรคและบำรุงสุขภาพ

แนวทางการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการรายวิชาภาษาไทยร่วมกับสวนสมุนไพร

กิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการนี้ ช่วยสร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นคุณค่าและสรรพคุณสมุนไพรพื้นบ้านของไทย เป็นการใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชนให้เกิดประโยชน์ ทั้งยังพัฒนาทักษะการแต่งคำประพันธ์ “โคลงสี่สุภาพ” และสร้างสรรค์การจัดทำสื่อการเรียนการสอนสมุนไพรพื้นบ้านอีกด้วย กิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการนี้เป็นการออกแบบกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง สัมผัสประสบการณ์ตรง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อนร่วมชั้นเรียน ภายใต้กิจกรรม “เรียนรู้สมุนไพรเลิศล้ำ ผ่านล่านำกานต์กลอนกวี”

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ ADDIE MODEL

การออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียนนั้นมีความสำคัญมาก เพราะถือว่าเป็นส่วนสำคัญโดยใช้ ADDIE MODEL ดังนี้

A = Analysis วิเคราะห์ปัญหา(Problem Analysis) วิเคราะห์นักเรียน(Identification of student) วิเคราะห์หลักสูตรเนื้อหา(Content Analysis) วิเคราะห์ทรัพยากร (Resource Analysis)

D = Design กำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดเนื้อหา ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการเข้ากับแหล่งเรียนรู้

D = Development ศึกษาค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนแบบบูรณาการ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

I = Implementation จัดกิจกรรมการเรียนรู้ “เรียนรู้สมุนไพรเลิศล้ำ ผ่านลำนำกานต์กลอนกวี” จำนวน 4 กิจกรรม ดังนี้

- กิจกรรมที่ 1 เรียนรู้ฉันทลักษณ์ “โคลงสี่สุภาพ”
- กิจกรรมที่ 2 ศาสตร์พระราชาสู่ภูมิปัญญาสมุนไพร
- กิจกรรมที่ 3 รู้คุณค่า สรรพคุณสมุนไพร
- กิจกรรมที่ 4 สร้างสรรค์บทกวี “สมุนไพรใกล้ตัวฉัน”

E = Evaluation สร้างเครื่องมือเพื่อประเมินสื่อ/กิจกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

รายละเอียดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการรายวิชาภาษาไทยร่วมกับสวนสมุนไพร

กิจกรรมที่ 1 เรียนรู้ฉันทลักษณ์ “โคลงสี่สุภาพ” โดยวัตถุประสงค์การเรียนรู้ คือ ผู้เรียนต้องมีความรู้ความเข้าใจในฉันทลักษณ์และลักษณะบังคับของคำประพันธ์ประเภทโคลงสี่สุภาพ

กิจกรรมที่ 2 ศาสตร์พระราชาสู่ภูมิปัญญาสมุนไพร วัตถุประสงค์การเรียนรู้ สอดแทรกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ เมื่อจบกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถระบุสาระสำคัญของเรื่องที่อ่านได้ สามารถอธิบายข้อคิดและการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

กิจกรรมที่ 3 รู้คุณค่า สรรพคุณสมุนไพร วัตถุประสงค์การเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถบอกความสำคัญของพืชสมุนไพร ตระหนักและเห็นคุณค่าของพืชสมุนไพร

กิจกรรมที่ 4 สร้างสรรค์บทกวี “สมุนไพรใกล้ตัวฉัน” วัตถุประสงค์การเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถแต่งคำประพันธ์ “ประเภทโคลงสี่สุภาพ” ในหัวข้อที่กำหนดได้

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

บทสรุป

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการรายวิชาภาษาไทยร่วมกับสวนสมุนไพร สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นับว่าเป็นกิจกรรมมีประโยชน์แก่ผู้เรียน เป็นการจัดทรัพยากรแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนพิจิตรพิทยาคม “สวนสมุนไพร” ให้เกิดประโยชน์ ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ประสบการณ์ตรง สามารถนำไปต่อยอด ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งในโรงเรียนและชุมชน นอกจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะแต่งคำประพันธ์ “โคลงสี่สุภาพ” แล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผลงาน สามารถผลิตสื่อและเผยแพร่เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ ที่สนใจ เป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนตระหนัก รู้คุณค่าสมุนไพรและอนุรักษ์พืชสมุนไพรในท้องถิ่นของไทยให้คง อยู่สืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). สารมาตรฐานการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยใน หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.
- คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล. (ม.ป.ป.). สมุนไพร.
<https://www.rama.mahidol.ac.th/poisoncenter/th/pois-cov/Herbal>
- ชมรมฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยโรคมะเร็งแห่งประเทศไทย. (6 กรกฎาคม 2553). ความหมายสมุนไพร.
<https://www.siamca.com/article/detail/154>.
- นิรมล ศตวุฒิ. (2547). การจัดการเรียนรู้ที่เริ่มจากผู้เรียน. กรุงเทพฯ : วงการครู.
- บุญเหลือ ใจมโน. (2555). การแต่งคำประพันธ์.(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- วิจารณ์ พานิช. (2560). ศาสตร์และศิลป์ของการสอน. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- โศภนา บุณยะกลัมพ. (2546). แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ.กรุงเทพฯ: โมเดอร์น อคาเดมิก เซ็นเตอร์.

- สมจิต จันทรฉาย. (2557). การออกแบบและพัฒนาการเรียนการสอน. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 1127102 การออกแบบและพัฒนาการเรียนการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม.
- สมพร ภูติยานันต์. (2542). การตรวจเอกลักษณะพืชสมุนไพร (ภาคพิเศษ). กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาตำรา สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2544). กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ. กรุงเทพฯ : ไทย. วัฒนาพานิชย์.
- สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ. (2545). 21 วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- อลงกรณ์ พลอยแก้ว. (2564). โคลงสี่สุภาพ. (6 สิงหาคม) <https://www.truelookpanya.com/learning/detail/34245>

ราชาปราชญ์ตามปรัชญาของเพลโต Philosopher King in Philosophy of Plato

อาทิตย์ ผ่านพูล¹ อภิชาติ เหมือยไธสง² ณฐอร เจือจันทร์³

มนต์เทียน มนตราภิบุลย์⁴ และพระณัฐวุฒิ อภิบุญโญ⁵

Artit Phanphoon¹ Aphichit Mueaithaisong² Nathaorn Chuachan³

Monthien Montrapibooly⁴ And Phra Nathawut Phanthali⁵

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง^{1,2,3,4,5}

Permanent Lecturer of Bachelor of Political Science Programs in Political Science^{1,2,3,4,5}

¹Corresponding Author, E-mail : Artitphanphoon6410@gmail.com

²Corresponding Author, E-mail : chit2u@hotmail.com

³Corresponding Author, E-mail : nathaorn2525@gmail.com

⁴Corresponding Author, E-mail : montrapibuly@gmail.com

⁵Corresponding Author, E-mail : pantalee200134go@gmail.com

Received 15/09/2023 | Revised 27/09/2023 | Accepted 27/09/2023

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

ในหนังสืออูโตมรัฐ เพลโตแบ่งประชาชนออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่ 1) คณะราชาปราชญ์ ทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองรัฐ มีคุณธรรมประจำตนคือเหตุผลและปัญญา 2) ชั้นพิทักษ์ ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองรัฐ ช่วยคณะราชาปราชญ์ในการปกครองรัฐ มีคุณธรรมประจำตนคือความกล้าหาญ 3) ประชาชนหรือชนชั้นทั่วไป มีหน้าที่ทั่วไปในฐานะสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้แก่ส่วนรวม มีคุณธรรมประจำตนคือความอยากและความต้องการ ตามระบบของการศึกษาผู้ที่สอบผ่านจะได้เลื่อนขึ้นเป็นชนชั้นที่สูงขึ้น ส่วนผู้ที่สอบไม่ผ่านจะอยู่ในชนชั้นเดิม ดังนั้น ราชาปราชญ์จึงเป็นผู้ที่สอบผ่านจากชนชั้นผู้พิทักษ์ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองสูงสุด ภาคทฤษฎีคือการผ่านการศึกษามาตามลำดับ เหตุผลได้จากภาคปฏิบัติที่ได้ทดลองงานด้านการปกครองอย่างครบถ้วนสมบูรณ์และสามารถที่จะทำการปกครองได้อย่างแท้จริง ส่วนปัญญาเป็นลักษณะของการเข้าถึงแบบของความคิดสูงสุด (Idea of the Good) ได้และแสดงออกมาในลักษณะที่สามารถจัดการปกครองในรัฐได้อย่างประสานสัมพันธ์ ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นภายในรัฐ ทุกคนภายในรัฐจะหลอมรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่มีความขัดแย้ง และดำเนินไปตามวิถีของธรรมชาติ นอกจากจะต้องผ่านการศึกษาคัดเลือกตามขั้นตอนแล้วจะมีครอบครัวและกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไม่ได้

คำสำคัญ: ราชาปราชญ์; ปรัชญาของเพลโต

Abstract

In Plato's "The Republic" society is divided into three classes: The Philosopher Kings who govern the state. They embody reason and wisdom as their inherent virtues. The Guardians' role is to protect and defend the state, assisting the rulers in governance. Their characteristic virtue is courage. The Producers, or the general populace, are responsible for generating economic prosperity for the community. Their inherent qualities include desire and need. According to the educational system, those who pass specific examinations may ascend in class, while those who do not pass remain within their current course. Consequently, Philosopher Kings have passed theoretical and practical analyses from the guardian class, qualifying them to govern. Theoretically, this passage involves a sequence of education. It is based on comprehensive governance trials to prove genuine governance capabilities. Wisdom is the trait through which the highest form of good (Idea of the Good) is accessed and expressed in a way that can manage governance in the state harmoniously. This brings unity within the state, where everyone merges into a single entity without conflict, following the path of nature. Beyond the educational and selection process, rulers do not have family or property rights, ensuring the absence of competition and the adherence to natural order within the state.

Keywords: Philosopher king; Philosophy of Plato

บทนำ

คงปฏิเสธไม่ได้ว่าเมื่อมีรัฐหรือจะเรียกว่าอะไรก็แล้วแต่เกิดขึ้นจำเป็นต้องมีผู้ปกครองหรือผู้นำ ทุกยุคที่ผ่านมาแล้วแต่ประสบชะตากรรมเดียวกันทั้งนั้นไม่เว้นแม้กระทั่งยุคกรีก หากมองถึงยุคที่มีการกล่าวถึงความเจริญด้านภูมิปัญญา นักวิชาการส่วนมากยกให้ยุคกรีกเป็นจุดเริ่มต้น หรือหากมองในแง่ของการปกครอง ยุคกรีกก็ยังได้รับการกล่าวถึงและเป็นตำราเรียนมาจนถึงปัจจุบัน เพียงแต่ว่าจุดเริ่มต้นกับปัจจุบันอาจจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของรายละเอียด แต่นั่นก็ไม่ใช่ว่าประเด็นที่มีความสำคัญมากนัก จุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดพัฒนาการต่างหากที่สำคัญมากกว่า

หากมองในแง่ของการปกครอง จุดเริ่มต้นสำคัญของแนวคิดที่เปลี่ยนผ่านจากการสนใจในธรรมชาติมาสนใจในตัวมนุษย์เกิดจากแนวคิดของนักปรัชญากรีกกลุ่มหนึ่งที่ได้เสนอแนวคิดในด้านการเมือง ปัจจุบันเราเรียกว่าปรัชญาการเมืองคลาสสิก มีนักปรัชญาเรื่องนาม 3 ท่านคือ โซเครตีส เพลโต และ อริสโตเติล นักปรัชญาการเมืองกลุ่มนี้ได้ตั้งคำถามในเชิงคุณธรรม-การเมืองเกี่ยวกับผู้ปกครอง ผู้ได้ปกครองและระบอบการเมืองในขณะนั้น รวมถึงการอยู่ร่วมกันภายใต้กรอบแนวคิดการจัดระเบียบต่างๆ ของสังคมการเมืองในเรื่องของคุณธรรม ความยุติธรรม การแสวงหาระบอบการปกครองที่ดี ผู้ปกครองที่พึงประสงค์ เป็นต้น ทั้งนี้สิ่งที่นักปรัชญาคลาสสิกให้ความสำคัญก็คือเรื่องจิตวิญญาณ โซเครตีสสอนว่าต้องหมั่นตรวจสอบจิตวิญญาณของตนเพื่อการที่จะรู้จักตนเองมากยิ่งขึ้น ใครที่ไม่เคยตรวจสอบชีวิตหรือจิตวิญญาณของตนก็ไม่มีคุณค่าต่อการดำรงอยู่ ส่วนเพลโตพยายามยกจิตวิญญาณของมนุษย์เป็นจิตวิญญาณทางการเมืองโดยเปรียบว่านครรัฐก็เหมือนกับจิตวิญญาณที่ขยายใหญ่ และอยู่ภายใต้การปกครองของราชาปราชน์ ส่วนอริสโตเติลมองว่ามนุษย์สามารถมีชีวิตที่ดีพร้อมกับการบรรลุถึงความสมบูรณ์ได้อยู่อาศัยร่วม

สังกัดเป็นสมาชิกของสังคมการเมืองเท่านั้น ส่วนนครรัฐมีเป้าหมายในเชิงจริยธรรมมุ่งสร้างความเป็นเลิศให้กับบุคคลผ่านทาง การผสมผสานคุณธรรมในเชิงศีลธรรมกับเชิงสติปัญญาซึ่งเนื้อหาทั้งหมดเป็นเรื่องของการแสวงหาผู้ปกครองและระบอบการปกครองที่ดีที่สุด (พิศาล มุกตารศรี, 2551: 34-39)

ในหนังสืออุดมรัฐของเพลโต เขาได้เสนอปัญหาใหญ่ๆไว้ 4 ปัญหา คือ ปัญหาที่หนึ่ง คนดีคืออะไร จะสร้างคนดีได้อย่างไร (ผ่านกระบวนการของรัฐ) ปัญหาที่สอง รัฐที่ดีคืออะไร จะสร้างรัฐที่ดีได้อย่างไร (เชื่อมโยงระหว่างจริยศาสตร์กับการเมือง) ปัญหาที่สาม ความรู้ที่สูงที่สุดที่ทำให้เป็นคนดีต้องมีอะไร (เชื่อมโยงระหว่างจริยศาสตร์และการเมืองกับญาณวิทยาและอภิปรัชญา) ปัญหาที่สี่ รัฐจะนำพลเมืองไปสู่ความเป็นคนที่มีความรู้สูงสุดซึ่งได้แก่ความดีได้อย่างไร (การศึกษา) (ปริชา ช้างขวัญยืน, 2544: 76-77)

ความสัมพันธ์ระหว่างอภิปรัชญา ญาณวิทยา และจริยศาสตร์ จึงเป็นเหตุให้เพลโตต้องสร้างกรอบแนวคิดที่รัดกุมแต่ด้วยเหตุที่มนุษย์แต่ละคนไม่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง มนุษย์แต่ละคนจึงต้องมาอาศัยอยู่ร่วมกันและพึ่งพากันและกัน การมาอยู่ร่วมกันส่งผลให้ต้องมีการแบ่งงานกันทำ ในชุมชนที่ต้องมีการแบ่งงานกันทำนี้จะเกิดปัญหาขึ้นว่า เราควรจัดโครงสร้างการปกครองอย่างไรให้เป็นธรรม เพลโตมองว่าการจัดระบอบการปกครองกับผู้ปกครองมีผลต่อรัฐอย่างมาก หากรัฐมีผู้ปกครองดี มีคุณธรรม มีสติปัญญา ระบอบการปกครองก็จะดีตามไปด้วย แม้กฎหมายก็ไม่จำเป็นต้องมี หมายความว่า หากรัฐใดมีผู้ปกครองที่ดีเลิศด้วยคุณธรรมและสติปัญญาแล้ว กฎหมายกลับกลายเป็นอุปสรรคต่อการจัดการปกครอง (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2561: 86-88) ดังนั้น ผู้ที่มีคุณธรรมและสติปัญญาจึงมีความเหมาะสมในการเป็นผู้ปกครองมากที่สุด ซึ่งได้แก่แนวคิดเรื่องราชาปราชญ์ของเพลโตที่ปรากฏในอุดมรัฐนั่นเอง

ดังนั้น บทความนี้จะมุ่งศึกษาแนวคิดเรื่องราชาปราชญ์ของเพลโต ตั้งแต่จุดเริ่มต้นถึงความสัมพันธ์เชิงความคิดของเรื่องอภิปรัชญา ญาณวิทยา และจริยศาสตร์ในลักษณะพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ตั้งแต่ประวัติผลงาน และแนวคิดพื้นฐานไปตามลำดับ

ประวัติ, ผลงานและแนวคิดพื้นฐานของเพลโต

ประวัติของเพลโต

เพลโต (Plato, 428/427 B.C. – 348/347 B.C.) เกิดในชนชั้นขุนนางซึ่งเป็นชนชั้นสูง ในช่วงที่เขาเกิดนั้นเอเธนส์อยู่ภายใต้การปกครองของเพริคลีสซึ่งถือว่าเป็นช่วงที่เอเธนส์เจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดทั้งทางการเมืองและวัฒนธรรม ในขณะที่เพลโตเยาว์วัยเอเธนส์ตกเป็นฝ่ายพ่ายแพ้สงครามเพโลพอนนิเซียนต่อสปาร์ตา การแพ้งครามส่งผลให้สปาร์ตาเข้ามามีอิทธิพลทางการเมือง โดยสปาร์ตาได้ส่งคณะบุคคลสามสิบคน (บางทีเรียกว่าทรราชสามสิบคน) เข้ามาเป็นผู้ปกครองและจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ให้แก่เอเธนส์ ซึ่งในช่วงระหว่างนั้นเอเธนส์ ได้มีการปกครองแบบคนชาติและประชาธิปไตยสลับสับเปลี่ยนกันไป

บรรยากาศทางวิชาการในขณะที่เพลโตอยู่ในวัยเยาว์มีสองกระแสความคิดที่มีอิทธิพลอย่างมาก อย่างแรกคือกระแสคลาสสิกซึ่งแสดงออกมาในรูปของวรรณกรรมและที่สำคัญเช่น วรรณกรรมโศกนาฏกรรมของโซโฟคลีส, ยูริพิดีส วรรณกรรมสุขนานุกรมของอาริสโตฟานีส และวรรณกรรมประวัติศาสตร์ของเฮโรโดตัส เป็นต้น อย่างที่สองคือกระแสแนวคิดของพวกโซฟิสซึ่งเน้นคำสอนเกี่ยวกับวาทศิลป์และเทคนิคการจูงใจคน

หลังจากที่โสเครตีสผู้เป็นอาจารย์ถูกพิพากษาให้ประหารชีวิตโดยการดื่มยาพิษ เพลโตหนีแรงกดดันทางการเมืองไปยังเมืองเมการา และมีโอกาสได้เข้าร่วมรบในสงครามโครินเธียน จากนั้นได้เดินทางไปอียิปต์

ไซริน และตารันโต ในขณะที่อาศัยอยู่ในตารันโต เขาได้เรียนรู้คำสอนทางปรัชญาของพีทาโกรัส จากนั้นได้ไปอยู่ที่ซีราคิวส์ และพยายามเสนอแนวคิดเกี่ยวกับอุดมรัฐและราชาปราชญ์แต่ก็ไม่เป็นที่นิยม สุดท้ายได้เดินทางกลับมาที่เอเธนส์และได้ก่อตั้งสถาบันอคาเดมีซึ่งเปิดสอนปรัชญา ดาราศาสตร์ และคณิตศาสตร์ขึ้น และถึงแก่กรรมในปี 428/427 ก่อนคริสตกาล (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2561: 78)

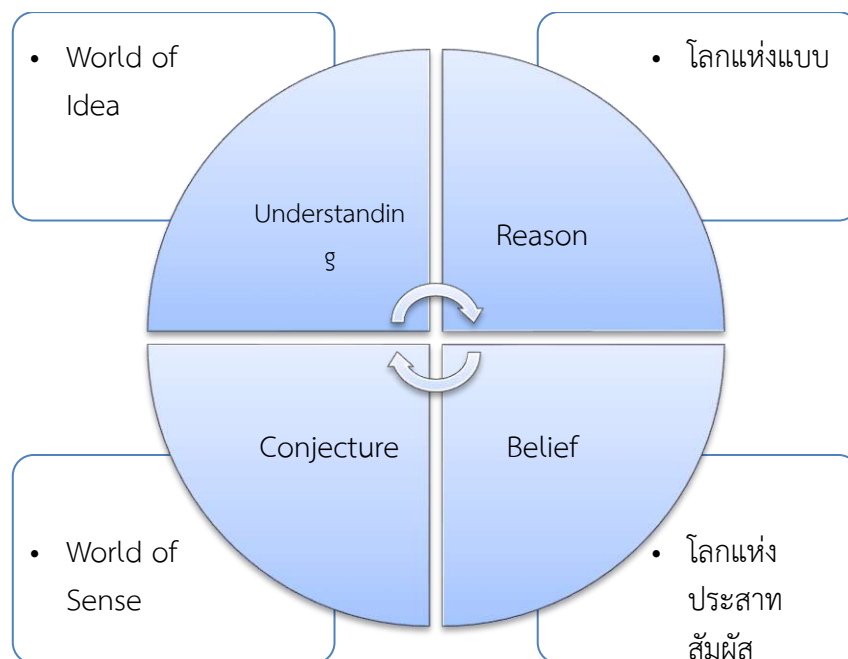
ผลงานของเพลโต

จากการศึกษาผลงานของเพลโตจากนักวิชาการหลายท่าน เช่น สมบัติ จันทรวงศ์ (2520: 9-10) และพลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2529: 19-20), Simon Blackburn (1996: 288), George H. Sabine (1961:39), William Ebenstein (1960: 2), เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ (2524: 30) และ เสน่ห์ จามริก (2522: 54) ได้แบ่งงานของเพลโตออกเป็น 4 กลุ่มโดยมีผลงานที่สำคัญๆ เช่น ผลงานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ มี Apology, Crito, Euthyphro และ Gorgias ผลงานเกี่ยวกับปรัชญาและทฤษฎีแบบมี Meno, Protagorus, Symposium, Phaedo, Republic และ Phaedrus ผลงานเกี่ยวกับภาษาวีธีมี Parmenides, Theaetatus, Sophist และ Statesman และเกี่ยวกับเรื่องทั่วไปได้แก่ Philebus, Timaeus และ Laws ในบรรดาผลงานของเพลโตทั้งหมดมีงาน 7 เรื่อง ที่น่าศึกษาที่สุดได้แก่ Apology, Crito, Phaedo, Symposium, Republic, Statesman และ Laws ส่วนเรื่องที่ถูกพูดถึงว่ามีลักษณะที่อธิบาย ให้เหตุผล และวิเคราะห์ถึงการเมืองอย่างเป็นระบบและมีผู้นิยามอ่านมากที่สุดได้แก่ อุดมรัฐ (Republic), รัฐบุรุษ (Statesman) และ กฎหมาย (Laws) ตามลำดับ

แนวคิดพื้นฐานของเพลโต

เพลโตได้รับอิทธิพลทางความคิดจากโสเครตีสผู้เป็นอาจารย์ของท่าน เป็นไปได้ว่าแนวคิดของโสเครตีสเกี่ยวกับเสียงที่มาจากภายใน (daimonion) หรือเสียงของเทพเจ้าที่คอยเตือนตนให้ทำความดีนั้น เป็นสิ่งที่เพลโตนำมาปรับเป็นแนวคิดของตนในเรื่องของแบบ (Form) ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นและนำไปสู่แนวคิดเรื่องราชาปราชญ์ของเพลโต แบบคืออะไร แบบมีลักษณะอย่างไร และใครสามารถเข้าถึงแบบได้ หากมองในแง่ของปรัชญาการเมือง ราชาปราชญ์ของเพลโตจึงเป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอภิปรัชญา ญาณวิทยาและจริยศาสตร์อย่างลงตัว

เพลโตเริ่มต้นแนวคิดด้วยการแบ่งโลกออกเป็น 2 ส่วน (Divided line) คือ ส่วนข้างบนเรียกว่าโลกแห่งแบบ (World of Idea) ส่วนข้างล่างเรียกว่าโลกแห่งประสาทสัมผัส (World of Sense) โดยถือว่าสิ่งที่ปรากฏแก่ผัสสะของมนุษย์นั้นเป็นเพียงรูปจำลองของแบบของสิ่งนั้นในโลกของแบบทั้งสิ้น เป็นสิ่งที่ตกอยู่ในกระแสของความเปลี่ยนแปลง เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาจึงไม่มีความจริงแท้ในตัวเอง ส่วนแบบของสิ่งต่างๆที่อยู่ในโลกของแบบเป็นสิ่งที่แน่นอน สากล ไม่เปลี่ยนแปลง สมบูรณ์ในตัวเอง เป็นสิ่งเฉพาะ และเข้าถึงได้ด้วยเหตุผล (พิน ดอกบัว, 2532: 141-142) การที่เพลโตแบ่งโลกออกเป็นสองส่วนก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าการจะเข้าสู่เป้าหมายสูงสุดได้นั้นจะต้องละจากโลกแห่งประสาทสัมผัสแล้วใช้ปัญญาหรือเหตุผลพิจารณาให้เห็นสัจธรรม (Idea of the Good) ที่เป็นความดีสูงสุดในโลกแห่งแบบได้ ผู้ที่เข้าถึงลักษณะเช่นนี้ เพลโตเรียกว่าราชาปราชญ์ จากนั้น ราชาปราชญ์ก็จะสามารถบริหารหรือปกครองรัฐได้ด้วยความถูกต้องด้วยปัญญาที่มีอยู่ ทำให้เกิดการประสานสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ กฎทุกอย่างต้องสอดคล้องกับธรรมชาติ ตามแนวคิดของเพลโตกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติจึงไม่มีความจำเป็นบางทีกฎหมายอาจจะกลายเป็นอุปสรรคต่อการจัดการปกครองก็ได้

ภาพที่ 1 การแบ่งโลกออกเป็นสองส่วน

จากแนวคิดเรื่องแบบ ถาวร สุขาภิณยา (2529: 5-6) ได้อธิบายว่าเป็นส่วนของอภิปรัชญาซึ่งจะไปสัมพันธ์กับทฤษฎีความรู้ที่มนุษย์ธรรมดาทั่วไปจะรับรู้หรือเห็นสิ่งต่างๆผ่านดวงอาทิตย์ (Sun) 2 ระดับคือการคาดคะเน (Conjecture) และความเชื่อ (Belief) ส่วนความเข้าใจ (Understanding) และเหตุผล (Reason) เป็นสิ่งที่รับรู้ได้ของราชาปราชญ์ผ่านแบบของความดีสูงสุด (Idea of the Good) เพลโตเปรียบเทียบให้ฟังว่า Idea of the Good ทำหน้าที่เหมือนกับดวงอาทิตย์ ในแง่ที่ว่าดวงอาทิตย์ทำให้ตามองเห็นสิ่งต่างๆ ในขณะที่ Idea of the Good จะทำหน้าที่ทำให้จิตใจของราชาปราชญ์มองออกคิดออกถึงสัจธรรมที่แท้จริง จากแนวคิดข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่าแบบแห่งความดี (Idea of the Good) เป็นรากฐานแห่งความรู้ทั้งปวงและเป็นปฐมเหตุของความจริงทั้งหลายและเป็นแบบสูงสุดอยู่บนยอดพีระมิดของแบบทั้งหลาย

ชุมพร สังขปริชา (2531: 54-55) พยายามอธิบายลักษณะโลกแห่งแบบและโลกแห่งประสาทสัมผัสผ่านทางการแบ่งโลกออกเป็นสองส่วน (Divided Line) ไว้ดังนี้

สภาวะของการเรียนรู้ (Cognitive State)	โลกแห่งภูมิปัญญาหรือรูปแบบคือ สัจจะหรือสิ่งที่เป็นจริงโดยแท้ (Intelligible World or Forms)	สิ่งที่เรียนรู้ เป้าหมายของความรู้ (Object of Knowledge)
ภาพพจน์ เกี่ยวกับ เส้นแบ่ง ระดับความรู้	ความเข้าใจ (Understanding) ความรู้ (Knowledge)	มีคุณสมบัติจับต้องไม่ได้, สูงส่ง, ไม่แปรเปลี่ยน, เป็นคุณธรรมอันแท้จริง, มีมาตรฐานทางศีลธรรม, เป็นความรู้ที่สมบูรณ์, ปัญญางดงามประเทืองสว่างโดยแท้, มีจิตสำนึกสมบูรณ์เกี่ยวกับสมมติฐานและข้ออ้างต่างๆ, สัมผัสได้โดยการใช้ความคิดเท่านั้น, พัฒนาโดยใช้วิภาวิวิธี
	ความคิด (Thinking)	เป็นภาพพจน์ที่มองเห็นได้, ใช้เหตุผลพิสูจน์ได้ในเชิงคณิตศาสตร์และเรขาคณิต, ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ไม่ได้รับการวิเคราะห์ตรวจสอบคือตัวบทกฎเกณฑ์และข้ออ้างต่างๆ
	โลกแห่งอายตนะหรือการมองเห็นจับต้องได้ (Sensible World or Beings)	
	ความเชื่อ (Belief)	เป็นสิ่งที่มองเห็นจับต้องได้, แปรเปลี่ยนได้ในการดำรงอยู่และการปรากฏขึ้นจึงเป็นเพียงเสมือนสิ่งที่เห็นจริงโดยแท้เท่านั้นคล้ายภาพพจน์ในฝัน, เป็นความรู้ที่ไม่สมบูรณ์, ความรู้ในเชิงปฏิบัติ
	ความมีจินตนาการ-การมองภาพ (Imaginine)	เป็นการมองภาพเกี่ยวกับรูปลักษณะของสรรพสิ่งที่มองเห็นโดยทั่วไปที่ไม่มีความนึกคิดความเข้าใจอะไร ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้และจากธรรมชาติของสิ่งเหล่านี้เปลี่ยนแปลงได้ จับต้องได้ จึงไม่มีความเป็นจริงโดยแท้ เป็นสิ่งด้อยค่า

แนวคิดเรื่องแบบของเพลโตสอดคล้องกับคุณธรรมและธรรมชาติของมนุษย์ที่ว่า มนุษย์ประกอบขึ้นจาก 2 ส่วนคือ ร่างกายและจิตวิญญาณ ร่างกายมีลักษณะเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ ส่วนจิตวิญญาณแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ ส่วนที่มีเหตุผลและส่วนที่ไม่มีเหตุผล จิตวิญญาณส่วนที่มีเหตุผลเป็นจิตวิญญาณที่เป็นอมตะและมีกำเนิดมาจากโลกแห่งแบบ ส่วนจิตวิญญาณที่ไม่มีเหตุผลเป็นจิตวิญญาณที่เกิดดับพร้อมร่างกายแบ่งออกเป็นสองส่วนเช่นเดียวกันคือเจตจำนงเป็นจิตวิญญาณฝ่ายสูง ส่วนความอยากหรือความต้องการเป็นจิตวิญญาณฝ่ายต่ำ สรุปแล้วจิตวิญญาณของมนุษย์ออกเป็นสามส่วนหรือสามภาค คือ ส่วนที่

เป็นเหตุผล ส่วนที่เป็นเจตจำนง และส่วนที่เป็นความอยากหรือความต้องการ จิตวิญญาณส่วนที่เป็นเหตุผล จะทำหน้าที่ควบคุมจิตวิญญาณสองส่วนที่เหลือ จากนั้นจะก่อให้เกิดคุณธรรมสามประการคือ จิตวิญญาณ ส่วนที่เป็นเหตุผลจะก่อให้เกิดคุณธรรมคือปัญญา จิตวิญญาณส่วนที่เป็นเจตจำนงจะก่อให้เกิดคุณธรรมคือ ความกล้าหาญ ส่วนจิตวิญญาณที่เป็นความอยากหรือความต้องการหากถูกกำกับโดยจิตวิญญาณส่วนที่เป็น เหตุผลจะก่อให้เกิดคุณธรรมคือการรู้จักพอประมาณ หรือการรู้จักควบคุมความอยากหรือความต้องการ ของตัวเอง คุณธรรมทั้งสามประการนี้เมื่อรวมกันแล้วย่อมก่อให้เกิดคุณธรรมทั่วไปขึ้นมาคือ ความยุติธรรม ทั้งนี้มนุษย์แต่ละคนย่อมมีจิตวิญญาณทั้งสามส่วนผสมผสานกันในส่วนที่แตกต่างกัน ตรงนี้ก็จะบ่งบอก ถึงหน้าที่ของคนนั้นด้วย (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2561: 85)

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าจิตวิญญาณกับคุณธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและเพื่อให้ สอดคล้องกับหลักการที่เพลโตยกขึ้นเป็นประเด็นหลักคือความยุติธรรมอันเป็นเนื้อหาหลักในผลงาน Republic ที่เขาได้ยกย่องผู้ปกครองที่เรียกว่าราชาปราชญ์ก็เพราะราชาปราชญ์เป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณส่วนที่ เป็นเหตุผลจะก่อให้เกิดคุณธรรมคือปัญญา และปัญญานั้นก็เป็นคุณธรรมที่รวมเอาคุณธรรมอื่นๆไว้ทั้งหมด เป็นรากฐานของคุณธรรมทั้งหมด เพลโตถือว่า การคาดการณ์ไวล่วงหน้า ความระมัดระวัง การตัดสินใจ ที่แน่วแน่ และความสุขุมก็รวมอยู่ในคำว่าปัญญา (พระสรสิข รักพรหม, 2537: 21) ดังนั้น ผู้ที่เป็นราชา ปราชญ์จึงเปรียบได้กับผู้หยั่งรู้ฟ้าดิน

เพื่อให้สอดคล้องกับการที่เพลโตกล่าววามมนุษย์ประกอบด้วยสองส่วนคือร่างกายและจิตวิญญาณ และให้ความสำคัญในส่วนที่เป็นจิตวิญญาณมากกว่าก็เพราะการดูแลจิตวิญญาณจะทำให้ถึงความสุขใน ระดับสูงสุดคือความสุขที่เกิดจากการมีปัญญาและเหตุผลทั้งนี้ก็เพราะปัญญาและเหตุผลเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ ถึงความเป็นเลิศของมนุษย์ (พิศาล มุกตารัศมี, 2551: 154)

ด้วยเหตุที่เพลโตแบ่งมนุษย์แต่ละคนประกอบด้วยจิตวิญญาณสามส่วนและก่อให้เกิดคุณธรรมตาม ลักษณะของจิตวิญญาณสามประการ เขาจึงได้แบ่งมนุษย์ออกเป็นสามประเภทตามส่วนแห่งจิตวิญญาณ และคุณธรรม ดังนี้

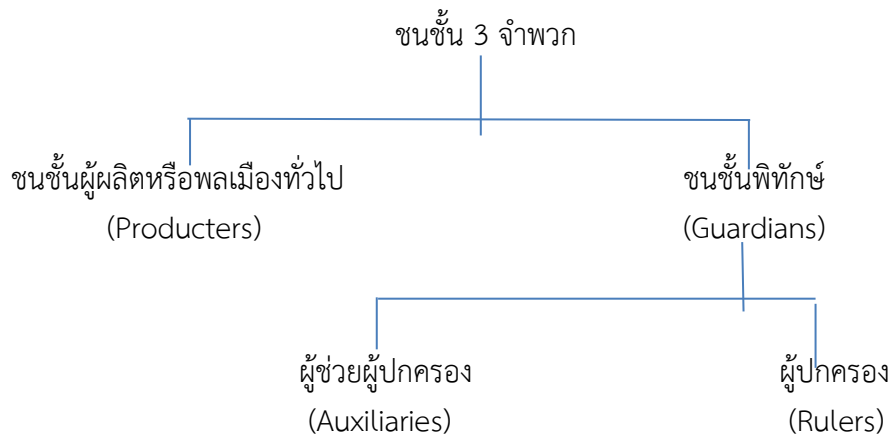
1. ชนชั้นพลเมือง (Producers) เป็นบุคคลที่มีจิตใจอยู่ในภาคต้นหาครอบงำ มีความละโมภที่ เกิด พื้นฐานมาจากความอยาก จึงมีหน้าที่ในการผลิต และสร้างเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับรัฐ ถือว่าชน ชั้นพลเมืองมีมากที่สุดในการรัฐ

ในประเด็นนี้เพลโตอธิบายไว้ว่า จิตวิญญาณที่ถูกความอยากครอบงำหรือถูกปกครองด้วยความ โหยหา นอกจากจะอยู่ห่างไกลจากความยุติธรรมแล้วยังต้องเผชิญหน้ากับความทุกข์ ความขัดแย้ง และเต็มไปด้วยความวุ่นวายในการแสวงหาทรัพย์สินสมบัติ หรือความสมบูรณ์ทางวัตถุ ช่วงชีวิตของผู้ที่มีจิตวิญญาณ ถูกครอบงำด้วยความอยากย่อมมีแต่เพียงการสลับกลับไปมาระหว่างความอยากกับการบรรเทาความอยาก เท่านั้น

2. ชนชั้นพิทักษ์หรือผู้ช่วยชนชั้นปกครอง (Guardians, Auxiliaries) เป็นบุคคลที่มีจิตวิญญาณมี น้ำใจครอบครองสังคม เป็นพวกรักเกียรติยศชื่อเสียง มากกว่าทรัพย์สินสมบัติ มีน้ำใจสูง รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ ประชาชน มีความอ่อนโยน กำลังกายดี เหมาะแก่การเป็นผู้นำต่อต้านศัตรูภายนอกมากกว่า และให้ความ ค้ำครองประชาชนภายในรัฐ

3. ชนชั้นปกครอง (Rulers) เป็นบุคคลที่มีจิตวิญญาณประกอบด้วยเหตุผล ให้ความคุ้มครอง ประชาชน มีความฉลาด มีปัญญามาก รับรู้อะไรได้รวดเร็ว หมั่นแสวงหาแนวทางศึกษาเล่าเรียน เป็นผู้ให้

ความสำคัญเกี่ยวกับการพิทักษ์ผลประโยชน์ของรัฐเป็นที่ตั้งบุคคลประเภทนี้มีจิตวิญญาณสูงส่ง (พระสรสิข
รักพรหม, 2537: 36, Ian Adams and R. W. Dyson, 2007: 6) หากสรุปเป็นภาพจะได้ดังนี้

ในช่วงหนึ่งของ The Republic เพลโตพยายามที่จะเชื่อมโยงระหว่างจิตวิญญาณของมนุษย์ไปยัง
นครรัฐ หมายความว่า หากมนุษย์สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนตามจิตวิญญาณได้อย่างสมบูรณ์แบบ นครรัฐ
ก็จะเป็นนครที่น่าอยู่ สมบูรณ์แบบตามไปด้วย ด้วยเหตุนี้เพลโตจึงเรียกนครรัฐว่าจิตวิญญาณที่ขยายใหญ่ขึ้น
นั่นเอง และการที่

เพลโตได้แบ่งชนชั้นและหน้าที่ของชนชั้นนั้นๆไว้ว่า ราชาปราชญ์ทำหน้าที่ปกครอง ผู้พิทักษ์ทำหน้าที่
ป้องกันและรักษานคร ส่วนพลเมืองทั่วไปทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตนั้น เขายังได้บอกไว้ว่าแต่ละชนชั้นนั้นถูกสร้าง
มาจากอะไรผ่านปกรณัมว่าด้วยโลหะธาตุว่า พระเจ้าได้สร้างผู้ปกครองผสมด้วยทองคำ สร้างผู้พิทักษ์ผสม
ด้วยเงิน และสร้างผู้ผลิตผสมด้วยทองแดง (บ้างก็ว่าเหล็ก หรือทองเหลือง) นอกจากนั้นยังได้เปรียบเทียบ
จิตวิญญาณคล้ายสัตว์สามประเภทคือ มนุษย์เปรียบได้กับจิตวิญญาณส่วนที่เป็นเหตุผล สิ่งใดเปรียบได้กับ
จิตวิญญาณส่วนที่เป็นความกล้าหาญ อสูรและสัตว์ร้ายเปรียบได้กับจิตวิญญาณส่วนที่เป็นความอยาก อีก
ทั้งได้กล่าวถึงที่อยู่ของจิตวิญญาณว่าเหตุผลอยู่ในศีรษะหรือสมอง ความกล้าหาญอยู่ที่ทรวงอกหรือหัวใจ
ความอยากอยู่บริเวณท้องคล้ายๆกับความเชื่อของชาวฮินดู จากนั้นได้กล่าวว่าเมื่อใดก็ตามที่แต่ละชนชั้นทำ
หน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์แบบ กล่าวคือ ชนชั้นปกครองทำหน้าที่บริหารบ้านเมือง ชนชั้นพิทักษ์ทำ
หน้าที่คอยสนับสนุนดูแลให้บ้านเมืองเกิดความสงบเรียบร้อย และชนชั้นผลิตก็ผลิตสินค้าเพื่อปากท้องของ
ผู้คน ความยุติธรรมก็จะบังเกิดขึ้น (พิศาล มุกตารัตน์, 2551: 149-150, 155-156, ปรีชา ช้างขวัญยืน,
2523: 146)

ราชาปราชญ์คือใคร

จากแนวคิดเรื่องแบบที่แบ่งโลกออกเป็นสองส่วน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการแบ่งประเภทชนชั้นของ
มนุษย์และความรู้กล่าวคือโลกแห่งผัสสะซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ภายในโลกใบนี้มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
และไม่ยั่งยืน ส่วนโลกแห่งแบบไม่เปลี่ยนแปลงและยั่งยืน ดังนั้น เพลโตจึงได้แบ่งการเข้าถึงโลกทั้งสอง
ภายใต้ขอบเขตของการศึกษาโดยกล่าวถึงการศึกษาว่าเป็นเครื่องมือในการเมืองที่ดีและการแบ่งชนชั้น
ปกครอง ใครจะสังกัดชนชั้นใดให้ขึ้นอยู่กับความสามารถในทางการศึกษาของเขา เด็กที่เกิดจากพ่อแม่ผู้

เป็นพลเมืองของประเทศ อาจจะได้เลื่อนขั้นเป็นนักปกครองก็ได้ ถ้าเขาได้รับการศึกษาที่ดี ส่วนเด็กที่เป็นลูกของนักปกครองอาจเป็นพลเมืองก็ได้ ถ้าไม่ประสบผลสำเร็จด้านการศึกษา ดังนั้นระบบการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสร้างคนให้เป็นนักปกครองที่ดี ในขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องกลั่นกรองใช้เป็นหลักประกันว่าคนที่มีการศึกษาดี มีคุณสมบัติเหมาะสมเท่านั้น จึงจะได้เป็นนักปกครอง ซึ่งจะได้วิเคราะห์การศึกษาในอุดมรัฐที่ทำให้การเมืองที่ดีได้ตามลำดับดังนี้

1. ขั้นต้น เป็นการให้การศึกษาแก่เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี จะได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันทั้งเด็กชายและเด็กหญิง โดยวิชาที่ศึกษาเล่าเรียนประกอบด้วย กายบริหาร (ยิมนาสติก) และดนตรี กายบริหารเกี่ยวข้องกับการพัฒนาร่างกาย ในขณะที่ดนตรีถูกกำหนดขึ้น เพื่อยกระดับจิตวิญญาณดนตรีนั้นหมายรวมเอา วัฒนธรรมเข้าไปด้วย ดังนั้นวิชาทั้งสองจึงรวมทุกวิชาที่ทำให้คนเป็นผู้ดี คือ วรรณคดี ดนตรี และเลขคณิตเบื้องต้น วิชาเรียนจะต้องไม่เป็นแบบบังคับ แต่อาจมีเล็กน้อยเท่าที่จำเป็น เพราะคนที่เสรีชนไม่ควรเรียนเยี่ยงทาสการเรียนที่เกิดจากการบังคับ จะทำให้วิชาที่เรียนไม่ติดอยู่ในจิตวิญญาณ วิธีเรียนจะต้องมีความสุขสนุกสนานเหมือนวิธีเล่น ด้วยวิธีดังกล่าวจะทำให้รู้ได้ว่าใครมีความสามารถทางไหน และพร้อมจะถูกคัดเลือกในขั้นต่อไปในขั้นเรียนนี้ เป้าหมายของการศึกษาก็เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็ก ด้วยการอบรมให้มีระเบียบวินัยเมื่ออายุประมาณ 18 ปี จะเน้นการฝึกฝนทางด้านการทหาร ทำให้ไม่มีเวลาว่างสำหรับการศึกษา

การศึกษาในขั้นต้นที่เน้นเรื่องดนตรีเพราะจังหวะในดนตรีหรือในลีลาของบทกวีจะช่วยให้สอดคล้องและกลมกลืนในจังหวะของธรรมชาติและความสง่างามและกลมกลืนขึ้นในวิญญาณด้วยการสัมผัสอย่างสม่ำเสมอกับสิ่งอันเป็นสุนทรีย์ จิตวิญญาณของเด็กจะสอดคล้องไปกับดนตรีอย่างไม่รู้ตัวกับความงามของเหตุผลและปัญญา และเขาจะมีความพร้อมที่จะฟังและเข้าใจต่อเหตุผลเมื่อเขาก้าวเข้าสู่วัยอันควร ส่วนเรื่องของกายบริหารหรือยิมนาสติกนั้นก็เพื่อสร้างบุคลิกภาพที่ดีและแข็งแรง หากศึกษาแต่เพียงดนตรีอย่างเดียวอาจทำให้มีแต่ความอ่อนโยนและอ่อนแอหรือหากเน้นกายบริหารหรือยิมนาสติกอย่างเดียวย่อมโน้มเอียงที่จะสร้างความกระด้างและดุร้าย หากศึกษารวมกันทั้งสองแบบย่อมจะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความมีเอกภาพในวิญญาณทำให้มีทั้งความกล้าหาญและสุภาพอ่อนโยน (ซุซันพรสังขปริชา, 2531: 69-70)

2. ขั้นกลาง ผู้ที่สอบตกจากการคัดเลือกในขั้นต้นจะออกไปประกอบอาชีพเป็นพลเมือง ส่วนผู้ที่สอบผ่านจะได้เรียนต่อไปอีก 10 ปี วิชาที่เรียนคงเหมือนกันในขั้นต้นเพียงแต่ต้องมีความรู้ลึกซึ้ง และมองเห็นความสัมพันธ์ที่แต่ละวิชามีต่อกัน ได้แก่ วิชาเลขคณิต เรขาคณิต และดาราศาสตร์

ด้วยการศึกษาในขั้นต้นซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างดนตรีและกายบริหารหรือยิมนาสติกนั้นยังมิใช่การพัฒนาความรู้และภูมิปัญญา ในขั้นกลางนี้จึงเน้นรายวิชาที่ใช้ความคิดและนำไปสู่การนึกคิดทั้งนี้ก็เพื่อที่จะแก้ปัญหาต่างๆที่มีความซับซ้อนและความขัดแย้งกันของอารมณ์และความรู้สึกต่างๆเพื่อที่จะทำให้เกิดความหนักแน่นในความเคลื่อนไหวและสอดคล้องกลมกลืนกันด้วยดีและในที่สุดก็นำไปสู่ปรัชญาอันแท้จริง (ซุซันพรสังขปริชา, 2531: 70-71)

3. ขั้นสูง เมื่ออายุครบ 30 ปี มีการทดสอบอีกครั้งหนึ่งผู้สอบไม่ผ่านจะออกไปทำหน้าที่ผู้พิทักษ์ ผู้สอบผ่านจะได้เรียนต่อไปอีก 5 ปี วิชาที่ศึกษาคือวิชาไดอะเลคติก หรือวิชาวิธี และหลักการสูงสุดทางด้านศีลธรรม เมื่อทุกคนเรียนจบหลักสูตรอายุครบ 35 ปีจะออกไปฝึกฝนปฏิบัติงานโดยการรับใช้ประชาชนในตำแหน่งผู้ช่วยราชาปราชญ์ จนกระทั่งมีอายุครบ 50 ปี ผู้ที่ผ่านการทดสอบว่ามีความสามารถในทุกด้านแล้ว จึงจะมีสิทธิเข้ารับตำแหน่งราชาปราชญ์ตามวาระที่หมุนเวียนกันมาถึง ซึ่งวิชาที่ให้ศึกษา

สำหรับบุคคลผู้ที่เตรียมตัวจะเป็นราชาปราชญ์ เป็นการศึกษาวิชาชั้นสูงสุด อันได้แก่ เลขคณิต เรขาคณิต และไดอะเลคติก (พลคักดี จีโรกรศิริ, 2529: 15-18, ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2523: 279-304) และหากได้เป็นนักปกครองแล้ว เพลโตบอกว่าจะต้องมีหน้าที่สองอย่างคือ อย่างแรกต้องปฏิบัติหน้าที่บริหารในระดับสูงอย่างเต็มที่และเป็นธรรม อย่างที่สองคือจะต้องคิดค้นแสวงหาสัจธรรมที่สูงขึ้นไป สัจธรรมในที่นี้เพลโตกล่าวไว้ว่าไม่เหมือนกับวิชาที่เรียนอื่นๆที่สามารถสั่งสอนให้ผู้อื่นรู้ได้ แต่หลังจากที่เขาได้ลงมือปฏิบัติงานไปไ้ระยะหนึ่งแล้ว สัจจะก็จะเกิดขึ้นอย่างไม่รู้ตัว (พลคักดี จีโรกรศิริ, 2529: 29)

ในการศึกษาทั้งสามขั้นนี้หากจะกล่าวตามหลักจะมีเพียงแค่สองขั้นเท่านั้นคือขั้นต้น (Elementary education) เป็นการฝึกเด็กจนถึงอายุยี่สิบปี ส่วนขั้นกลางกับขั้นสูงนับเป็นอันเดียวกันคือเป็นขั้นสูง (Higher education) มีอายุระหว่างยี่สิบถึงสามสิบห้าปี ใครที่ฝึกหรือสอบไม่ผ่านจะได้ทำหน้าที่ในการดูแลรักษาประเทศหรือผู้พิทักษ์ ส่วนผู้ที่สอบผ่านก็จะได้ศึกษาในระดับสูงขึ้นเพื่อการเป็นชนชั้นปกครอง (ruling classes) และทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง (ruler) ต่อไป (George H. Sabine, 1961: 56)

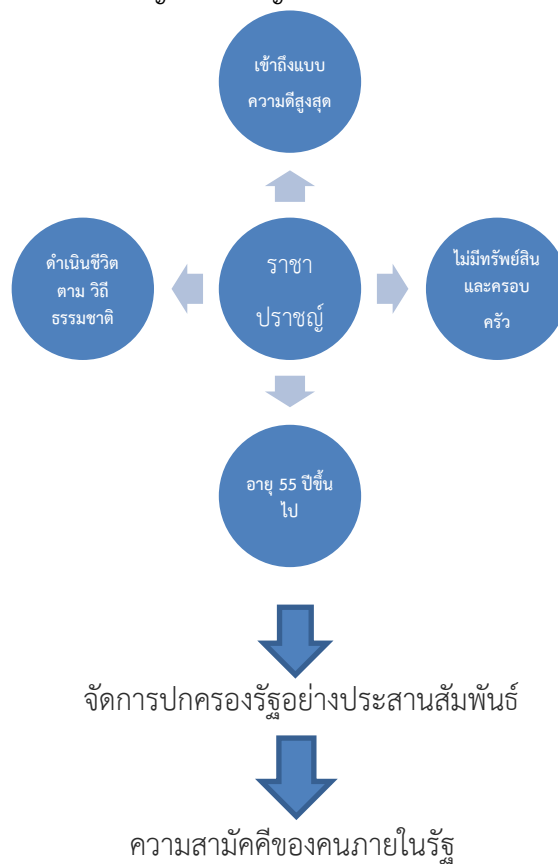
นอกจากประเด็นทั้งหมดที่กล่าวมา ในทฤษฎีคอมมิวนิสต์ของเพลโต (Plato's Communism) ได้เสนอแนวทางสำคัญไว้ 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง ห้ามไม่ให้มีทรัพย์สินส่วนบุคคลไม่ว่าจะเป็นบ้าน ที่ดิน หรือเงิน ทั้งนี้สำหรับชนชั้นปกครองและชนชั้นพิทักษ์เท่านั้น กลุ่มนี้ต้องรวมกันอยู่เป็นครอบครัวใหญ่แล้วก็ให้รับประทานอาหารร่วมกัน ส่วนที่สองคือให้ยกเลิกระบบแต่งงาน (ห้ามการมีครอบครัว) ส่วนการมีเพศสัมพันธ์แล้วแต่ผู้ปกครองเห็นสมควรเพื่อการที่จะได้บุตรธิดาที่ดีที่สุด ส่วนชนชั้นล่างหรือสายอาชีพ (artisans) สามารถมีครอบครัว ทรัพย์สิน และภรรยาได้ (George H. Sabine, 1961: 56)

จากแนวคิดของ วรเจตน์ ภาศิริรัตน์ (2561: 85), พระสรสิข รักพรหม (2537: 21, 36), พิศาล มุกดา รัศมี (2551: 149-156), Ian Adams and R. W. Dyson (2007: 6), ปรีชา ช้างขวัญยืน (2523: 146, 279-304), ชุมพร สังขปรีชา, 2531: 69-71), พลคักดี จีโรกรศิริ, (2529: 15-18, 29), George H. Sabine (1961: 56) สามารถสรุปแนวคิดเรื่องราชาปราชญ์เป็นตารางได้ดังนี้

ระยะ	อายุ	จิตวิญญาณ	คุณธรรม	การศึกษา	วิชาที่เรียน	หน้าที่	การเข้าถึง	ข้อห้าม	ความยุติธรรม
หนึ่ง	(20 ปี) อบรมและเรียนถึง 18 ปี ฝึกทหารอีก 2 ปี	ความอยาก ความต้องการ	รู้จักประมาณ การควบคุมตนเอง	ระดับต้น	กายบริหาร, ยิมนาสติก, ดนตรี, กวีนิพนธ์, คณิตศาสตร์เบื้องต้น	ผู้ผลิต	เข้าถึงเพียง โลกระดับ ผัสสะ		ผลจากการ แบ่งแยกชนชั้น และการแบ่งแยก หน้าที่หรือการให้ ทุกคนตามส่วนที่ ควรได้รับ เกิดจาก
สอง	(35 ปี) 21-30 ปี	เจตจำนง	มีน้ำใจ ความกล้า หาญ	สูง	คณิตศาสตร์ระดับสูง และดาราศาสตร์ ตรรกวิทยาหรือ ปรัชญา	ผู้พิทักษ์ คือ ทำหน้าที่ บริหารงาน ของรัฐและ ทหาร	เข้าถึงเพียง โลกระดับ ผัสสะ	ห้ามมี ทรัพย์สิน และ ครอบครัว	การความสมดุล และการประสาน กลมกลืนของจิต วิญญาณทั้งสาม
	(50 ปี) 36-50 ปี	เหตุผล	ปัญญา				เข้าถึงโลก แห่งแบบ		
สาม	55 ปี	ผู้ที่มีความสามารถในระดับสูงสุดจะได้รับการคัดเลือกให้เป็นสมาชิกชนชั้นปกครองคือคณะราชาปราชญ์ ห้ามมีทรัพย์สินและครอบครัว เป็นเข้าถึงแบบของความดีสูงสุด (Idea of the Good) จึงรู้แจ้งถึงสัจธรรม สามารถมองโลกได้อย่างแม่นยำ กฎหมายจึงไม่มีความจำเป็น ผิด ถูกประการใดราชาปราชญ์จะเป็นผู้กำหนดเอง หากมีความจำเป็นต้องออกกฎหมาย ราชาปราชญ์จะเป็นผู้วินิจฉัยเอง							

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาเรื่อง “ราชาปราชญ์ตามปรัชญาของเพลโต” เกิดองค์ความรู้ดังนี้

บทสรุป

การที่เพลโตได้เสนอแนวคิดเรื่องราชาปราชญ์ก็เพื่อจะชี้ให้เห็นว่าประชาชนในรัฐจะฉลาด มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้นั้นจะต้องถูกปกครองโดยผู้ที่มีเหตุผลและสติปัญญา โดยเบื้องต้นทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาไปตามระบบเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งทางร่างกายและความสามารถทางจิตวิญญาณ ผู้สอบผ่านในระดับต้นจะได้ขึ้นไปเรียนในระดับกลาง ผู้สอบผ่านในระดับกลางจะได้ขึ้นไปเรียนในระดับสูง ซึ่งเรียกว่าผ่านภาคทฤษฎี จากนั้นจะต้องได้รับการทดสอบในภาคปฏิบัติเพื่อค้นหาผู้ที่มีความสามารถในการที่จะเป็นผู้ปกครองได้ ผู้ที่สอบผ่านภาคปฏิบัติจึงจะถูกเรียกว่าราชาปราชญ์ ดังนั้นราชาปราชญ์จึงเป็นผู้ที่มีความรู้ มีเหตุผล มีปัญญา ความรู้ได้มาจากการศึกษาในภาคทฤษฎีคือการผ่านการศึกษาตามลำดับเหตุผลได้มาจากภาคปฏิบัติที่ได้ทดลองงานด้านการปกครองอย่างครบถ้วนสมบูรณ์และสามารถที่จะทำการปกครองได้อย่างแท้จริง ส่วนปัญญานั้นเป็นลักษณะที่ผู้ปกครองสามารถเข้าใจอย่างแท้จริงต่อการศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจนสามารถสัมผัสสิ่งที่เรียกว่าแบบของความดีสูงสุด (Idea of the Good) ได้ เมื่อผู้ปกครองหรือราชาปราชญ์เข้าถึงแบบของความดีสูงสุด (Idea of the Good) แล้วจะสามารถจัดการปกครองในรัฐได้อย่างประสานสัมพันธ์ ประชาชนภายในรัฐเป็นอยู่ด้วยความสามัคคี มีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่มีความขัดแย้ง และดำเนินไปตามวิถีของธรรมชาติ รัฐใดที่ปกครองโดยราชาปราชญ์ กฎหมายทั่วไปจึงไม่มีความจำเป็นเพราะอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการจัดการปกครองไปเสียอีก

เอกสารอ้างอิง

- ชุมพร สังขปรีชา. (2531). **ปรัชญาและทฤษฎีการเมืองว่าด้วยธรรมชาติมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์. (2524). **ทฤษฎีการเมืองและสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- ถาวร สุขกันยา. 2529. **ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (อัสสำเนา)
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2523). **อุดมรัฐ (แปล)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2544). **ความยุติธรรม ในปรัชญาการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์.
- พระสรสิข รักรวม. (2537). **การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทางการเมืองของเพลโตกับแนวความคิดทางการเมืองของพุทธศาสนาเถรวาท**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล.
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. 2529. **ความคิดทางการเมืองเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- พิศาล มุกดาร์ศรี. (2551). **บทสำรวจปรัชญาการเมืองคลาสสิก**. กรุงเทพมหานคร: วิชาษา.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2561). **ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- สมบัติ จันทรวงศ์. (2520). **ทฤษฎีการเมืองตะวันตกเล่มที่หนึ่ง สมัยโบราณและสมัยกลาง (แปล)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- เสนห์ จามริก. (2522). **ความคิดทางการเมืองจากเพลโตถึงปัจจุบัน (แปล)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- George H. Sabine. (1961). **A History of Political Philosophy**, third edition. New York: Holt, Rinehart, and Winston.
- Ian Adams and R. W. Dyson. **Fifty Major Political Thinkers**. Second Edition. New York: Routledge, 2007
- Simon Blackburn. (1996). **The Oxford Dictionary of Philosophy**. Great Britain by Mackays Ltd: Oxford University Press.
- William Ebenstein. (1960). **Great Political Thinker, Plato to the Present**, third edition. New York: Holt, Rinehart, and Winston.

แนวคิดทางการเมืองในพระพุทธศาสนา Political Concepts In Buddhism

พระครูใบฎีกาวิศักดิ์ ใต้ศรีโคตร, พระวิฑูล โปธิเศษ,
พระมหาธีระชัย ภัคมี และพวงเพชร พลวิเศษ

Phrakhrubadika Taveesak Taisrikhot, Phra Witool Phothisad,
Phramaha Theerachai Pukmee And Phuangphet Polwiset

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Loei Buddhist college, Thailand

Corresponding Author, E-mail : tarpae2102@hotmail.com

Received 15/09/2023 | Revised 10/10/2023 | Accepted 11/10/2023

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

แนวคิดการปกครองในพระพุทธศาสนาเป็นหลักการที่ประกอบด้วยหลักคุณธรรม โดยกำหนดเป้าหมายไว้เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขของมหาชนตลอดทั้งเทวดา เพื่ออนุเคราะห์ สงเคราะห์โลก และสิ่งแวดล้อม พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับผู้ปกครองที่มีศีลธรรม ผู้ปกครองที่ดีจะต้องประพฤติปฏิบัติและควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของสาธารณะชน ด้วยหลักของการปกครอง 3 ประการตามนัยแห่งอิติปิโสสูตร เป้าหมายของพระพุทธศาสนาหรือการเมืองการปกครองในพุทธศาสนาอยู่ที่การสร้างสภาพเอื้อให้มนุษย์ในสังคมประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ทำให้ประชาชนมีความสงบร่มเย็น ไม่เบียดเบียนกัน จนมีความจำเป็นต้องมีมาตรการการคุ้มครองและลงโทษ ในที่สุดประชาชนได้คัดเลือกผู้ใดผู้หนึ่งขึ้นเป็นหัวหน้า แล้วมอบหน้าที่ให้เป็นผู้รักษาความยุติธรรม คำว่า “มหาสมมติ” (ผู้ที่มหาชนแต่งตั้ง) กษัตริย์ (ผู้เป็นใหญ่แห่งนา) ราชา (ผู้ทำความอื้อใจ สุขใจแก่ผู้อื่น) จึงเกิดขึ้นหน้าที่ของผู้ปกครองที่ปรากฏในอัครคัมภีร์มีอยู่เพียง 3 ประการ คือ 1) ว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวได้โดยชอบ 2) ตีเตือนผู้ที่ควรตีเตือนได้โดยชอบ 3) จับไล่ผู้ที่ควรจับไล่โดยชอบ (ลงโทษ) จะเห็นได้ว่าหน้าที่ของผู้ปกครองในแต่ละข้อนั้น ล้วนมีคำว่า “โดยชอบ” อยู่ข้างหลังหมดทุกข้อ เพราะนั่นเป็นข้อตกลงของผู้ได้การปกครองกับผู้ปกครอง คำว่าโดยชอบในที่นี้หมายถึงความยุติธรรมที่ผู้ปกครองจำเป็นต้องยึดหลักความชอบธรรมเป็นเกณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้อำนาจในหน้าที่และขอบเขตแห่งการใช้อำนาจของผู้ปกครอง ถือเป็นตัวกำหนดถึงความเจริญหรือความเสื่อมของสังคมได้

คำสำคัญ: แนวคิด; การเมือง; พระพุทธศาสนา

Abstract

The concept of governance in Buddhism is a principle composed of virtues, with the aim of benefiting, for the happiness of the people throughout the angels, for the sake of

the earth, and the environment. Buddhism places great emphasis on moral rulers. A good parent must behave and control his behavior to be acceptable to the public. With the 3 principles of government as implied by the Sovereign Sutra. The goal of Buddhism, or Buddhist politics, is to create conditions that allow human beings in society to behave according to Buddhist principles. It gives people peace and tranquility. Until there is a need for protection and punishment measures. In the end, the people elected one of them to be their chiefs and entrusted them with the duties of a keeper of justice.”MahaSamata” (whom everyone appoints) King (The King) Monarch (who make people happy) so it happened. There are only three duties of a guardian in the Agganya Sutta, namely: 1) reprimanding those who should be rightly reprimanded; 2) reprimanding those who deserve to be blamed; 3) expelling those who should be driven. Chase Likely (Punish) It can be seen that the duties of the parents in each of them all have the word “likely” behind them. Because that is the agreement of the subordinate with the ruler. The term right here refers to justice where elders need to be based on righteousness. Especially the exercise of power in the duties and scope of the exercise of the ruler's power It can be considered a determinant of the progress or deterioration of society.

Keywords: Concept; Politics; Buddhism

บทนำ

ในอัครัญญสูตรกล่าวถึงกำเนิดของมนุษย์สังคมซึ่งแสดงออกมาในรูปของความสัมพันธ์ของคนในสังคมหรือรัฐ นั่นคือความเกี่ยวข้องของผู้นำและผู้ใต้ปกครอง พระสูตรนี้กล่าวถึงสภาพธรรมชาติดั้งเดิมของสังคมมนุษย์เป็นสภาวะที่สงบต่างคนต่างอยู่ไม่มีการแก่งแย่งเพราะมีความอุดมสมบูรณ์ แต่ต่อมาเกิดความขัดแย้งกันขึ้นเนื่องจากมีผู้กระทำชั่ว มีการลักขโมย เก็บเอาส่วนของผู้อื่นมาเป็นของตน ในขั้นแรกๆ ก็เพียงแต่มีการว่ากล่าวตักเตือนกันเอง ยังไม่มีการทำร้ายกัน ต่อเมื่อมีการกระทำผิดอย่างซ้ำซากจึงมีการจัดการลงโทษกันเอง ทำให้มีการเลือกผู้ปกครองขึ้นมาเพื่อให้ทำหน้าที่ปกป้อง ค้ำครองการดำรงชีวิตของคนในสังคมเรียกว่า “มหาชนสมมติ” โดยเป็นผู้นำหรือผู้ปกครองจะได้รับค่าตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ดังที่ในอัครัญญสูตรตอนท้าย ได้กล่าวไว้ว่า “ครั้งนั้นแล พวกสัตว์ที่เป็นหมู่ใหญ่จึงประชุมกัน ครั้นแล้วต่างก็ปรึกษากันว่า พ่อเอ๋ย ก็การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ การตีเตียนจักปรากฏ การพูดเท็จจักปรากฏ การถือท่อนไม้จักปรากฏ ในเพราะบาปธรรมเหล่านี้ บาปธรรมเหล่านั้นเกิด ปรากฏแล้ว ในสัตว์ทั้งหลาย อย่างกระนั้นเลย พวกเราจักสมมติสัตว์ผู้หนึ่งให้เป็นผู้ว่ากล่าว ผู้ที่ควรว่ากล่าวได้โดยชอบ ให้เป็นผู้ตีเตียน ผู้ที่ควรตีเตียนได้โดยชอบ ให้เป็นผู้ขับไล่ ผู้ที่ควร ขับไล่ได้โดยชอบ ส่วนพวกเราจักแบ่งข้าวสาส์ให้แก่ผู้นั้น...” (ที.ปา.(ไทย) 11/ 62/ 96)

จากข้อความในพระสูตรนี้ แสดงให้เห็นถึงความเลวร้ายในสังคมมนุษย์เราที่เป็นสาเหตุของการกำเนิดผู้ปกครองอย่างชัดเจน โดยเริ่มต้นจากความตกต่ำทางศีลธรรมของมนุษย์ที่มีความโลภ เกิดมีการลักขโมยสิ่งของกัน มีการพูดโกหกหลอกลวงกัน นอกจากนั้น ก็มีการทะเลาะวิวาทกันขึ้น แล้วเกิดความวุ่นวายในสังคมดังกล่าว เพราะฉะนั้นถ้าพิจารณาตามพระสูตรนี้แล้ว สถาบันการปกครองก็เกิดขึ้นเพื่อคอยปกป้อง ค้ำครอง คนดี และคอยตัดสินลงโทษคนที่กระทำความผิด ซึ่งเป็นผู้คอยตัดสินว่าใครถูกใครผิด ด้วยเหตุนี้

สถาบันผู้ปกครองหรือการเมืองจึงเกิดขึ้นจากการคัดเลือกของประชาชน โดยประชาชนพร้อมใจกันสละผลประโยชน์ของตนเองหรือที่เรียกกันในปัจจุบันว่าภาษีให้เป็นค่าตอบแทน รัฐจึงเป็นสิ่งที่กำเนิดขึ้นมาเพื่อควบคุมสถานการณ์ความเลวร้ายในสังคม ความเลวร้ายเหล่านี้เป็นตัวบีบบังคับสังคมให้แสวงหาวิธีที่จะนำมาใช้แก้ปัญหา ผู้ปกครองรัฐคือทางเลือกที่สมาชิกของสังคมเห็นร่วมกันให้เป็นผู้ที่มีความชอบธรรมในการใช้อำนาจรัฐ เพื่อทำหน้าที่ในการจัดสรรผลประโยชน์ในสังคมนั่นเอง

การเมืองจึงเป็นเรื่องของการจัดสรรผลประโยชน์การเมือง เป็นเรื่องการแข่งขัน และการแสวงหาอำนาจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งสังคมหรือส่วนใหญ่ (สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์, 2521: 2) การเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้เกี่ยวกับอำนาจและผลประโยชน์ และการเมืองเป็นเรื่องของผู้ปกครองและผู้ใต้การปกครอง และการเมืองจึงเป็นเรื่องของทุกคนในสังคมจะหลีกเลี่ยงมิได้ ดังที่ อริสโตเติล (Aristotle) ได้กล่าวว่า การเมืองเป็นเรื่องระดับ "สังคมการเมือง" คือระดับที่เป็นสาธารณะ (Public) คือ ระดับชุมชนใหญ่ ระดับนครรัฐ (Polis) ชีวิตมนุษย์จะไม่สมบูรณ์หรือมีคุณค่าไม่เต็มที่ หากมนุษย์ใช้ชีวิตอยู่เฉพาะในแวดวงแคบๆ คือ ในหมู่ญาติพี่น้อง (ระดับครอบครัว) หรือในระดับเพื่อนบ้าน (หมู่บ้าน) ชีวิตในระดับ นครรัฐมีความหลากหลายในปริมาณและคุณภาพเพียงพอที่จะทำให้ชีวิตมีค่า ดังวลีที่ว่า "Man is a political animal" มนุษย์เป็นสัตว์สังคมโดยธรรมชาติ (บรรพต วีระชัยและคณะ, 2532: 17) มนุษย์ได้วางกรอบความเชื่อเกี่ยวกับสถานการณ์ของมนุษย์ ความเป็นระเบียบของสังคม และกลไกในการควบคุม (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2527: 7) ทั้งยังมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับระบบเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมดังจะปรากฏในวิถีชีวิตในด้านต่างๆ จนกลายเป็นที่ยอมรับจากคนในสังคมและสิ่งที่เป็นบทเรียนต่างๆ (ศิริพร ฐิตะฐาน, 2533: 11) หมายความว่า การดำเนินชีวิตของมนุษย์จำเป็นต้องอาศัยอยู่ร่วมกันและพึ่งพาซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา มีการติดต่อสื่อสารกัน ถือว่าเป็นการจัดองค์การทางการเมืองในรูปหนึ่ง (อานนท์ อาภาภิรม, 2545: 1) พุทธทาสภิกขุได้สรุปความหมายของการเมืองนี้โดยสั้นๆ ว่า "การเมืองเป็นการช่วยกันแก้ปัญหาของบ้านเมืองหรือของสังคมทั้งหมดหรือของโลกก็ได้" ปัญหาของบ้านเมืองหรือปัญหาของสังคมที่การเมืองจะต้องเข้าไปช่วยแก้ไขนั้น พุทธทาสภิกขุชี้ให้เห็นมีอยู่ 2 ระดับ ได้แก่ 1) ปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากคนอยู่กันมากๆ เพิ่มมากขึ้นทุกที เป็นปัญหาอย่างเดียวกันทั้งนั้น ไม่ว่าจะในระดับเล็ก ระดับกลาง หรือระดับใหญ่ ที่มีปัญหาเกิดจากการที่สัมพันธ์ติดต่อกันมากคนขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดการให้อะไรหลายๆ อย่างมันถูกต้อง จึงจะอยู่กันได้อย่างมีความสุข และเมื่อมีคนมากขึ้น ปัญหาต่างๆ ก็มากขึ้นก็ต้องจัดการมากขึ้นไปอีก และ 2) ปัญหาระดับบ้านเมืองในประเทศที่ขยายวงกว้างออกไปเป็นการเมืองโลก เพราะโลกมันเล็กเข้า แคบเข้า ทำให้มองเห็นว่าทั้งโลกนี้จะมีประเทศก็ตาม มันผูกพันเกี่ยวเนื่องกัน ปัญหา ก็มากขึ้น นับเป็นปัญหาของโลก หรือ ปัญหาการเมืองของโลกนั่นเอง พุทธทาสภิกขุได้ชี้ให้เห็นถึงทุกคนควรต้องสนใจ "การเมืองบริสุทธิ์ที่ประกอบด้วยธรรมะ" เพราะการเมืองเช่นนี้จะช่วยทำให้ 1) บ้านเมืองหรือโลกหมดปัญหา 2) ไม่ใช่เครื่องมือสำหรับปล้นเอาประโยชน์ของผู้อื่นมาเป็นประโยชน์ของตนหรือของพวกเขา ส่วนการเมืองที่แท้จริงนั้นจึงต้องประกอบไปด้วยสิ่งที่เรียกว่า "ธรรมะพุทธทาสภิกขุได้บรรยายให้แง่คิดในเชิงท้าทายให้มาคิดว่า "ถ้ามีธรรมะก็ไม่ต้องมีระบบการเมือง" ซึ่งก็เจาะจงจุดมุ่งหมายให้เห็นว่า ถ้าเรามีระบบของธรรมะตามหลักของพระศาสนา โลกนี้ก็จะหมดปัญหาและมีความสุข ไม่ต้องมีระบบการเมือง ไม่ต้องมีนักการเมืองที่กวนโลกนี้ให้ยุ่ง" (พุทธทาสภิกขุ, 2531: 4-6) เป้าหมายของการเมืองการปกครองในพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธรักษาถือว่าธรรมชาติของมนุษย์คือทุกข์ (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2524: 109) ความสุขคือการหลุดพ้นจากความทุกข์ และสกัดกั้นความเสื่อม เช่น อบายมุขต่างๆ รัฐที่ดีก็ต้องตั้งจุดหมายตามนี้ และผู้ปกครองที่ดีก็ต้องคอยควบคุมดูแลให้คนได้พ้นจากความทุกข์ ซึ่งเป้าหมายของ

พระพุทธศาสนาอยู่กับการสร้างสภาพเอื้อให้มนุษย์ในสังคมประพฤติปฏิบัติตนเพื่อบรรลุเป้าหมายของชีวิต ทั้ง 3 ระดับได้โดยง่ายทั้งเป้าหมายในชาตินี้ ชาติหน้า และในชาติสุดท้ายคือบรรลุมรรคผลนิพพาน บทความนี้จะเสนอการศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเมืองอินเดียในช่วงพุทธกาล พระพุทธศาสนากับความคิดทางการเมือง คำสอนที่สำคัญที่เกี่ยวกับการเมือง และสภาพธรรมชาติของมนุษย์และรัฐ ดังต่อไปนี้

สภาพแวดล้อมทางสังคมการเมืองอินเดียในช่วงพุทธกาล

ชนชาติอินเดียโบราณได้รับการถ่ายทอดในเรื่องของชนชั้น (วรรณะ) มาหลายชั่วอายุคนนับเป็นหลายพันปี แม้ในยุคสมัยพุทธกาลความคิดความเชื่อเรื่องของวรรณะยังปรากฏเป็นชนชั้นทางสังคมอย่างเข้มแข็ง โดยมีความเชื่อว่า วรรณะพราหมณ์ได้ถือกำเนิดมาจากปากของพระพรหม วรรณะนอกนั้นเกิดจากพระพรหมเหมือนกัน หากแต่กำเนิดในบริเวณที่มีฐานะต่ำกว่าพวก พราหมณ์ เช่น แขน ท้อง และขา เป็นต้น จึงเป็นเหตุให้พวกพราหมณ์อ้างสิทธิ์ถึงความสูงส่งของชาติตระกูลของตน (เสถียร พันธังสี, 2542: 62)

สมัยพุทธกาลนั้นเป็นระยะที่อารยธรรมอินเดียได้เจริญรุ่งเรืองในทางสังคม วรรณะพราหมณ์ได้มีบทบาทอำนาจมากขึ้น มีการคิดค้นพิธีกรรมที่สลับซับซ้อน การแบ่งวรรณะดูเข้มงวดรัดกุมมากขึ้น ชนชั้นต่ำได้รับการกดขี่เอารัดเอาเปรียบ สภาพเช่นนี้ทำให้ชนชั้นวรรณะอื่นไม่พอใจวรรณะพราหมณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกวรรณะกษัตริย์ได้พยายามหาแนวทางที่จะปรับปรุงสภาพของสังคมอินเดีย การแบ่งคนออกเป็นวรรณะ 4 นี้เป็นประเพณีที่สำคัญและถือกันอย่างเคร่งครัดในสังคมอินเดีย จนกลายมาเป็นเครื่องมือกีดกันทางชนชั้นและดูหมิ่นเหยียดหยามกัน ดังที่ กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย (2543: 28) ได้แสดงความเห็นไว้ว่า

“...เดิมทีระบบวรรณะเป็นการแบ่งหน้าที่และอาชีพให้แก่คนในสังคม มีความยืดหยุ่นไม่เข้มงวด แต่ต่อมาได้เสื่อม ความหมายเดิมกลายเป็นประเพณีที่ถือกันแบบเกรงกลัวบาตร วรรณะสูงเอารัดเอาเปรียบเหยียดหยามและเหยียดหยามวรรณะต่ำ ทั้งนี้ด้วยเหตุทางผลประโยชน์เป็นสำคัญประการหนึ่ง”

แนวคิดดังกล่าวนี้ วรรณะพราหมณ์เป็นคนกำหนดขึ้นมาเพื่อควบคุมคนในสังคมโดยสมมติว่าพระพรหมทรงมีรูปร่างเหมือนมนุษย์ ดังนั้น อวัยวะที่สูงที่สุด ดีที่สุดคือปาก ซึ่งก็คือวรรณะพราหมณ์ที่มีหน้าที่ท่องบทสวดมนต์และสั่งสอนคนในสังคม, วรรณะกษัตริย์ซึ่งเปรียบเสมือนแขนขาจับอาวุธ ต่อสู้ป้องกันบ้านเมือง, วรรณะแพศย์ซึ่งเป็นเหมือนท้องของพระพรหม มีหน้าที่ ค้าขายหาอาหารมาบำรุงร่างกาย หรือหมั่นคนวรรณะต่างๆ และวรรณะศูทรซึ่งเปรียบเหมือนขา มีหน้าที่เดินหรือเป็นพาหนะนำร่างกายไปสู่ที่ต่างๆ แนวคิดลักษณะดังกล่าวนี้นักคิดชาวตะวันตกอย่างอริสโตเติล ก็ได้เปรียบมนุษย์ในรัฐว่าเป็นดังเช่นองค์กาย หรืออวัยวะต่างๆ ภายในร่างกายนั้น

ในทางการเมืองของแคว้นต่างๆ ได้ถือกำเนิดเป็นรัฐเพราะการที่มีอาณาเขตแน่นอนตลอดจนมีกำลังทหารและการปกครองที่เป็นระเบียบ การใช้เหล็กทำเครื่องมือเพาะปลูกได้ก่อให้เกิดพัฒนาการทางด้านเกษตรกรรม ซึ่งทำให้รัฐมีรายได้จากภาษีมากขึ้น ภาษีดังกล่าวเสียเป็นเงินก็มี เป็นผลผลิตก็มี นอกจากขวนาแล้วพวกช่างฝีมือและพ่อค้าก็ต้องเสียภาษีเช่นกัน พวกช่างต้องทำงานให้พระราชาเดือนละครั้ง พวกพ่อค้าต้องเสียภาษีทุกครั้งที่ยาสินค้าได้ ผู้เก็บภาษีเรียกว่า เสาลกิกะหรือศุลกากรยักษะ ระบบภาษีแบบนี้แสดงให้เห็นว่าเศรษฐกิจแบบเมืองเจริญขึ้นแล้ว ภาษีต่างๆ เหล่านี้ทำให้รัฐมั่นคงและเข้มแข็ง

ส่วนข้าราชการสำนักในระยะนี้เริ่มมีตำแหน่งสลับซับซ้อนเพิ่มขึ้นมากมายหลายตำแหน่ง ตำแหน่งสูงสุด คือ มหามาตระ ในระยะนี้มีตำแหน่งที่ปรึกษาของพระราชาเกิดขึ้นและมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งได้แก่พวกวรรณะพราหมณ์ที่มีความรู้ ความสามารถ มีความชอบธรรมที่จะอธิบายหลักธรรมทางศาสนา

อย่างเป็นทางการที่น่าเชื่อถือ (ปริชา ช้างขวัญยืน และสมภาร พรหมทา, 2552: 78-79) เช่น วัสสการพราหมณ์แห่งแคว้นมคธ ที่รณการณะแห่งแคว้นโกศล เป็นต้น

เศรษฐกิจในสมัยพุทธกาลได้เป็นข้าราชการสำนักช่วยเก็บภาษีอากรและเป็นที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจ อาทิ เช่น โฆสกเศรษฐีได้ช่วยเหลือพระเจ้าพิมพิสารเจ้าเมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ อนาถบิณฑิกเศรษฐีได้เก็บภาษีที่แคว้นกาสิซึ่งขึ้นกับแคว้นโกศล เพื่อนำเข้าไปถวายแด่พระเจ้าปเสนทิโกศล ผู้ปกครองแคว้นโกศล และยังทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจให้กับพระองค์อีกด้วย

ผู้ดูแลหมู่บ้านเรียกว่าตามโภชกะ เป็นผู้แทนของพระราชา ทำหน้าที่เก็บภาษีส่งไปถวายพระราชา ตำแหน่งนี้อาจสืบสกุลหรือ สภาหมู่บ้านเลือกก็ได้ ตามโภชกะยังมีหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้านด้วย คนในหมู่บ้านต้องจัดการสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นภายในหมู่บ้านเองทุกอย่าง (ปริชา ช้างขวัญยืน, 2540: 8)

ลักษณะความเป็นอยู่และการทำมาหากินในสมัยพุทธกาลดังที่กล่าวแล้วนี้ คือลักษณะสังคมแบบที่เรียกว่าสังคมไม่ซับซ้อน (simple society) ซึ่งเป็นสังคมในระยะต้น เป็นสังคมที่ประกอบด้วยคนสองชั้นใหญ่ๆ คือ ผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครองเท่านั้น ชนชั้นกลางคือพวกพ่อค้าและช่างยังไม่มีฐานะและอำนาจพอที่จะกลายเป็นชนชั้นสำคัญ เช่น สังคมซับซ้อน (complex society) สังคมแบบนี้พัฒนาขึ้นพร้อมๆ กับการพัฒนาทางการเมืองการปกครองคือ จากชนเผ่าเร่ร่อนซึ่งอยู่กันเป็นกลุ่มๆ มีหัวหน้า และมีอาชีพเลี้ยงสัตว์ มาเป็นการตั้งหลักแหล่งในที่อุดมสมบูรณ์เป็นหมู่บ้าน มีอาชีพทั้งเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์คือแม่ มีอาชีพเพาะปลูกเป็นอาชีพใหม่ก็ยังไม่ทิ้งอาชีพเลี้ยงสัตว์ซึ่งเป็นวิถีชีวิตเดิม (ปริชา ช้างขวัญยืน, 2540: 9-10) สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองสมัยพุทธกาล เป็นสิ่งที่เราจะต้องเข้าใจเพื่อศึกษาปรัชญาการเมืองของพระพุทธศาสนา เราต้องเข้าใจว่าเรื่องในพระไตรปิฎกเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาลและก่อนพุทธกาล ข้อจำกัดนี้ทำให้เราใช้ทฤษฎีตะวันตกเพื่อจะเข้าใจปรัชญาการเมืองในพระพุทธศาสนาได้ไม่มากนัก

ดังนั้น เมื่อพระไตรปิฎกพูดถึงการปกครองที่ดี เศรษฐกิจที่ดี เราต้องไม่ใช้ความคิดทางการเมืองปัจจุบันไปพิจารณาหรือตัดสินเศรษฐกิจและการเมืองสมัยพุทธกาลเป็นแบบที่ยังไม่เจริญไม่ซับซ้อนมากนัก เทียบกับสมัยปัจจุบันไม่ได้เลย การเมืองอย่างที่เราเจริญที่สุด มีเรื่องอำนาจ เรื่องเทวสิทธิ์ เข้ามาเกี่ยวข้องก็คือระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประชาธิปไตยอย่างสมัยปัจจุบันก็ดี ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม สังคมนิยม หรือรัฐสวัสดิการก็ดี ไม่อยู่ในความคิดความเข้าใจของสมัยนั้น แม้มีลักษณะบางอย่างที่อาจเข้าข่ายระบบสมัยใหม่บ้าง แต่ก็เป็นการคล้ายกันเฉพาะส่วนเมื่อพิจารณาทั้งระบบแล้วไม่อาจเทียบกันได้

พระพุทธศาสนากับความคิดทางการเมือง

แนวคิดด้านการเมืองในพระพุทธศาสนาเป็นหลักการที่ประกอบด้วยธรรมด้านการปกครองไว้ โดยกำหนดจุดมุ่งหมายไว้เพื่อความสุขของมหาชน ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกขเว จาริก พหุชนหิตาย พหุชนสุखाय โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสุตนา...” (วิ. มหา. 4/32/ 40) เธอทั้งหลาย จงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพ และมนุษย์ทั้งหลาย ความคิดทางการเมืองโดยพิจารณาธรรมชาติของมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนา แนวคิดการกำเนิดรัฐของพระพุทธศาสนาที่นิยมอธิบายกันมีลักษณะค่อนข้างไปทางทฤษฎีธรรมชาติคือ เน้นสถาบัน เช่น ครอบครัวว่าเกิดขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์ แต่ก็ยอมรับว่าในการแก้ปัญหาของมนุษย์นั้นมีการสร้าง

พันธสัญญาขึ้นในการเลือกผู้ปกครอง เนื่องจากพระพุทธเจ้าทรงสอนเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์ไว้มากมายจนถือได้ว่า เป็นเรื่องหลักของพระพุทธศาสนาเป็นคำสอนที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของมนุษย์จึงมีหลายด้าน

การอธิบายความคิดทางการเมืองโดยพิจารณาธรรมชาติของมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาก็เป็น เช่นนี้ กล่าวคือคนที่ได้รับอิทธิพลแนวความคิดแบบนั้น ปรัชญาการเมืองชื่อ โทมัส ฮอบส์ อาจอธิบาย กำเนิดของรัฐว่า พระพุทธศาสนานั้นถือว่า มนุษย์รักสุขเกลียดทุกข์ ไม่มีอะไรที่มนุษย์รักยิ่งไปกว่าตัวเอง ดังนั้น คนทุกคนเห็นแก่ตัว เมื่อมนุษย์ทุกคนเห็นแก่ตัวก็เกิดข้อพิพาท ซึ่งนำความเดือดร้อนมาสู่ทุกคน ในที่สุดเพราะความฉลาดของมนุษย์ มนุษย์ก็เลือกผู้ปกครองขึ้น มีการตรากฎหมายขึ้นเพื่อรักษาความสงบ ตรงนี้อาจมีนักปราชญ์บางท่าน เช่น ท่านพุทธทาสภิกขุมีความว่าเป็นการสร้างระบบสังคมนิยมขึ้นมาแก้ไข เสรีนิยมที่ทุกคนทำตามใจ ท่านนี้อาจพิจารณาในแง่ที่ว่าประชาธิปไตยที่แท้เกิดขึ้นคือ ผู้ปกครองมาจากการเลือกของคนทุกคน

พระพุทธเจ้าทรงเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองในฐานะที่เป็นครู ผู้ชี้แนวทาง ผู้แก้ปัญหา และผู้ดับทุกข์ทำให้รัฐมีความมั่นคงและปกครองให้ประชาชนมีความสุข ทำให้พระองค์ได้รับการยอมรับและเคารพนับถือจากผู้ครองแคว้นต่างๆ อย่างสูงจนตลอดพระชนม์ชีพ

พระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์แคว้นมคธ ทรงมีความคุ้นเคยกับพระพุทธเจ้ามาตั้งแต่ก่อนที่จะตรัสรู้ และเคยเสนอที่จะแบ่งพระราชสมบัติครึ่งหนึ่งแก่พระพุทธองค์ในตอนที่ได้เสด็จออกผนวชใหม่ๆ แต่พระพุทธองค์ทรงปฏิเสธเพราะว่าเป้าหมายของพระองค์ไม่ได้อยู่ที่การแสวงหาโมกขธรรม มิได้มีพระประสงค์จะมีอำนาจทางการเมือง พระเจ้าพิมพิสารทรงมีความเลื่อมใสและทูลขอพรว่า ถ้าหากว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมแล้วก็ขอให้เสด็จมาโปรด พระพุทธองค์ก็ทรงรับปฏิญญา และหลังจากตรัสรู้ธรรมแล้วก็ได้เสด็จมาโปรดจนทำให้พระเจ้าพิมพิสารได้มีดวงตาเห็นธรรมเป็นพระโสดาบัน พร้อมด้วยข้าราชการและประชาชนอีกจำนวนมาก และได้ถวายวัดเวฬุวันให้เป็นวัด แรกในพระพุทธศาสนาทรงให้การอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ทรงรักษาอุโบสถ ศิลและบริหารราชการแผ่นดินควบคู่กันไปด้วย

พระพุทธองค์ทรงมีความสัมพันธ์กับพระเจ้าอชาตศัตรูในฐานะเป็นผู้ชี้แนวทาง และทรงได้รับความเคารพนับถือจากพระเจ้าอชาตศัตรูเป็นอย่างยิ่ง เมื่อทรงมีความทุกข์หรือประสบปัญหาที่ตัดสินใจไม่ได้ ก็จะมาเฝ้าพระพุทธเจ้าด้วยพระองค์เองบ้าง ส่งคนมาเฝ้าเพื่อทูลถามปัญหาบ้าง เช่น ในคราวที่ทรงต้องการจะยกกองทัพไปรบกับแคว้นวัชชี แต่ยังตัดสินใจไม่ได้ว่าจะยกไปดีหรือไม่ เพราะขณะนั้นแคว้นวัชชี กำลังเข้มแข็ง ก็ทรงส่งวัสสการพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า เพื่อที่จะหยั่งคว้าพระพุทธเจ้าจะตรัสว่าอย่างไรบ้าง พระพุทธเจ้ามิได้ตรัสบอกว่อย่างไร เพียงแต่หันไปตรัสกับพระอานนทว่า เจ้าสิจฉวีทั้งหลาย จะมีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว ไม่มีทางเสื่อมเลย หากเจ้าสิจฉวีทั้งหลายยังคงปฏิบัติตามหลักอปริหานิยธรรมที่พระองค์เคยแสดงไว้อย่างมั่นคง คล้าย ๆ กับการตรัสเตือนมิให้ไปรบกัน เพราะถ้าขึ้นไปก็จะมีแต่การเสียทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งพระเจ้าอชาตศัตรูก็ไม่กล้ายกกองทัพไปจริงๆ แต่ท้ายที่สุด แคว้นวัชชีก็ต้องตกอยู่ใต้ อำนาจของแคว้นมคธเพราะไม่ปฏิบัติตามหลักที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้คือเกิดแตกความสามัคคีกัน

พระเจ้าปเสนทิโกศล กษัตริย์แห่งรัฐโกศลทรงมีความเคารพในพระพุทธเจ้ามาก หากว่าพระพุทธองค์ทรงประทับอยู่ที่พระเชตวันในรัฐโกศลแล้ว พระเจ้าปเสนทิโกศลจะเสด็จมาเฝ้าเกือบทุกวัน และในการมาเฝ้าแต่ละครั้งจะมีพระราชปฐณาทูลถามปัญหากับพระพุทธเจ้าในเรื่องส่วนพระองค์และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารบ้านเมือง มีปรากฏในโศภนปากสูตร แห่งโกสัลลยสูตรและอรรถกถาธรรมบท ภาค 6 เรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศล ว่าสมัยนั้นพระเจ้าปเสนทิโกศลเสวยพระสุธาหาร หุงด้วยข้าวสาร 1 ทะนาน จึงทรงอึดอัดเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งประทับอยู่วัดเชตวัน เมืองสาวัตถี ครั้นนั้นพระศาสดาตรัสกะท้าวเธอ

ว่า "มหาบพิตร พระองค์ยังไม่ทันพักผ่อนเลย เสด็จมาแล้วหรือ" "อย่างนั้นพระเจ้าข้า ตั้งแต่เวลาที่บริโภคน้ำแล้วหม่อมฉันมีทุกข์มาก" "มหาบพิตร การบริโภคน้ำมากเกินไปเป็นทุกข์อย่างนี้"

พระพุทธองค์จึงตรัสสอนด้วยคาถาว่า "ในกาลใด บุคคลเป็นผู้กินจุ มั่งกั่ง และมักนอนหลับ กระสับกระส่าย เป็นดุจสุกรใหญ่ที่เขาเลี้ยงด้วยอาหาร ในกาลนั้น เขาเป็นคนมีน้มน้ำซึมย้อมเข้าห้องบ่ออยู่"

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงมอบหมายให้สุภัทสสะ นัคตาของพระองค์เรียนคาถานี้แล้วพูด คาถาในเวลาที่เหมาะสม ต่อมาพระราชาผู้มีพระวรกายกระปี้กระเป่าดี ทรงลูบพระวรกายด้วยฝ่าพระหัตถ์ทรงเปล่งอุทานว่า "พระพุทธเจ้านั้น ทรงอนุเคราะห์เราทั้งประโยชน์ชาติและประโยชน์ชาติหน้า" (ส.ส. 123-124/139-140 และ ขุ.ธ.อ. 6/129-130)

พระพุทธเจ้านอกจากการที่ทรงเข้าไปเกี่ยวข้องกับผู้ปกครองของแคว้นต่างๆ ในฐานะเป็นผู้แนะนำหลักธรรมที่เหมาะสมกับรูปแบบการปกครองของรัฐนั้นๆ ยังปรากฏว่าพระองค์ทรงเข้าไปเกี่ยวข้องกับในฐานะเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เช่น ในคราวที่เสด็จไประงับความขัดแย้งระหว่างกษัตริย์ แห่งรัฐลักกะและรัฐโกสิยะ ซึ่งกำลังจะทำสงครามกันเนื่องจากการแย่งน้ำจากแม่น้ำโรหิณี พระพุทธเจ้าไม่ทรงทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดทั้งๆ ที่ทรงทราบว่าสาเหตุของการขัดแย้งที่แท้จริงนั้นเป็นเรื่องของการยึดถือในเรื่องมานะ ทิฐิ ที่ต่างฝ่ายต่างไม่ยอมให้ใครมาดูหมิ่นราชวงศ์ แต่พระองค์ไม่ทรงยกประเด็นนี้ขึ้นมาตรัสถาม เพราะจะทำให้กษัตริย์เหล่านั้นเสียพระพักตร์ แต่พระองค์ทรงนำเอาความขัดแย้งนั้นมาเป็นอุปรณ์ในการสอนธรรม ทรงให้บรรดากษัตริย์เหล่านั้น รู้ถึงผลเสียของการวิวาทบาดหมางโดยไม่ทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายผิด แต่ทรงตั้งคำถามที่จะให้กษัตริย์เหล่านั้นรู้ถึงผลเสียของการทะเลาะวิวาทด้วยตนเอง ทรงเตือนสติมากกว่าที่จะเป็นการตัดสินว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายผิด

ส่วนรูปแบบการปกครองรัฐในพุทธกาลมี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบราชาธิปไตยกับรูปแบบสามัคคีธรรมหรืออภิชนาธิปไตย ซึ่งทั้งสองรูปแบบมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เนื่องจากผู้ปกครองจากทั้งสองรูปแบบมีความเคารพและศรัทธาในพระพุทธเจ้า และพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงหลักธรรมคำสอนที่มีความเหมาะสมและจำเป็นแก่ผู้ปกครองทั้งสองรูปแบบ เพื่อจะได้นำไปใช้เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ เพื่อความสงบสุขของสังคม นอกจากนี้ รูปแบบราชาธิปไตยนั้นมีความโดดเด่นมาก เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดจนสามารถขยายอาณาจักรออกไปได้อย่างกว้างขวาง ส่วนรูปแบบสามัคคีธรรมแม้ผู้ปกครองจะปกครองอยู่ในแคว้นเล็กๆ แต่ก็มีความโดดเด่นด้านความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน

คำสอนที่สำคัญที่เกี่ยวกับการเมือง

การศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงประยุกต์ เช่น การศึกษาในเชิงการเมือง สังคม และเศรษฐกิจนั้น จะหาคำตอบให้ครบทุกแง่มุมตามต้องการไม่ได้เพราะเรื่องเหล่านี้เป็นศาสตร์สมัยใหม่ซึ่งเป็นระบบการศึกษาเฉพาะ การที่จะให้พระพุทธองค์ทรงสอนเรื่องเหล่านี้ให้ครบถ้วนเป็นไปไม่ได้ เพราะมีข้อเรื่องซึ่งเป็นปัญหาในสังคมอินเดียสมัยก่อน ดังนั้น เมื่อจะศึกษาเรื่องเหล่านี้ในแง่พุทธศาสนาก็จำเป็นต้องเลือกคำสอนบางเรื่องที่เกี่ยวข้องมาใช้อธิบาย แต่การตีความคำสอนเดิมเพื่อตอบปัญหาใหม่นี้ก็คงมีปัญหาว่าจะมีเกณฑ์อะไรสำหรับตัดสินว่าการตีความนั้นถูกหรือไม่ ปัญหานี้พอแก้ไขได้คือพระพุทธศาสนานั้นมีคำสอนที่ชัดเจนและจัดเป็นระบบได้ ความคิดที่เป็นระบบนั้นคือความคิดที่มีกรอบมีแนวทาง แม้ว่าเรื่องที่สอนจะไม่ให้รายละเอียดแต่เมื่ออธิบายเรื่องนั้นก็บอกได้ว่าคำอธิบายถูกหรือไม่ คำอธิบายใดที่ออกนอกแนวย่อมเป็นคำอธิบายที่ผิด ถ้ายังอยู่ในกรอบในแนวก็จัดว่าถูก ทั้งนี้เพราะสิ่งที่อยู่ในระบบเดียวกันถ้าไม่ขัดแย้งกันก็ถือว่าถูกต้อง เช่น กรอบของพระพุทธศาสนากรอบหนึ่งคือไม่เป็นสัสตทิฎฐิ และไม่เป็นอุจเฉททิฎฐิแต่เป็น

มีขมิมาปฏิบัติ ธรรมะข้อใดที่อธิบายแล้วไม่เป็นมัจฉาทิฎฐิทั้งสองอย่างนั้นก็เป็นการอธิบายที่ถูก หรือกรอบอีกกรอบหนึ่งที่นำมาตัดสินได้คือ การตัดสินดีชั่วในพระพุทธศาสนามีนิพพานเป็นจุดหมายชีวิต อะไรที่มุ่งไปสู่ นิพพานถือว่าดี อะไรที่มุ่งออกห่างจากนิพพานถือว่าไม่ดี เช่น ถ้าสังคมมุ่งพัฒนาวัตถุมากกว่าจิตใจก็ถือว่าไม่ดี การศึกษาความคิดทางการเมืองของพระพุทธศาสนาอาศัยหลักการตีความดังกล่าว ส่วนคำสอนที่จะนำมาใช้ในการตีความเน้นคำสอนที่ปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งถือว่าทุกข้อความล้วนเป็นพุทธพจน์ และแม้ว่าบางเรื่องอาจเป็นเรื่องที่มีมาแต่เดิม เมื่อพระพุทธองค์ตรัสในเชิงยอมรับก็ถือว่าเป็นคำสอนในพระพุทธศาสนาด้วย

การศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงการเมืองนั้นมิได้มีผู้ศึกษามาแล้วหลายท่าน ซึ่งอยู่ที่ผู้ศึกษาว่าจะนำข้อธรรมใดมาอธิบาย เช่น คำสอนเรื่องอธิปไตย 3 มีกล่าวไว้ในสังคีตสูตร (ที.ปา.11/305/274) คำว่า “อธิปไตย” แปลว่า “ความเป็นใหญ่” (พระมหาอาณันต์ เจริญศิริพัชร, 2564: 56) ในทางการปกครองหมายถึงอำนาจอิสระสูงสุด (Sovereignty) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของความเป็นรัฐในปัจจุบัน ซึ่งพระพุทธเจ้านำคำนี้มาอธิบายความหมายการปฏิบัติธรรมของภิกษุ แต่ก็สามารถนำมาอธิบายในเชิงการปกครองได้ โดยพระองค์ได้ตรัสเรื่องอธิปไตยไว้มีอยู่ 3 ประการ คือ

1) อัตตอธิปไตย ถือตนเป็นใหญ่ คือ ถือเอาตนเอง ศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ ตลอดจนผลประโยชน์ตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนาและสิ่งที่เนื่องด้วยตนเป็นประมาณ

2) โลกาธิปไตย ถือโลกเป็นใหญ่ คือ ถือความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่ หวั่นไหวไปตามเสียงนินทาและสรรเสริญ ไม่มีหลักการที่แน่นอน กระทำการด้วยปรารถนาจะเอาใจหมู่ชน หาความนิยม หรือ หวั่นกลัวเสียงกล่าวว่าเป็นประมาณ

3) ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนาสิ่งที่ได้ ศึกษาตรวจสอบข้อเท็จจริง และความคิดเห็นที่รับฟังอย่างกว้างขวาง แจ่มชัด และพิจารณาอย่างดีที่สุด เต็มขีดแห่งสติปัญญา จะมองเห็นได้ด้วยความรู้ที่จริงใจว่าเป็นไปโดยชอบธรรมและเพื่อความดีงามโดยประมาณ

เมื่อรู้หลักอย่างนี้แล้ว ถ้าต้องการรับผิดชอบต่อรัฐ จึงถือหลักข้อ 3 คือ ธรรมาธิปไตย (พระเทพเวที, 2520: 15)

ผู้ที่นำคำสอนเรื่องอธิปไตย 3 มาเป็นหลักประการหนึ่งในการอธิบายปรัชญาการเมืองของพุทธศาสนา มักจะเข้าใจว่า คำว่าอธิปไตยดังกล่าวมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่าอธิปไตยที่ใช้กันในปัจจุบัน เช่น ประชาธิปไตย อภิชนาธิปไตย คณาธิปไตย เป็นต้น อันที่จริงคำว่าอธิปไตยทั้งแบบที่พระพุทธองค์ทรงสอนกับแบบ ที่ใช้กันในปัจจุบันต่างก็หมายถึงความสมควรที่จะเป็นใหญ่ทั้งคู่ แต่อธิปไตย 3 นั้น เน้นหลักที่ผู้ปกครองจึงยึดถือ เมื่อเป็นผู้ปกครองแล้วจะยึดถืออะไรเป็นใหญ่ ส่วนอธิปไตยที่ใช้ในคำต่างๆ ในปัจจุบันเน้นว่าอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจในการปกครอง ควรอยู่ที่ใด หรืออยู่ที่ใคร เช่นอยู่ที่ประชาชน ที่ขุนนาง หรือพวกเศรษฐี เป็นต้น (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2540: 70)

พระพุทธองค์มิได้ทรงเน้นว่าระบอบการปกครองใดดีที่สุด มิได้ทรงเสนอว่าจะเลือกผู้ปกครองด้วยวิธีใดหรือมีระบบในการจัดสรรอำนาจอธิปไตยอย่างไร เป็นแต่เน้นว่าถ้าเป็นผู้ปกครองแล้วควรยึดถืออะไรในการปกครอง ถ้าจะถามว่า “ธรรม” หรือความถูกต้องตามเหตุตามผลนั้น ระบอบการปกครองต่างๆ ยึดถืออยู่หรือไม่ ก็ตอบได้ว่าทุกระบอบต่างก็เชื่อว่าการปกครองตามระบอบนั้นๆ เป็นไปเพื่อความถูกต้องชอบธรรมทั้งสิ้น นั่นคือทุกระบอบต่างก็เชื่อว่าระบอบของตนเป็นธรรมาธิปไตยทั้งสิ้น ธรรมาธิปไตยจึงเป็นจุดหมายของระบอบการปกครองมิใช่หมายถึงระบอบการปกครอง แม้ว่าจะใช้คำว่าอธิปไตยเช่นเดียวกันก็ตาม

นอกจากนั้นระบอบการปกครองที่ไม่ได้ใช้คำว่าอธิปไตย เช่น สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ อนุรักษนิยม ก็ย่อมถือว่าระบอบของตนหรือวิธีดำเนินการปกครองอย่างของตนเป็นธรรมาธิปไตยด้วย ทุนนิยมถือว่าการจัดระบบเศรษฐกิจแบบของตนชอบธรรม ส่วนสังคมนิยมซึ่งมีความเห็นตรงกันข้าม ถือว่าการจัดระบบเศรษฐกิจแบบของตนชอบธรรมกว่าทุนนิยม ต่างก็มีเหตุผลที่จะยืนยันว่า ทศนะของตนเป็นธรรมส่วนทศนะอื่นไม่เป็นธรรมหรือเป็นธรรมน้อยกว่า ไม่มีระบอบการปกครองใดที่ไม่ถือว่าระบอบของตนเป็นธรรมาธิปไตยและไม่มีระบอบการปกครองที่เรียกว่าธรรมาธิปไตยแยกอยู่อย่างเป็นเอกเทศ คำว่า “อธิปไตย” ที่ใช้ในพุทธศาสนากับที่ใช้ในการเมืองปัจจุบันนั้นใช้ต่างความหมายกัน จะดูแต่เพียงคำแล้วถือเอาว่าพระพุทธองค์ทรงกล่าวถึงระบอบการปกครองไม่ได้ ปัญหาต่อไปก็คือที่ว่าป็นธรรมหรือปกครองโดยธรรมนั้นพระพุทธองค์ทรงสอนไว้หรือไม่ และได้ทรงสอนเรื่องเหตุ กระบวนการ ความเปลี่ยนแปลง และอุดมคติทางการเมืองโดยเฉพาะปัญหาใหญ่ๆ เช่น ที่มาแห่งอำนาจรัฐ สิทธิของผู้ปกครองที่จะ ปกครอง ที่มาแห่งกฎหมาย สิทธิและหน้าที่ของพลเมือง จุดมุ่งหมายของรัฐบ้างหรือไม่ เรื่องเหล่านี้มีสอนอยู่บ้างไม่มากนัก และส่วนใหญ่มีใช้คำสอนเพื่อจุดมุ่งหมายทางการเมืองโดยตรง การนำธรรมเหล่านั้นมาอธิบายเป็นความคิดทางการเมืองก็เป็นเพียงการตอบปัญหาว่า ทศนะใดที่ไปกันได้กับคำสอนในพุทธศาสนาเท่านั้น ไม่อาจยืนยันได้ว่าระบอบการเมืองทั้งระบบจะต้องเป็นรูปแบบอย่างไร

สภาพธรรมชาติของมนุษย์และรัฐ

ในอัครคัมภีร์แห่งทมิฬ แสดงถึงเริ่มแรกเมื่อโลกเจริญขึ้น สัตว์ซึ่งจุติมาสู่โลกนี้เป็นผู้เกิดขึ้นจากใจ กินปติเป็นภักษา (ยังมีอำนาจมานอยู่) มีแสงสว่างในตัว ไปในอากาศ เกิดความโลภกินจวนดิน จึงทำให้สูญเสียแสงสว่างในตัว ตลอดจนกระทั่งปติและไปในอากาศเช่นเดิมก็ไม่ได้ ความเสื่อมทางศีลธรรมมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกด้วยเช่นกัน พืชพันธุ์ธัญญาหารต่างๆ จากชนิดต่ำจนถึงระดับสูงก็พัฒนาเกิดขึ้นมาตามลำดับจนโลกมีความอุดมสมบูรณ์ ด้วยธัญญาหารประเภทต่างๆ มากมาย ชีวิตกสิกรรมก็พัฒนาขึ้น ระบบครอบครัวของมนุษย์ก็เกิดตามมา เมื่อชีวิตครอบครัวเกิดขึ้นมาแล้ว เริ่มมีการเก็บกักธัญญาหารไว้ ที่ดินหรือที่นาต้องมีการแบ่งปันกันไปไประหว่างเอกชนผู้เข้าจับจอง ตลอดจนต้องทำเครื่องหมายกำหนดเขตแดนชัดเจน ดังนั้น การถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจึงได้เกิดขึ้น ต่อจากนั้นก็มีการบุกรุกละเมิดในสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินของกันและกันด้วยอำนาจความโลภ ประชาชนเริ่มติเตียนกล่าวหาและฟ้องร้องกันในเรื่องละเมิด ด้วยเหตุนี้ ความวุ่นวายและความอยุติธรรมก็คืบคลานเข้ามาสู่ชีวิตมนุษย์ จนมีความจำเป็นต้องมีมาตรการการคุ้มครองและลงโทษ ในที่สุดประชาชนได้คัดเลือกผู้ใดผู้หนึ่งขึ้นเป็นหัวหน้าแล้วมอบหน้าที่ให้เป็นผู้รักษาความยุติธรรม คำว่า “มหาสมมติ” (ผู้ที่มาหาชนแต่งตั้ง) กษัตริย์ (ผู้เป็นใหญ่แห่งนา) ราชา (ผู้ทำความอิมใจ สุขใจแก่ผู้อื่น) จึงเกิดขึ้น มีข้อความในพระสูตรว่า

“...ดูก่อนวาเสฏฐะและภารทวาชะ เพราะเหตุที่ผู้ที่เป็นหัวหน้าอันมหาชนสมมติ ดังนี้แล มหาชนสมมติจึงอุบัติขึ้นเป็นอันดับแรก เพราะเหตุที่ผู้เป็นหัวหน้าเป็นใหญ่ยิ่งแห่งเขตทั้งหลายดังนี้แล อัครกษัตริย์ กษัตริย์จึงอุบัติขึ้นเป็นอันดับสอง เพราะเหตุที่ผู้เป็นหัวหน้ายังชนเหล่าอื่นให้สุขใจได้โดยธรรมดังนี้แล อัครระว่า ราชา จึงอุบัติขึ้น เป็นอันดับสามดังนี้แล...ดูก่อนวาเสฏฐะและภารทวาชะ ด้วยประการดังนี้ การบังเกิดขึ้นของพวกกษัตริย์จึงมีขึ้นได้ เพราะอัครเป็นที่รู้จักว่าเป็นของดี เป็นของเก๋อย่างนี้แล เรื่องของสัตว์เหล่านั้นจะต่างกันหรือเหมือนกันจะไม่ต่างกันหรือไม่เหมือนกันก็เพราะธรรมเท่านั้น นอกจากธรรมหาไม่ ดูก่อนวาเสฏฐะและภารทวาชะ ความจริงธรรมเท่านั้นเป็นของประเสริฐสุด ในที่ประชุมชนทั้งในปัจจุบันและในภายหน้า.....” (ที.ปา. 11/ 63-65/ 96-99)

ในพระสูตรตอนนี้แสดงให้เห็นการเกิดขึ้นของผู้นำมาเป็นลำดับ คือ

1) มหาชนสมมติ เกิดจากประชาชนพร้อมใจกันมอบอำนาจให้กับบุคคลที่เหมาะสม และสมมติให้เป็นผู้นำของกลุ่มตนเอง

2) กษัตริย์ หมายถึง ผู้เป็นเจ้าแห่งนา หรือผู้เป็นใหญ่แห่งนา

3) ราชา หมายถึง ผู้ที่ทำให้ประชาชนสุขใจ พอใจโดยธรรม

จากการกล่าวมา จะพบว่าในทางพระพุทธศาสนานั้นได้อธิบายกรอบแนวคิดเรื่องผู้นำไว้อย่างชัดเจน โดยคำว่าผู้นำนั้นหมายถึงผู้ที่ได้รับการคัดเลือกหรือแต่งตั้งจากสังคม ทำให้มีการเลือกผู้ปกครองขึ้นมาเพื่อให้ทำหน้าที่ปกป้อง ค้ำครอง ความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตของคนในสังคม เรียกว่า “ผู้ปกครอง” เกิดมีสถาบันผู้ปกครองขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่ในการจัดสรรผลประโยชน์ในสังคมนั้นเอง มีหน้าที่ปกครองหมู่คณะโดยตั้งกฎเกณฑ์หรือกฎหมายขึ้นมา คำตัดสินของผู้ปกครองถือว่าเป็นบรรทัดฐานของกฎหมาย การปกครองโดยอำนาจของกฎหมายนี้เองถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของกำเนิดรัฐ

กำเนิดและจุดมุ่งหมายของรัฐตามอรรถกถาสูตร จะเห็นว่ามนุษย์ขัดแย้งกันเพราะตัณหา มานะ และทิฐิ โดยเฉพาะตอนที่มนุษย์ต่างเพศเริ่มสนใจกันและเสพเมถุน การแยกเป็นครอบครัวก็เกิดขึ้น เมื่อมีความโลภมาก การยึดเอาข้าวส่วนที่เกินกว่าความต้องการในมือหนึ่งๆ ก็เกิดขึ้น นอกจากเรื่องนี้แล้วยังมีเรื่องการดูหมิ่นกันระหว่างพวกที่มีผิวพรรณวรรณะต่างกันอันเกิดจากมานะ กิเลสของมนุษย์นี้เองทำให้เกิดการวิวาททำร้ายกันขึ้น นั่นคือสังคมซึ่งมีความพอดีมีความสมดุลเริ่มวุ่นวายจนต้องหาผู้ตัดสิน คำตัดสินนั้นก็กลายเป็นบรรทัดฐานหรือเป็นกฎหมาย ต่อมาการปกครองโดยอำนาจกฎหมายคือต้นกำเนิดของรัฐ ฉะนั้น รัฐจึงเกิดขึ้นเพื่อสกัดกั้นกิเลสอันไม่มีขีดจำกัดของมนุษย์ซึ่งจะนำความเดือดร้อนอย่างไม่ขีดจำกัดมาสู่มนุษย์ เมื่อรัฐสกัดกั้นกิเลสได้บางส่วนมนุษย์ก็พออยู่ร่วมกันได้โดยสงบ การมีรัฐก็ช่วยให้เกิดความสงบทำให้คนที่ปรารถนาจะกำจัดกิเลสสามารถปฏิบัติตน เพื่อบรรลุความหลุดพ้นได้ หากบ้านเมืองวุ่นวายไม่หยุดหย่อนแล้ว ก็จะเป็นอุปสรรค สำคัญต่อการบรรลุความหลุดพ้น ฉะนั้นถ้าพิจารณาโดยนัยนี้รัฐก็เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้คนเราบรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิต รัฐจะดีมากหรือน้อยเพียงไรอยู่ที่ทำให้คนเราบรรลุจุดหมายของชีวิตในระดับใด (ปริชา ช้างขวัญยืน, 2540: 57-58) หน้าที่ของรัฐหรือผู้ปกครอง คือ 1) ว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวได้โดยชอบ 2) ตีเตียนผู้ที่ควรตีเตียนได้โดยชอบ 3) ขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่โดยชอบ (ลงโทษ) คำว่า “โดยชอบ” ในที่นี้หมายถึงความยุติธรรมที่ผู้ปกครองจำเป็นต้องยึดหลักความชอบธรรมเป็นเกณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้อำนาจในหน้าที่และขอบเขตแห่งการใช้อำนาจของผู้ปกครอง ถือเป็นตัวกำหนดถึงความเจริญหรือความเสื่อมของสังคมได้ และในอรรถกถาสูตรก็ได้กล่าวไว้ว่า ตำแหน่งผู้ปกครองรัฐหรือมหาชนสมมติมีกำหนดระยะเวลาเท่าใด

กล่าวโดยสรุป แนวคิดทางการปกครองที่ปรากฏในอรรถกถาสูตร ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเนื้อหาของอรรถกถาสูตรสามารถแบ่งโครงสร้างเนื้อหาออกเป็น 3 ช่วงด้วยกัน ดังนี้

1) นิทานวาระ เป็นข้อความเบื้องต้นเพื่ออธิบายความเป็นมาของระบบสังคมในเรื่องของวาระ เป็นการอธิบายตามคติพราหมณ์โดยให้พราหมณ์ว่าเสฏฐะและภารทวาชะเป็นผู้อธิบายผ่านการตอบคำถามของพระพุทธเจ้า

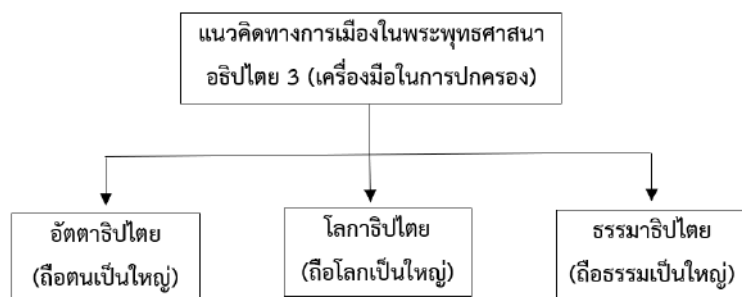
2) เนื้อหาพระสูตร อยู่ในช่วงกลาง เป็นพุทธภาษิตอธิบายความถูกต้องความจริงดั้งเดิมของระบบวาระ เริ่มตั้งแต่เรื่องการปรากฏแห่งวันดินถึงเรื่องการกำเนิดของวาระต่างๆ ส่วนนี้อธิบายเรื่องโลกมนุษย์และพัฒนาการทางระบบสังคมก่อนเกิดเป็นวาระ

3) นิคมวณะ อยู่ในช่วงท้าย เป็นการสรุปความเกี่ยวกับระบบวรรณะตามคติพุทธศาสนาว่า มีลักษณะอันเป็นธรรมชาติที่ไม่เที่ยงเป็นทุกข์และไม่คงที่ มนุษย์สามารถเปลี่ยนวรรณะได้ด้วยการประพฤติ กุศลธรรมโดยมีเพียงธรรมเท่านั้นที่จะทำให้มนุษย์เข้าถึงความสุขสูงสุดคือนิพพานได้

บทสรุป

แนวคิดทางการเมืองในพระพุทธศาสนาเป็นหลักการที่เน้นคุณธรรมที่มีจุดมุ่งหมายไว้เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขของมหาชนตลอดทั้งเทวดา เพื่ออนุเคราะห์ สงเคราะห์โลก และสิ่งแวดลอม พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับผู้ปกครองที่มีศีลธรรม ผู้ปกครองที่ดีจะต้องประพฤติปฏิบัติและควบคุม พฤติกรรมของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของสาธารณะชน เป้าหมายของพระพุทธศาสนาในทางการเมืองการ ปกครองอยู่ที่การสร้างสภาพเอื้อให้มนุษย์ในสังคมประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ทำให้ประชาชนมีความสงบร่มเย็น ไม่เบียดเบียนกัน เพื่อความสงบสุขของสังคม ในช่วงระยะเวลา 45 พรรษา ที่พระพุทธองค์เผยแผ่พระพุทธศาสนา พระองค์ทรงสร้างความสัมพันธ์กับพระราชาและผู้นำของรัฐต่างๆ โดยเป็นผู้ให้คำแนะนำพุทธวิธีด้านการเมือง ขณะเดียวกันพระองค์ก็ได้รับการอุปถัมภ์จากพระราชาและ ผู้นำรัฐอื่นๆ ซึ่งทำให้คบหาชนทุกชั้นและประชาชนเอาใจใส่ตามไปด้วย ทำให้มีความคิดร่วมกัน มีทัศนคติ ใกล้เคียงเสมอกัน มีทฤษฎีสามัญญาตาทั่วทั้งแคว้น เกิดความร่วมมือร่วมใจภายในรัฐในการสนับสนุน พระพุทธศาสนาเป็นความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างพระพุทธศาสนากับรัฐตั้งแต่ระดับสูงจนถึงระดับรากหญ้า ความสัมพันธ์เช่นนี้ยังแผ่ขยายไปถึงรัฐใกล้เคียงที่ให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาเหมือนกัน ทำให้รัฐ ใกล้เคียงเหล่านั้นมีทัศนคติใกล้เคียงกัน มีความเข้าใจอันดีต่อกัน เกิดความร่วมมือที่ดีระหว่างรัฐในด้าน ต่างๆ ตามมา เช่น ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การค้า เกิดกิจกรรมความช่วยเหลือระหว่างกันทำให้ ภายในรัฐมีความสงบสุข ปราศจากการทะเลาะเบาะแว้ง การรุกรานศึกสงครามแย่งชิงอาณาเขตระหว่าง แคว้นใกล้เคียงก็มีน้อยลง ทำให้บ้านเมืองมีเสถียรภาพประชาชนไม่ตกอยู่ในสภาพเดือดร้อนทุกข์เข็ญจาก สภาวะสงคราม กษัตริย์และผู้ปกครองรัฐทั้งหลายเองก็ย่อมตระหนักเช่นกันว่า หากประชาชนในรัฐห่างไกล หลักศาสนา ขาดผู้อบรมศีลธรรม ประชาชนก็จะยิ่งขาดหลักจริยธรรม ขาดปัญญาจะทำให้ไม่สามารถ พัฒนาด้านอื่นๆ ของรัฐให้เจริญได้ จึงเห็นความสำคัญที่จะอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา เพราะเห็นว่าหลักธรรม ในพระพุทธศาสนาทำให้ประชาชนมีความสงบร่มเย็นไม่เบียดเบียนกัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ ตรัสถึงหลักอริยปทัตถ 3 ประการ ได้แก่ อัตตาริปปัตตยคือการถือตนเองเป็นใหญ่ โลกาธิปไตยคือการถือความ นิยมของหมู่ชนเป็นใหญ่ และธรรมาริปปัตตยคือการถือธรรม ความถูกต้อง ความดีงาม และเหตุผลเป็นใหญ่ ในหลักอริยปทัตถทั้งสามประการนี้พระพุทธเจ้าทรงตรัสยกย่องธรรมาริปปัตตย จากการศึกษาเอกสารและ งานวิจัยแนวคิดทางการเมืองในพระพุทธศาสนาสามารถสรุปประเด็นสำคัญตรงกันว่า ธรรมาริปปัตตยไม่ใช่ ระบบการปกครอง แต่เป็นเครื่องมือสำคัญในควบคุมการปกครอง กล่าวคือ ควรใช้ธรรมเป็นอำนาจในการ ตัดสินใจในการปกครอง บริหารบ้านเมืองโดยใช้ธรรมเป็นอำนาจ ถือธรรมเป็นใหญ่ในกระบวนการปกครอง

องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรุณา เรื่องอุไร กุศลาสัย. (2543). *ภารตวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- บรรพต วีระชัยและคณะ. (2532). *รัฐศาสตร์ทั่วไป*. กรุงเทพฯ: บริษัท ประชาชน จำกัด.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2524). *ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง*. กรุงเทพฯ: ทวีติการพิมพ์.
- _____. (2529). *ระบบปรัชญาการเมืองในมานวธรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2540). *ทฤษฎีทางการเมืองของพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2543). *มนุษย์กับศาสนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน และสมภาร พพรหมทา. (2552). *มนุษย์กับศาสนา*. กรุงเทพฯ : โครงการตำรา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหากษัตริย์ เจริญศิริพัชร. (2564). *พุทธศาสนากับการปกครอง. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน. ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เมษายน 2564.*
- พระเทพเวที. (2520). *คู่มือดำเนินชีวิต* พิมพ์เป็นธรรมบรรณาการในงานฌาปนกิจศพ นายไพบูลย์ ศิริวัฒน์ ณ ฌาปนสถานวัดมกุฏกษัตริยาราม. กรุงเทพฯ: มปป.
- พุทธทาสภิกขุ. (2531). *การเมืองคือธรรมะ*. กรุงเทพฯ ; สำนักพิมพ์อรุณวิทยา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิราพร จิตะฐาน. (2533). “แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนาในสังคม”. ใน เอกสารการ สอนชุดวิชา ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย หน่วยที่ 1 - 7. นนทบุรี: สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2551). *มโนทัศน์ : ความหมายของภูมิวัฒนธรรม การศึกษาภายในและสำนักของท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- สมบัติ นทะนุ. (2552). *บทบาทของท่านพุทธทาสภิกขุกับการพัฒนาการเมืองยุคใหม่ที่ยั่งยืน*. เอกสารการศึกษานักศึกษาสถาบันพระปกเกล้า รุ่นที่ 6 พ.ศ. 2552. สถาบันพระปกเกล้า.
- สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษชัย. (2521). *การเมืองการปกครองไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสถียร พันธรัณ. (2542). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- อานนท์ อาภาภิรม. (2545). *รัฐศาสตร์เบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

Soft Skills: ทักษะการทำงานที่จำเป็นสำหรับบัณฑิตในศตวรรษที่ 21

Soft Skills: Workplace Skills that are Essential for Graduates in 21st Century

วิภาดา ญาณสาร¹, และศักดิ์สา ยันต์ ไยสามเสน²

คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

Vipada Yanasan¹, and Saksayan Yaisamsan²

Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna

¹Corresponding Author, E-mail: vasikan@rmutl.ac.th

²E-mail: Saksayan@rmutl.ac.th

Received 11/09/2023 | Revised 21/09/2023 | Accepted 22/09/2023

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

Soft Skills เป็นทักษะที่มีความจำเป็นอย่างมากของการทำงานในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการจากบัณฑิตหลังจบการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยบทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะการทำงาน (Soft Skills) และแนวทางการพัฒนาทักษะการทำงาน (Soft Skills) ที่จำเป็นสำหรับบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกทำงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับ Soft Skills จากเอกสาร บทความวิชาการ บทความวิจัย หนังสือและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องด้วยการบรรยายเชิงพรรณนา ทั้งนี้ บทความวิชาการนี้ พบว่า ทักษะการทำงานของบัณฑิตที่จะต้องเผชิญในโลกการทำงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้นั้นประกอบด้วย 1) ทักษะส่วนบุคคล (Personal Skills) 2) ทักษะทางสังคม (Social Skills) และ 3) ทักษะเชิงวิธีการ (Methodical Skills) ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาทักษะการทำงาน (Soft Skills) ทั้ง 3 ด้าน ให้แก่บัณฑิตที่กำลังจะจบการศึกษา ด้วยกระบวนการ 1) การตระหนักรู้ในชีวิตของตนเองอย่างใคร่ครวญ 2) การเข้าใจและเชื่อมโยงความหมายในชีวิต 3) การกำหนดเป้าหมายสู่การพัฒนา Soft Skills 4) การพัฒนาและเพิ่มพูน Soft Skills ในตน 5) การประเมินศักยภาพจากการพัฒนา Soft Skills เพื่อเป็นประตูสู่ความสำเร็จและความก้าวหน้าในการทำงานของบัณฑิตศตวรรษที่ 21 ต่อไป

คำสำคัญ: ทักษะการทำงาน (Soft Skills); บัณฑิต; ศตวรรษที่ 21

Abstract

Soft Skills are very necessary in the 21st century, which are the labor market demands from graduates after graduated. This academic article aims to study Soft Skills and guidelines for developing Soft Skills necessary for graduates in the 21st century as a

guideline to preparing for future working's global changes both now and in the future by analysis Soft Skills content from documents, academic articles, research articles, books and related electronic media through Descriptive Research. In this regard, this academic article found that Soft Skills of graduates who will inevitably encounter in the working world include 1) Personal Skills, 2) Social Skills, and 3) Methodical Skills. Higher education institutions should promote and support the development of Soft Skills in 3 areas for graduates who are graduate by processes 1) Introspective realization of one's life 2) Understanding and associating meaning in life 3) Goal setting for Soft Skills development 4) Soft Skills development and enhancement in one's self 5) Potential assessment from Development of Soft Skills. To be the gateway for success and advancement of graduates in the 21st century.

Keywords: Soft Skills; graduates; the 21st century

บทนำ

ประเทศไทยได้วางแนวทางพัฒนาด้วยการพลิกโฉมประเทศไทยสู่สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ภายใต้กรอบของแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 (พ.ศ. 2561-2580) โดยมีแนวทางส่งเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศให้มีสมรรถนะสูงสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานควบคู่กับการสร้างความตระหนักในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีจริยธรรม มีวิจารณ์ญาณและเท่าทัน ตลอดจนยกระดับคนไทยให้มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นในโลกยุคใหม่ เพื่อให้กำลังคนของไทยมีความยืดหยุ่นพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและสามารถปรับตัวเข้ากับตลาดแรงงานและกระแสการพัฒนาที่ปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาได้อย่างเท่าทัน นโยบายของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เน้นการสร้างและพัฒนาากำลังคนระดับสูง (Brain Power) เพิ่มพูนองค์ความรู้จากการปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม การเสริมสร้างทักษะความรู้ใหม่ผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัย (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564: 21-24) จะเห็นได้ว่าแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ในปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นการปรับแก้ จัดระบบ ปรับทิศทาง และสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้สามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงในศตวรรษที่ 21 ด้วยการให้ความสำคัญกับการพัฒนา “เศรษฐกิจ” และ “คน” จึงส่งผลให้เกิดความไม่สอดคล้องด้านปริมาณของแรงงานกับตำแหน่งงานคุณภาพของแรงงานไทย อันส่งผลกระทบต่อคุณภาพของแรงงานที่เข้ามาในตลาดแรงงานขาดคุณภาพ (อลงกรณ์ ฉลาดสุข และยุพธร แฉล้มวงษ์, 2561: 8-16) จากข้อมูลจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (คสช.) พ.ศ. 2565 ระบุว่าผู้มีที่อยู่ในกำลังแรงงานมีจำนวนทั้งสิ้น 40.14 ล้านคน แบ่งออกเป็นผู้มีงานทำ 39.59 ล้านคน ผู้ว่างงาน 4.6 แสนคน ส่วนใหญ่เป็นผู้ว่างงานที่สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษามากที่สุด 1.71 แสนคน รายงานข้อมูลผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่เข้าสู่ตลาดแรงงานของกรมการจัดหางาน ในปี 2563 พบว่ามีบัณฑิตจากสถาบันการศึกษาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานปี 2565 และ 2566 รวมกันเพียง 1,113,250 คน ซึ่งความไม่สอดคล้องทางการศึกษานี้ไม่ใช่เพียงทำให้เกิดต้นทุนส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่ยังสร้างต้นทุนต่อเนื่องต่อเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจ้างบุคลากรที่ไม่สามารถทำงานได้ตรงตามศักยภาพของตน เนื่องจากผู้มีส่วนทำงานส่วนใหญ่จบการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์มากกว่าผู้ที่จบสายวิทยาศาสตร์ จึงทำให้มีผู้ที่ทำงานไม่ตรงกับสาขาที่จบเป็นจำนวนมาก (กรมการจัดหางาน, 2563: 14-21) ยังพบอีกว่าแรงงานส่วนใหญ่มีขีดความสามารถและประสบการณ์จำกัดในการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมองค์กร ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ลักษณะงานที่ทำ และสถานที่ทำงาน ขาดวินัยและไม่มีเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน ทำให้เกิดการ

เสียโอกาสทางการเรียนของบุคคลอื่นๆ ที่ไปเลือกเรียนในสาขาที่ไม่ตรงตามสายงานในอนาคต รวมถึงการเลือกงานและองค์กรที่ตนต้องการมากขึ้น แต่ไม่มีทักษะตรงกับตำแหน่งนั้น ส่งผลให้เกิดปัญหาการลาออกและการขาดแคลนแรงงาน (พิริยะ ผลพิรุฬห์ และคณะ, 2559: 137-142) การสร้างความรู้และทักษะในการทำงาน เป็นสิ่งที่สำคัญที่ประเทศไทยควรพัฒนาขีดความสามารถในส่วนนี้ให้เพิ่มขึ้น

การเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งองค์กรภาคธุรกิจเอกชน รัฐวิสาหกิจ อุตสาหกรรม และหน่วยงานราชการ ในปัจจุบันนั้น ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องพยายามผลิตบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการทำงาน (Soft Skills) ให้สอดคล้องกับความรู้ เทคโนโลยี อาชีพ และรูปแบบการทำงานที่เปลี่ยนไป อันเป็นหัวใจสำคัญในการประกอบอาชีพ ด้วยการคำนึงถึงคุณค่าของมนุษย์ที่จะนำศักยภาพมาใช้ในการปฏิบัติงานและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยขับเคลื่อนองค์กรและการดำเนินธุรกิจให้เกิดความก้าวหน้า ควบคู่กับการเสริมสร้างทักษะการทำงานให้เกิดความเชี่ยวชาญและชำนาญในอาชีพนั้น ๆ (Hard Skills) จากการสำรวจของ NCWorks ในปี ค.ศ. 2018 พบว่าผู้จ้างงานกว่า 2,000 คน ต่างมีความเห็นว่า Soft Skills เป็นทักษะที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากในตลาดแรงงานในการทำงานร่วมกันถึงร้อยละ 57 เนื่องจากเป็นทักษะที่เครื่องจักรหรือเทคโนโลยีสารสนเทศไม่สามารถทำได้ดีกว่ามนุษย์ อีกทั้งยังพบว่า Soft Skills เป็นทักษะที่นำมาใช้แก้ปัญหาเศรษฐกิจจะลดลง ด้วยการคัดเลือกผู้จ้างบุคคลที่มี Soft Skills เป็นอันดับแรก ซึ่งจะเป็นบุคคลที่สามารถประยุกต์สถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม โดยอาศัยทักษะที่หลากหลาย นอกเหนือจากความรู้ สะท้อนได้ว่า Soft Skills มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลในการเข้าใจบริบทและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ รวมถึงเป็นบุคคลที่มีความยืดหยุ่น ไม่ติดกรอบ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความเป็นตัวของตัวเองที่พร้อมรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามา เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป (ไทยรัฐ, 2562: 1) ดังนั้นหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ จึงพยายามปรับเปลี่ยนกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบัณฑิตที่มี Soft Skills ในระดับสูงมาเป็นคุณสมบัติสำคัญในการจ้างงาน

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของไทยนั้นจึงได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาบัณฑิตให้มีความพร้อมในการเป็นพลเมืองของประเทศที่มีศักยภาพเพื่อรองรับในตลาดแรงงานและเส้นทางอาชีพในอนาคต ด้วยการเป็นบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีคุณภาพและสมรรถนะในการแข่งขันทั้งตลาดแรงงานในประเทศและต่างประเทศได้ มีทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานในศตวรรษที่ 21 (Soft Skills) เนื่องจากในช่วงระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมาสถานประกอบการและผู้ใช้บัณฑิตในโลกยุคใหม่ทั่วโลก ต่างมีความต้องการทักษะการทำงานเพิ่มขึ้น (Balcar, 2011: 17-32; Carnevale, 2013: 78-81) เช่นเดียวกันกับการวิจัยของ Stanford พบว่า ความสำเร็จในการทำงานระยะยาวนั้นเป็นผลมาจาก Soft Skills ถึงร้อยละ 75 มีเพียงร้อยละ 25 มาจาก Hard Skills ซึ่งผลวิจัยดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัย Harvard ที่พบว่า ความสำเร็จในสถานที่ทำงานถึงร้อยละ 85 มาจาก Soft Skills และร้อยละ 15 มาจาก Hard Skills (Skill Builder Pro, 2018: 2) จากข้อมูลดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่า Soft Skills เป็นทักษะที่ตอบโจทย์ต่อตลาดแรงงานหรือสถานประกอบการต่างๆ การวางแผนพัฒนาทักษะการทำงาน (Soft Skills) ของบัณฑิตให้มีคุณภาพ รวมทั้งเสริมสร้างประสบการณ์เพื่อให้บัณฑิตเหล่านั้นสามารถแข่งขันในตลาดแรงงานได้

ด้วยบริบทข้างต้น ผู้เขียนจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาทักษะการทำงานที่จำเป็นสำหรับบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้บัณฑิตได้ทราบและเข้าใจทักษะการทำงานที่พบหลังจบการศึกษา อีกทั้งจะเป็นแนวทางให้บัณฑิตได้เรียนรู้ พัฒนา และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกการทำงานในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานอย่างแท้จริง โดยบทความวิชาการนี้ ได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร บทความวิชาการ บทความวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องด้วยการบรรยายเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายความหมาย ความสำคัญและความจำเป็นของ Soft Skills ในการทำงานของบัณฑิตศตวรรษที่ 21 องค์ประกอบของ Soft Skills ที่จำเป็นสำหรับบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนา Soft Skills

ของบัณฑิตในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ รวมทั้งแนวทางการพัฒนาทักษะการทำงาน (Soft Skills) อันเป็นการเพิ่มโอกาสการได้งานแก่บัณฑิตในศตวรรษที่ 21 ตลอดจนเป็นแนวทางในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับบัณฑิตระหว่างเรียนอย่างชัดเจนและเหมาะสม อันจะทำให้บัณฑิตเห็นความสำคัญของการพัฒนา Soft Skills อีกทั้งช่วยเป็นแรงสนับสนุนให้บัณฑิตรับมือและเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงานและความก้าวหน้าในสายอาชีพ ในการสร้างสรรค์งานให้เกิดคุณค่าต่อสังคมและประเทศชาติอย่างก้าวหน้าด้วยความมั่นคง มั่นคั่ง และยั่งยืนต่อไป

นิยามความหมายของ Soft Skills

จากสถานการณ์และบริบทปัจจุบัน รวมถึงทิศทางและแนวโน้มในอนาคต มีการแข่งขันที่มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี รวมถึงพฤติกรรมของมนุษย์ จึงทำให้มนุษย์เริ่มเล็งเห็นถึงความสำคัญที่เพิ่มขึ้นของ Soft Skills ในฐานะของทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตและการทำงาน อีกทั้งยังเป็นปัจจัยที่สนับสนุนแก่บัณฑิตในการรับมือและปรับตัวกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้งเตรียมความพร้อมสู่การทำงานในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงมีนักวิชาการหลายท่านให้คำอธิบายความหมายที่หลากหลายมุมมอง ดังนี้

Lippman et al. (2022: 4-8) ได้กล่าวถึง Soft Skills ว่าเป็นชุดรวมของกลุ่มทักษะ ความสามารถ ทักษะคิด และคุณลักษณะส่วนบุคคลที่ช่วยให้คนสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของสถานที่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ดี บรรลุเป้าหมายในการทำงาน และสามารถส่งเสริมทักษะอื่นๆ เช่น ทักษะทางด้านเทคนิค ทักษะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และทักษะทางวิชาการ เป็นต้น

ในเรื่องนี้ MBO Partner (2021:1) มองว่า Soft Skills คือความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะรับรู้ ดำเนินการ ประมวลผล และตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ รวมไปถึงการค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหา การจัดการความขัดแย้ง และการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น แม้จะไม่ใช่ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นโดยตรง แต่ก็ส่งผลกระทบต่อการทำงานทางอ้อม และเป็นทักษะที่จำเป็นในการทำงาน

สำหรับ Doyle (2022:1) อธิบายถึง Soft Skills ว่าเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เนื่องจากสามารถช่วยเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน รวมถึงเพิ่มความสามารถในการแก้ปัญหาและการจัดการกับงานที่ได้รับมอบหมาย เช่น ทักษะด้านการมีมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการฟัง การบริหารเวลา การรู้จักเข้าอกเข้าใจผู้อื่น เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับงานแทบทุกประเภท จึงส่งผลให้ Soft Skills เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่นายจ้างมองหาจากผู้สมัครงาน เพราะหากมีทักษะเหล่านี้ก็จะช่วยให้เกิดความสำเร็จกับงานมากขึ้น และสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี ในขณะที่บางคนแม้จะมีความสามารถด้านเทคนิค (Hard Skills) หรือมีความรู้ความสามารถทักษะเฉพาะของงานอย่างยอดเยี่ยม แต่ถ้าไม่สามารถจัดการเวลาในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย หรือไม่สามารถทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่นได้ ก็อาจจะไม่สามารถประสบความสำเร็จในงานที่ทำหรือไม่มีความสุขในการทำงานได้เช่นกัน

ในส่วนของ วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒนาผล (2562: 1-4) ได้ให้ความหมายของ Soft Skills ในลักษณะเดียวกันไว้ว่า ทักษะด้านความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และการสื่อสารที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงานด้านการเรียนรู้ เพื่อการสร้างนวัตกรรมให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และเอื้อให้เกิดการสร้างนวัตกรรม เพราะ Soft skills จะช่วยส่งเสริมการพัฒนา Hard skills หรือทักษะเฉพาะทางอย่างต่อเนื่องในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ เช่นเดียวกับมุมมองของ Kenton (2023: 1); Malykhin, Aristova, Kalina, and Opaliuk (2021: 226) กล่าวไว้ว่า Soft skills คือ ทักษะทางด้านอารมณ์และอุปนิสัย ซึ่งเป็นความสามารถของบุคคลในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง โดย Soft skills ถือเป็นส่วนเสริมของ Hard skills ที่สำคัญสำหรับทักษะด้านอาชีพ ได้แก่ การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน การบริหารเวลา การทำงานเป็นทีม และการปรับตัวในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม

นอกจากนี้ ซิลเวอร์ โชติกีร์ติเวช (2560: 47) และฐาปนกรณ์ อ่วมสฤติย์ (2564: 38-40) กล่าวถึง Soft Skills ไว้ว่า เป็นความสามารถเฉพาะของบุคคลในการใช้ทักษะต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในการช่วยเสริมความฉลาดด้านอารมณ์และสังคม เพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น และเป็นทักษะที่ปัญญาประดิษฐ์ไม่มีหรือสร้างขึ้นไม่ได้ ประกอบด้วย ทักษะการสื่อสารและการพูดในที่สาธารณะ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการเป็นผู้นำ ทักษะการคิดวิเคราะห์แก้ไขปัญหา ทักษะการปรับตัวทางวัฒนธรรม และทักษะความคิดสร้างสรรค์ โดยทักษะดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมหรือวัฒนธรรมนั้นๆ ซึ่งเป็นทักษะที่จะช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น และสามารถทำงานประกอบอาชีพให้ก้าวหน้าได้

จากความหมายเบื้องต้นที่ได้กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า Soft Skills คือ คุณลักษณะหรือความสามารถเฉพาะของแต่ละบุคคลในการควบคุมและจัดการกับความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมในการตอบสนองกับปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย อีกทั้งยังช่วยเสริมทักษะด้านความสามารถหรือเทคนิค (Hard Skills) ในการทำงานให้ราบรื่น อันจะช่วยให้บุคคลมีความสุขในการทำงาน และประสบความสำเร็จในตำแหน่งหน้าที่การงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ความสำคัญและความจำเป็นของ Soft Skills ในการทำงานของบัณฑิตศตวรรษที่ 21

ในช่วงก่อนศตวรรษที่ 21 การทำงานให้ประสบความสำเร็จหรือการวัดคุณภาพของคนเพื่อเข้ารับเข้าทำงาน อาจจะมุ่งไปที่ทักษะความรู้ทางวิชาชีพหรือความรู้ทางเทคนิค (Hard Skills) ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านเครื่องมือข้อมูลต่างๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้ ผูกฝน ประสบการณ์ และความชำนาญเฉพาะจากสิ่งที่ทำมาก่อนในสายอาชีพ เช่น ความสามารถในการออกแบบ การทำบัญชี เป็นต้น ซึ่งเป็นทักษะที่สามารถระบุได้ง่าย และมีการวัดผลสำเร็จได้อย่างแม่นยำ เช่น ผลการเรียน ใบรับรองหรือปริญญาบัตร ซึ่งจัดได้ว่าเป็นเรื่องง่ายที่องค์กรสามารถตรวจสอบและทราบถึงความสามารถและประสบการณ์ของบัณฑิตที่จบใหม่ ส่วนในด้านของ Soft Skills จะเป็นทักษะที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลที่สามารถบ่งบอกถึงบุคลิกภาพ รวมไปถึงคุณลักษณะนิสัย ศักยภาพ และพฤติกรรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องภายในของบุคคล หรือทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นการยากที่จะระบุได้อย่างชัดเจนหรือวัดผลความสำเร็จนั้น โดยองค์กรส่วนใหญ่จะดูว่าบัณฑิตจบใหม่มีทักษะด้าน Soft Skills หรือไม่จากกิจกรรมในระหว่างการเรียน โดยเชื่อกันว่า คนที่เคยทำกิจกรรมระหว่างการเรียน มักจะมีทักษะด้านคนเก่งหรือ (Soft Skills) มากกว่าคนที่เรียนเก่ง ได้คะแนนสูง แต่ไม่เคยร่วมกิจกรรมหรือทำงานร่วมกับคนอื่นเลย ด้วยเหตุดังกล่าวทั่วโลกต่างยอมรับในทางเดียวกันว่า คนที่มีไอคิวสูงอย่างเดียว ไม่อาจประสบความสำเร็จในการทำงานหรือการดำเนินธุรกิจ หากขาดการทักษะ Soft Skills เนื่องจากเป็นความสามารถของบุคคลในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น และพร้อมที่จะพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ จึงเป็นคนทำที่องค์กรต้องการและเป็นหนทางให้ชีวิตประสบความสำเร็จในสังคมการทำงาน (Elmohmady, E. A. E., Abo Gad, R. A. E. F., Ramadan, A., & Hamdy, A., 2020: 141-143)

ดังนั้น ในช่วงเวลาต่อมาในศตวรรษที่ 21 ตลาดแรงงานส่วนใหญ่ต้องการและความสำคัญกับบัณฑิตจบใหม่ที่มีทักษะ Soft Skills เข้าทำงานมากกว่าทักษะ Hard Skills เนื่องจากเป็นยุคที่โลกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีทุกภาคส่วน และทำให้มนุษย์นั้นมีความแตกต่างจากการใช้หุ่นยนต์อัจฉริยะหรือ AI ที่ถูกนำมาแทนที่แรงงานมนุษย์มากขึ้นทุกวัน ด้วยเหตุนี้ในโลกการทำงานปัจจุบัน จึงไม่ได้แข่งขันกันที่ความรู้ ความสามารถระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เพียงเท่านั้น แต่ยังต้องแข่งขันกับหุ่นยนต์ และเทคโนโลยีอีกด้วย ฉะนั้น ทักษะ Soft Skills จะเป็นตัวช่วยสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพการทำงานและผลลัพธ์ของงานที่ทำ อีกทั้งเป็นปัจจัยที่องค์กรใช้พิจารณาคัดเลือกบัณฑิตเข้าทำงานเป็นอันดับแรก ด้วยเหตุผลที่ว่าเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะเฉพาะที่สอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการของลักษณะงาน ตำแหน่งงาน และวัฒนธรรม

องค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่องค์กรในปัจจุบันต้องการและมีความได้เปรียบการแข่งขันในตลาดแรงงานอย่างมาก ตลอดจนเป็นทักษะที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แบบรอบด้าน ทั้งในมิติบุคคล สังคม และการทำงาน เกิดการเติบโตก้าวหน้าในเส้นทางการทำงานอย่างมืออาชีพ สนับสนุนให้เกิดความผูกพันต่อองค์กร มีแนวโน้มอัตราการลาออกลดลง และองค์กรไม่ต้องสูญเสียเวลา สูญเสียเงิน ในการพัฒนาบุคลากรใหม่อยู่เรื่อยๆ (พละกริธ คอนซัลแทนท์, 2564: 4) อีกทั้งมีความตั้งใจมุ่งมั่นในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย อดทนต่อแรงกดดันจากการทำงาน สร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี บุคลากรในองค์กรมีความรัก ความสามัคคีและร่วมกันเป็นกำลังสำคัญในการผลักดันให้องค์กรมุ่งสู่ความสำเร็จอย่างมั่นคง (มนตรี อินตา, 2562: 155-157)

ทั้งนี้ หากบุคคลขาดทักษะ Soft Skills ในการทำงานแล้ว จะส่งผลเสียต่อองค์กรเป็นอย่างมาก ดังเห็นได้จากการศึกษาของ Porath & Pearson (2013: 1) ที่ได้สำรวจความคิดเห็นของผู้จัดการและลูกจ้างจำนวน 800 คนใน 17 กลุ่มอุตสาหกรรม พบว่า การทำงานร่วมกับพนักงานที่ไม่มีทักษะในการสื่อสาร ไม่มีความเห็นอกเห็นใจ หัวหน้ามีภาพลักษณ์ใจร้าย หรือมีเพื่อนร่วมงานที่หยาบคาย ไม่มีความสุภาพอ่อนน้อม จะส่งผลให้ประสิทธิภาพของงานลดลงและเกิดผลเสียในด้านอื่นๆ ตามมา ซึ่งโดยส่วนใหญ่กล่าวว่าทำให้สูญเสียเวลาไปกับภารกิจวุ่นวายที่เกิดขึ้น ร้อยละ 80 และทำให้ความผูกพันต่อองค์กรลดลง ร้อยละ 78 อีกทั้งเกินกว่าครึ่งมองว่าประสิทธิภาพการทำงานลดลง ร้อยละ 63 และต้องสูญเสียเวลาทำงานไปกับการหลบเลี่ยงคนที่ทำให้เกิดปัญหา ร้อยละ 63 นอกจากนี้เกือบครึ่งหนึ่งตั้งใจลดความพยายามและเวลาในการทำงาน รวมถึงคุณภาพงานลดลง ขณะเดียวกันกว่า 1 ใน 4 ยอมรับว่าเอาความหงุดหงิดที่เกิดจากการทำงานไปลงกับลูกค้า และร้อยละ 12 มีความคิดที่จะลาออกจากงานด้วยเหตุผลดังกล่าว

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น Soft Skills เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้บัณฑิตที่จบการศึกษาแล้ว สามารถหางานทำได้มากขึ้น ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า การจ้างงานนั้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทักษะภาวะผู้นำ ทักษะการสื่อสาร และทักษะการทำงานเป็นทีม โดยทักษะภาวะผู้นำสามารถผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กร (Abullah, A. R., Muhammad, M. Z. & Md Naris, N. A., 2019: 11-12) ฉะนั้นการผลิตบัณฑิตให้มี Soft Skills และสามารถที่จะตอบสนองได้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับสถาบันอุดมศึกษาที่จะต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลง ผลผลิตบัณฑิตที่มีความโดดเด่นมีทักษะนอกเหนือมากกว่าความรู้ทางวิชาการ ทั้งนี้ในมุมมองของผู้จ้างงานมีความคาดหวังว่าสถาบันอุดมศึกษาจะสามารถพัฒนาและเพิ่มจำนวนบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาที่มีทักษะ Soft Skills มากขึ้น ในการเพิ่มโอกาสการทำงานให้บัณฑิตมีงานทำ ตลอดจนช่วยให้บัณฑิตมีความพร้อมที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน ตั้งแต่เริ่มต้นสมัครเพื่อเข้าสู่องค์กร ขณะประกอบอาชีพในองค์กร รวมถึงการใช้ชีวิตในอนาคต

จะเห็นได้ว่า Soft skills เป็นทักษะที่ช่วยในการพัฒนาสมรรถนะในการทำงานให้มีสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้ร่วมงาน สามารถปรับตัวในสถานการณ์และวัฒนธรรมองค์กรได้อย่างเหมาะสม เกิดความไว้วางใจต่อกัน ทั้งยังเป็นส่วนสำคัญให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข อันนำไปสู่ความสำเร็จในการประกอบอาชีพ ตลอดจนขับเคลื่อนองค์กรและสังคมให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบของ Soft Skills ที่จำเป็นสำหรับบัณฑิตในศตวรรษที่ 21

สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลข่าวสาร การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา สภาพแวดล้อมและการบริโภคสื่อต่างๆ มากมายในสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้คนในสังคมต้องเรียนรู้และปรับตัวตามให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นอยู่เสมอ จึงทำให้บัณฑิตต้องมีทักษะการทำงานและการใช้ชีวิตในสังคม (Soft Skills) โดยในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่า การที่บัณฑิตจะประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวนั้น บัณฑิตจำเป็นต้องมีทักษะการทำงานมากกว่าทักษะทางวิชาชีพ อันจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณธรรม สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น รวมทั้งสามารถทำงานและประกอบอาชีพให้ก้าวหน้าได้เป็นอย่างดี โดยนักวิชาการและนักวิจัยส่วนใหญ่มีกล่าวถึงองค์ประกอบ

ของ Soft skills ในมิติของทักษะในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นหลัก แต่ในความเป็นจริงแล้วยังมีมิติของการจัดการความสัมพันธ์ภายในตนเองอีกด้วย ซึ่ง Soft Skills เป็นทักษะที่มีความหลากหลายและสามารถจัดหมวดหมู่ได้หลายรูปแบบ แต่ไม่อาจจัดประเภทโดยแยกทักษะออกจากกันอย่างเด็ดขาดได้ เนื่องจากทักษะแต่ละประเภทมีความทับซ้อนและเชื่อมโยงกันอยู่ ดังแนวคิดของ Han, L. (2011: 1) ที่แบ่งองค์ประกอบของ Soft Skills ออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ทักษะในการจัดการตัวเอง (Self Management Skill) และ ทักษะในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น (People Skill) ส่วน IONOS (2019: 1) ได้จำแนกออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ทักษะบุคคล (Personal Skills) ทักษะสังคม (Social Skills) และทักษะวิธีการ (Methodical Skills) ซึ่งมีความคล้ายกันกับมุมมองของ Rattanawat, P. (2021: 59-69) นั้นได้แบ่งออกเป็น 3 หมวดเช่นกัน คือ ทักษะส่วนบุคคล (Personal Skills) ทักษะทางสังคม (Social Skills) และทักษะเชิงระบบ (Systematic Skills)

ในการนี้จึงขอสรุปองค์ประกอบของ Soft Skills ที่จำเป็นสำหรับบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดของ Han, L. (2011:1); IONOS (2019:1) และ Rattanawat, P. (2021: 59-69) ให้ครอบคลุม โดยแบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ทักษะส่วนบุคคล (Personal Skills) เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคลที่บ่งบอกความเป็นตัวตนและเกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเองเป็นสำคัญ ในการจัดการกับอารมณ์และพฤติกรรมของตนให้อยู่ในระดับที่ไม่มีผลกระทบกับการทำงานและการใช้ชีวิต สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งช่วยสร้างพื้นฐานทางจิตใจและอารมณ์ให้เข้มแข็ง เพื่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพและการใช้ชีวิต ประกอบด้วย 1) การฟื้นตัว เป็นความสามารถในการจัดการกับงานได้เป็นอย่างดี 2) ความรับผิดชอบ ด้วยการประเมินผลการกระทำของตน รวมถึงยอมรับการกระทำของตนและนำไปพัฒนาต่อยอดหรือแก้ไขข้อผิดพลาดอย่างถูกต้อง 3) ความมุ่งมั่น ในการที่พร้อมเผชิญกับสิ่งที่ไม่คุ้นเคยและสามารถจัดการกับความท้าทายใหม่ๆ ได้ 4) การสร้างแรงจูงใจ เพื่อเป็นแรงกระตุ้นและผลักดันให้ปฏิบัติงานไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ 5) ความอยากรู้อยากเห็น เป็นลักษณะภายในของบุคคลที่ปรารถนาจะเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ 6) ความมีระเบียบวินัยในตนเอง เป็นความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของตน 7) การทบทวนตนเอง เป็นความสามารถในการประเมินตนเองและงานของตนได้อย่างมีวิจารณ์ญาณ ตระหนักและเรียนรู้จากข้อผิดพลาดและความสำเร็จของตน 8) ความมั่นใจ ด้วยการตระหนักในคุณค่าของตนเอง

2. ทักษะทางสังคม (Social Skills) เป็นคุณลักษณะที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นบริบทการทำงานหรือการใช้ชีวิตได้อย่างเหมาะสม สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่มีความหมายในการทำงาน มีอิทธิพลต่อการรับรู้ที่ผู้อื่นมองตนเองและงานของตน รวมถึงสามารถเป็นแรงจูงใจหรือแรงกระตุ้นในการทำงานให้แก่ผู้อื่นได้ ซึ่งประกอบด้วย 1) การเข้าใจผู้อื่น ด้วยการนำตนเองไปอยู่ในฐานะและบทบาทของผู้อื่น ในการรับรู้ความรู้สึก แสดงความเห็นอกเห็นใจและความเคารพได้อย่างเหมาะสม 2) การบูรณาการ เป็นความสามารถในการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้นๆ 3) การสื่อสาร เป็นความสามารถในการสื่อความคิดของตนได้อย่างชัดเจนด้วยความมั่นใจ 4) ความสามารถในการรับคำวิพากษ์ เป็นความสามารถในการจัดการกับคำวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างเหมาะสม 5) ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ในการประเมินคนได้อย่างถูกต้องโดยอาศัยความเข้าใจธรรมชาติความเป็นมนุษย์ 6) การทำงานเป็นทีม เป็นความสามารถในการจัดการการแบ่งงานและภาระหน้าที่ การสื่อสารเป็นกลุ่ม และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกับผู้อื่นและเข้าไปมีส่วนร่วมได้อย่างเหมาะสม 7) การมีปฏิสัมพันธ์ในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นอย่างเหมาะสม

3. ทักษะเชิงวิธีการ (Methodical Skills) เป็นคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่ช่วยส่งเสริมและต่อยอดทักษะและความรู้เชิงเทคนิค (Hard Skills) โดยเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและการจัดการอย่างมีขั้นตอนและกระบวนการ ซึ่งประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ เป็นความสามารถในการจำแนก แยกแยะข้อเท็จจริงที่ซับซ้อนให้เหลือเพียงองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด 2) การบริหารจัดการ เป็นการจัดลำดับความสำคัญของงานได้อย่าง

เหมาะสมและสามารถบริหารจัดการให้การทำงานมีระเบียบเป็นขั้นตอน 3) การนำเสนอ เป็นความสามารถในการนำเสนอได้อย่างมั่นใจและน่าสนใจไม่ว่าจะสถานการณ์ใด 4) การแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจปัญหาและสาเหตุของปัญหาได้อย่างชัดเจน ตระหนักถึงผลที่ตามมา และเลือกใช้กลวิธีในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม 5) การจัดการความเครียด เป็นความสามารถในการรักษาความคิดและความรู้สึกให้อยู่ในภาวะสมดุลได้ในทุกสถานการณ์ 6) การจัดการกับสื่อใหม่ เป็นความสามารถในการใช้สื่อรูปแบบใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายสังคม แพลตฟอร์มออนไลน์ ได้อย่างเชี่ยวชาญและรู้เท่าทันที่จะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อตนเอง เพื่อนร่วมงาน และองค์กร

จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของ Soft Skills ที่จำเป็นสำหรับบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 นั้น ต้องอาศัยทักษะทั้งภายในและภายนอกของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความสามารถ พฤติกรรม ทักษะคิด ในการช่วยนำทางให้บัณฑิตสามารถปรับตัวในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนา Soft Skills ของบัณฑิตในศตวรรษที่ 21

Soft Skills นับว่าเป็นทักษะจำเป็นในการรับเข้าทำงานและเป็นสิ่งสำคัญที่คนทำงานต้องมี โดยเฉพาะบัณฑิตรุ่นใหม่ที่ต้องออกสู่ตลาดแรงงานในช่วงที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจไปทั่วโลก ส่งผลให้มีพื้นที่ตำแหน่งงานว่างลดลง และกลายเป็นตัวช่วยที่จะทำให้บัณฑิตใหม่หรือแรงงานที่ต้องการเปลี่ยนแปลงการทำงานมีพื้นที่และมีโอกาสเติบโตในองค์กร รวมถึงกลายเป็นบุคคลที่หลายๆ องค์กรต้องการ (ธนากรกรุงเทพ, 2563: 1) ซึ่ง Soft Skills เป็นทักษะที่ค่อย ๆ พัฒนาจากการใช้ชีวิต การเข้าสังคม และการทำงาน อีกทั้งเป็นทักษะที่สามารถเอาไปปรับใช้ได้กับทุกสายงาน ด้วย Soft Skills เหล่านี้ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนา Soft Skills ของบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย

1. **ความสามารถในการบริหารจัดการเวลา (Time Management)** อย่างมืออาชีพ ในการรู้จักวางแผน ควบคุม กำหนดระยะเวลา และจัดลำดับความสำคัญของงานให้ชัดเจน รวมถึงควบคุมตนเองให้มีวินัยจนทำตามแผนที่วางไว้ได้ ซึ่งจะช่วยให้บัณฑิตสามารถทำงานสำเร็จในปริมาณงานที่สูงขึ้นได้ในแต่ละวัน อีกทั้งสามารถจัดการงานได้ตามกำหนดนัดหมาย ทำให้รันทานต่อไปได้โดยไม่ถ่วงกินเวลาของคนในที่ที่อาจต้องทำงานแบบเกี่ยวพันกัน อันจะทำให้เกิดแรงขับเคลื่อนที่ดีสำหรับองค์กร

2. **ความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life-Long Learning)** เป็นความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ๆ หรือความผัดผวนของโลกในมิติต่างๆ รวมถึงมีการเตรียมพร้อมและเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา อีกทั้งยังสามารถจัดการข้อมูล วิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างจากสิ่งที่เรียนรู้ เพื่อเอาความรู้ที่หลากหลายมาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน และหาแนวทางใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกัน เมื่อต้องเจอกับปัญหาใหม่ ๆ ก็สามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหได้อย่างทันท่วงที ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานอยู่เสมอ

3. **ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence)** เป็นความสามารถในการสังเกต ทำความเข้าใจ จัดการ รับรู้อารมณ์และความรู้สึก รวมทั้งแสดงออกทางอารมณ์ของตนเองได้อย่างดี ตลอดจนสามารถสังเกตและทำความเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่นด้วย ซึ่งจะช่วยให้บัณฑิตสามารถควบคุมอารมณ์และแสดงออกได้อย่างเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ รวมไปถึงการบริหารจัดการกับความเครียดที่จะส่งผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานให้ออกมาได้อย่างมีคุณภาพอีกด้วย

4. **ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability)** เป็นการทำความเข้าใจธรรมชาติของสังคมนั้นๆ ที่มีความแตกต่างทั้งชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ด้วยการปรับตัวและมีความยืดหยุ่นทางความคิดในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา และพลิกแพลงหาวิธีที่เหมาะสมกับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ โดยไม่ขัดกับคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงานและสามารถอยู่ร่วมกันในองค์กรหรือสังคมนั้นๆ ด้วยความผาสุก รวมทั้งได้เปรียบในการทำงานในอนาคต

5. **ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration)** เป็นความสามารถในการร่วมแรงกายและแรงใจ ในการสร้างสรรค์ผลงานให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของงาน โดยสามารถทำงานร่วมกับบุคคลที่หลากหลายทั้งในแง่ของสายงาน ประสบการณ์ รูปแบบการทำงาน และช่วงวัยที่แตกต่างกันได้ ซึ่งการที่บัณฑิตมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เข้าใจมุมมองที่หลากหลาย ยอมรับในข้อผิดพลาดและความคาดหวังของกันและกัน จะช่วยลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในทีมงาน และทำให้งานประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายของงานได้

6. **ความสามารถในการสื่อสาร (Communication)** เป็นความสามารถที่ใช้ในการติดต่อระหว่างบุคคล และหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกองค์กรในการรับและถ่ายทอดข่าวสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ในการดำเนินงานให้สำเร็จคล่องตามเป้าหมาย ตลอดจนเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ไมตรีเครือข่ายและลดความขัดแย้งในการทำงาน อันจะช่วยให้เกิดความร่วมมือ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงาน อีกทั้งทำให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และมีความสุขในการทำงาน

7. **ความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อน (Complex Problem Solving)** เนื่องจากผลกระทบจากเทคโนโลยี ความหลากหลายของบริบทหรือองค์กรต่างๆ ในปัจจุบัน จึงทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ที่มีความแตกต่างและซับซ้อนไปจากเดิม ดังนั้นต้องพยายามคิดหาหนทางแก้ไขปัญหาอย่างรอบคอบ มองปัญหาหลายๆ ด้าน โดยอาศัยหลายทักษะย่อยๆ มารวมกัน ไม่ว่าจะเป็นการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การระบุถึงปัญหา รวมทั้งการเข้าใจในการเชื่อมโยง และต้องสามารถสร้างสรรค์วิธีแก้ไขปัญหามาในรูปแบบต่างๆ ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม

8. **ความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์และเลือกตัดสินใจ (Critical Thinking and Decision making)** เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณที่จะช่วยให้สามารถย่อยข้อมูลต่างๆ ได้ โดยรู้จักตั้งคำถามเชิงวิเคราะห์ ระบุนิยาม ประมวลข้อมูล ตีความ ประเมินทางเลือก ซึ่งไม่จำเป็นต้องคล้อยตามข้อมูลเดิม สามารถโต้แย้งข้อมูลนั้นเพื่อนำไปสู่การแสวงหาคำตอบที่เหมาะสมกว่าเดิม รวมทั้งเข้าใจบริบทของปัญหา และความเหมาะสมของวิธีการต่างๆ ในแต่ละสถานการณ์ เพื่อตัดสินใจให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด

9. **ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)** เป็นความสามารถในการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้น ด้วยแนวคิดใหม่ๆ วิธีการใหม่ๆ ที่ช่วยให้การทำงานดีขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างทางเลือกใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาให้ดีกว่าเดิมหรือแตกต่างไปจากเดิม โดยใช้ความคิดที่หลากหลาย เช่น การคิดแบบคล่องแคล่ว การคิดยืดหยุ่น การคิดริเริ่ม และการคิดอย่างละเอียด ซึ่งจะช่วยให้การทำงานมีคุณภาพมากขึ้น

10 **ภาวะการเป็นผู้นำและผู้ตาม (Leadership and Followership Skills)** เป็นภาวะที่บัณฑิตใช้ในการสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานจนได้รับการยอมรับ และมีอิทธิพลให้สามารถจูงใจให้บุคคลอื่นปฏิบัติตามความคิดเห็นด้วยเทคนิคและการจัดการที่ดี เพื่อให้องค์กรบรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนยังช่วยทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ภายใต้อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งสร้างความร่วมมือร่วมใจกับบุคคลอื่นในที่ทำงานให้ขับเคลื่อนไปด้วยจุดมุ่งหมายเดียวกันในอนาคต นอกจากนี้ บัณฑิตต้องมีภาวะผู้ตามด้วยในการปฏิบัติงานในองค์กร โดยใช้ศักยภาพ ความรู้และสติปัญญาที่มีมาทำงานที่มีความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้นำ และนำมาสู่การปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งจะเป็นการสนับสนุน ส่งเสริม และมีอิทธิพลต่อความสำเร็จขององค์กร

คุณลักษณะดังกล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นปัจจัยในการพัฒนา Soft Skills ของบัณฑิตเพื่อก่อให้เกิดคุณสมบัติที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบไปด้วยคุณสมบัติภายในของบัณฑิตที่จะติดตัวบัณฑิตไปตลอด แม้จะเปลี่ยนงานหรือเปลี่ยนอาชีพก็ตาม ซึ่งจะช่วยให้บัณฑิตเกิดความมั่นใจในการใช้ศักยภาพของตนในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อให้เกิดการทำงานและประสบความสำเร็จไปด้วยกันอย่างราบรื่น ตลอดจนสามารถวางแผน

ได้อย่างเหมาะสมและพร้อมรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี มีความสุขในการทำงานที่ทำให้องค์กรเกิดการเติบโตอย่างมั่นคง แข็งแรง และยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาทักษะการทำงาน (Soft Skills) ที่จำเป็นสำหรับบัณฑิตในศตวรรษที่ 21

ทักษะการทำงาน (Soft Skills) เป็นทักษะที่ต้องใช้เวลาในการฝึกฝน เนื่องจากเป็นทักษะในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข ซึ่งคำว่า “ผู้อื่น” เป็นสิ่งที่ซับซ้อนยากแท้ในการหยั่งถึง ฉะนั้นจึงต้องทำความเข้าใจให้มากที่สุด เพื่อนำไปสู่จุดร่วมที่สมดุลและยอมรับได้เป็นมัชฌิมาวิถีในการอยู่ร่วมกัน แต่ก่อนจะเข้าใจผู้อื่น บัณฑิตต้องเข้าใจตนเอง ตะหนักรู้ถึงตนเองให้ชัดแจ้งเสียก่อน เพื่อให้เกิดปัญญาและจิตใจที่เข้มแข็งมั่นคง อันนำไปสู่การเสริมสร้างและพัฒนาทักษะการทำงาน (Soft Skills) ของบัณฑิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในการนี้จะขอกล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาทักษะการทำงาน (Soft Skills) ที่จำเป็นสำหรับบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การตระหนักรู้ในชีวิตของตนเองอย่างใคร่ครวญ เป็นการสำรวจพิจารณาเรื่องราวชีวิตของตนเองที่ผ่านมาอย่างใคร่ครวญลึกซึ้งเกี่ยวกับตนเอง ด้วยการสะท้อนความรู้สึก การทำให้กระจ่าง บนพื้นฐานของจิตใจที่สงบ มีสมาธิ ผ่อนคลาย และเมื่อตระหนักรู้ในตนเองอย่างลึกซึ้งแล้ว ก็จะเกิดกระบวนการค้นพบใหม่สำหรับการเข้าใจตนเองและผู้อื่น อันจะนำไปสู่การปรับตัวในสังคมได้ดีขึ้น อีกทั้งยังทำให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อนของตนเองในการนำไปสู่การพัฒนาและแก้ไขปรับปรุง Soft Skills ของตนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2. การเข้าใจและเชื่อมโยงความหมายในชีวิต เป็นการเข้าใจถึงบริบททางสังคม วัฒนธรรม และค่านิยมของสังคมในแง่มุมต่างๆ ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองได้ประสบพบเจอ ซึ่งจะทำให้บุคคลเกิดความเข้าใจตนเองอย่างแจ่มแจ้งและชัดเจน อีกทั้งสามารถมองเห็นถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ในสิ่งที่ปัญหาและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ดังกล่าวให้เกิดความเข้าใจและยอมรับสิ่งที่ปัญหาอันเกิดจากความแตกต่างด้วยโลกทัศน์เชิงบวก อันจะช่วยให้บุคคลพร้อมที่จะนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้เกิด Soft Skills ที่ดีในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

3. การกำหนดเป้าหมายสู่การพัฒนา Soft Skills เป็นการนำความหมายในชีวิตที่ผ่านมาจากการสำรวจ การสังเกต การพิจารณาใคร่ครวญ และการทำความเข้าใจจนเกิดการตกผลึกเป็นประสบการณ์ของตน ในการนำมากำหนดเป็นพฤติกรรมที่ต้องการพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม จากนั้นกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาพฤติกรรมนั้นอย่างเป็นระบบ โดยการเชื่อมโยงประสบการณ์ภายนอกต่างๆ จากการสืบค้นข้อมูล ข่าวสาร และการปรึกษาจากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ในด้านนั้น ๆ ร่วมกับประสบการณ์ภายในของตนเอง อันจะช่วยให้บุคคลเกิดแรงผลักดันและพลังกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา Soft Skills อย่างแท้จริง

4. การพัฒนาและเพิ่มพูน Soft Skills ในตน เป็นการสร้างโอกาสในการพัฒนาพฤติกรรมของตนให้ดีขึ้น ด้วยการเผชิญกับความเปราะบางได้แก่ ความคิด ความรู้สึกที่หลีกเลี่ยง ไม่รู้ตัว หรือเก็บซ่อนเอาไว้ ด้วยการค้นหา สัมผัสตัวตนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อีกทั้งทำการวินิจฉัยอย่างลึกซึ้งภายใต้สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยด้วยการไม่หลีกเลี่ยง รวมถึงหาแนวทางการพัฒนาและวิธีการแก้ไขปัญหาของตนเองอย่างแยบยล โดยการสร้างเสริมทางบวกให้กับตนเองมากขึ้น (Self-confidence) มีความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) และเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพแห่งตน (Self-efficacy) พร้อมทั้งจะเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคง ส่งผลให้บุคคลเกิดการพัฒนา Soft Skills ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม

5. การประเมินศักยภาพจากการพัฒนา Soft Skills เป็นการตรวจสอบผลจากการพัฒนา Soft Skills จากการปรับเปลี่ยนความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมในเชิงบวก อันจะทำให้บุคคลเกิดประสบการณ์ที่เหมาะสมมาเรื่อยๆ ซึ่งจะช่วยสร้างเงื่อนไขภายในให้พร้อมที่รับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ตลอดจนเกิดความมุ่งมั่นที่จะค้นหาวิถีการในการเข้าใจและเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดีขึ้น ด้วยการนำกระบวนการที่ได้รับกลับมาใช้ในชีวิต เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เมื่อบุคคลมีการพัฒนาตนเองเป็นประจำแล้วก็จะเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ เห็นข้อดี

ข้อบกพร่องของตน อีกทั้งมีความเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น ก็จะทำให้การใช้ชีวิตและการทำงานมีความเป็นระบบและลงตัว จนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาทักษะการทำงาน (Soft Skills) ที่จำเป็นสำหรับบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่เรื่องยากและทุกคนสามารถทำได้ทุกที่ทุกเวลา เมื่อบัณฑิตมีการพัฒนาตนเองแล้วก็จะทำให้เกิดทัศนคติที่ดีทั้งต่อตนเองและผู้อื่น อันก่อให้เกิดการยอมรับนับถือในตนเองและยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น รวมทั้งมีส่วนร่วมในเชิงบวกกับสังคม ตลอดจนยังทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในทางที่ดีขึ้น ซึ่งจะเป็นประจักษ์ความสำเร็จทั้งการใช้ชีวิตและการทำงานได้อย่างแท้จริง ดังภาพที่ 1 แสดง Soft Skills: ทักษะการทำงานที่จำเป็นและแนวทางการพัฒนาสำหรับบัณฑิตในศตวรรษที่ 21

ภาพที่ 1: แสดง Soft Skills: ทักษะการทำงานที่จำเป็นและแนวทางการพัฒนา
สำหรับบัณฑิตในศตวรรษที่ 21

บทสรุป

ในศตวรรษที่ 21 นี้ บัณฑิตที่จบใหม่และกำลังจะจบการศึกษาต่างต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา การพัฒนาทักษะการทำงานจึงมีความจำเป็นเป็นอย่างมากสำหรับบัณฑิตที่จะต้องพัฒนาให้ดีกว่าเดิม และเพิ่มพูนทักษะใหม่ๆ อยู่เสมอ เนื่องจากบุคคลที่มีทักษะ Soft Skills จะช่วยให้องค์กรนั้นดำเนินการได้เป็นอย่างดี ประสบความสำเร็จทั้งทางด้านการงานและความมีความสุขในองค์กร จึงเป็นสิ่งที่องค์กรหรือตลาดแรงงานทั้งหลายให้ความสนใจเป็นอย่างสูง อีกทั้งเป็นคุณสมบัติที่จะช่วยให้บัณฑิตนั้นมีคุณสมบัติเหนือกว่าบุคคลอื่นๆ ตลอดจนเป็นการเปิดโอกาสให้ตนได้รับการคัดเลือกเข้าทำงาน แต่การส่งเสริมและพัฒนาทักษะ Soft Skills ไม่ใช่เรื่องที่จะทำได้โดยง่ายตาย ด้วยเหตุผลที่ว่า Soft Skills เป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดจากการฟังบรรยายหรืออ่านหนังสือ แต่เกิดจากการมีประสบการณ์ทักษะ Soft Skills ในด้านต่าง ๆ ด้วยตนเอง ดังนั้นบทความนี้จะนำเสนอทักษะการทำงานที่จำเป็นสำหรับบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้บัณฑิตได้ทราบและเข้าใจทักษะการทำงานที่จะต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้หลังจบการศึกษา อีกทั้งจะเป็นแนวทางให้บัณฑิตได้เรียนรู้

พัฒนา และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกการทำงานในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานอย่างแท้จริง ซึ่งประกอบด้วย 1) ทักษะส่วนบุคคล (Personal Skills) ในการจัดการและควบคุมตนเองให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ 2) ทักษะทางสังคม (Social Skills) เป็นคุณลักษณะที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นไม่ว่าจะเป็ยบริบทการทำงานหรือการใช้ชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) ทักษะเชิงวิธีการ (Methodical Skills) เป็นคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่ช่วยส่งเสริมและต่อยอดทักษะและความรู้เชิงเทคนิค (Hard Skills) ให้มีคุณภาพ โดยเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและการจัดการอย่างมีขั้นตอนและกระบวนการ โดยทักษะดังกล่าวสถาบันอุดมศึกษาซึ่งเปรียบได้กับผู้ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ความสามารถทั้งทักษะด้านเทคนิควิชาชีพ (Hard Skills) และทักษะการทำงาน (Soft Skills) อย่างสมดุลกัน สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ รวมทั้งสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ อันเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง องค์กร และสังคมอย่างสูงสุด ฉะนั้นจึงควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาทักษะการทำงาน (Soft Skills) ทั้ง 3 ด้าน ให้แก่บัณฑิตที่จะจบการศึกษา ด้วยกระบวนการ 1) การตระหนักรู้ในชีวิตของตนเองอย่างใคร่ครวญ 2) การเข้าใจและเชื่อมโยงความหมายในชีวิต 3) การกำหนดเป้าหมายสู่การพัฒนา Soft Skills 4) การพัฒนาและเพิ่มพูน Soft Skills ในตน 5) การประเมินศักยภาพจากการพัฒนา Soft Skills อันจะเป็นการเพิ่มโอกาสการได้งานแก่บัณฑิตในศตวรรษที่ 21 ตลอดจนช่วยเตรียมพร้อมให้บัณฑิตมีพัฒนาการสัมฤทธิ์ผลการเรียนรู้ในทุกด้านพร้อมกันไปอย่างมีประสิทธิภาพก่อนสำเร็จการศึกษา ตลอดจนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการและผู้ใช้บัณฑิตในการสร้างสรรค์ให้เกิดคุณค่าต่อสังคมและประเทศชาติให้ก้าวหน้าอย่างมั่นคง มั่นคั่ง และยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการจัดหางาน. (2563). ข้อมูลผู้สำเร็จการศึกษา ปี 2563 และประมาณการผู้เข้าสู่ตลาดแรงงาน ปี 2565-2566. กรุงเทพฯ: กองบริหารข้อมูลตลาดแรงงาน.
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2564). รายงานประจำปี 2564. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- ชโลธร โชติศิริติเวช. (2560). ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะ Soft Skills เพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ฉบับบัณฑิตศึกษา) สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 5(1), 44-52.
- ฐาปนกร อ่วมสถิตย์. (2564). การพัฒนาทักษะซอฟต์แวร์สเกลด้วยการดำเนินโครงการจิตอาสา ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา. วารสารศิลปศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณภูมิ, 3(1), 37-50.
- ไทยรัฐ. (2562). มธบ.ร่วมเอกชน สร้างบัณฑิตพันธุ์ใหม่ ตอบโจทย์ตลาดแรงงาน ยุคธุรกิจดิจิทัล. มธบ.ร่วมเอกชน สร้างบัณฑิตพันธุ์ใหม่ ตอบโจทย์ตลาดแรงงาน ยุคธุรกิจดิจิทัล. <https://www.thairath.co.th/news/local/1514403>
- ธนาคารกรุงเทพ. (2563). Soft Skills ทักษะจำเป็นในการทำงาน. <https://www.bangkokbanksme.com/en/soft-skills-work>
- พลกริต คอนซัลแทนท์. (2564). ทำไมต้อง Soft Skills. <https://www.palagrit.com/what-is-soft-skills/>.
- พิริยะ ผลพิรุฬห์ และคณะ. (2559). ความไม่สอดคล้องทางการศึกษา และผลกระทบต่อตลาดแรงงานไทย. วารสารพัฒนาการเศรษฐกิจปริทรรศน์, 10(2), 118-150.
- มนตรี อินตา. (2562). Soft skills: ทักษะที่จำเป็นสู่ความเป็นมืออาชีพของครูยุคใหม่. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์. 20(1), 153-167.

- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา. (2562). **Soft Skills to Master**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรม
หลักสูตรและการเรียนรู้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). **รายงานภาวะสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อลงกรณ์ ฉลาดสุข และยงยุทธ แฉล้มวงษ์. (2561). **มองอดีตตลาดแรงงาน**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อ
การพัฒนาประเทศไทย.
- Abullah, A. R., Muhammad, M. Z. & Md Naris, N. A. (2019). The Role of Soft Skills within
Business Students towards Graduate Employability. **Journal of Entrepreneurship
and Business**, 7(2), 1-14.
- Balcar. (2011). **Soft Skills Needed for the 21st Century Workforce**(Doctor of Business
Administration). Washington: Walden University.
- Carnevale. (2013). **Study on the Nature of Impact of Soft Skills Training Programme
on the Soft Skills Development of Management Students**. *Pacific Business
Review*, 19-27.
- Doyle. (2022). **What are Soft Skill? Definition and Examples of Soft Skill**. The balance.
<https://www.thebalancemoney.com/what-are-soft-skills-2060852>.
- Elmohmady, E. A. E., Abo Gad, R. A. E. F., Ramadan, A., & Hamdy, A. (2020). **Contribution
of Non Technical Skills on Nurses' Performance Efficiency of Nursing Care
Process in Intensive Care Units**. *Tanta Scientific Nursing Journal*, 19(2), 127-150.
- Han, L. (2011). **Soft Skills List-28 Skills to Working Smart**. Bemy Career Coach.
<https://bemycareercoach.com/soft-skill/list-soft-skill.html>.
- IONOS. (2019). **Soft skills: definition and lists**.
<https://www.ionos.com/startupguide/productivity/soft-skills/>.
- Kenton. (2023). **What Are Soft Skills? Definition, Importance, and Examples**.
Investopedia. <https://www.investopedia.com/terms/s/Soft-skills.asp>.
- Lippman et al. (2022). **Key “Soft” Skills That Foster Youth Workforce Success: Toward
a Consensus Across Fields**. [www.childtrends.org/publications/key-soft-skill-that-
fostel-youth-workforce-success-toward-a-consensus-across-fields](http://www.childtrends.org/publications/key-soft-skill-that-fostel-youth-workforce-success-toward-a-consensus-across-fields).
- MBO Partner. (2021). **Soft Skill: Why These 9 Soft Skill are Important for the
Workplace**. [https://www.mbopartner.com/blog/how-manage-small-business/why-
are-soft-skill-important](https://www.mbopartner.com/blog/how-manage-small-business/why-are-soft-skill-important).
- Malykhin, Aristova, Kalinina, and Opaliuk. (2021). **Developing Soft Skills among Potential
Employees: A Theoretical Review on Best International Practices**. Ideas.
<https://ideas.repec.org/a/lum/rev3rl/v12y2021i2p210-232.html>.
- NCWorks. (2018). **2018 Employer Needs Survey**. Labor & Economic Analysis Division.
[https://www.ncawdb.org/wp-content/uploads/2019/02/2018-employer-needs-
survey.pdf](https://www.ncawdb.org/wp-content/uploads/2019/02/2018-employer-needs-survey.pdf).

- Porath & Pearson. (2013). **The Price of Incivility**. Harvard Business Review.
<https://hbr.org/2013/01/the-price-of-incivility>.
- Rattanawat, P. (2021). A Survey of Soft Skills Needed in the 21st Century Workplace.
Rampai Pannee Research Journal, 15(1), 59-69.
- Skill Builder Pro. (2018). **Soft Skills: The Hard Skills for Today's Workforce**. Skills Builder Pro. https://mma.prnewswire.com/media/792186/Soft_Skills__The_Hard_Skills_for__Today_s_Workforce_Final.pdf?p=original.

การสื่อสารการตลาดดิจิทัลมีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ Digital Marketing Communication Toward Buying Decision

สุทิน โรจน์ประเสริฐ, นณันท์ สุริยมณี, จริยา ศรีจรูญ, ทรงวุฒิ บุริมจิตต์

Suthin Rojprasert, Naranan Surinamee, Chariya Sricharoon, Songwut Burimjitt

มหาวิทยาลัยเซาท์อีสต์ Bangkok

Southeast Bangkok University Bangkok

Corresponding Author, E-mail: suthin@sbu.southeast.ac.th

Received 18/11/2023 | Revised 12/12/2023 | Accepted 12/12/2023

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

ในยุคของการตลาดดิจิทัล เห็นได้ชัดว่ากลยุทธ์การตลาดแบบเดิมๆ มีประสิทธิภาพน้อยลง อินเทอร์เน็ตมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้บริโภค และแนวทางการตลาดจะต้องปรับให้เข้ากับความต้องการของผู้บริโภค เพื่อให้ทันกับแนวโน้มในอนาคตของพฤติกรรมของผู้บริโภคและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และสามารถกระตุ้นกระบวนการตัดสินใจซื้อได้ การตลาดดิจิทัลครอบคลุมกลยุทธ์ทางการตลาดทั้งหมดที่ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ไม่ว่าจะเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตหรือไม่ก็ตาม และแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อดึงดูดลูกค้าออนไลน์ หลักการสำคัญของการจัดการการตลาดดิจิทัลคือการสร้างประสบการณ์ที่เป็นมิตรกับผู้ใช้สำหรับกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ หนึ่งในคุณลักษณะของการตลาดดิจิทัลก็คือผู้บริโภคกระตือรือร้นค้นหาเนื้อหาทางการตลาดผ่านเครื่องมือค้นหา แปรนัยจำนวนมากใช้โซเชียลมีเดียเพื่อรวบรวมความคิดเห็นของลูกค้าซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์การส่งเสริมการขายและการตลาด นักการตลาดใช้เครื่องมือสื่อสารการตลาดดิจิทัลเพื่อกระตุ้นการตัดสินใจและดึงดูดผู้เยี่ยมชมผ่านแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย ดังนั้นนักการตลาดจึงต้องให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนการสื่อสารการตลาดในยุคดิจิทัล

คำสำคัญ: การตลาดดิจิทัล; ยุคดิจิทัล; การตัดสินใจซื้อ

Abstract

In the age of digital marketing, it is evident that traditional marketing strategies are becoming less effective. The Internet plays an increasingly important role in consumers' daily lives, and marketing approaches must adapt to consumer preferences to keep up with future trends in customer behavior and technological changes and the purchase decision process can be stimulated. Digital marketing encompasses all marketing strategies that use electronic devices, whether connected to the internet or not and digital platforms

to attract online customers. The key principle of digital marketing management is to create a user-friendly experience for the target audience. Additionally, one of the characteristics of digital marketing is that consumers actively seek marketing content through search engines. Many brands use social media to gather customer feedback as part of their sales promotion and marketing strategies. Marketers employ digital marketing communication tools to stimulate decision-making and engage visitors through social media platforms. Therefore, marketers need to focus on driving marketing communication in the digital age.

Keywords: Digital Marketing; Digital Age; Buying Decision

บทนำ

ปัจจุบันการสื่อสารการตลาดได้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ด้วยการนำเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ เข้ามา มีบทบาทในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกันผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในรูปของสื่อดิจิทัล ซึ่งถือว่าการสื่อสารที่สำคัญสำหรับการทำการตลาดที่เข้ามา มีบทบาทในสังคมโลกและสังคมไทยเป็นอย่างมาก และสามารถตอบสนองความต้องการของจำนวนผู้ใช้เทคโนโลยีที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้ธุรกิจการค้าต่างๆ ในปัจจุบันแตกต่างไปจากเดิม ตลอดจนการดำเนินชีวิตได้เปลี่ยนไป ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดในโลกก็สามารถติดต่อสื่อสารถึงกันได้โดยไร้ข้อจำกัดของเวลาและสถานที่ ซึ่งในทุกวันนี้การทำธุรกิจของผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับการเลือกใช้สื่อดิจิทัลที่มีช่องทางต่างๆ ที่หลากหลายสอดคล้องต่อโลกดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา และจากการพัฒนาทางเทคโนโลยีส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงวิธีการเลือกซื้อสินค้าหรือบริการผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตติดต่อสื่อสารกันโดยเฉพาะใช้ระบบการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการด้วยความรวดเร็ว และมีปฏิสัมพันธ์มากขึ้น (Laudon & Traver, 2018: 110, Damian & Calvin, 2009: 4) ดังนั้นการตลาดแบบดิจิทัลจึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้สามารถเข้าถึงและจูงใจผู้บริโภคได้มากยิ่งขึ้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับการตลาดดิจิทัล (Digital Marketing) ที่ได้พัฒนามาจากการตลาดแบบดั้งเดิม มาประยุกต์ใช้ช่องทางดิจิทัลในการติดต่อสื่อสารกับผู้บริโภคเป็นหลัก สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับทุกธุรกิจ หรือบริการต่าง ๆ การจัดการการตลาดแบบดิจิทัลยังคงคำนึงถึงผู้บริโภคเป็นหลัก สามารถระบุความต้องการของการเข้าถึงผู้บริโภค กลุ่มเป้าหมายและยังสามารถสร้างเนื้อหาทางช่องทางออนไลน์ที่ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายได้ ซึ่ง Kent Wertime and Ian Fenwick, (2008: 362) ได้ให้ความหมายของการตลาดดิจิทัล เป็นการพัฒนาการของตลาดในอนาคต ที่ได้ดำเนินงานทางการตลาดแทบทั้งหมดผ่านสื่อดิจิทัล โดยใช้ช่องทางดิจิทัลเพื่อสื่อสารให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้บริโภค แต่ยังคงใช้หลักการการตลาดดั้งเดิม เพียงแต่เปลี่ยนแปลงช่องทางในการติดต่อสื่อสารและการเก็บข้อมูลของผู้บริโภค นอกจากนี้ Safko, Lon and David K. Brake, (2009: 374) ได้สรุปความหมายของการตลาดดิจิทัลเป็นการแนะนำสินค้าหรือแบรนด์ผ่านช่องทางอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อย่างเช่น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน หรืออุปกรณ์สื่อสารแบบพกพา และสามารถใช้องค์ของการตลาดดิจิทัลนี้ เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ และผู้ส่งสาร

สามารถตรวจสอบผลการตอบสนองจากผู้รับสารได้ทันทีหลังจากที่ประชาสัมพันธ์ เนื่องจากผู้รับสารจะสามารถเข้าถึงสื่อได้ตลอด 24 ชั่วโมง ด้วยความรวดเร็วของการรับ-ส่งสาร และทำให้ผู้ส่งได้รับข้อมูลอย่างรวดเร็วในการนำมาวิเคราะห์ถึงปัญหาต่างๆ ตลอดจนความพึงพอใจของสินค้า เพื่อจะได้นำมาปรับใช้และเลือกเครื่องมือในการสื่อสารการตลาดดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ดังนั้น การจัดการการตลาดแบบดิจิทัลไม่เพียงแต่ช่วยให้ธุรกิจทำการโปรโมทผลิตภัณฑ์และบริการให้ผู้บริโภคได้เข้าถึงผ่านช่องทางออนไลน์ และใช้ช่องทางการปฏิสัมพันธ์ผ่านโซเชียลมีเดียช่วยให้แบรนด์ต่างๆ ได้รับการตอบรับเชิงบวกและเชิงลบจากลูกค้าได้โดยตรง ซึ่งแตกต่างจากการจัดการตลาดแบบดั้งเดิม ทั้งนี้ การจัดการการตลาดดิจิทัลสามารถตอบสนองได้ทันที มีเนื้อหาที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์ สามารถจูงใจให้ติดตาม เป็นการสื่อสารสองทางที่สามารถเข้าถึงได้ภายใต้กิจกรรมที่ผู้บริโภคเป็นผู้เลือกได้เอง

การตลาดดิจิทัลเป็นสิ่งที่ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises, SMEs) ปฏิเสธไม่ได้และเป็นเครื่องมือเดียวที่จะช่วยให้ SMEs สามารถก้าวขึ้นสู่การเป็นธุรกิจชั้นนำและตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้าได้มากยิ่งขึ้น ในปี 2023 หลายบริษัททั่วโลกจะใช้งบประมาณด้าน Digital Marketing มากมหาศาล สะท้อนให้เห็นว่า ธุรกิจทั่วโลกต่างให้ความสนใจการวางกลยุทธ์ให้ธุรกิจเติบโตผ่าน Digital Marketing ซึ่งเกิดขึ้นได้เพราะเป็นผลจากการเข้าสู่อินเทอร์เน็ตที่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของมนุษย์ไปอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน สามารถบอกหรือแชร์เรื่องราวหรือกิจกรรมประจำวันส่วนตัวว่า กำลังทำอะไร กับใคร ที่ไหน และรู้สึกอย่างไร นอกจากนั้นยังสามารถเปลี่ยนสถานะตัวเองจากผู้รับสื่อกลายเป็นเจ้าของสื่ออย่างง่ายด้วยสมาร์ตโฟนที่มีความสามารถเหนือกว่าการตลาดแบบดั้งเดิมด้วยการแชร์และบอกต่อส่งผลให้การตลาดแบบดั้งเดิม ที่ต้องลงทุนสูงและเป็นการสื่อสารเพียงด้านเดียว ลูกค้าจะไม่สามารถให้ข้อคิดเพิ่มเติมได้ และต้องใช้เวลาในการดำเนินการในการเข้าถึงกลุ่มลูกค้า ที่สำคัญวิธีการวัดผลลัพธ์ไม่แม่นยำ

วิถีชีวิตใหม่ในสังคม

การตลาดดิจิทัลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตใหม่ในสังคมไทย ทำให้เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิตใหม่ มีการเข้าถึงที่แตกต่างและจากความสนใจที่แตกต่างกันในแต่ละช่องทางสื่อบนโลกดิจิทัล ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัลที่อาจส่งผลต่อแนวโน้มการเติบโตของธุรกิจ ทำให้รูปแบบการดำเนินธุรกิจแบบดั้งเดิมต้องเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงการตัดสินใจซื้อ (Buying Decision) เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดจากแรงจูงใจและทัศนคติถึงความต้องการในการเลือกสินค้าและประเมินค่า ซึ่งปกติแล้วผู้บริโภคแต่ละคนต้องการข้อมูลและระยะเวลาในการตัดสินใจสำหรับผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดแตกต่างกัน เพราะการตัดสินใจซื้อหลังจากที่ลูกค้าได้เลือกผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการและตรงใจที่สุดแล้ว ซึ่งในขั้นตอนการซื้อของผู้บริโภคนั้นมักจะมีคำถามมากมายก่อนตัดสินใจซื้อหรือเปรียบเทียบข้อดีข้อด้อยที่จะมีผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อ เช่น ทัศนคติด้านบวกและด้านลบ ปัจจัยด้านการเงิน ความเชื่อมั่นในตัวสินค้า การได้รับข้อมูลของสินค้าในด้านลบ ฯลฯ จึงต้องมีการปรับรูปแบบการดำเนินธุรกิจใหม่ๆ เพื่อไม่ให้อธุรกิจเกิดความล้าหลัง ซึ่งในปัจจุบันได้นำรูปแบบของการสื่อสารการตลาดมีการ

เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและเป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อของผู้บริโภค ด้วยการกระตุ้นให้การรับรู้ถึงความต้องการจนเกิดการตัดสินใจซื้อแล้วเกิดความพึงพอใจในตัวสินค้าก็จะมี การซื้อซ้ำอีก แต่หากไม่พอใจผู้บริโภคจะเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อตัวสินค้าและเลิกใช้ในที่สุด ดังนั้นนักการตลาดจำเป็นต้องติดตามความรู้สึกของผู้บริโภคที่มีต่อส่วนประสมทางการตลาด ไม่ว่าจะเป็นด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่ายและด้านการส่งเสริมการตลาดเพื่อจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

เนื่องจากปัจจุบันพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่ไม่เหมือนเดิมหรือ “ความปกติใหม่” (New Normal) ในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคและการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อเข้าสู่ยุคการตลาดดิจิทัล ด้วย Application, Website, Social Media ไปจนถึงช่องทางบนโลกออนไลน์ที่รวบรวมข้อมูลหรือ Platforms ต่าง ๆ รวมถึงการใช้ธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ในการชำระค่าสินค้าและบริการผ่านช่องทางแอปพลิเคชันมากขึ้นทำให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว ลดระยะเวลาการเดินทาง ดังนั้นนักการตลาดสนใจใช้การตลาดดิจิทัล เพื่อกระตุ้นความต้องการของผู้บริโภคในช่วงวิถีชีวิตใหม่ในสังคมไทย จึงเป็นโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย

การตลาดดิจิทัลจึงเป็นการใช้เครื่องมือสื่อดิจิทัลและโซเชี่ยลทุกชนิดที่ช่วยให้ธุรกิจสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าได้ (Jarvinen et al.,2012: 102-117) ซึ่งสามารถรองรับธุรกิจไม่ว่าจะเป็นด้านอุตสาหกรรม หรือการขายสินค้าหรือบริการใดๆ โดยคำนึงถึงผู้บริโภคเป็นหลัก และสามารถสร้างเนื้อหาออนไลน์ที่มีคุณค่าให้ตรงกับ ความสนใจของกลุ่มเป้าหมายได้ ซึ่งการทำการตลาดดิจิทัลไม่เพียงแต่ช่วยโปรโมทสินค้าและบริการเท่านั้น ยังรวมถึงการให้บริการลูกค้าออนไลน์ได้แสดงความคิดเห็นผ่านทางโซเชี่ยลเน็ตเวิร์ค บล็อกและเว็บไซต์เกี่ยวกับประสบการณ์การใช้สินค้าและบริการต่างๆ ได้ ซึ่งจะแตกต่างจากการทำการตลาดแบบดั้งเดิม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kuhn and Marsick (2010: 27-48) ที่กล่าวว่านวัตกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญที่ก่อให้เกิดโอกาสในการประดิษฐ์สิ่งใหม่และการสร้างตลาดใหม่ และ Tidd et al. (2005: 600) ที่กล่าวถึงความสำคัญของนวัตกรรมที่มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนองค์กรให้สามารถนำความรู้และทักษะความสามารถด้านเทคโนโลยีและประสบการณ์มาสร้างสรรค์ความแปลกใหม่ให้กับสินค้าและบริการตลอดจนวิธีการ กระบวนการในการผลิต และส่งมอบสินค้าและบริการให้กับลูกค้า สรุปได้ว่า ธุรกิจต้องพัฒนานวัตกรรมให้เกิดขึ้น เพราะจะส่งผลต่อประสิทธิภาพด้านการตลาดดิจิทัล และสื่อสารถึงลูกค้ากลุ่มเป้าหมายไปสู่การบรรลุผลการดำเนินงานธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ดังนั้น การตลาดดิจิทัลจึงช่วยให้คนในสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะให้รู้จักการเอาตัวรอดจากการพึ่งเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดที่เกี่ยวข้องกับการตลาดออนไลน์ และสามารถตอบสนองพฤติกรรมผู้บริโภคยุคใหม่ที่มีความต้องการสินค้าบริการและความปลอดภัย สอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ (Maslow's Hierarchy of Needs) กล่าวถึงแรงจูงใจที่ผลักดันให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่างๆ 5 ลำดับขั้นที่คิดค้นโดยอับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) จากพื้นฐานที่จำเป็นต่อการอยู่รอด ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ความต้องการความรักและสังคม ความต้องการการได้รับการยกย่องนับถือในตนเองไปจนถึงขั้นสูงสุดที่เป็นความต้องการพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ (Maslow,1943: 370-396) ได้นำมาใช้ในการตลาดหรือการทำธุรกิจ สามารถช่วยให้เข้าใจแรงจูงใจและ

สามารถตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้าได้ จากผลการศึกษาของ ณัฐนี คงห้วยรอบ (2559) ได้ศึกษาเรื่องการสื่อสารการตลาดแบบดิจิทัลที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อขายสินค้าออนไลน์บนเว็บไซต์ LAZADA ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ที่ตัดสินใจซื้อสินค้า LAZADA เนื่องจากมีสินค้าที่หลากหลายและสะดวกต่อการทำรายการสั่งซื้อสินค้าโดยทราบข้อมูลสินค้าจาก Internet หรือ Social Media ซึ่งผู้บริโภคที่ซื้อสินค้าจะกลับมาซื้อซ้ำ จากการทดสอบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมนมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ทิพวรรณ วงษ์ทองคำและคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่องการสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อการซื้อสินค้าจากสาขาค้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร การสื่อสารการตลาดออนไลน์มีความสัมพันธ์กับการซื้อสินค้าจากสาขาค้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารการตลาดดิจิทัล

ปัจจุบันเครื่องมือการตลาดดิจิทัลสามารถจะตอบโจทย์ทุกความต้องการของแบรนด์ที่ต้องการจะสื่อสารระหว่างแบรนด์กับผู้บริโภค เช่น สร้างการรับรู้ สร้างยอดขายผ่านช่องทางการตลาดดิจิทัล ด้วยข้อเสนอพิเศษด้านราคาและสินค้า และอีกความสามารถหนึ่งในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย (Targeting) ได้ตรงและมีประสิทธิภาพสามารถวัดผลได้ ซึ่งใน Positioning Magazine Online (2016) ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่ผู้ประกอบการต้องเลือกใช้เครื่องมือการตลาดดิจิทัลให้เหมาะสมกับการทำการตลาดในปัจจุบัน ดังนั้น เมื่ออินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของผู้บริโภคมากขึ้น ภาคธุรกิจจึงต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อพฤติกรรมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง ผู้ประกอบการต้องศึกษาเรียนรู้ถึงรูปแบบการทำการตลาดออนไลน์ การปรับกลยุทธ์ในการนำเสนอขายสินค้าและบริการ การสื่อสารให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงสินค้า และตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะ Social Media Marketing จะเป็นตัวช่วยทำการตลาดบนสังคมออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้ตรงตามกลุ่มเป้าหมายอย่างรวดเร็ว ในการกระตุ้นกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าและตรงตามความต้องการของผู้บริโภค เครื่องมือที่สามารถใช้ในการทำการตลาดดิจิทัลผ่านโซเชียลมีเดีย ได้แก่

1. **Google Ads** เดิมเป็น Google AdWords ในยุคแห่งการแข่งขันทำการตลาดออนไลน์ของ Google เพื่อให้โฆษณาได้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมาก Google AdWords หรือ Google Ads ถูกนำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ และบริการบนหน้าการค้นหาของ Google, YouTube และเว็บไซต์ที่เป็นพันธมิตรของ Google เพื่อใช้เป็นเครื่องมือทำการโฆษณาออนไลน์บนเครือข่ายของ Google นอกจากนี้ Google Ads ยังสามารถเลือกโฆษณากับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะได้ ซึ่งมีการเผยแพร่โฆษณาตรงตามวัตถุประสงค์ และมีรูปแบบในการเก็บค่าโฆษณาตามจำนวนคลิกที่เกิดขึ้นจริงทางผู้ประกอบการหรือผู้จำหน่ายสินค้าสามารถกำหนดค่าตามแผนการตลาดได้ เช่น

1.1 Google Search เป็นการโฆษณาที่ใช้ Keyword (คำค้นหา) เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและแสดงโฆษณาอยู่ในหน้าแรกของ Google ซึ่งจะเห็นผลเร็วกว่าและมีค่าใช้จ่ายในการทำ โดยการคิดค่าโฆษณาตามยอดคลิก (Cost-per-Click) ซึ่งปัจจัยสำคัญของการแข่งขันอยู่ที่ Keyword ที่ใช้ว่า มีการแข่งขันรุนแรงมากน้อยแค่ไหนหรือตามยอดวิว (Cost per Thousand Viewable Impressions) คิดเมื่อมีการแสดงโฆษณาครบทุก 1,000 ครั้ง ไม่ว่าจะมีความคลิกหรือไม่ก็ตาม

1.2 Google Display Network เป็นการลงโฆษณาบนเว็บไซต์ต่างๆ ที่เป็นเครือข่ายกับทาง Google รวมถึงทางแอปพลิเคชันบนอุปกรณ์สื่อสารรูปแบบต่าง ๆ เช่น Mobile, Tablet หรืออุปกรณ์เคลื่อนที่ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายเช่นเดียวกันทั้งตามยอดคลิก และตามยอดวิว

1.3 Video Ads บน Youtube เป็นโฆษณาที่หลากหลายในรูปแบบ เช่น โฆษณาที่เป็น Banner ในหน้าต่างของ Youtube, โฆษณาซ้อนบนตัววิดีโอของทาง Youtube, และโฆษณารูปแบบวิดีโอที่จะแสดงก่อน หรือคั่นกลาง หรือหลังวิดีโอของทาง Youtube โดยสามารถที่จะกดปุ่ม Skip เพื่อข้ามโฆษณาไป

จากการวิจัยของ ศรีณยู มณีรอด (2561: 119) ได้ศึกษาการรับรู้และกลยุทธ์การใช้งาน Google AdWords ของคนทำงานในกรุงเทพมหานคร พบว่า กลยุทธ์การใช้งาน Google AdWords มีความสำคัญตรงกับวัตถุประสงค์ของการใช้งานเครื่องมือแต่ละชนิดเป็นหลักและมีการใช้งานแตกต่างกันไป โดยผู้ใช้งานส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัทเอกชน อายุระหว่าง 22-35 ปี ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสนใจในการรับรู้และใช้งาน Google AdWords อยู่แล้ว จากการทดลองพบว่าช่วงวัยที่ต่างกันมีการรับรู้ Google AdWords ที่ต่างกัน และการรับรู้ประโยชน์มีความสัมพันธ์ต่อการใช้งาน Google AdWords เช่นกัน

2. Viral Marketing การตลาดแบบไวรัล ซึ่งเดิมเป็นการตลาดแบบปากต่อปาก หรือเป็นการสร้างกระแสให้เกิดผลกระทบกับคนในสังคม จนเกิดเป็นการพูดถึงและบอกเล่าจากการใช้สินค้าหรือการบริการ และมีความพึงพอใจที่ส่งผลให้เกิดการแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว มีผลกระทบต่อความรู้สึก อารมณ์และจิตใจของผู้บริโภค ซึ่งมีมาก่อนที่อินเทอร์เน็ตจะเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์ และเมื่อสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง Viral Marketing จึงได้นำมาทำการตลาดแบบดิจิทัลโดยใช้ช่องทางสื่อสารสังคม (Social Media) มาเสริมสร้างตราสินค้า (Brand Awareness) เพื่อทำให้สินค้าและบริการเป็นที่รู้จักมากขึ้น จนได้รับความนิยมและสนใจเป็นจำนวนมากและเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางด้านอื่น จึงได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอให้เหมาะสมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ในรูปแบบของคลิปวิดีโอหรือป้ายโฆษณาที่มีตัวอักษรนำเสนอและเผยแพร่ผ่านเครื่องมือการทำการตลาดดิจิทัลอย่าง YouTube, Twitter, Facebook, Blog ที่สื่อให้เกิดความรู้สึกในเชิงบวก ทำให้ Viral Video แพร่หลายเพิ่มมากขึ้นและสนใจติดตามการนำเสนอในช่องทางนั้น ๆ ดังเช่น

2.1 Video Clips การใช้คลิปวิดีโอในการทำการตลาด

2.2 Interactive Flash Games เป็นการทำการตลาดโดยใช้เกม

2.3 Advergates การใช้วิดีโอเกมในการทำการตลาด

2.4 e-books เป็นการทำการตลาดในรูปแบบเอกสาร ไฟล์

2.5 Images การใช้รูปภาพในการทำการตลาด

2.6 Text Messages การใช้ข้อความ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจมากขึ้น

แบรนด์สออดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภกร เกิดสาย และและรัชดาภรณ์ เบญจวัฒนานนท์ (2558: 1406-1411) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อการใช้ไวรัลวิดีโอในการโฆษณาสินค้า โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ในการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพฤติกรรมของผู้บริโภคต่อการใช้ไวรัลวิดีโอในการโฆษณาสินค้า จำแนกตามเพศ อายุอาชีพ และ ระดับการศึกษา พบว่า ผู้บริโภคเห็นด้วยกับการการใช้ไวรัลวิดีโอในการโฆษณาสินค้า และแสดงให้เห็นถึงการใช้ไวรัลวิดีโอในการโฆษณาสินค้าว่ามี

การสื่อสารที่ง่าย ความเหมาะสมของวิธีการนำเสนอ ความคิดสร้างสรรค์หรือแม้กระทั่งความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้เพื่อความพึงพอใจของผู้บริโภคอีกด้วย

3. Web Banner หรือป้ายโฆษณาสินค้าที่แสดงผ่านหน้าเว็บไซต์ เป็นเว็บแบนเนอร์โฆษณาออนไลน์ ที่ปัจจุบันมีหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นแบนเนอร์ที่เป็นแบบเบสิกดั้งเดิมแบบภาพนิ่ง และได้มีการพัฒนาเป็นแบบวิดีโอแบนเนอร์ (Video Banner), และอินเทอร์แอคทีฟแบนเนอร์ (Interactive Banner) ที่สามารถออกแบบให้เป็นเกมบนแบนเนอร์ หรือการแสดงคอนเท้นท์บนแบนเนอร์ ริชมีเดียแบนเนอร์ (Rich Media Banner) เพื่อสร้างความสนใจให้กับโฆษณาออนไลน์บนแบนเนอร์ ดึงดูดผู้สนใจเข้าสู่เว็บไซต์และสามารถวัดผลการเข้าชมได้จากจำนวนการคลิกของผู้รับชมวิดีโอ ชมกี่ครั้ง ชมจนจบหรือไม่ และสามารถวัดผลยอดขายหรือยอดสมาชิกได้ ดังนั้น แบนเนอร์โฆษณาจึงเป็นส่วนสำคัญของการทำการตลาดดิจิทัล

4. Blog หรือ Weblog เป็นเว็บไซต์สำหรับเขียนบันทึกที่มีรูปแบบเนื้อหาเล่าเรื่องราวต่างๆ เพื่อสื่อสารความคิด มุมมอง ความรู้และประสบการณ์ เหมือนบันทึกส่วนตัวออนไลน์ มีส่วนของการ comments และอาจจะมี link ไปยังเว็บอื่น ๆ และในปัจจุบันผู้ใช้จะนิยมทำ Blog ในรูปแบบของวิดีโอ เพื่อเป็นการบันทึกเล่าเรื่องผ่านวิดีโอที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวบน YouTube หรือที่เรียกว่า Video Blog หรือ Vlog และเน้นการเขียน Content ที่มีความหลากหลายให้สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้ โดยจำแนกประเภทของ Blog กับการใช้งานได้หลายแบบ ดังนี้

4.1 Personal Blog เป็นรูปแบบการเขียนบล็อกที่เกี่ยวกับเรื่องราวหรือความสนใจส่วนตัว เปรียบเหมือน Diary Online ที่ผู้เขียนสามารถนำเรื่องราวส่วนตัวถ่ายทอดออกมาในรูปแบบการเขียนบทความ ที่มีความคิดเห็น (Opinion Thinking) ของผู้เขียนแทรกอยู่ใน Content

4.2 Group Blog เป็นการรวมตัวของกลุ่มคนที่สนใจในเรื่องเดียวกันมาแลกเปลี่ยนกันโดยนำเสนอผ่านมุมมองของกลุ่มหรือส่วนบุคคล มีการแสดงความคิดเห็น ในรูปแบบที่หลากหลาย

4.3 Micro Blog เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของ Blog ที่ใช้การสื่อสารเรื่องราวสั้น ๆ และรวดเร็ว เพื่ออัปเดตสิ่งที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลานั้น หรือแบ่งปันข้อมูลที่พบ โดยผู้ใช้สามารถเขียนเรื่องราวได้ตอบหรือมีปฏิสัมพันธ์กันในประเด็น และแสดงความคิดเห็นได้โดยไม่ต้องเปิดเผยตัวตนว่าเป็นใคร ซึ่งต่างจาก Facebook หรือ Instagram

4.4 Corporate Blog เป็นรูปแบบการสื่อสารเพื่อนำเสนอข้อมูลขององค์กรทั้งภายในองค์กร และภายนอกองค์กรต่อสาธารณชนหรือเพื่อการตลาดหรือประชาสัมพันธ์องค์กรให้เป็นที่รู้จัก เพื่อแชร์ content ที่องค์กรสร้างขึ้น

5 TikTok เป็นโซเชียลมีเดียสำหรับการถ่ายวิดีโอสั้น (Video Clips) และมีเสียงเพลงประกอบเป็นหลัก มีความหลากหลายตอบโจทย์ทุกเพศทุกวัยและเป็นที่นำเสนอสำหรับคนที่มีความคิดสร้างสรรค์พร้อมที่ปลดปล่อยจินตนาการได้อย่างเต็มที่ สามารถเชื่อมต่อกับคนทั่วโลกได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย ซึ่งกำลังได้รับความนิยมในการสื่อสารการตลาดดิจิทัล โดยมากจะสร้างขึ้นจากความรู้สึกและประสบการณ์จริงของคนในสังคมให้มีความน่าสนใจและถูกเผยแพร่อย่างรวดเร็ว สามารถสร้างความสนใจให้กับบรรดานักการตลาดและนักโฆษณา ในรูปแบบของแพลตฟอร์ม TikTok จนกลายเป็นแพลตฟอร์มสำคัญที่นำมาใช้สำหรับการตลาดดิจิทัล หรือ “TikTok for Business” ด้วยประสิทธิภาพการถ่ายทอดเนื้อหาของแบรนด์และสินค้าได้อย่างน่าสนใจ กระชับและมีประสิทธิภาพ จะช่วยสร้างการรับรู้และขยายช่องทางการเข้าถึงธุรกิจได้ จากข้อมูลที่ We Are Social ร่วมกับ Hootsuite เผยแพร่รายงานการใช้ดิจิทัลของคนทั้งโลกประจำปี

และ Digital Thailand 2020: สรุปรูป 30 สถิติดิจิทัลของคนไทย ประจำปี 2020 (Ad Addict TH., 2563) พบว่า กว่า 99% ของผู้ใช้งานโมบายอินเทอร์เน็ตชื่นชอบการรับชมคอนเทนต์วิดีโอ และปัจจุบันจึงมีผู้ใช้มากกว่าพันล้านคนจากจำนวนผู้ใช้ทั่วโลก จนกระทั่งนักการตลาดแทบทุกแบรนด์ทั้งเล็กใหญ่ต่างนำ TikTok มาเป็นสื่อกลางในการเพิ่มโอกาสของการสื่อสารการตลาดดิจิทัล โดยเฉพาะสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ และในประเทศไทยมีการใช้งาน TikTok จากสถิติของการใช้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย ของ Hootsuite และ Social Media Trends 2022 อยู่บนอันดับต้นๆ และครองอันดับหนึ่งในการเป็นแพลตฟอร์มวิดีโอ ขนาดสั้นที่มีผู้ใช้งานมากที่สุดในประเทศไทย รวมถึงการสร้างสรรคคอนเทนต์เกี่ยวกับสินค้า เป็นลักษณะของการเล่าเรื่อง ทำให้รู้สึกว่าคุณอยู่ตรงกลางในการขายสินค้าที่มากเกินไป และยังได้ใช้เวลาเพลิดเพลินกับคอนเทนต์ที่น่าเสนอ เป็นตัวช่วยในการเข้าถึงลูกค้า นำไปสู่เป้าหมายของการสร้างการรับรู้ และเพิ่มสนใจของลูกค้า ในการรับชมเมื่อเทียบกับแพลตฟอร์มอื่นๆ สายความงาม ไลฟ์สไตล์ และคอนเทนต์ที่มีความหลากหลายจึงส่งถึงอิทธิพลบนสื่อออนไลน์ของ TikTok จนเป็นผลต่อธุรกิจ สามารถสร้างความเชื่อถือให้กับลูกค้าที่ชื่นชอบหรือติดตาม และเกิดความรู้สึกอยากซื้อสินค้านั้น ๆ ตามอิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่ได้รับความไว้วางใจ จนกลายเป็นกระแสไวรัลและถูกแชร์ออกไปได้อย่างรวดเร็วอย่างมีประสิทธิภาพเข้าถึงการมีส่วนร่วม (Engagement) ซึ่งเป็นหนึ่งในเป้าหมายของแบรนด์ที่ไม่ได้ต้องการเพียงแค่การรับรู้แต่ยังต้องการให้ผู้คนเกิดการจดจำและมีส่วนร่วมกับแบรนด์ จนเกิดความต้องการเป็นส่วนหนึ่งร่วมกับกิจกรรมของแบรนด์ ควบคู่ไปกับการนำเสนอรูปแบบการโฆษณาที่ถูกจัดไว้ตามวัตถุประสงค์ต่างๆ ดังนี้

5.1 Brand Takeover: รูปแบบโฆษณาในตำแหน่งแรกที่แสดงผลเต็มหน้าจอ ก่อนเข้าไปยังหน้า Feed ที่สามารถสร้างการเข้าถึง (Reach) ให้กับแบรนด์ได้มากขึ้น

5.2 Top View: รูปแบบโฆษณาในตำแหน่งแรกในหน้า Feed ที่สามารถสร้างได้ตั้งแต่การเข้าถึง (Reach), จำนวนคนที่เข้ามาบนแพลตฟอร์ม (Traffic) มีเนื้อหาที่กระชับและให้ผู้ใช้งานเข้าใจแบรนด์ภายในระยะเวลาที่จำกัด เพื่อการพิจารณาเลือกซื้อ (Consideration) ไปสู่การตัดสินใจซื้อ (Conversion) ซึ่งจะสามารถสร้างการแสดงผลทั้งการมองเห็น (View) และจำนวนครั้งที่แสดงโฆษณา (Impression) รวมถึงผู้ใช้งานสามารถ Like, Share, Comment โฆษณาตัวนั้น ๆ ได้

5.3 In-Feed Ads: รูปแบบของโฆษณาที่จะปรากฏขึ้นระหว่างที่ผู้ใช้งานกำลังรับชมการแสดงผลคอนเทนต์ในหน้า Feed ซึ่งสามารถช่วยในเรื่องของการเข้าถึง (Reach) และโฆษณารูปแบบนี้ยังสามารถทำได้ผ่านแพลตฟอร์ม Self-Serve จาก TikTok

5.4 Hashtag Challenge: รูปแบบโฆษณาในลักษณะของการจัดแคมเปญ เพื่อชักชวนให้ผู้ใช้งานเข้าร่วมกิจกรรม สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคกับแบรนด์ได้ในปริมาณมหาศาลในรูปแบบเนื้อหาที่ถูกสร้างขึ้นจากผู้ใช้งาน (User-Generated Content)

5.5 Branded Effect: รูปแบบโฆษณาที่แบรนด์สามารถเข้ามาสร้างสรรค์ Effect ต่าง ๆ ทั้งภาพและเสียง เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถเลือกใช้ประกอบวิดีโอ โดยรูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ค่อนข้างคุ้มค่าในการลงทุน เพราะจะส่งผลให้เกิดการจดจำและปฏิสัมพันธ์กับแบรนด์ได้อย่างลึกซึ้งมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น TikTok จึงเป็นอีกหนึ่งพื้นที่สำหรับการสื่อสารการตลาดดิจิทัล ที่ผู้คนจำนวนมาก สามารถเข้าถึงได้ โดยเฉพาะกลุ่ม Gen Y หรือ Millennial กลุ่มคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2523-2540 และ Gen Z หรือคนที่เกิดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540-2552 ซึ่งจัดเป็นกลุ่มผู้ใช้หลักบน TikTok ในสร้างการรับรู้แบรนด์ ตลอดจนการใช้ช่องทางเพื่อพัฒนาต่อยอดให้สินค้าหรือบริการ ทั้งในเรื่องของการสร้างคอนเทนต์ใหม่ ๆ ให้เกิดน่าสนใจและมีคุณค่ากับผู้ชม ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและการเปลี่ยนแปลงให้กับแบรนด์ ส่งผลให้ธุรกิจ

สามารถประสบความสำเร็จได้โดยไม่ต้องใช้ต้นทุนสูง และเป็นแพลตฟอร์มที่ได้รับความนิยมสูงสุดในขณะนี้ ซึ่งสอดคล้องกับ ศศิ จรุงไพศาล (2565: 53-57) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าออนไลน์จากการใช้แอปพลิเคชัน Tiktok ในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 15-24 ปี มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท สำหรับการศึกษาในระดับการรับรู้เนื้อหาเชิงการตลาด การใช้เทคโนโลยีอิทธิพลทางสังคม และความตั้งใจซื้อสินค้าออนไลน์อยู่ในระดับมาก และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าออนไลน์จากการใช้แอปพลิเคชัน Tiktok ในประเทศไทย พบว่า ทั้งสามปัจจัยล้วนมีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าออนไลน์จากการใช้แอปพลิเคชัน Tiktok ในประเทศไทย และงานวิจัยของ วรณพร โตงาม และปรารณา ปรารณาดี (2566: 1-10) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้วยปัจจัยส่วนบุคคล, ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (4Es) และปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความสะดวก และความง่ายในการสั่งซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop นอกจากนี้การได้เห็นสินค้าจริง และการดูรีวิวคุณภาพของสินค้าจากผู้ซื้อคนอื่น ๆ รวมถึงโปรโมชั่นจากร้านค้าทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าได้ง่ายขึ้น ซึ่งสามารถเป็นแนวทางเพื่อนำมาพัฒนาระบบการซื้อขายสินค้าในแอปพลิเคชัน TikTok Shop ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

6. FaceBook เป็นหนึ่งใน Social Media Marketing ในระดับต้น ๆ ที่ได้รับความนิยมมาก และสามารถทำโฆษณาแบบกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงได้ค่อนข้างลึก และสามารถสร้าง Content ที่มากกว่าการโพสต์เป็นตัวอักษรหรืออัปโหลดภาพอย่างเดียว โดยผู้สร้างเนื้อหา (Creator) สามารถทำได้ง่ายเช่น Update Status, Link Post, หรือ Upload Video ซึ่งสามารถเพิ่มโอกาสในการมองเห็น Content ต่าง ๆ รวมถึงการมีส่วนร่วมของแฟนเพจสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันต่อโพสต์ที่สร้างขึ้นบน Timeline ของหน้าเพจ ส่งผลให้การทำการตลาดบน Facebook สามารถทำได้ทั้งแบบบัญชีส่วนตัว (Facebook Profile), แบบการรวมกลุ่ม (Facebook Group) ที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน และแบบสร้างเพจ (Facebook Page) ที่สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นการโปรโมทสินค้า การโฆษณาหรือบุคคลสาธารณะ ให้สามารถติดตามความเคลื่อนไหวของบุคคลหรือเพจที่สนใจได้ตลอดเวลา และที่สำคัญเพจจะไม่จำกัดจำนวนเพื่อน เพียงแค่กดถูกใจ (Like) หรือกดติดตาม (Follow) จะสามารถเห็นโพสต์ได้ตลอด ซึ่งการติดตามจะสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพและคามนิยมหรือน่าสนใจของเพจ สอดคล้องกับ นฤมล ตรีพัฒน์ เกียรติ และฉัตรชนก กระจับนาค (2562: 79) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากรศาสตร์กับการตัดสินใจซื้อสินค้าจากการเปิดรับสื่อโฆษณาบน Facebook และเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้งาน Facebook ของผู้บริโภคกับการตัดสินใจซื้อสินค้า จากจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ผลการวิจัยพบว่า เพศแตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าจากการเปิดรับรูปแบบโฆษณาจากกลุ่มหรือแฟนเพจบน Facebook แตกต่างกัน และการตัดสินใจซื้อสินค้าจากการเปิดรับสื่อโฆษณาบน Facebook ต่อการตัดสินใจซื้อจากการเปิดรับรูปแบบโฆษณาโดยตรงจากเครือข่ายเพื่อน การตัดสินใจซื้อจากการเปิดรับรูปแบบโฆษณาจากกลุ่มหรือแฟนเพจบน Facebook การตัดสินใจซื้อจากการเปิดรับรูปแบบโฆษณาโดยตรงของไม่แตกต่างกัน และงานวิจัยของ พิชามญชุ์ มะลิขาว (2564:..

128) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นสตรีผ่านสื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก ด้านระบบอินเทอร์เน็ตในระดับไว้วางใจ พบว่า ความไว้วางใจในการซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ ด้านผู้ขายสินค้า ด้านระบบอินเทอร์เน็ต และด้านการปกป้องผู้บริโภคมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อเสื้อผ้าแฟชั่น ด้านค่าใช้จ่าย ด้านจำนวนครั้งและด้านจำนวนชิ้นที่ซื้อในทิศทางเดียวกัน จึงเห็นได้ว่าพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ การใช้สินค้าและบริการของผู้บริโภคทั้งที่เป็นกลุ่มหรือบุคคล เพื่อให้ทราบถึงลักษณะความต้องการและพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อโดยวิเคราะห์ถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายเพื่อการโฆษณาบนสื่อสังคมออนไลน์ Facebook ถือเป็นสิ่งสำคัญมากผู้โฆษณาบนสื่อสังคมออนไลน์ Facebook ก็จะทำให้มีความสำเร็จในการการโฆษณาผ่านระบบสังคมออนไลน์ Facebook เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายมากขึ้น ด้วยกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าจากการรับสื่อโฆษณาบน Facebook ที่นำมาตัดสินใจได้

7. LINE Official Account (LINE OA) เป็นเครื่องมือที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสื่อสารที่สามารถส่งสารไปยังผู้รับสารในรูปแบบที่หลากหลาย (Multi-media) แตกต่างกันไปสำหรับธุรกิจหรือเชิงพาณิชย์ ช่วยให้การทำธุรกิจออนไลน์ให้มากยิ่งขึ้น สามารถติดต่อสื่อสารระหว่างธุรกิจผ่านการส่งข้อความ แชร์ไฟล์ สร้างกลุ่มพูดคุยหรือสนทนาผ่านเสียงผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตบนอุปกรณ์ประเภทพกพา (Mobile Devices) สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างกลยุทธ์ทางการตลาดได้ดี เพียงแต่เพิ่มฟีเจอร์การใช้งานที่สามารถระบุตราสินค้าข้อความจูงใจโปรโมชันส่งเสริมการขายรวมถึงการโฆษณาต่างๆ เพื่อดึงดูดให้กลุ่มเป้าหมายสนใจติดตามข่าวสารของแบรนด์สินค้าและบริการอย่างต่อเนื่อง และยังมีบริการเสริมอื่นๆ อย่างเช่น Chatbot Line Official และยังเป็นช่องทางที่จะช่วยกระตุ้นลูกค้าด้วยฟีเจอร์คุปองสมนาคุณ และการสะสมแต้มแลกของรางวัลได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Palmgreen, P. and Rayburn, J.D. (1985.: 51-62) ที่ว่า ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการใช้สื่อนั้น จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการใช้สื่ออย่างต่อเนื่องและใช้มาเป็นระยะเวลาอันพอสมควร ซึ่งมีทั้งความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากความคาดหวังว่าจะได้รับความพึงพอใจหรือการแสวงหาความพึงพอใจ และการรับรู้ความพึงพอใจที่ได้รับหรือความพึงพอใจที่ได้รับจริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นัชรุณณ์ อ่อนแก้ว และนิตยา วงศ์ภินันท์วัฒนา (2558.: 43) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจในการซื้อสินค้าหรือบริการผ่านบัญชีอย่างเป็นทางการของไลน์ของผู้บริโภค โดยมีพื้นฐานจากทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ (Uses and Gratifications Theory) พบว่า ปัจจัยด้านข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิง การรบกวนสร้างความรำคาญมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการโฆษณา ในขณะที่ทัศนคติต่อการโฆษณามีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อตราสินค้า และทัศนคติต่อการโฆษณา ทัศนคติต่อตราสินค้า มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจในการซื้อสินค้าหรือบริการตามลำดับ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการโฆษณาผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ในรูปแบบข้อความเพื่อให้การโฆษณามีประสิทธิภาพที่ดีต่อไป

8. Instagram หรือ IG เป็นเครื่องมือการตลาดผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมและเป็นมากกว่าตัวกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์อันดี สามารถสร้างความน่าเชื่อถือและความเชื่อมั่นระหว่างลูกค้ากับแบรนด์หรือธุรกิจ โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ จึงเป็นช่องทางที่สามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายได้หลากหลาย รวมถึงงบประมาณในการทำโฆษณา แนวทางกลยุทธ์ Instagram Marketing ที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งยังเป็นแพลตฟอร์มที่เน้นเรื่องของ Visual Content ประกอบกับลักษณะเด่นของการทำการตลาดผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ประเภทการแบ่งปันรูปภาพที่มีประสิทธิภาพสูงสุดและใช้ต้นทุนต่ำสุด (Safko, Lon and David, 2009: 373) ส่งผลให้สามารถชี้นำสินค้าและเอกลักษณ์โดดเด่นได้อย่างน่าจดจำและติดตาม ด้วยการสร้างคอนเทนต์ที่สอดคล้องกันกับการตลาดดิจิทัล ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยัง

สามารถติด #Hashtag และระบุสถานที่ต่าง ๆ ได้ ทำให้ Instagram มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและสามารถการอัปเดตข้อมูลต่าง ๆ เป็นแพลตฟอร์มที่มีประสิทธิภาพในการเป็นหนึ่งในเครื่องมือทางการตลาดดิจิทัล และสามารถก้าวข้ามขีดจำกัดทางความคิดสร้างสรรค์จนทำให้เกิดผลลัพธ์ทางธุรกิจที่จับต้องได้ สอดคล้องกับ เรื่องกิจ ยิ่งแจ่มศิริ (2560: 61-64) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันอินสตาแกรม (Instagram) ด้วยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ 6 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (Product), ปัจจัยด้านราคา (Price), ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place), ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion), ปัจจัยด้านการให้บริการส่วนบุคคล(Personalization) และปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว (Privacy) โดยสำรวจจากกลุ่มประชากรที่เคยซื้อสินค้าและบริการผ่าน Instagram จำนวน 405 ชุด ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันอินสตาแกรม (Instagram) จากมากไปหาน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านการให้บริการส่วนบุคคล และการรักษาความเป็นส่วนตัว และปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ความสะดวกในการใช้งานและการให้บริการจัดส่งสินค้า เพียง 2 กลุ่มปัจจัยจากการจัดกลุ่มปัจจัยใหม่ทั้งสิ้น 5 กลุ่มปัจจัย สำหรับในส่วนของคุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ พบว่า ผู้บริโภคที่มีอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความพึงพอใจในการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันอินสตาแกรม(Instagram) ไม่แตกต่างกัน และงานวิจัยของ กานต์ กวี ทองวงษ์ (2565: 90-96) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าผ่าน Instagram ของผู้บริโภคเพศหญิงใน Generation Y ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริโภคเพศหญิง Generation Y ที่มีอายุสถานภาพและระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าผ่าน Instagram แตกต่างกัน และปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภค รวมทั้งลักษณะธุรกิจผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าผ่าน Instagram

แนวโน้มการสื่อสารการตลาดและพฤติกรรมออนไลน์ของคนไทย

ในช่วงต้นปีพ.ศ.2566 ได้มีการอัปเดตฟีเจอร์ใหม่ ๆ ข้อมูลจากเว็บไซต์ We Are Social: “Digital 2023: Global Overview Report” (We Are Social and Hootsuite, 2023) เสนอภาพรวมการใช้งานโซเชียลที่น่าสนใจทั้งในแง่ของประสิทธิภาพในการทำตลาดบนแพลตฟอร์มต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมมากยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่ช่องทางและโอกาสใหม่ ๆ ทางการตลาดและธุรกิจ รวมถึงการวางกลยุทธ์ได้อย่างถูกต้อง สามารถเข้าถึงลูกค้า เพิ่มยอดขาย หรือเป้าหมายทางการตลาดอื่น ๆ โดยต้องมีการอัปเดตอยู่เสมอถึงเทรนด์ของ Social media และพฤติกรรมในเรื่องนี้ของผู้บริโภค เพื่อให้สามารถคาดการณ์ทิศทางในอนาคตได้ว่า ผู้บริโภคต้องการอะไร

จากสถิติข้อมูลพฤติกรรมออนไลน์ช่วงต้นปี Thailand Digital Stat Insight 2023 รายงาน Digital 2023 Global Overview Report ข้อมูลที่รวบรวมจากปีพ.ศ. 2565 ของ We Are Social พบว่า พฤติกรรมการออนไลน์และใช้โซเชียลมีเดียของผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตทั่วโลกมีอัตราการเติบโตของประชากรดิจิทัล (Digital Population) หรือผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตทั่วโลกมีการเติบโตเพิ่มขึ้นเพียง 1.9% จากปีก่อน แต่การเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัล (Digitalization) ของประเทศไทย จากตัวอย่างคนไทยกว่า 71.75 ล้านคน มีผู้ใช้งาน Internet มากถึง 61.21 ล้านคน หรือมากถึง 85.3% ของประชากร ดังนั้น คนไทยในประเทศไทยส่วนใหญ่สามารถเข้าถึง Digital Marketing ได้ และตามรายงานที่เผยแพร่จากเว็บไซต์สถิติ เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 ได้กล่าวถึง การใช้งานรูปแบบของเครือข่ายโซเชียลมีเดียที่นิยมมากในประเทศไทย ไตรมาสที่สามของ ปี 2565 เป็นอันดับ1 ที่มีจำนวนผู้ใช้งานรูปแบบของ Social Media มากที่สุด คือ

Facebook ด้วยอัตราการการใช้งานประมาณ 91% และรองลงมาคือ LINE ด้วยอัตราที่ใกล้เคียงกันมาก ประมาณ 90.7 % ตามด้วย Facebook Messenger ประมาณ 80.8 %, TikTok ประมาณ 78.2 % และ Instagram ประมาณ 66.4 % ตามลำดับ (Statista Research Department, 2022)

ความก้าวหน้าในปัจจุบันโซเชียลมีเดียในรูปแบบวิดีโอ มีความละเอียดของวิดีโอสูงกว่า 720p ซึ่งแต่ละ Platform ในการทำ Content Marketing ก็เป็นการใช้จุดเด่นมาเจาะกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำไปสู่การใช้ Platform ที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งแอปพลิเคชันที่มีเนื้อหาวิดีโอแบบสั้นและ Live Streaming โดย TikTok ทำให้ได้รับความนิยมอย่างมากและครองอันดับหนึ่งของการดาวน์โหลดตามด้วย Instagram, และ Facebook โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่ม Millennials และ Generation Z ที่อายุน้อยกว่า 20 ปี ซึ่งในทางการตลาดแล้ว TikTok สามารถก้าวขึ้นมากเป็นแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียยอดนิยมสำหรับนักการตลาดหรือแบรนด์ทั่วโลก จากข้อมูลสถิติ TikTok Stat Insight 2023 มีจำนวนผู้ใช้งานมากกว่าพันล้านคน และด้านโฆษณาในประเทศไทย TikTok Ad สามารถเข้าถึงคนไทยมากกว่า Instagram และ Platform อื่นๆ พบว่าเกือบ 69.1% ของคนไทย หรือกว่า 40 ล้านคนไทย ในด้านของจำนวนประชากรในประเทศที่สามารถเข้าถึงผ่าน TikTok ซึ่งมีปริมาณสูงเป็นอันดับ 8 ของโลก ข้อมูลจาก YouTube Instagram TikTok Twitter LinkedIn และ Facebook Messenger Stat Insight 2023 ล่าสุดจากรายงาน Digital Report 2023 ของ We Are Social

สาเหตุที่ TikTok ได้รับความนิยมอย่างมากและเติบโตอย่างรวดเร็ว เนื่องจากสามารถสร้างสรรค์วิดีโอสั้นๆ และเพิ่มความน่าสนใจด้วยการใส่เพลง เอฟเฟกต์พิเศษ เสียงพากย์ที่สนุกสนาน การสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เข้าชมและใช้งานด้วยการชาเลนจ์ ร้องเพลงคู่ การแชร์ การทำคลิปวิดีโอแนะนำหรือสาธิตต่างๆ ทำให้การเข้าถึงผลิตภัณฑ์หรือแบรนด์ได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว ดังเช่น NBA ได้นำ TikTok มาใช้ในการทำคอนเทนต์ด้วยการทำคลิปนักกีฬาต่างออกกำลังกายหรือเต้นในสนามช่วงไฮไลต์ของเกมส์ การถาม-ตอบข้อคำถามของแฟนคลับก็สามารถสร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลินชวนให้ติดตามได้ หรือกรณีของ Milk Bar ที่ใช้เพลงประกอบที่มีเอกลักษณ์ หรือใช้คลิปเสียงที่นิยมและให้เลือกใช้ใน TikTok ก็สร้างความน่าสนใจให้คนเข้าไปดูและติดตามจำนวนมากในเวลาอันรวดเร็ว ในขณะที่ Facebook และ Instagram ก็ยังได้รับความนิยมจากการนำ Reel ที่เป็นการทำคลิปวิดีโอสั้น ๆ และสร้างกระแสได้เช่นกัน

บทสรุป

องค์ความรู้ใหม่ที่จะเริ่มต้นในการทำการตลาดดิจิทัลนั้น ควรที่จะรู้จักกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้กลยุทธ์การตลาด ดังนี้

1. Awareness ที่สร้างการรับรู้โดยเลือกส่งโฆษณา บล็อกโพสต์, โซเชียลมีเดีย, หรือช่องทางใดก็ตามที่จะสามารถนำเสนอสินค้าบริการ
2. Engagement สร้างการมีส่วนร่วมจากความสัมพันธ์ระหว่างแบรนด์กับลูกค้า เช่น การสร้างคอนเทนต์กิจกรรม, การทำ Blog หรือการส่งบทความความรู้ผ่านอีเมลให้ลูกค้า
3. Subscribe มีการติดตามลูกค้าที่มีประสบการณ์ที่ดีกับแบรนด์ เพื่อเพิ่มความสัมพันธ์ที่มากขึ้น โดยมีข้อเสนอที่ดีหรือให้คำมั่นสัญญากับลูกค้า
4. Convert เป็นการสร้างลูกค้าด้วยข้อเสนอที่มีคุณค่า จากการนำเสนอด้วยการทดลองสินค้าหรือบริการของแบรนด์ ก่อนที่ลูกค้าจะเปิดใจรับเพื่อนำไปสู่การขายที่แท้จริง

5. Excite การสร้างความรู้สึกตื่นเต้นกับแบรนด์และส่งเสริมประสบการณ์ที่ประทับใจน่าจดจำแก่ลูกค้า อาจจะทำให้สามารถชนะใจและกระตุ้นให้ลูกค้ารู้จักและอยากใช้บริการอีก

6. Ascend สร้างการซื้อซ้ำด้วยการจัดโปรโมชั่น กระตุ้นลูกค้าใช้สินค้าอย่างต่อเนื่อง

7. Advocate สร้างความประทับใจหรือประสบการณ์ที่ดีแก่ลูกค้าจนบอกต่อแก่ผู้อื่น เช่น การเขียนรีวิว หรือแชร์โพสต์ในโซเชียลมีเดีย

8. Promote การที่ลูกค้าเป็นผู้สนับสนุน มาจากความสัมพันธ์ระหว่างแบรนด์และลูกค้ามีมากขึ้น ทำให้ลูกค้าบอกเล่า แนะนำและแบ่งปันด้วยความเชื่อในแบรนด์อย่างแท้จริง

กลยุทธ์ของการสื่อสารการตลาดดิจิทัลที่ดีจะมีผลต่อยอดขายของธุรกิจเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นแพลตฟอร์มไหน แบรนด์ก็จะสามารถสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้น นับว่าโซเชียลมีเดียที่วางกลยุทธ์มาเป็นอย่างดีจะทำให้ลูกค้าไว้วางใจได้ง่ายขึ้น จากความสำเร็จของการทำตลาดดิจิทัลบน TikTok และ Instagram ที่กระตุ้นความสำเร็จ เพื่อช่วยขยายธุรกิจด้านการตลาดที่สามารถกำหนดเป้าหมายผู้ชมแบบอัจฉริยะ มีการติดตามได้แบบเรียลไทม์ และทำการสนับสนุนลูกค้าได้ดี สามารถสร้างสถิติทั้งยอดวิวและผู้เข้ามามีส่วนร่วมกับแคมเปญ รวมถึงความสำเร็จของยอดขายที่สูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในระหว่างการจัดแคมเปญต่างๆ และเห็นถึงการเติบโตของแบรนด์ โดยเฉพาะผลกระทบของสถานการณ์โรคระบาดที่ผ่านมา อาจทำให้ธุรกิจต่าง ๆ ต้องเตรียมกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลในระยะยาว ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการประกอบการธุรกิจในประเทศไทย ที่ยังต้องเผชิญกับข้อจำกัดทางธุรกิจหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านทรัพยากร งบประมาณ และความรู้ด้านเทคโนโลยี ซึ่งข้อจำกัดเหล่านี้ TikTok และ Instagram จะเป็นแพลตฟอร์มที่เข้ามาเติมเต็มและเสริมศักยภาพการตลาดดิจิทัลมากขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อหรือแบรนด์ หากต้องการจะอยู่รอดในยุคนี้ คงต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และพร้อมที่จะก้าวข้ามทุกขีดจำกัดได้ และอีกไม่นาน TikTok จะกลายเป็นหนึ่งในโซเชียลมีเดียหลักของโลกดิจิทัล เพื่อจะได้นำมาใช้ในการพัฒนาหรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและมีคุณค่าที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคและนำไปสู่การตัดสินใจซื้อ

เอกสารอ้างอิง

- กานต์กวี ทองวงษ์. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าผ่าน INSTAGRAM ของผู้บริโภคเพศหญิงใน GENERATION Y ในเขตกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด, คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณัฐณี คงห้วยรอบ. (2559). การสื่อสารการตลาดแบบดิจิทัลที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์บนเว็บไซต์ LAZADA ในกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล.
- ทิพวรรณ วงษ์ทองคำ, ไพบูรณ์ คะเชนทร์พรรค, และ สันทัด ทองรินทร์. (2562). การสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อการซื้อสินค้าจากลาซาด้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารนิเทศศาสตร์ มสธ., 9(2). 1-16. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ. จาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JOCASTOU/article/view/233841>

- นัฐภรณ์ อ่อนแก้ว และนิตยา วงศ์กันันท์วัฒนา. (2558). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจในการซื้อสินค้าหรือบริการที่มีการโฆษณาผ่านบัญชีอย่างเป็นทางการของไลน์ (Line official account) ของผู้บริโภค. *วารสารระบบสารสนเทศด้านธุรกิจ (JISB)*. 1(1), 43-58.
- นฤมล ตีระพัฒนเกียรติ และฉัตรชนก กระจับนาค. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้งาน Facebook กับการตัดสินใจซื้อสินค้าจากการเปิดรับสื่อโฆษณาบน Facebook ของผู้บริโภค ในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*. 13(2), 79-92.
- พิชามญช์ มะลิขาว. (2554). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นสตรีผ่านสื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก. การค้นคว้าอิสระ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- เรืองกิจ ยิ่งแจ่มศิริ. (2560). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการซื้อสินค้าผ่าน แอปพลิเคชัน อินสตาแกรม (Instagram)*. การค้นคว้าอิสระ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรรณพร โตงาม, และปรารณา ปรารณานาดี. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *Procedia of Multidisciplinary Research*, 1-10(3), 42. จาก <https://so09.tci-thaijo.org/index.php/PMR/article/view/2062>
- ศุภกร เกิดสาย, และรัชดาภรณ์ เบญจพัฒนานนท์. (2558). พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อการใช้วีรลิตีโอในการโฆษณาสินค้า. การประชุมวิชาการทางธุรกิจและนวัตกรรมทางการจัดการระดับชาติและนานาชาติ ประจำปี 2558 (น.1406-1411). วิทยาลัยบัณฑิตศึกษากิจการ จัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศรัณยู มณีรอด. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้และการใช้งาน Google AdWords ของคนทำงานในกรุงเทพมหานคร. *วารสารนิเทศศาสตร์*. 36(1). 119-129. จาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jcomm/article/view/150993>
- ศศิ จรุงไพศาล. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าออนไลน์จากการใช้แอปพลิเคชัน Tiktok ในประเทศไทย. สารนิพนธ์ หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. จาก <http://kb.psu.ac.th/psukb/handle/2016/17459>
- Ad Addict TH. (2563). **Digital Thailand 2020: สรุป 30 สถิติดิจิทัลของคนไทย ประจำปี 2020 ฉบับรวมครบจบในที่เดียว!!**. <https://adaddictth.com/knowledge/digital-thailand-2020>
- Damian, R., and Calvin, J. (2009), **Understanding DIGITAL marketing, marketing strategies for engaging the digital generation**, Great Britain and the United States: Kogan Page Limited. (1-12).
- Jarvinen, J., et al. (2012). Digital and social media marketing usage in the B2B industrial section, *The Marketing Management Journal*, 2(22), 102-117.
- Kuhn, J. S., and Marsick, V. J. (2010). Action learning for strategic innovation in

- mature organizations: Key cognitive, design, and contextual considerations. **Action Learning: Research and Practice**, 2(1), 27-48. DOI:10.1080/14767330500041236.
- Laudon, Kenneth C., and Guercio Traver, Carol, (2018), **E-commerce: business, technology, society**, (Fourteen Edition), Boston: Pearson/Addison Wesley. (110-188).
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. **Psychological Review**, 0(50), 370 –396. <https://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>.
- Palmgreen, P., and Rayburn, J.D. (1985). "An Expectancy-Value Approach to Media Gratifications" in K.E. Rosengren. L.A. Werner and P. Palmgreen (eds.) **Media Gratifications Research: Current Perspectives**. Newbury Park: Sage.(51-62).
- Positioning Magazine Online. (2016). **Penetrate the “passenger transport” trend, extremely intense**. Retrieved on 2 March 2021, from <https://www.positioningmag.com/62974> [in Thai].
- Safko, Lon., and David K Brake, (2009). **“The Social Media Bible: Tactics, Tools, and Strategies for Business Success”**. Hoboken, N.J., John Wiley & Sons. (373-390).
- Statista Research Department, (2022). **“Penetration of leading social networks in Thailand as of 3rd quarter 2022”**, Retrieved May 4, 2023, from <https://www.statista.com/statistics/284483/thailand-social-network-penetration/>.
- Tidd et al. (2005). **Managing Innovation: Integrating technological, market and organizational change. 3rd Edition**. John Wiley & Sons.
- To-Ngam, W., and Parthanadee, P. (2023). Factor Affecting Consumer Behavior Purchasing Products from Application TikTok Shop in Bangkok Metropolitan Region. **Procedia of Multidisciplinary Research**, 1(3), 42.
- We Are Social and Hootsuite, (2023). **Digital 2023: Global Overview Report**. From <https://wearesocial.com/uk/blog/2023/01/digital-2023/>.
- Wertime, K., and Fenwick, L. (2008). **Digital Marketing the Essential Guide to New Media & Digital Marketing New Jersey**: Wiley & Son. Inc., New Jersey, U.S.A. (362).

การจัดการเรียนรู้ โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม
สำหรับนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ระดับปริญญาตรี
Learning Management by Applying Learning Theory on
Behaviorism for Bachelor Degree Students
of Primary Education

สิริรัตนา มุงคุณโคตร, เพ็ญจันทร์ บุพศิริ, อัญชลี ชัยรัชตกุล
และวิราณี สุขทรัพย์

Sirirattana Mungkonkot, Penchan BooPasiri, Aunchalee Chairatchatakul
and Wiranee Suksaph

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

North Eastern University

Corresponding Author E-mail: sirira281@gmail.com

Received 8/11/2023 | Revised 03/12/2023 | Accepted 06/12/2023

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนได้มีความรู้ และประสบการณ์ โดยอาศัย การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน ซึ่งในการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ให้กระจ่าง เพื่อให้ผู้สอนสามารถวางแผน การจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียน

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ กลุ่มพฤติกรรมนิยม สำหรับนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ระดับปริญญาตรี โดยการประยุกต์ใช้ ทฤษฎีดังกล่าว สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ คือ 1) อาจารย์ตรวจสอบความพร้อม ความสามารถ และการสร้างความพร้อมให้แก่นักศึกษา การวางแผนงาน การส่งเสริมแรงโดยการสร้าง แรงจูงใจ การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการทบทวนความรู้เดิม 2) อาจารย์ให้นักศึกษาฝึก ทักษะที่สำคัญ และจำเป็นบ่อย ๆ ให้การเสริมแรงพฤติกรรมที่เกิดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่คงทน 3) อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กับสิ่งที่นักศึกษาเคยเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ นักศึกษาได้นำความรู้ในสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้นั้นไปใช้บ่อย ๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลาย 4) หลังจาก ที่นักศึกษาสามารถเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์ที่ผู้สอนกำหนดแล้ว อาจารย์ให้คำชมเชย หรือรางวัล ซึ่งจะ ช่วยให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นไปเพื่อการส่งเสริมพฤติกรรม การเรียนรู้ให้กับ นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยให้มีความเป็นครูมืออาชีพในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เป็นคนดี มี ความรู้ และมีจริยธรรมพื้นฐานที่ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; ประยุกต์ทฤษฎี; การศึกษาปฐมวัย

Abstract

Learning management is a process to manage situation for learners to obtain knowledge and experience relying on association between the teacher and learner to generate development to learners in every aspect. To conduct the learning management, teachers need to clearly study the principles, notions, and theories on learning for being much more capable to sufficiently handle and tackle learning management in learner development.

This article has an objective to study learning management by applying learning theory on behaviorism for bachelor degree students of primary education, using Thorndike's connectionism as the guidance, namely 1) checking and providing readiness for learners, , laying out conditions, encouraging by providing motivation, creating learning conductive atmosphere and reviewing prior knowledge management; 2) having learners to often practice crucial and necessary skills to maintain and sustain the knowledge gained; 3) providing opportunity for learners to often use the knowledge in various situations; and 4) after all learners having obtained knowledge as targeted, teachers should admire or award which could enhance more learning motivation. The mentioned activities were conducted to promote learning behaviors for the students of primary education to be more professional and ingrained with sustained knowledge and ethnics.

Keywords: Learning management; Applying theory; Primary education

บทนำ

โลกยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ ความรู้ และภูมิปัญญาของแต่ละสังคมได้นำมาใช้เป็น เครื่องมือสำคัญ ในการเสริมสร้างศักยภาพ และความสามารถในการแข่งขันกับนานาชาติอารยประเทศ ได้ส่งผลให้หลาย ประเทศต่างหันกลับมาทบทวนบทบาท และแนวทางการจัดการศึกษาของประเทศ อย่างจริงจัง เพื่อ เป้าหมายสร้าง และพัฒนากำลังคนที่มีความสามารถที่จะนำการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และ วัฒนธรรมของประเทศให้ก้าวสู่สังคมในอนาคตได้อย่างมั่นคง ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาและ ปรับปรุงกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้ เหมาะสมกับสภาพจริง และให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ ปัจจุบันและอนาคต ซึ่งโลกได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วทุกด้านทั้งในด้าน วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทำให้ประเทศของเรา จำเป็นต้องปรับเปลี่ยน บทบาทให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับการแข่งขันในประชาคมโลกมากยิ่งขึ้น สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาคมโลก โลกแห่งการ เรียนรู้ จะต้องปรับเปลี่ยนให้ประสานสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด กับสังคม ข่าวสาร ส่งเสริมให้ ผู้เรียนได้มีโอกาส เรียนรู้ ตลอดชีวิต เสริมสร้างทักษะในการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจด้วยตนเองเพื่อเตรียมความพร้อมใน การเป็นพลเมืองที่สามารถดำรงชีวิตได้อย่าง เสรีภาพและประชาธิปไตย (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554: 1)

สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีความเป็นกลางมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนทางด้านวิชาการ คณาจารย์ นักศึกษา และการวิจัย การปรับปรุงหลักสูตรและสาระการเรียนการสอน มีเครือข่าย ความร่วมมือกับ สถาบันอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์อันเป็นประโยชน์ร่วมกัน นักศึกษา ในปัจจุบันจำเป็นต้องศึกษาอบรมในหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับกระบวนการและเทคโนโลยี ใหม่ได้อย่างดียิ่ง เต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนยึดมั่นในการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปพร้อมกัน (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554: 2)

สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาส่วนมากจะมีลักษณะแข็งตัว มีข้อกำหนด วิชาบังคับ วิชาที่ต้องเรียนก่อนและวิชาต่อเนื่องจำนวนมาก หลักสูตรมักจะเน้นเนื้อหา สาระมากจนไม่มีเวลาเหลือให้ผู้เรียนได้คิด การค้นคว้าแสวงหาความรู้ ผู้เรียนมุ่งแต่ท่องจำเพื่อสอบ ให้ผ่าน การเรียนรู้ด้วยตนเองมีน้อย การใช้ระบบหน่วยกิต ซึ่งมุ่งให้เกิดความหลากหลายต่อกระบวนการเรียนรู้ ที่หลากหลายตรงจุดประสงค์และความถนัดของผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งได้ความรู้ มาอย่างแยกส่วน การมุ่งเน้นให้ผู้เรียนต้องไปศึกษาหาความรู้ ด้วยตนเองเพิ่มเติม อีก 3 ชั่วโมง หลังจากที่เรียนในห้องเรียน 1 ชั่วโมง ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองในส่วนนี้ไม่ค่อยได้กระทำกันอย่างจริงจังมากนัก เป็นผลทำให้เมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษาและไปเรียนต่อต่างประเทศ มักจะประสบปัญหาอ่านหนังสือไม่ทัน และตามเพื่อนร่วมชั้นเรียนไม่ทัน เพราะกระบวนการเรียนรู้ของเราไม่ได้ให้ความสนใจการจัดหลักสูตร และการเรียนการสอนตามระบบหน่วยกิตอย่างครบถ้วน โดยเฉพาะการเรียนรู้ ด้วยตนเอง จึงเป็นผลทำให้ผู้เรียนขาดการใฝ่รู้ การแสวงหาความรู้ เพิ่มเติม และนำความรู้ที่นั้นมาวิเคราะห์ย่อยเป็นองค์ความรู้ ความคิดของตนเอง เพราะความรู้ เป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลง มีการขับเคลื่อนควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554: 2)

การจัดหลักสูตรในระดับอุดมศึกษา จึงต้องจัดให้มีความสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อที่จะสร้างกำลังคนไปประกอบการทำงานอาชีพหรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น มหาวิทยาลัยจึงไม่ใช่แค่ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ทักษะทางวิชาชีพเท่านั้น แต่ต้องเป็นบัณฑิตที่มีคุณธรรม จริยธรรมตามวิชาชีพและทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2549: 1) ซึ่งในปัจจุบันมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้มีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง เช่น งานวิจัยเกี่ยวกับผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคเรียนรู้ร่วมกัน (Learning Together: LT) ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคเรียนรู้ร่วมกัน (Learning Together: LT) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคเรียนรู้ร่วมกัน (Learning Together: LT) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (จงจิต คำสิม และคณะ, 2565: 249-250) แต่ในด้านการจัดการเรียนรู้อยังไม่ปรากฏการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม สำหรับนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะนำทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม มาเป็นแนวทางที่จะพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพในการสอนที่ยั่งยืนต่อไป

ดังนั้น ในการจัดการเรียนรู้ โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม สำหรับนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ระดับปริญญาตรี เป็นกิจกรรมที่อาจารย์ผู้สอน ศึกษาแนวทางการพัฒนานักศึกษา และนำมาปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอน โดยการพรรณนา อธิบาย ทำนายปรากฏการณ์ต่างๆ

เกี่ยวกับการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่ได้ทำการสอนมาแล้ว โดยให้ความสนใจพฤติกรรมในชั้นเรียน เพราะเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัด สามารถวัด สังเกตได้ ในสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ระดับปริญญาตรี และได้นำไปใช้เป็นหลักในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้นักศึกษา โดยผู้ศึกษาได้นำแนวคิดของทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมนิยม ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อการส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ให้นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ระดับปริญญาตรีให้มีความเป็นครูมืออาชีพในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ยั่งยืนต่อไป ในบทความนี้จะได้ลำดับความสำคัญของการพัฒนากิจการณดังกล่าว มีดังต่อไปนี้

ความหมายเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ (2557: 8) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตาม วัตถุประสงค์ของผู้สอน ซึ่งกฤษรา จิตรชญาวนิช (2562: 2) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินงานของผู้สอนตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนรู้จนถึงสิ้นสุดการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม และเกิดทักษะหรือสมรรถนะต่าง ๆ ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งกฤษฎา เพชรภรณ์ (2563) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ผู้สอนจัดสถานการณ์ สภาพการณ์หรือกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเพื่อช่วยให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ และสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้ได้ และอาภรณ์ ใจเที่ยง (2553: 14) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างค่อนข้างถาวร อันเนื่องมาจากประสบการณ์หรือการฝึกหัด ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แสดงความหมายของการเรียนรู้

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การกิจกรรมการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้เตรียมไว้แล้ว ในการเรียนการสอนของครู อาจารย์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ซึ่งหมายถึงทำให้ผู้เรียนมีความรู้ มีความสามารถ เกิดทักษะชีวิตในการดำเนินชีวิตที่ดี โดยการจัดการเรียนรู้ที่ดี มีความเชื่อมโยงจากการบริหารจัดการสู่ต่ออย่างเป็นระบบ การเตรียมแผนการสอน เอกสารประกอบการสอนฯ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทฤษฎีการเรียนรู้ และการนำไปใช้ในการเรียนการสอน

ทฤษฎี คือข้อสมมติต่าง ๆ (Assumptions) หรือข้อสรุปเป็นกฎเกณฑ์ (Generalization) Herbert Feigl ได้ให้ความหมายของทฤษฎีไว้ว่า “ทฤษฎีเป็นข้อสมมติต่าง ๆ ซึ่งมาจากกระบวนการทาง

ตรรกวิทยาและคณิตศาสตร์” Kneller ได้ให้ความหมายของทฤษฎีไว้เป็น 2 ความหมายด้วยกัน คือ หมายถึง ข้อเสนอฐานต่าง ๆ (Hypothesis) ซึ่งกลั่นกรองแล้วจากการสังเกตหรือการทดลอง หมายถึง ระบบของความคิดต่าง ๆ ที่นำปะติดปะต่อกัน (Coherent) D.J. O'Connor ได้ให้คำจำกัดความของทฤษฎีไว้เป็น 4 ลักษณะด้วยกัน คือ เป็นข้อเสนอฐานต่าง ๆ ที่กลั่นกรองแล้วโดยหลักของตรรกวิทยา เป็นการนำเอาความคิดรวบยอดมารวมกันเป็นโครงสร้าง เป็นสาระที่เกี่ยวกับปัญหา เป็นการกำหนดเงื่อนไขหรือกฎต่าง ๆ เพื่อควบคุมพฤติกรรมบางอย่าง ซึ่ง ทิศนา แคมมณี (2559: 49-50) ได้อธิบายว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) หมายถึง ข้อความที่พรรณนา อธิบาย ทำนายปรากฏการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ทดสอบ ตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และได้รับการยอมรับว่าเชื่อถือได้ และสามารถนำไปป็นนัยเป็นหลักหรือกฎการเรียนรู้ย่อยๆ หรือนำไปใช้เป็นหลักในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้ทฤษฎีโดยทั่วไปมักประกอบด้วยหลักการย่อยๆ หลายหลักการ

ทิศนา แคมมณี (2559: 50-51) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้และการสอนในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นทฤษฎีที่ยังมีการนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนกันอย่างกว้างขวาง สำหรับในบทนี้ ขอเสนอทฤษฎีการเรียนรู้และการสอนที่สำคัญ 4 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยมหรือกลุ่มความรู้ความเข้าใจ ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม และทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสาน โดยแต่ละทฤษฎีจะนำเสนอแยกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นแนวคิดหรือหลักการของทฤษฎี และส่วนที่เป็นแนวทางการประยุกต์ใช้ทฤษฎีนั้นๆ ในการจัดการเรียนการสอน โดยทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) นักคิดและนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมมีมุมมองต่อธรรมชาติของมนุษย์ในลักษณะที่เป็นกลาง คือ ไม่ดี ไม่เลว และให้ความสนใจพฤติกรรมของมนุษย์มาก เพราะเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดสามารถวัด สังเกตได้ และเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง ทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มนี้ประกอบด้วยทฤษฎีที่สำคัญ 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ ทฤษฎีการวางเงื่อนไข ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 แบบ คือ 1) การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก 2) การวางเงื่อนไขของวัตสัน 3) การวางเงื่อนไขแบบต่อเนื่อง 4) การวางเงื่อนไขแบบปฏิบัติการ และทฤษฎีการเรียนรู้ของฮัลล์

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ หมายถึง ข้อความที่พรรณนา ทำนายปรากฏการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ทดสอบทางวิทยาศาสตร์อย่างเหมาะสม และได้รับการยอมรับว่าเชื่อถือได้จากสังคมว่า มีความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้เป็นหลักในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้ ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม นักคิดและนักจิตวิทยามีมุมมองต่อธรรมชาติของมนุษย์ในลักษณะที่เป็นกลาง ให้ความสนใจพฤติกรรมของมนุษย์มาก เพราะสามารถวัด สังเกตได้ และเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนอง อันจะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี

ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike's connectionism)

ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike's connectionism) จัดอยู่ในกลุ่มของทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ซึ่ง ทิศนา แคมมณี (2559: 51-53) กล่าวถึงทฤษฎีดังกล่าว และการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้

ธอร์นไดค์ (Thorndike) เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกันที่มีความเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ซึ่งมีหลายรูปแบบ บุคคลจะมีการลองผิดลองถูกและมีการปรับเปลี่ยนไปเรื่อยๆ จนกว่าจะพบรูปแบบการตอบสนองที่ให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด เมื่อเกิดการเรียนรู้

แล้วบุคคลจะใช้รูปแบบการตอบสนองที่เหมาะสมเพียงรูปแบบเดียวและจะพยายามใช้รูปแบบการตอบสนองนั้นเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าในการเรียนรู้ต่อไปเรื่อยๆ ซึ่งสามารถสรุปกฎการเรียนรู้ที่สำคัญจากทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ ได้ดังนี้ 1) กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ 2) กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) การเรียนรู้ที่คงทนจะเกิดจากการฝึกหัดหรือกระทำซ้ำบ่อยๆ ด้วยความเข้าใจ 3) กฎแห่งการใช้และไม่ใช้ (Law of Use and Disuse) ถ้ามีการนำความรู้ที่เคยเรียนรู้ไปแล้วไปใช้บ่อย ๆ จะทำให้การเรียนรู้เกิดความคงทน แต่หากความรู้ที่เคยเรียนไปไม่ได้ถูกนำไปใช้จะทำให้เกิดการลืม 4) กฎแห่งผลที่พึงพอใจ (Law of Effect) เมื่อบุคคลได้รับผลจากการเรียนรู้ที่พึงพอใจจะทำให้อยากจะเรียนรู้ต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจก็จะไม่อยากจะเรียนรู้

การประยุกต์ใช้ทฤษฎี โดยการนำแนวคิดของทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ สามารถทำได้ คือ 1) ผู้สอนควรตรวจสอบความพร้อมหรือการสร้างความพร้อมให้แก่ผู้เรียน ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมทั้งความรู้เดิมที่จำเป็นก่อนเริ่มบทเรียนใหม่ เช่น การให้ผู้เรียนมีเวลาในการเตรียมตัวก่อนเริ่มบทเรียน การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการทบทวนความรู้เดิม 2) ผู้สอนควรให้ผู้เรียนฝึกทักษะที่สำคัญและจำเป็นบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่คงทน 3) ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำความรู้ในสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้นั้นไปใช้บ่อยๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลาย 4) หลังจากที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์ที่ผู้สอนกำหนดแล้ว ผู้สอนควรให้คำชมเชยหรือรางวัลที่ทำให้ผู้เรียนพึงพอใจต่อสิ่งที่ได้กระทำในการร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้มากขึ้นและทำให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ

ทฤษฎีการวางเงื่อนไข (Conditioning Theory)

ทฤษฎีการวางเงื่อนไข สามารถแบ่งตามลักษณะของการวางเงื่อนไขออกเป็น 4 ทฤษฎีย่อย ประกอบด้วยทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของวัตสัน ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบต่อเนื่อง และ ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบปฏิบัติการ ซึ่งทฤษฎีการวางเงื่อนไข จัดอยู่ในกลุ่มของทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ซึ่ง ทิศนา ขัมมณี (2559: 53-78) กล่าวถึงทฤษฎีดังกล่าวและการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้

(1) ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical conditioning)

ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกเสนอโดย พาฟลอฟ (Pavlov) นักจิตวิทยาและสรีรวิทยาชาวรัสเซีย ซึ่งได้ทำการทดลองใช้ผงเนื้อมดเป็นสิ่งเร้าตามธรรมชาติหรือสิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไข (unconditioned stimulus) กับสุนัข พบว่าผงเนื้อมดสามารถทำให้สุนัขน้ำลายไหลได้ ต่อมาพาฟลอฟได้นำผงเนื้อมดมาเป็นสิ่งเร้าคู่กับเสียงกระดิ่ง ซึ่งไม่ใช่สิ่งเร้าตามธรรมชาติและสุนัขจะไม่มีน้ำลายไหลเมื่อได้ยินเสียงกระดิ่ง เขาพบว่าสุนัขจะน้ำลายไหลเมื่อใช้เมื่อใช้ผงเนื้อมดและเสียงกระดิ่งมาเป็นสิ่งเร้าคู่กัน ต่อมาเขาพบว่าเมื่อใช้สิ่งเร้าทั้งสองคู่กันหลาย ๆ ครั้ง แล้วตัดสิ่งเร้าตามธรรมชาติ (ผงเนื้อมด) ออก เหลือแต่เสียงกระดิ่งอย่างเดียว ก็ยังพบว่าสุนัขก็ยังน้ำลายไหล แสดงว่า การเรียนรู้ของสุนัขเกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างเสียงกระดิ่งและพฤติกรรมน้ำลายไหล ดังนั้นเขาจึงสรุปว่าการเรียนรู้ของสิ่งมีชีวิตสามารถเกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไข (conditioned stimulus) ได้ กฎการเรียนรู้จากทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกของพาฟลอฟ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์สามารถเกิดขึ้นได้จากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไขหรือความต้องการทางธรรมชาติ (unconditioned stimulus) กับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไข (conditioned stimulus)

2) กฎแห่งการลดภาวะ (Law of Extinction) ความเข้มข้นของการตอบสนองจะลดลงเรื่อย ๆ หากบุคคลได้รับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขอย่างเดียว หรือความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขกับสิ่งที่เร้าที่ไม่วางเงื่อนไขห่างกันออกไปมากขึ้น

3) กฎแห่งการฟื้นคืนสภาพเดิมตามธรรมชาติ (Law of Spontaneous Recovery) การตอบสนองที่เกิดจากการวางเงื่อนไขที่ลดลง สามารถทำให้เกิดขึ้นได้อีกโดยใช้ สิ่งเร้าตามธรรมชาติหรือสิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไขมาเข้าคู่กับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขอีก

4) กฎแห่งการถ่ายโยงการเรียนรู้สู่สถานการณ์อื่น ๆ (Law of Generalization) เมื่อเกิดการเรียนรู้จากการวางเงื่อนไขแล้ว ถ้ามีสิ่งเร้าที่คล้ายกับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขที่เคยใช้มากระตุ้น อาจทำให้เกิดการตอบสนองที่เหมือนกันได้

5) กฎแห่งการจำแนกความแตกต่าง (Law of Discrimination) ถ้ามีการใช้สิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขหลายแบบ แต่มีการใช้สิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไขหรือความต้องการตามธรรมชาติมาเข้าคู่กับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขแบบใดแบบหนึ่งเท่านั้น การเรียนรู้จะเกิดจากการจำแนกความแตกต่างและเลือกตอบสนองเฉพาะกับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไข

การประยุกต์ใช้ทฤษฎี การนำแนวคิดของทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกของพาฟลอฟ ไปประยุกต์ใช้ใน การจัดการเรียนรู้สามารถทำได้ ดังนี้ 1) ผู้สอนควรนำสิ่งเร้าที่เป็นความต้องการทางธรรมชาติของผู้เรียนมาใช้คู่กับสิ่งเร้าที่มีเงื่อนไขเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี เช่น การให้รางวัลเมื่อผู้เรียนสามารถทำได้ตามจุดประสงค์ที่ครูกำหนด 2) การที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องใด ผู้สอนอาจใช้สิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขหลายแบบพร้อมกับสิ่งเร้าที่ผู้เรียนชอบตามธรรมชาติ เช่น การให้สิทธิพิเศษในการไปพักก่อนคนอื่น หรือการให้คะแนนเพิ่มแก่ผู้เรียนที่สามารถทำได้ตามจุดประสงค์ที่ครูกำหนด 3) ผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กับสิ่งที่ผู้เรียนเคยเรียนรู้มาแล้วจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้นเพราะมีการถ่ายโยงระหว่างประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ 4) ถ้าผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใด ผู้สอนไม่ควรใช้สิ่งเร้าที่ไม่มีเงื่อนไขอย่างเดียวนานเกินไปเพราะจะทำให้พฤติกรรมการตอบสนองลดลงเรื่อย ๆ เช่น ถ้าผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเข้าห้องเรียนตรงเวลา ผู้สอนอาจตั้งเงื่อนไขว่าเมื่อผู้สอนเข้ามาในห้องเรียนจะมีการทดสอบความรู้ในเรื่องที่เรียนไปในครั้งแล้วในตอนต้นชั่วโมงทุกครั้ง หากผู้สอนทำอย่างสม่ำเสมอ ผู้เรียนจะสนองตอบโดยเข้าเรียนตรงเวลา แต่ถ้าผู้สอนเข้ามาในห้องแล้วไม่ได้ทดสอบความรู้ในเรื่องที่เรียนไปแล้วอย่างสม่ำเสมอตามเงื่อนไขที่กำหนด จะทำให้เกิดการลดภาวะของการตอบสนองต่อพฤติกรรมแบบนี้ได้

(2) ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของวัตสัน

วัตสัน (Watson) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการวางเงื่อนไขโดยให้เด็กคนหนึ่งเล่นกับหนูขาวในขณะที่เด็กกำลังจะจับหนูขาวเขาก็ทำให้เกิดเสียงดังโดยใช้ค้อนตีแท่งเหล็กซึ่งอยู่ด้านหลังของเด็กจนเด็กตกใจและร้องไห้ หลังจากนั้นเด็กจะกลัวและร้องไห้เมื่อเห็นหนูขาว ต่อมาเขาทดลองโดยให้แม่กอดเด็กไว้แล้วนำหนูขาวมา让孩子ดูหลังจากนั้นเด็กก็จะค่อย ๆ คลายจากความกลัวหนูขาว จากการทดลองดังกล่าวสามารถสรุปเป็นกฎการเรียนรู้ตามทฤษฎีการวางเงื่อนไขของวัตสันได้ดังนี้

1) พฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้เป็นสิ่งที่สามารถควบคุมให้เกิดขึ้นได้โดยการควบคุมสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขให้สัมพันธ์กับสิ่งเร้าตามธรรมชาติ

2) พฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ใด ๆ สามารถลดพฤติกรรมนั้นให้หายไปได้โดยการควบคุมสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขให้สัมพันธ์กับสิ่งเร้าตามธรรมชาติอย่างเหมาะสม

การประยุกต์ใช้ทฤษฎี การนำแนวคิดของทฤษฎีการวางเงื่อนไขของวัตสันไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้สามารถทำได้ดังนี้ 1) ผู้สอนควรสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยใช้สิ่งเร้าที่เหมาะสมกับภูมิหลังและความต้องการของผู้เรียนควบคู่ไปกับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไข เช่น ถ้าผู้เรียนนำเสนอผลงานหน้าชั้นได้ดี ผู้สอนควรยกย่องชมเชย ให้รางวัล หรือให้เพื่อปรบมือให้ จะช่วยผู้เรียนมีความตั้งใจที่จะทำให้อีกขึ้น 2) ผู้สอนสามารถลบพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาของผู้เรียนได้โดยใช้สิ่งเร้า ตามธรรมชาติ หรือสิ่งเร้าที่ไม่ได้วางเงื่อนไขมาช่วย เช่น ถ้าผู้เรียนไม่ชอบเรียนคณิตศาสตร์ เพราะเรียนไม่เข้าใจ ผู้สอนควรปรับวิธีสอนโดยทำให้เข้าใจง่ายขึ้น และให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด เปิดโอกาสให้มาซักถามได้อย่างเป็นกันเองจนผู้เรียนสามารถเรียนเข้าใจมากขึ้นและชอบเรียนคณิตศาสตร์

(3) ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบต่อเนื่อง (Contiguous conditioning)

กัทธรี (Guthrie) นักจิตวิทยาชาวอเมริกาได้ทำการทดลองวางเงื่อนไขโดยปล่อยแมวที่หิวจัดเข้าไปในกล่องปริศนาซึ่งมีเสาเล็ก ๆ อยู่ตรงกลางและมีกระดกที่ประตูทางออก ที่เสาในกล่องจะมีกลไกสำหรับเปิดประตู แล้วนำปลาแซลมอนวางไว้บนอกกล่อง การทดลองพบว่า แมวบางตัวใช้การกระทำหลายแบบเพื่อจะออกจากกล่อง แต่แมวบางตัวใช้วิธีเดียวก็สามารถออกจากกล่องได้ กัทธรี อธิบายว่า แมวจะใช้การกระทำครั้งสุดท้ายที่ประสบผลสำเร็จเป็นแบบแผนและยึดไว้สำหรับการแก้ปัญหาครั้งต่อไป และการเรียนรู้เมื่อเกิดขึ้นแล้วแม้เพียงครั้งเดียวก็นับว่าได้เรียนรู้แล้วไม่จำเป็นต้องทำซ้ำอีก

กฎการเรียนรู้ตามทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบต่อเนื่องของกัทธรี สรุปได้ดังนี้

1) กฎแห่งความต่อเนื่อง (Law of Continuity) เมื่อมีสิ่งเร้าชุดใดชุดหนึ่งมากระตุ้นและก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวของร่างกายอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นแล้ว หากสิ่งเร้าชุดเดิมกลับมาอีกก็จะทำให้เกิดการเคลื่อนไหวอย่างเดิมเกิดขึ้น

2) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้แม้เพียงครั้งเดียว (One trial learning) เมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้น ถ้าบุคคลสามารถการเรียนรู้โดยแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้นได้อย่างถูกต้อง แม้เพียงครั้งเดียวก็ถือว่าได้เรียนรู้แล้ว ไม่จำเป็นต้องทำซ้ำอีก

3) กฎของการกระทำครั้งสุดท้าย (Law of Recency) ในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้ามีการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์แล้ว เมื่อมีสถานการณ์นั้นเกิดขึ้นอีก บุคคลจะกระทำเหมือนที่เคยได้กระทำในครั้งสุดท้ายที่เกิดการเรียนรู้ขึ้น

4) การจูงใจ (Motivation) การเรียนรู้เกิดจากการจูงใจมากกว่าการเสริมแรง

การประยุกต์ใช้ทฤษฎี การนำแนวคิดของทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบต่อเนื่องของกัทธรี ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ สามารถทำได้ดังนี้ 1) ถ้าผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใด ผู้สอนควรให้สิ่งเร้าแบบวางเงื่อนไขที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เช่น การให้รางวัลผู้เรียนที่ทำความดีทุกครั้งจนผู้เรียนทำความดีอย่างต่อเนื่อง 2) ในการสอนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้สอนควรสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ถูกต้องตั้งแต่แรกโดยไม่จำเป็นต้องสอนซ้ำซากซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย 3) ในการทบทวนความรู้ของผู้เรียน ผู้สอนควรจัดสิ่งเร้ามากระตุ้นที่คล้ายกับ สิ่งที่เขาเคยเรียนรู้มาแล้วครั้งสุดท้ายซึ่งจะทำให้ผู้เรียนจะสามารถแสดงปฏิกิริยาตอบสนองออกมาได้ อย่างถูกต้อง 4) ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผู้สอนต้องสร้างแรงจูงใจให้เกิดกับผู้เรียนเสียก่อน เนื่องจากแรงจูงใจเป็นปัจจัยที่สำคัญช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

(4) ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบปฏิบัติการ (Operant Conditioning)

ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ (Skinner)

วางเงื่อนไขแบบการกระทำหรือแบบปฏิบัติการ ซึ่งมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันคือ Operant Conditioning Theory หรือ Instrumental conditioning theory หรือ Type – R Conditioning Theory สกินเนอร์ได้เสนอแนวความคิดโดยจำแนกทฤษฎีทางพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) พฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้แบบ Type S (Response Behavior) ซึ่งมีสิ่งเร้า (Stimulus) เป็นตัวกำหนดหรือดึงออกมา เช่น น้ำลายไหลเนื่องจากใส่อาหารเข้าไปในปาก สะดุ้งเพราะถูกเคาะที่สะบ้าข้างเข้า หรือการหรีดตาเมื่อถูกแสงไฟ พฤติกรรมดังกล่าวเป็นการตอบสนองแบบอัตโนมัติ

2) พฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้แบบ Type R (Operant Behavior) พฤติกรรมหรือการตอบสนองขึ้นอยู่กับ การเสริมแรง (Reinforcement) การตอบสนองแบบนี้จะต่างกับ แบบแรก เพราะอินทรีย์เป็นตัวกำหนดหรือเป็นผู้สั่งให้กระทำต่อสิ่งเร้า ไม่ใช่ให้สิ่งเร้าเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของอินทรีย์ เช่น การถางหญ้า การเขียนหนังสือ การรีดผ้า พฤติกรรมต่าง ๆ ของคนในชีวิตประจำวันเป็นพฤติกรรมแบบ Operant Conditioning) หลักการเรียนรู้ที่สำคัญ หลักการเรียนรู้ของทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ เน้นการกระทำของผู้ที่เรียนรู้นั้นมากกว่าสิ่งเร้าที่กำหนดให้ กล่าวคือ เมื่อต้องการให้อินทรีย์เกิดการเรียนรู้จากสิ่งเร้าใดสิ่งเร้าหนึ่ง เราจะให้ผู้เรียนรู้เลือกแสดงพฤติกรรมเองโดยไม่บังคับหรือบอกแนวทางในการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้แล้วจึง “เสริมแรง” พฤติกรรมนั้นทันที เพื่อให้ผู้เรียนรู้ว่าพฤติกรรมที่แสดงออกนั้นเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำนั้น พฤติกรรมการตอบสนองจะขึ้นอยู่กับ การเสริมแรง (Reinforcement) ตัวเสริมแรงแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 ตัวเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) หมายถึง สิ่งเร้าใด ๆ ซึ่งเมื่อนำมาใช้แล้วทำให้อัตราการตอบสนองเพิ่มมากขึ้น เช่น คำชมเชย รางวัล อาหาร

2.2 ตัวเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) หมายถึง สิ่งเร้าใด ๆ ซึ่งเมื่อนำมาใช้แล้วทำให้การตอบสนองเพิ่มขึ้นในทางลบ เป็นตัวเสริมแรงทางลบ เช่น เสียงดัง อากาศร้อน คำตำหนิ กลิ่น การทำโทษ เป็นการนำตัวเสริมแรงลบเข้ามา เพราะการทำโทษบางอย่างหากนำไปใช้จะมีผลให้อัตราการตอบสนองเปลี่ยนไปในลักษณะที่เพิ่มขึ้น

การนำทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้

1) การใช้เสริมแรง (Reinforcement) ทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรม ครูควรให้การเสริมแรง โดยการชมเชยหรือให้แรงจูงใจ โดยวิธีการต่าง ๆ เช่นการให้รางวัล ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้ต้องการให้ผู้อื่นสนใจตนหรือเห็นว่าตนเองสำคัญกว่าคนอื่น การให้แรงจูงใจจะทำให้เด็กเกิดความสนใจ พอใจที่จะเรียน

2) การปลูกฝังพฤติกรรมบางอย่างและการลดพฤติกรรมบางอย่าง (Shaping Behavior) หลักการสำคัญของทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำของสกินเนอร์ก็คือการควบคุมการตอบสนองด้วยวิธีการเสริมแรง กล่าวคือ เราจะให้การเสริมแรงเฉพาะในเรื่องที่ต้องการเพื่อให้เกิดเป็นนิสัยติดตัว ดังนั้นถ้าเราต้องการให้เด็กมีพฤติกรรมใหม่ในเรื่องใด ก็ควรให้การเสริมแรงพฤติกรรมนั้น เพื่อให้เด็กทำต่อไปจนเป็น

นิสัย แต่ถ้าต้องการให้พฤติกรรมใดหายไปก็ควรลดการเสริมแรงพฤติกรรมนั้น ก็จะทำให้พฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนานั้นหายไป การปลูกฝังพฤติกรรมใหม่ให้แก่เด็กโดยใช้การเสริมแรงเป็นสิ่งควบคุมพฤติกรรม ครูควรมีการวางแผนให้เหมาะสม

3. บทเรียนแบบโปรแกรม (Programmed Maching) และเครื่องช่วยสอน (Teaching Learning) สกินเนอร์ได้เสนอการสอนแบบโปรแกรม ซึ่งจัดแบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็นส่วนย่อย ๆ เป็นขั้น ๆ และจัดลำดับให้เป็นเหตุเป็นผลเพื่อให้เรียนได้ง่าย และเมื่อสำเร็จแต่ละขั้นจะได้รับแรงเสริม หรือให้รางวัลทันที ทั้งบทเรียนสำเร็จรูปและเครื่องช่วยสอนต่างเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีคำตอบที่ถูกต้องไว้ให้ ซึ่งบทเรียนดังกล่าวควรนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ทฤษฎีพัฒนาการของอีริกสันอีริกสัน (Erikson) ได้เน้นความสำคัญที่วัยของเด็ก ขั้นตอนของการพัฒนาการและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวเด็กว่า ถ้าเด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เขาพอใจ ประสบความสำเร็จ เขาจะมองโลกในแง่ดี มีความเชื่อมั่นและไว้วางใจผู้อื่น แต่ถ้าเด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี ไม่พอใจ จะมองโลกในแง่ร้าย ขาดความเชื่อมั่นในตนเองและไม่ไว้วางใจผู้อื่นอีริกสัน ยังได้ย้ำว่า ถ้าหากเด็กไม่พัฒนาและผ่านขั้นต้นแล้ว เด็กก็จะไม่สามารถพัฒนาในขั้นต่อ ๆ ไปได้ การนำมาใช้ในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา นั้น การจัดกิจกรรมในชั้นก่อนประถมศึกษา เน้นการที่เด็กได้ประสบความสำเร็จและพึงพอใจ ต่อสภาพแวดล้อมของห้องเรียน ต่อเพื่อนฝูงและต่อครู ทั้งนี้เพื่อให้เด็กมองสังคมใหม่ สังคมโรงเรียนในด้านดี มีความเชื่อมั่นและไว้วางใจต่อผู้อื่น และถ้าหากว่าเด็กพอใจและมองโรงเรียนในแง่ดีแล้ว เด็กก็อยากมาโรงเรียน ก็จะได้รับพัฒนาให้เจริญเติบโตขึ้น การช่วยเหลือตนเอง เช่น การไปห้องน้ำ การแต่งกาย การเก็บของเล่นเข้าที่นั้น ในระยะเริ่มต้น ครูจะดูแลอยู่อย่างใกล้ชิด และใช้การชมเชย การชักชวนให้ทำกิจกรรมร่วมกับครู ก็จะเป็นการไม่บังคับ เด็กไม่เกิดการต่อต้านและเกิดความพอใจเป็นรางวัลในการทำกิจกรรมช่วยเหลือ การหัวเราะเยาะในสิ่งที่เด็กทำ หรือการจัดแข่งขันผลงานที่อาจจะก่อให้เกิดการละอาย ก็ไม่ควรใช้ เพราะจะทำให้เด็กไม่กล้าแสดงออกอีกต่อไปกิจกรรมในระดับก่อนประถมศึกษา เน้นผ่านการเล่น ซึ่งเป็นการสนุกสนาน สื่ออุปกรณ์ที่ใช้ ก็เรียกร้องและเชิญชวนต่อการเข้าร่วมการใช้จินตนาการ บทบาทสมมติ ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อพัฒนาของเด็กวัยนี้ ก็มีการจัดให้อยู่ตลอดเวลา

(5) ทฤษฎีการเรียนรู้ของฮัลล์ (Hull's Systematic Behavior Theory)

ฮัลล์ (Hull) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันได้ใช้หลักการทางคณิตศาสตร์มาช่วยในการสร้างทฤษฎีทางจิตวิทยาอย่างมีระบบซึ่งเป็นแบบ S-R คือ การเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง โดยกล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ต่างๆในรูปของสมการคณิตศาสตร์ หลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของฮัลล์ เริ่มจากการตั้งสมมติฐานโดยใช้กระบวนการอนุมาน (Deductive Process) ก่อนแล้วจึงทดลองเพื่อทดสอบสมมติฐานและเมื่อสมมติฐานใดที่เป็นจริงเขาก็ได้ตั้งเป็นทฤษฎีต่อไป

สมมติฐานแรกของฮัลล์ คือ การที่มนุษย์และสัตว์จะเกิดการเรียนรู้ได้ต้องมีการสร้างแรง ขับ (Drive) ได้แก่ ความหิว ความกระหาย เป็นต้น ซึ่งเขากล่าวว่า การแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้มากหรือน้อยเกิดจากผลคูณระหว่างแรงขับ (Drive) กับอุปนิสัย (Habit) ของบุคคลนั้นเมื่อได้รับการเสริมแรง สามารถเขียนเป็นสมการได้ว่า

$$B = D \times H$$

เมื่อ B แทน พฤติกรรม (Behavior)

D แทน แรงขับ (Drive)

H แทน นิสัย (Habit)

การเรียนรู้จะเพิ่มขึ้นเป็นระยะและจะมีการสะสมเพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ ในลักษณะที่เป็นกระทำอย่างต่อเนื่อง การเสริมแรงจะทำให้การเรียนรู้เพิ่มระดับมากขึ้น แต่ในบางครั้งอัตราการเพิ่มของแต่ละคนอาจมีความไม่สม่ำเสมอ มีทั้งขึ้นและลง เพราะมีตัวแปรหลายอย่างที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ เช่น เนื้อหาวิชาที่เรียน ความพร้อมของผู้เรียน แรงขับ ความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นต้น

ฮัลล์ (Hull) ได้ทำการทดลองโดยฝึกหนูให้กดคัน โดยแบ่งหนูเป็นกลุ่ม ๆ แต่ละกลุ่มจะให้อดอาหารนาน 24 ชั่วโมง และมีการกำหนดแบบแผนในการเสริมแรงแตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม บางกลุ่มกดคัน 5 ครั้ง จึงได้อาหาร ไปจนถึงกลุ่มที่กด 90 ครั้ง จึงจะได้อาหาร และอีกพวกหนึ่งทดลองแบบเดียวกันแต่อดอาหารเพียง 3 ชั่วโมง ผลปรากฏว่า ยิ่งให้หนูอดอาหารนาน คือ มีแรงขับมาก จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเข้มของนิสัย(Habit) กล่าวคือ จะทำให้การเชื่อมโยงระหว่างอวัยวะรับสัมผัส(receptor) กับอวัยวะแสดงออก(effector) เข้มแข็งขึ้น ดังนั้นเมื่อหนูหิวมาก จึงมีพฤติกรรมกดคันเร็วขึ้น จากการทดลองดังกล่าวสามารถสรุปเป็นกฎการเรียนรู้ทฤษฎีการเรียนรู้ของฮัลล์ ได้ดังนี้ 1) กฎแห่งการยับยั้งปฏิกิริยา (Law of Reactive Inhibition) ถ้าร่างกายเกิดความเหนื่อยล้า การตอบสนองหรือการเรียนรู้จะลดลง 2) กฎแห่งการจัดลำดับกลุ่มนิสัย (Law of Habit Hierarchy) เมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้นแต่ละคนจะมีการตอบสนองต่างๆ กัน ในระยะแรกการตอบสนองจะมีลักษณะง่ายๆ แต่เมื่อเกิดการเรียนรู้มากขึ้นก็สามารถแสดงการตอบสนองในระดับที่ซับซ้อนได้ 3) สมมติฐานของการไล่ระดับบรรลุเป้าหมาย (Goal Gradient Hypothesis) เมื่อผู้เรียนยิ่งใกล้บรรลุเป้าหมายจะมีสมรรถภาพในการตอบสนองมากขึ้น การเสริมแรงที่ให้ในเวลาใกล้เคียงกับการบรรลุเป้าหมายจะช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด

การประยุกต์ใช้ทฤษฎี การนำแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ของฮัลล์ ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ สามารถทำได้ดังนี้ 1) ในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนควรคำนึงถึงความพร้อมความสามารถ และเวลาที่ผู้เรียนจะเรียนได้ดีที่สุด 2) ในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนควรให้ทางเลือกที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนสามารถตอบสนองตามระดับความสามารถของตน เนื่องจากผู้เรียนมีระดับของความสามารถไม่เท่ากัน 3) การให้การเสริมแรงในช่วงที่ผู้เรียนทำได้ใกล้ถึงเป้าหมายมากที่สุดจะช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

นอกจากนี้ฮัลล์ ยังได้กล่าวถึงปัจจัยที่จำเป็นในการเรียนรู้เพิ่มเติม ได้แก่ 1) ความสามารถ (Capacity) ในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน 2) การจูงใจ (Motivation) จะช่วยทำให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้โดยการสร้างแรงขับ (Drive) ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน 3) การเสริมแรง (Reinforcement) จะช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี จำนวนครั้งของการเสริมแรงจะมีผลมากกว่าปริมาณของการเสริมแรงที่ให้ในแต่ละครั้ง 4) ความเข้าใจ (Understanding) การเรียนรู้โดยการสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงจะช่วยให้สามารถนำความรู้มาแก้ปัญหาได้ดียิ่งขึ้น เมื่อประสบปัญหาที่คล้ายคลึงกับประสบการณ์เดิม 5) การถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of Learning) การเรียนรู้สิ่งใหม่ที่คล้ายคลึงกับสิ่งที่เคยการเรียนรู้ในอดีต จะทำให้สามารถนำประสบการณ์เดิมมาใช้ในการตอบสนองต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ และ 6) การลืม (Forgetting) เมื่อเวลาผ่านไปนาน ๆ และไม่ได้ใช้สิ่งที่เรียนรู้นั้น จะทำให้เกิดการลืมได้

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การกิจกรรมการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้เตรียมไว้แล้วในการเรียนการสอนของครู อาจารย์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ซึ่งหมายถึงทำให้ผู้เรียนมีความรู้ มีความสามารถ เกิดทักษะชีวิตในการดำเนินชีวิตที่ดี โดยการจัดการเรียนรู้ที่ดี มีความเชื่อมโยงจากการบริหารจัดการสูตรอย่างเป็นระบบ การเตรียมแผนการสอน เอกสารประกอบการสอนฯ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนนั้น ควรศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ซึ่งนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมมีมุมมองต่อธรรมชาติของมนุษย์ในลักษณะที่เป็นกลาง และให้ความสนใจพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะสามารถวัด สังเกตได้ และเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนอง ทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มนี้ประกอบด้วยทฤษฎีที่สำคัญ 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ ทฤษฎีการวางเงื่อนไข และทฤษฎีการเรียนรู้ของฮัลล์ โดยผู้ศึกษาได้นำทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ระดับปริญญาตรี

องค์ความรู้ที่ได้รับ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม สำหรับนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ระดับปริญญาตรี องค์ความรู้ที่ได้รับ มีดังนี้

อาจารย์ดำเนินการกิจกรรมการสอนในรูปแบบต่าง ๆ จากทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยมที่ได้เตรียมไว้แล้ว เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ซึ่งหมายถึงทำให้ผู้เรียนมีความรู้ มีความสามารถ เกิดทักษะชีวิตในการดำเนินชีวิตที่ดี โดยการจัดการเรียนรู้ โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพได้แก่

- 1) อาจารย์ตรวจสอบความพร้อม ความสามารถ และการสร้างความพร้อมให้แก่ นักศึกษา การวางเงื่อนไข การใช้เสริมแรงโดยการสร้างแรงจูงใจ การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการทบทวนความรู้เดิม
- 2) อาจารย์ให้นักศึกษาฝึกทักษะที่สำคัญ และจำเป็นบ่อย ๆ ให้การเสริมแรงพฤติกรรมที่เกิดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่คงทน
- 3) อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กับสิ่งที่นักศึกษาเคยเรียนรู้ เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้นำความรู้ในสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้นั้นไปใช้บ่อยๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลาย
- 4) หลังจากที่นักศึกษาสามารถเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์ที่ผู้สอนกำหนดแล้ว อาจารย์ให้คำชมเชย หรือรางวัล ซึ่งจะช่วยให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้มากขึ้น ดังแสดงใน แผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 การจัดการเรียนรู้ โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม
สำหรับนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

เอกสารอ้างอิง

- กุลิสรา จิตรชนาวณิช. (2562). **การจัดการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จงจิต คำสิม, อลงกรณ์ สุขวัน และนุชธิดา โยลย์. (2565). ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคเรียนรู้ร่วมกัน (Learning Together: LT) ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. 12(2), 249-265.
- ทศนา แคมมณี. (2559). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัลญู เพชรภรณ์. (2563). **วิทยาการจัดการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2549). **นวัตกรรมการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปในมหาวิทยาลัยไทย. รายงานการวิจัย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). **การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท อาร์ แอนด์ พรินท์ จำกัด.
- สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2557). **คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศูนย์เรียนรู้การผลิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). **หลักการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

**หลักเกณฑ์และคำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน**

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน มีนโยบายในการส่งเสริม เผยแพร่ ผลงานวิชาการ และงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการ และเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการ โดยครอบคลุมวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษา ภาษา วรรณกรรม กำหนดการตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ ออกราย 4 เดือน (เล่มที่ 1 มกราคม – เมษายน/ เล่มที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม/ เล่มที่ 3 กันยายน – ธันวาคม) โดยรูปแบบผลงานที่วารสารจะรับพิจารณา มี 5 ประเภท คือ บทความพิเศษ บทความทางวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ และปกิณกะ เพื่อให้วารสารมีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากล และนำไปอ้างอิงได้ ผลงานที่ส่งมาตีพิมพ์ จะต้องมีการ งานทบทวนความรู้เดิมและเสนอความรู้ใหม่ที่ทันสมัยรวมทั้งข้อคิดเห็นที่เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่าน ผลงานไม่เคยถูกนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และไม่ได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารใดๆ การเตรียมต้นฉบับที่จะมาลงตีพิมพ์ ควรปฏิบัติตามคำแนะนำดังนี้

สถานที่ติดต่อและการสมัครสมาชิก

สำนักงานวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น
เลขที่ 9/37 หมู่ที่ 12 ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000
E-mail: chakkree.sri@mbu.ac.th
บรรณาธิการ อาจารย์ ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ โทรศัพท์ 080 – 7506846

ส่วนที่ 1 ประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทัศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิเคราะห์ เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำรา หรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติ และระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน ต้องผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jhsmbuisc> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 14 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A 4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 12 หน้ากระดาษพิมพ์ (A 4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind peer review)

ส่วนที่ 2 บทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/วิชาการ ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 3 ส่วนเท่านั้น คือ

- 1) **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- 2) **ผลการวิจัยพบว่า** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- 3) **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

ส่วนที่ 3 เนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่าจะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยการบรรยายในเนื้อเรื่อง และแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์ นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลายโดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้ผู้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย

โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษพร้อม
ระบุสถาบัน หรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์(Name of Reviews)ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ
พร้อมระบุสถาบัน หรือหน่วยงานของผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อ
เรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่อง
ของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์รวมถึง
ให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตาม
หลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย
โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เป็น
รูปแบบเดียวกัน

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน (ในกรณีภาษาไทย ใช้ชื่อและนามสกุล และในกรณีภาษาอังกฤษ ใช้นามสกุลและชื่อ). ปีที่
พิมพ์. ชื่อเรื่อง. ชื่อย่อของวารสาร. เล่มที่พิมพ์ ฉบับที่พิมพ์: เลขหน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของเรื่อง. ในกรณีที่
ผู้เขียนมากกว่า 6 คน ให้ใส่รายชื่อผู้เขียนคนแรก แล้วตามด้วยคำว่า “และคณะ” หรือ “et al.”

2. หนังสือ

ชื่อผู้เขียน (ในกรณีภาษาไทย ใช้ชื่อและนามสกุล และในกรณีภาษาอังกฤษ ใช้นามสกุลและชื่อ). ปีที่
พิมพ์. ชื่อหนังสือ. สำนักพิมพ์. เมืองที่พิมพ์ : เลขหน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของเรื่อง.

3. รายงานการประชุมและสัมมนา

ชื่อผู้แต่ง. ปีที่พิมพ์. ชื่อเอกสารรวมเรื่องที่ได้จากรายงานการประชุม. วัน เดือน ปีที่จัด : สถานที่จัด :
สำนักพิมพ์ หรือผู้จัดพิมพ์. เลขหน้า.

4. วิทยานิพนธ์/ ดุษฎีนิพนธ์/ สารนิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง. ปีที่พิมพ์. ชื่อเรื่อง. ระดับวิทยานิพนธ์ : ชื่อสถาบันการศึกษา.

5. บทความในหนังสือพิมพ์

ชื่อผู้เขียน. ปีที่พิมพ์. ชื่อเรื่อง. ชื่อหนังสือพิมพ์. เล่มที่พิมพ์ ฉบับที่พิมพ์: เลขหน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย
ของเรื่อง.

6. สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์. วัน เดือน ปีที่สัมภาษณ์. ตำแหน่ง (ถ้ามี).

7. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้แต่ง. ปีที่พิมพ์. ชื่อเรื่อง. ชื่อเว็บไซต์. วัน เดือน ปีที่สืบค้น. ได้มาจาก ชื่อ website.

ส่วนที่ 4 ภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตารางสำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

กำหนดการออกวารสาร

ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน ของทุกปี

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม ของทุกปี

ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม ของทุกปี

ตัวอย่างรูปแบบการเขียนบทความ

การตั้งค่าหน้ากระดาษ A 4	
ระยะขอบ	
ด้านบน 4.5 ซม.	ด้านล่าง 4.01 ซม.
ด้านซ้าย 3.81 ซม.	ด้านขวา 3.81 ซม.

ชื่อเรื่อง ภาษาไทย..... (TH Sarabun PSK 18 pt. หนา).....
ภาษาอังกฤษ..... (TH Sarabun PSK 18 pt. หนา).....

ชื่อผู้พิมพ์ ภาษาไทย 1
ชื่อผู้พิมพ์ ภาษาอังกฤษ 2
(TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ปกติ)

บทคัดย่อภาษาไทย (TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. หนา)

.....
.....(เนื้อเรื่อง TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ปกติ).....
.....

คำสำคัญ: (หัวข้อ TH Sarabun PSK ขนาด 16 Pt.หนา). (เนื้อหา TH Sarabun PSK ขนาด 16 Pt.ปกติ)

Abstract (TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. หนา)

.....
.....(เนื้อเรื่อง TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ปกติ).....
.....

Keyword: (หัวข้อ TH SarabunPSKขนาด 16 Pt. หนา). (เนื้อหา TH Sarabun PSK ขนาด 16 Pt.ปกติ)

บทนำ (Introduction) (TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. หนา)

.....
.....(เนื้อเรื่อง TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ปกติ).....
.....

วัตถุประสงค์ (TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. หน้า)

.....
.....(เนื้อเรื่อง TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ปกติ).....
.....

วิธีการศึกษา (TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. หน้า)

.....
.....(เนื้อเรื่อง TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ปกติ).....
.....

ผลการศึกษา (TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. หน้า)

.....
.....(เนื้อเรื่อง TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ปกติ).....
.....

สรุปและอภิปรายผล (TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. หน้า)

.....
.....(เนื้อเรื่อง TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ปกติ).....
.....

เอกสารอ้างอิง (References) (TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. หน้า)

.....(เนื้อเรื่อง TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ปกติ).....
ใช้รูปแบบการอ้างอิงตามคู่มือการพิมพ์ของสมาคมจิตวิทยาอเมริกา (APA Style)

ตัวอย่าง เช่น

- งามพิศ ศรีบัว. (2542). ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมจากการปลูกยาสูบของเกษตรกร
อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา
(เน้นมนุษยศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จักรี ศรีจารุเมธีฐาน. (2562). วัฒนธรรมทางการศึกษาในโลกยุคใหม่. วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม
วิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม). หน้า 401-407.
- วิเชียร มีบุญ. (2541). พิธีกรรมจับปลาบึกในลุ่มน้ำโขง บ้านหาดไคร้ ตำบลเวียงอำเภอเชียงของ จังหวัด
เชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อคิน รพีพัฒน์, หม่อมราชวงศ์. (2526). Persistence within change: Thai society in the
nineteenth and twentieth centuries. ใน ณรงค์ พ่วงพิศ และ พลศักดิ์ จิระไกรศิริ
(บรรณาธิการ), สังคมไทยใน 200 ปี (หน้า 19-58). กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์.
- อังคินันท์ อินทร์กำแหง และคณะ. (2549). การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุและดัชนีวัดภาวะวิกฤตชีวิต
สตรีไทยสมรส วัยกลางคนที่ทำงานนอกบ้านในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วารสาร
พฤติกรรมศาสตร์, 12(1), 561 - 589.